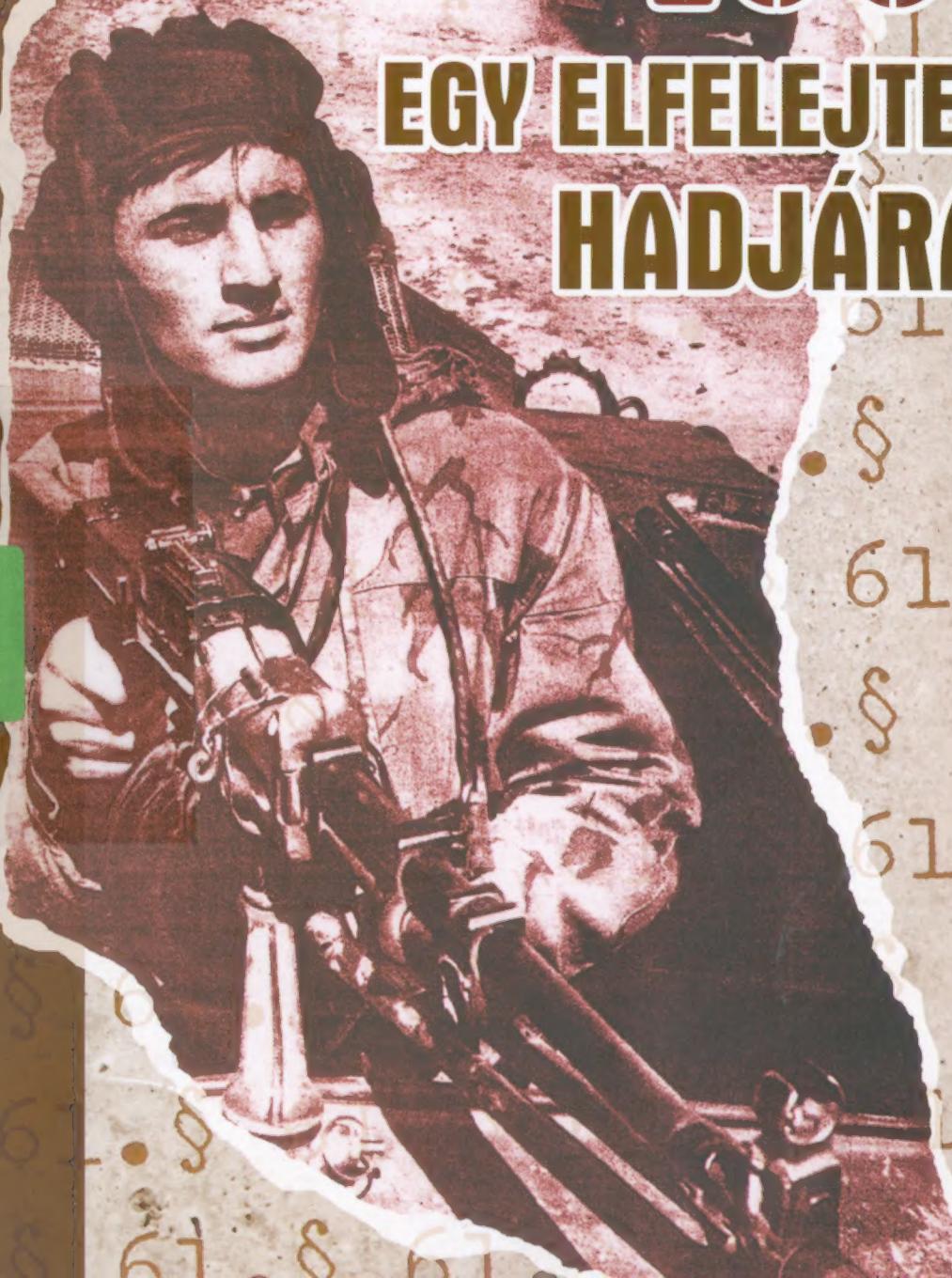

JAGADICS PÉTER

1968

EGY ELFELEJTETT HADJÁRÁT

X 334759

JAGADICS PÉTER

**1968
EGY ELFELEJTETT
HADJÁRAT**

A ZALAEGERSZEGI
8. GÉPKOCSIZÓ LÖVÉSZHADOSZTÁLY
ÉS A KATONAI ELHÁRÍTÁS RÉSZVÉTELE
CSEHSZLOVÁKIA MEGSZÁLLÁSÁBAN

2018

J001404056

Egy elfejtett hadjárat

*Az alaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztály
és a katonai elhárítás részvételére Csehszlovákia megszállásában*

Szerző:

Jagadics Péter

Lektorálta:

Ehrenberger Róbert

Kiadó:

Szülőföld Könyvkiadó, Farkas Csaba ügyvezető

ISBN 978-615-5847-10-3

A kötet megjelenését támogatták:

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata

Göcsej Múzeum, Zalaegerszeg

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa

Hadtörténeti Intézet és Múzeum

Nyomdai kivitelezés:

Kerényi DTP & Design Stúdió

A könyvben szereplő tartalom szerzői jog védelme alatt áll.

Minden jog fenntartva.

Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani, információs rendszerben tárolni vagy sugározni, bármely formában vagy módon a kiadóval történő előzetes megállapodás nélkül.

X 334759

Köszönetnyilvánítás

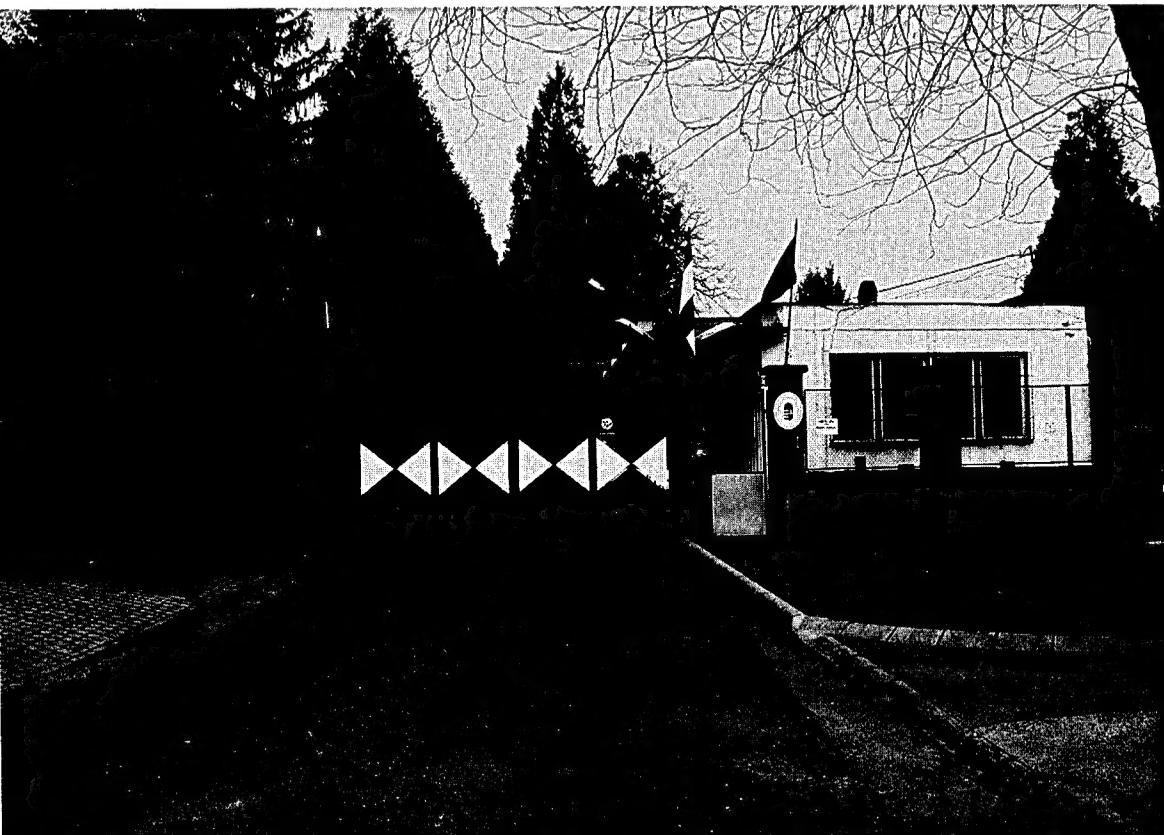
Takács István ny. ezredesnek, Csernus István ny. alezredesnek
és Kustor József ny. alezredesnek,
hogy a tulajdonukban lévő fényképeket a rendelkezésünkre bocsátották.

Szabó László ny. alezredesnek és Horváth Gábor ny. őrnagynak,
hogy a Honvédklubok gyűjteményéből segítették
a könyv szemléletesebbé tételeit.

Sz. Kovács Évának, az ÁBTL munkatársának, valamint
Dr. Solymosi József történész, főlevéltárosnak, a Hadtörténelmi Levéltár
munkatársának a kutatásaimhoz nyújtott türelmes segítségről.

Major Mihály ny. ezredesnek, aki szervezőmunkájával és szakmai tanácsaival
segítette a kötet megjelenését.

Köszöntő

Az egykori 8. gépkocsizó lövészhadosztály laktanyájának bejárata
Zalaegerszegen

Szeretettel köszöntöm az Egy elfelejtett hadjárat. A zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztály és a katonai elhárítás részvételére Csehszlovákia 1968-as megszállásában, című kötet Olvasóit.

1968 augusztusában a Varsói Szerződés 20 hadosztálya, közel 200 ezer katona támadt az egykori Csehszlovákiára. A Vltava 666 hadművelet véget vetett az Alexander Dubcek nevével fémjelzett „emberarcú szocializmus” rövid, reményteli időszakának. A prágai tavasz reformjainak meghíúsításában, a csehszlovák demokratikus átalakulásra irányuló törekvések elfojtásában a magyar csapatoknak is részt kellett vállalniuk. Az 50 évvel ezelőtti esemény körülmenyeibe Jagadics Péter nyugalmazott alezredes lebílincselő írása enged aprólékos betekintést. Az Állambiztonsági Történeti Levéltár dokumentumait, a Hadtörténeti Levéltárban fellelhető korabeli jelentéseket és személyes visszaemlékezéseket feldolgozó tudományos értekezés korhű ábrázolást nyújt a hadműveletről, a zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztály és a katonai elhárítás szerepéről, valamint a ZALA fedőnevű „hadgyakoratról”. A szerző kutatásokon alapuló, tényfeltáró kéziratában számos érdekkességet olvashatunk és fontos, eddig nem említett részleteket, titkosszolgálati adalékokat ismerhetünk meg.

Az egykori Csehszlovákia megszállásának közelgő évfordulója méltó alkalmat kínál arra, hogy felelevenítsük az 50 évvel ezelőtti történéseket, bepillantsunk a szomorú esemény zalai vonatkozásáiba, olvassunk a katonai elhárítás szerepét megvilágító részletekről. A legújabb kori történelem eme szeletét feldolgozó nem minden nap olvasmányhoz élményteli, tartalmas időtöltést kívánok! Lapozzák fel, tanulmányozzák az izgalmas kötetet, ismerjék meg az „Egy elfelejtett hadjárat” történetét.

Balaicz Zoltán
Zalaegerszeg MJV
polgármestere

Ajánló sorok Jagadics Péter könyve elé

1968. augusztus 20-ról 21-ére virradó éjszaka egy meglehetősen furcsa esemény vette kezdetét Közép-Európában. A Varsói Szerződés négy tagállama, a katonai tömböt vezető Szovjetunió, valamint Lengyelország, Bulgária és Magyarország hadereje, az NDK Nemzeti Néphadseregének külső támogatásával megszállta a szintén szövetséges Csehszlovákia területét. A csehszlovák felső vezetés józan döntésének köszönhetően – hogy a csehszlovák alakulatok nem tanúsítanak ellenállást – nem voltak fegyveres összecsapások. A „csehszlovák ellenforradalom” felszámolásának jelszavával, valójában a szovjet birodalmi érdekeknek megfelelően végrehajtott intervencióban történő részvételével a Magyar Néphadsereg 1956 utáni történetének egyetlen éles bevetésére került sor. Minden egy szövetséges tagállam ellenében történt. Ezzel együtt sem vitatható el a történek hadtörténeti jelentősége.

Az „éles” katonai megszállás időszaka néhány hónap alatt gyakorlatilag lezárult, a Szovjetunió csapatain kívül a többi szövetséges ország katonái elhagyták Csehszlovákia területét. Az „ügy” ad acta került, az akkor keletkezett iratok az események utáni mintegy 20 évben nem voltak publikusak, tanulmányozhatók. A Közép-Európában, ezen belül Magyarországon végbemenő rendszerváltozások, a Szovjetunió haderejének távozása után kezdődhetett csak meg a korabeli események rekonstruálása, értelmezése, kutatása.

Magyarországon az 1990-es években Pataky Iván volt az első, aki a HM Közponni Irattárában tanulmányozta az egykorúan keletkezett iratanyagot. Két kiadást is megért munkájában, monografikus formában dolgozta fel a Magyar Néphadsereg részvételének történetét.¹ Nem sokkal később a 2000-es években jelent meg a Hadtörténelmi Levéltár forráskiadványa, amely a Magyar Néphadsereg 1957-1972 között keletkezett irataiból válogatott. Ebben a kiadványban külön fejezetben láttak napvilágot az 1968-as csehszlovákiai intervencióval kapcsolatos, leginkább a felső katonai vezetés tevékenysége során keletkezett, és a katonai eseményeket összefoglaló, abból következtetéseket levonó legfontosabb iratok.² Nem sokkal később egy újabb forráskiadványban, szintén a Hadtörténelmi Levéltár munkatársai publikálták a Magyar Néphadsereg Csehszlovákia megszállásában részt vevő

alakulatainak minden nap tevékenységét bemutató iratanyagot, az MN 8. gépkocsizó lővészadószály „hadműveleti naplóját”.³

Az említett kiadványok mellett megjelent Homor György, valamint Fehér János viszszámlélezés kötete és számos tanulmány, melyek az események összefoglalására, vagy egyes részterületeinek bővebb kifejtésére vállalkoztak, nem beszélve az események politikatörténeti aspektusait elemző írásokról.⁴ A különböző résztanulmányok között Jagadics Péter is megjelentetett egy-egy tanulmányt a felderítő alegységek tevékenységéről, illetve a katonai elhárítás akkori munkájáról.⁵

Jelen kötet szerzője tehát már hosszabb ideje foglalkozott az 1968-as csehszlovákiai intervenciós témájával. Kutatómunkája során alaposan feldolgozta az elérhető szakirodalmat, nem feledkezve meg a képi, valamint mozgófilmes forrásokról, szóbeli közlésekéről sem. Jagadics Péter komoly levéltári munkát is végzett, és ennek során olyan írott forrásokat is feltárt, melyek eddig még nem voltak érintve a kutatások során. Ezeket általában teljes terjedelmükben közzé is teszi. Különösen figyelemre méltó a katonai elhárítás korabeli tevékenységének feldolgozása, amely eddig szinte teljesen ismeretlen volt.

Jagadics Péter kötete sajátos összefoglalását adja az intervenciós katonai eseményeinek. A szerző a tények, dokumentumok, gyakran szó szerinti közlése mellett nem rejt véka alá saját gondolatait, megjegyzéseit, nem egyszer véleményét sem. Interpretációja természetesen vitatható és árnyalható, egy valami azonban elvitathatatlan: igyekszik a fellelhető információk tejes birtokába jutni és az olvasót alaposan tájékoztatni.

Egy új kötettől – különösen, ha már mások által is feldolgozott témát jár körül –, elvárható, hogy adjon új ismereteket, tárjon föl új dokumentumokat, és tárgya tekintetében vesse fel új szempontokat. Legyen más a feldolgozás, mint az eddigiek. Jagadics Péter kötetéről minden elmondható, így jó szívvvel ajánlható az érdeklődők, de a szakmai közönség figyelmébe is.

Dr. Solymosi József
történész-felvételáros

1 Pataky Iván: A vonakodó szövetséges. A Magyar Népköztársaság és a Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. Budapest, 1996. Második kiadás: Pataky Iván: A vonakodó szövetséges. A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. Hely nélkül, 2008.

2 „A dolgozó vépet szolgálom!” Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957-1972. Szerkesztette és a lábjegyzeteket írta Ehrenberger Róbert. A bevezető tanulmányt írta Okváth Imre. Az iratokat válogatta és sajtó alá rendezte Ehrenberger Róbert, Laczovics Erika és Solymosi József. Budapest, 2006. III. fejezet: 1968. 166-238. o.

3 „Zala” 1968. Az MN 8. gépkocsizó lővészadószály hadműveleti naplója Csehszlovákia megszállásának időszakából. Szerkesztette, a lábjegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta Solymosi József. Az iratokat válogatta, sajtó alá rendezte és a mellékleteket összeállította Laczovics Erika és Solymosi József. Nagykovácsi, 2012.

4 Homor György: Hivatalan vendégként északi szomszédainknál (1968). Pápa, 2010.; Fehér János: Állj, vagy megyünk! Visszaemlékezés az 1968-as csehszlovákiai eseményekre. Marcali, 2008.; A további kötetek és tanulmányok felsorolását lásd a „Zala” 1968 című kötet Bevezetésében, 7-8. o.

5 Jagadics Péter: Éles harcfeladat-békében. Magyar felderítő alegységek Csehszlovákiában, 1968-ban. Felferítő Szemle 2007/4. 89-104. o., valamint Jagadics Péter: 1968. Csehszlovákia. A „Zala” feladat katonai és elhárítási aspektusai. Szakmai szemle 2008/3. 50-88. o.

A szerző előszava

A könyv, amit a Tisztelt Olvasó a kezében tart, egy ötven évvel ezelőtti, majdnem elfelejtett, különös eseményt dolgoz fel, sajátos formában. A Varsói Szerződésbe tömörült országok közül ötönen – a Szovjetunió, Lengyelország, Bulgária, a Magyar Népköztársaság, és a Német Demokratikus Köztársaság hadseregei megszállják a velük egy szövetségben lévő Csehszlovákiát. A megszállást ugyan baráti segítségnyújtásnak nevezik, mert a Szovjetunió értékelése szerint ott ellenforradalom zajlik, amin a Csehszlovák Kommunista Párt politikai eszközökkel nem tud úrrá lenni. Hogy ez megfelel-e a valóságnak, avagy nem, azzal nemigen törődtek. A fellouhanó kétkedő hangokat elnyomta a katonai gózhenger. A Prágai Tavasz reformtörökéveit, a jobbító szándékot levezte a lánctalpak csörömpölése.

Nem egyszerű feladat úgy könyvet írni, hogy az események idején a gyermekéveimet tapostam. Az inspiráció, később, pályakezdő fiatal katonatisztként ért. Pályafutásom nagy részét a zalaegerszegi 8. gépesített lövészhadosztály alakulatainál töltöttem. Szolgálati időm alatt találkoztam olyan katonákkal, akik részt vettek a csehszlovákiai hadjáratban. Érdeklődésem a téma iránt azóta tartott, egészen a könyv megírásáig motivált. A fellehető szakirodalom tanulmányozása során számos, e témával foglalkozó könyvet olvasva, az a benyomás alakult ki bennem, hogy bár részletesen feldolgozták a témát, a végrehajtásban résztvevő csapatok minden napjai felett átsiklottak. Közben a levéltárakban egyre több, a titkosítás alól feloldott dokumentum vált kutathatóvá. Közük a katonai elhárítás iratanya. Igazi kuriózumnak kínálkozott a katonai elhárítás és a zalaegerszegi hadosztály csapatainak a hadjárattal kapcsolatos tevékenységének együttes feldolgozása.

A kötet igyekszik bemutatni a katonai helyzet mellett azt a titkosszolgálati gondolkodásmódot, amely az akkori korszakot jellemzi. A kétpolusú világrendszerben a titkosszolgálatok egymás ellen folytatott harcát. Ahol szükségét éreztem, ott a titkosszolgálati fogalmakat szakszerűen ismertetem. A katonai és a titkosszolgálati dokumentumok közül a meghatározókat eredetben köztöm. Többségét azonban a szakmai nyelvezetet mellőzve, olvasmányos formában foglalom össze. Személyes megjegyzéseimet az adott szövegben, zárójelben, dölt betűvel tüntetem fel. Remélem, hogy a kötetben idézett személyes visszaemlékezések izgalmassá és érdekessé teszik az olvasás élményét. A tartalmat gazdagítja, hogy a közzétett fényképek nagy részét a résztvevők és a hadtörténeti és csapattörténeti kiállítások bocsátották rendelkezésemre.

Jagadics Péter
nyugállományú alezredes

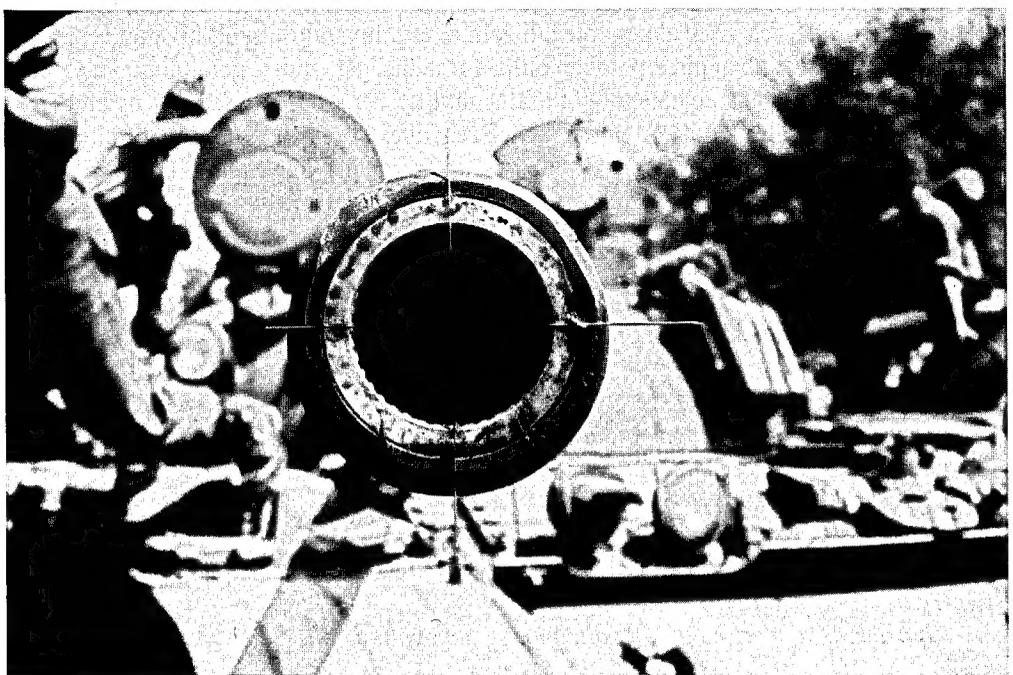

Előhang...

Egy időutazás sajátos története

A csehszlovákiai katonai bevonulást mai ésszel megérteni nem lehet. Azt helyesen értékelni csak úgy lehet, ha belegondoljuk magunkat 1968 miliójébe, légkörébe, az emberek akkori általános gondolkodásába, médiaigényébe – fogalmazott egy szemtanú, aki katonai elhárítóként részt vett a hadjáratban.

A katonai végrehajtás az elejtől olyan volt, mint egy felhúzott csörgőóra. minden működött magától, ahogy a katonák az éveken keresztül begyakorolt mozzanatokat, feladatokat hajtották végre. Szinte gondolkodás nélkül. Mint a robotok. Valójában eszükbe sem jutott, hogy baj érheti őket. Bele sem gondoltak abba, hogy mi lesz, ha lőni kell. El sem hitték, hogy erre sor kerülhet.

Célra tarts! indul a hadjárat! (1)

A félelem a meginduláskor, a határ átlépésekor és még pár napig tartott. A hadjárat már akkor elveszette jelentőségét, amikor kiderült, hogy a csehszlovák hadsereg nem kapott tűzparancsot. És azt be is tartotta.

Azzal a tényel, hogy ott ellenforradalom van, vagy nincs, a katonák nemigen törödtek. Az állomány – kevés kivétellel – elhitte: azért mennek Csehszlovákiába, hogy ott ne lehessen olyan tragédia, mint nálunk volt 1956-ban.¹

Egy másik egyszerű megközelítés is közel áll az igazsághoz, legalábbis a résztvevők köréből. A maga módján igaz ez a sorkatonától a vezérezredesig.

Táncdalfesztivál után

1968²

Megszállás 1968

Bolhás község – valahol Magyarországon

Egészen pontosan Somogy megyében, Nagyatád környékén, az isten háta mögött

Szélesség N 46° 16, 032' Hosszúság E 17° 15, 348'

Magasság: 143 m

A filmet forgató riporter páros közeléi képet mutat a településről. Csendes fáldi idill. Az emberek öltözetéből és a kukorica magasságából ítélezve nyárutó lehet. A riporter sötét öltönye, fehér inge, fekete nyakkendője a bizalmat és a hivatalosat volt hivatott reprezentálni. Az operátor azonban piros pólóban oldja a feszültséget, amit – gondolom – a kamera látványa okozott ebben isten háta mögötti faluban. Egyszerű, dolgos, de szegény emberek. Igásol vontat egy nagy farönköt a poros úton. Szegényes porta. Betonoszlop, drótkerítés. Kopott parasztház, málló vakolat, az udvaron kaprigáló tyúkok. Az emberek az utcán bámulnak – tévé van a faluban. A háttérből hangzik: a Gyulát keresik.

A hátsó kertből előjön a Gyula. Kopott, kék, hosszú ujjú cvetter (pulóver), viseletes svájcisapka, több napos borosta. Rátámaszkodik a betonoszlopra, és csak úgy, a kerítésen keresztül beszélgetnek.

– *Riporter: Jó napot! Pestről jöttünk. Filmet forgatunk „68”-ról. Interjút szeretnénk készíteni magával.*

– *Gyula: Mér’? (Miért?)*

– *Riporter: Hát akkor maga katona volt.*

– *Gyula: (Feltolja a fején a kopott svájcisapkát.) Hát persze.*

– *Riporter: De kint volt?*

– *Gyula: Igen. Cseszkóban (Csehszlovákia). Cseszkóban voltam. Igen. Mér’?*

– *Riporter: Erről szeretnénk egy pár szót. Egy filmet szeretnénk készíteni a megszállásról.*

– *Gyula: Mér’ kell arról filmet készíteni?*

– *Riporter: Hát, mert maga ott volt, mi meg nem voltunk ott.*

1 MM. nyugállományú ezredes egyéni véleménye. Nevezett alhadnagyként részt vett a hadjáratban.

2 Tolmár Tamás: Táncdalfesztivál után 1968. A MAFILM stúdió dokumentumfilmjének felvezető sorai. 1991. A Pesty Fekete Doboz és a Hunnia Stúdió dokumentumfilmje.

– *Gyula: Hát mit tudok én erről mondani. Semmit. Nem volt ott semmi. (Úgy tűnik, mintha mosolyogna a bajszá alatt.) Hát elvittek bennünket, és nem volt semmi se (közben megvonja a vállát).*

– *Riporter: Na, ez a semmi, ez érdekelne minket.*

– *Gyula: (üres tekintettel bámul a semmibe) Mentünk a legelején. Az elsők között az első lépcőben. Persze a harckocsik után mi mentünk.*

– *Riporter: Volt valami ellenállás?*

– *Gyula: Semmi nem volt. A világon semmi. Én nem tudok róla. Legalábbis ahol én voltam.*

– *Riporter: Hogyan lett elfoglalva a laktanya?*

– *Gyula: Éjjel. Lefegyvereztük őket. Mire nyúltak volna a géppisztolyuk után, már le voltak fogva (közben büszkén mosolyog). Felderítettük, hol vannak, odalopakodtunk, és lefogtuk őket.*

– *Riporter: Ezt hogyan csinálták – titokban?*

– *Gyula: (mintha önérzetében megsértették volna). Hát hogyan köll odalopakodni?*

– *Riporter: Akkor mégis izgalmas volt?*

– *Gyula: Csak az a pillanat. Aztán nem volt semmi. Nem is védekeztek. Nem álltak azok ellen.*

AK-47 gépkarabély

A motiváció

A személyes motivációk is szerepet játszanak abban, ha az ember egy témával foglalkozni kezd. 1968-cal kapcsolatban engem kettő is ösztönözött.

Az egyik egy majdnem gyermekkori élmény: épphogy befejeztem általános iskolai tanulmányaimat, és a nyári szünetben anyámmal a rőjtökmuzsaji erdészetbe jártunk – több falusi családdal együtt – a csemetekertbe kapálni. Ezt ma diákmunkának hívják. Egy hétfői nap reggelén a csapat kerékpáron indul az erdőbe, a fóútról letérve katonák állják el az utat. Ott van az erdész is. Nem lehet bennemi – mondja. Miért nem? – kérdik. Tele van az erdő katonával meg tankokkal. Mi történt? – Kitört a III. világháború, mondta nagy komolyan. Ezt ugyan senki nem hitte el neki, mert közben mosolygott. Majd értesít, ha lehet jönni, dolgozni. Még utánunk kiáltotta, hogy az órabérét mindenki megkapja. 1968. augusztus 21-e volt. Este a szüleim a Szabad Európa rádiót hallgatták, ahonnan megtudták, hogy a Varsói Szerződés csapatai megszállták Csehszlovákiát. Másnap jött az értesítés: lehet menni, kapálni. Mintha mi sem történt volna.

A második élményemet már katonakoromban szereztem.

A katonai főiskola elvégzése után első tiszti beosztásomba a 33. gépesített lövészszred – Zalaegerszeg – állományába kerülttem, szakaszparancsnoknak. Az alakulat egy objektumban volt elhelyezve a 8. gépesített lövészhadosztály parancsnokságával. Ennek felderítő főnöke, Neiger Béla őrnagy – akiel később jó kapcsolatba kerülttem – gyakran ellenőrizte a kiképzési foglalkozásokat. Rettegett ember hírében állott, soha nem tetszett neki semmi. Mindig kiabált. Egy alkalommal, amikor a terepkutatást gyakoroltuk – leteremtett:

„Hadnagy elvtárs! Ezzel az irányítással ti még mindig a kijáratot keresnétek Csehszlovákiából”.

Lányos zavaromban csak annyit mertem megkérdezni tőle: Miért, maga ott volt? Cifra – rá jellemző –, hosszú káromkodás volt a válasz. De látszott rajta, hogy már megenyhült. A közelben álló katonák odagyűltek körénk, valaki hangosan megkérdezte: és nem féltek? Neiger őrnagy szeme felcsillant – köztudott volt, hogy ha jó kedve volt, imádott mesélni – „Dehogynem 'egykomám'. Félt ott mindenki. Legjobban akkor, amikor át kellett lépnünk a határt. Elöl ment a harcfelderítő járőr – ujjával megfenyegetett –, rendesen be voltak rezelve. Nem tudhattuk, lónek-e ránk. Féltünk, mikor elfoglaltuk a kijelölt körzeteket, városokat, laktanyákat. Eltelt pár héttel, akkor már nem félünk annyira, de azért a zabszem megmaradt. Hazafelé meg már egészen vidáman jöttünk.”

Aztán a „mesélhetnékje” ahogy jött, úgy abba is maradt. Hajtott bennünket tovább a gyakorlótéren. De már megteremtette az alapját a későbbi mesélős jó kapcsolatnak. Akkor még nem tudhattam, hogy előkerülnek a levéltárakból az általa írt értékelő jelentések. Valamint azt, hogy egy dokumentumfilmben megtalálom visszaemlékező gondolatait.

Amikor a témát kutattam, előkerült a Néphadsereg című katonaújság 1968. augusztus 19-én megjelent száma. A címlapot beborította a 61. §. Montázsban egy FUG (felderítő úszó gépkocsi) tornyában egy géppuskás katona, háttérben egy harckocsi oszlop. A katona réveteg arccal bámul a semmibe. Ez a kép akármelyik gyakorlótéren készülhetett, a dátum és a 61. § azonban ráutaló kifejezés volt. Hogy mire? Az ország lakossága és a világ nagy része akkor még nem tudta, hogy Közép-Európában a II. világháború óta a legnagyobb (koalíciós) katonai erőt vonták össze – a saját szövetségesei – Csehszlovákia határain, annak megszállására.

Hogy mit jelent a 61. §? Melyik jogszabály, melyik törvény, melyik nemzetközi egyezmény? Több szakértő, politológus, katona tippelgette, mit tartalmaz. Az újságcikket és a lapot szerkesztő kollégára már nem emlékezett senki. Az Alaptörvény előtti hatályos Alkotmány e paragrafusa nem passzolt a '68-as eseményekhez. De az eredeti?

A Magyar Népköztársaság 1949. augusztus 20-án kihirdetett alkotmányának 61. §-a kimonja:

61. § (1) a hazai védelme a Magyar Népköztársaság minden polgárának szent kötelessége.

(2) a hazáraulást, a katonai eskü megszegését, az ellenséghoz való átpártolást, a kémkedést, az állam katonai hatalmának minden csorbítását, mint a hazának és a dolgozók ügyének elárulását, a törvény a legszigorúbban bünteti.

Igy nyomatékosították a katonákból, és később már az ország lakosságában is a bekövetkezett katonai bevonulás törvényi súlyát és várható következményeit.

Ekkor már a Magyar Néphadsereg 8. gépkocsizó lövészhadosztálya Zalaegerszegről a kijelölt megerősítő alakulatokkal (több mint 11 000 fő) a megindulási körletben, teljes harckészültségen – betárazva, hevederezve – várta a megindulási parancsot.

A parancsot 1968. augusztus 20-án éjfélkor adták ki.

Fogunk hát bele az időutazásba!

A Magyar Néphadsereg első külföldi katonai akciója Csehszlovákiában

A „Zala” fedőnevu katonai feladat operatív biztosítása

Idézet a 8. gépkocsizó lövészhadosztály 1968. évi csapattörténeti könyvének II. részéből:

HARCOKBAN, HADJÁRATOKBAN VALÓ RÉSZVÉTEL

„A 8. gépkocsizó lövészhadosztály és alarendelt csapatai
(8. harckocsi ezred, a 20. tüzérezred, a 38. harckocsi felderítő zászlóalj
és a 94. tábori mozgó sütöde kivételével)
a „Dél” HDSCS (hadseregcsoport) alarendeltségében
július 27-től október 25-ig a „ZALA” gyakorlaton
eredményesen részt vettek.”³ (fnytsz:193-300/010/1)

Csak ennyi. Egy felesleges mondattal sem több.

Nyilván a cím is meghökkenő. Abban a tekintetben mindenkiépp, hogy mai szóhasználattal élve „külföldi katonai akciónak” nevezem azt a hadjáratot, ami nem lehetett más, mint megszállás. (De akkor ezt mindenki hivatalosan baráti segítségnyújtásnak nevezte.)

Köztudott, hogy 1968-ban a Magyar Népköztársaság a Varsói Szerződés⁴ tagja volt. Néphadseregének kijelölt alakulatai pedig a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek Főparancsnokságának (EFEF) alarendeltségébe tartoztak.

A Varsói Szerződés (VSZ) politikai és katonai vezető szervei:⁵

A VSZ legfelsőbb politikai vezető szerve békében a rendszeres időközönként összehívott *Politikai Tanácskozó Testület* (PTT) volt. Ülésein a tagállamok legmagasabb szintű

³ HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Irattár: MN 4891. alakulat Csapattörténeti könyv: fnytsz:193-300/010/1

⁴ Varsói Szerződés (VSZ): katonai és politikai szerződés, amelyet az egykori szocialista országok, azaz Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK (Német Demokratikus Köztársaság) és a Szovjetunió képviselői 1955. május 14-én Varsón kötöttek. A szerződés 1991. július 1-én szűnt meg. Hadtudományi lexikon. 1-2. kötet. Budapest, 1995. Magyar Hadtudományi Társaság.

⁵ Jakus János: A VSZ gyakorlatainak jellemző vonásai a feltételezett délnyugati hadszíntéren. Szakmai Szemle KBH. folyóirat, 2008. 3.szám.

– általában a kommunista és munkáspártok fő – (első) titkárai által vezetett – delegációi vettek részt. Az ülések munkájába bevonták az *Egyesített Fegyveres Erők* (EFE) főparancsnokát, illetve törzsfőnökét is. A PTT, mint kollektív vezetőszerv, rendszeresen értékelte a világ, és benne Európa katonapolitikai helyzetét, a NATO tevékenységét és valószínű szándékát. Mindezek alapján állásfoglalásokat, ajánlásokat dolgozott ki a tagállamok külpolitikai és katonai erőfeszítéseinek összehangolására.

A PTT volt hivatott a VSZ fegyveres erőinek alkalmazására vonatkozó politikai döntések meghozatalára is. A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy a különösen fontos ügyekben a cselekvési programokat (adott esetben, egy válsághelyzetben a katonai erő alkalmazásakor) nem kollektíven, a testület összehívásával, hanem a szovjetvezetés és az egyes érintett tagállamok párt-, illetve állami vezetői között, közvetlen kétoldalú konzultációkat követően alkották meg.

A VARSÓI SZERZŐDÉS SZERVEZETE 1968-ban

A POLITIKAI TANÁCSKOZÓ TESTÜLET (PTT)

Titkársággal és az Állandó Bizottsággal

A testületet a tagországok kommunista pártjainak első és főtitkárai alkották. Ennek döntése alapján a tagországok honvédelmi minisztereit időszakosan tanácskoztak.

Csehszlovákia megszállásával kapcsolatosan sem a testület,
sem a honvédelmi miniszterek nem tanácskoztak⁶

AZ EGYESÍTETT FEGYVERES ERŐK FŐPARANCSNOKA

Ebben az időben Ivan Jakubovszkij szovjet marsall.

Róla bővebben a „Sumava” gyakorlat kapcsán.

AZ EGYESÍTETT FEGYVERES ERŐK TÖRZSFŐNÖKE

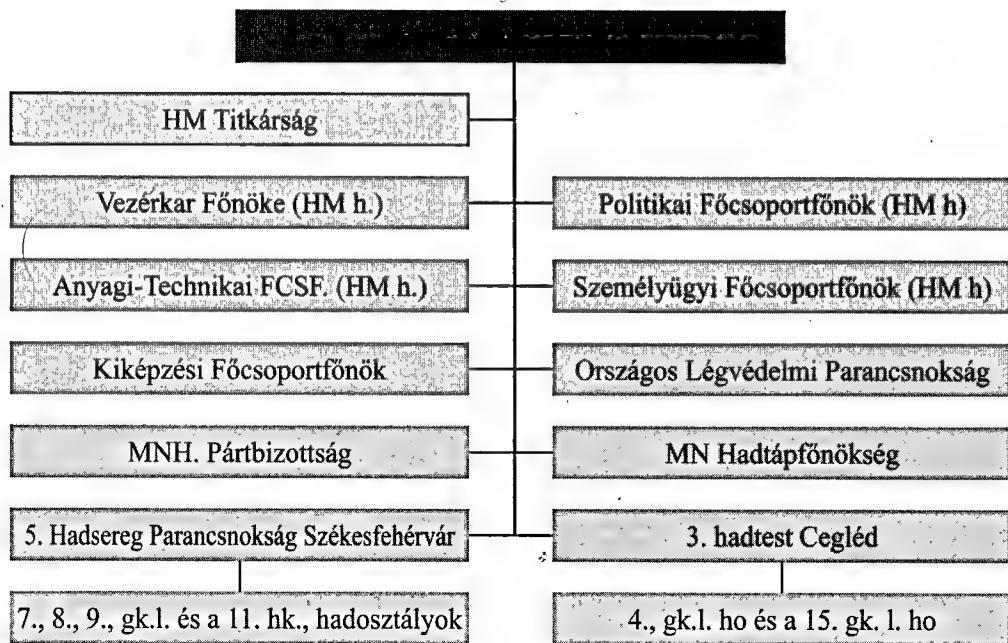
AZ EGYESÍTETT FEGYVERES ERŐK TÖRZSE

A TAGÁLLAMOK HONVÉDELMI MINISZTÉRIUMAI HADSEREGEINEK VEZÉRKARAI

A szervezetben együttműködő egyesített haderők a nemzeti vezetés alarendeltségében. (Jelen esetben a Magyar Néphadsereg 8. gépkocsizó lövészhadosztálya Zalaegerszegről.)

⁶ Ennek a negatív tapasztalata miatt hozták létre a PTT 1969-es budapesti ülésén a Honvédelmi Miniszterek Bizottságát. Ez már állandó szervezet lett.

Magyar Néphadsereg szervezeti ábrája 1968-ban

Az ábra saját szerkesztés

A csehszlovákiai beavatkozás kapcsán joggal merül fel a kérdés, hogyha a megszállás csak az „öt testvéri szocialista” ország részvételével zajlott, és Albánia, valamint Románia kimaradt, így az nem a Varsói Szerződés akciója volt. Ebben az esetben akkor a megszállást miért az EFE irányította? Technikailag érthető, a jogi oldalával meg nem igazán foglalkoztak. A kétpólusú világrendszer szembenállása csak az erőviszonyokra koncentrált. A politikát és a jogot ehhez igazították.⁷

Csehszlovákia megszállásának kudarca több változást is kikényszerített. A legfontosabb a Varsói Szerződés katonai struktúrájának megváltoztatása volt. Addig a tagországok honvédelmi minisztereinek nem volt irányítási jogosultsága a főparancsnok felé. Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszter (meg mások) szívós törekvése eredményeként 1969-től a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága az irányítási struktúrában a PTT és az EFE Főparancsnok közé beépült. Így a Főparancsnok diktatórikus és despota magatartásának gátat szabtak.

7 A Szovjetunió meg akarta osztani a nagyvilág előtt a csehszlovák válság katonai eszközökkel történt megoldásának a felelősséget. Ezért ragaszkodott a VSZ koalíciós részvételéhez, az augusztusi akció során az „ötök” végig egységesen lépjenek fel. Nem akart újabb 1956-ot, nem akart egyedüli felelősséget a világ előtt. (Románia már 1965-ben külön utakon járt).

Az EFE törzsében a koalíció tagjainak vezérkarai is képviselték magukat. A Magyar Néphadsereget Reményi Gyula vezérőrnagy képviselte.⁸

A törzs legfőbb feladatait képezte:

- A VSZ fegyveres erői háborús alkalmazásának megtervezése.
- A kiképzés, a koalíciós gyakorlatok tervezése és vezetése, az anyagi-technikai, valamint a fegyverzet fejlesztése területén az együttműködés megvalósítása.
- A híradás, illetve a hadszíntér-előkészítés megszervezése, koordinálása.⁹

Valójában azonban az EFE főparancsnoksága és törzse főként békvezetési funkciókat látott el. Háború esetére az európai háborús térségben alkalmazásra tervezett szovjet hadseregcsoportokat (frontokat) tartottak fenn. Felelősségi sávjuknak megfelelően, a szovjet vezérkar direktívája alapján, már békében megtervezték háborús alkalmazásukat, beleértve azoknak a VSZ országoknak a fegyveres erői nagyban alkalmazását is, akikkel adott esetben tevékenységük során – például egy koalíciós front szervezetében – együttműködni szándékoztak. Így volt ez 1968-ban is. A csehszlovák területen megtartott „SUMAVA” gyakorlat¹⁰ hivatalosan a Varsói Szerződés parancsnoki és törzsvezetési gyakorlata volt. Az EFE tervezte és vezette. Valójában azonban Jakubovszkij marsall¹¹ kizárolag a szovjet érdekeknek megfelelően cselekedett. De ezek a szovjet érdekek akkor még a szövetségesek előtt rejtye maradtak.

A nemzeti törzsek valójában semmilyen feladatot nem kaptak. Az a pár térképfeladat, amit kidolgoztak, soha nem került értékelésre. Utólag maguk között ezt a gyakorlatot csak a megszállás főpróbájának nevezték. A gyakorlaton részt vevő magyar katonai vezetőket, élükön Csémi Károly

Reményi Gyula
vezérőrnagy (2)

Jakubovszkij
marsall (3)

8 REMÉNYI GYULA (Tótszerdahely 1921. június 27. – 1998. március 17.) a történet idején a katonai beosztása az MNVK 1. Csoportfönfönség, csoportfönföök általános helyettese 1967. július 31. – 1969. október 1-ig. Forrás: www.neb.hu/hu/a-katonai-felso-vezetes-19561960. Letöltve: 2017.10.09.

9 Jakus János: A VSZ gyakorlatainak jellemző vonásai a feltételezett délnyugati hadszíntéren. Szakmai Szemle KBH. folyóirat, 2008.3.szám,

10 A „Šumava” fedőnevű VSZ gyakorlat – alapvetően – Csehszlovákia területén zajlott, lényegében június folyamán. M. Szabó Miklós: A VSZ és az MN viszonyrendszerének néhány kérdése az 1960-as években. Hadtudomány 2008/1.

11 JAKUBOVSZKIJ, Ivan Ignatyevics (1912–1976) 1957-től Németországban szolgált, mint a szovjet megszálló csapatok főparancsnok-helyettese, majd parancsnoka. 1967-től a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erőinek főparancsnoka. Forrás: Ki kicsoda. <http://www.bibl.u-szeged.hu>. Letöltve: 2017.10.09.

altábornagy¹² vezérkari főnökkel, levegőnek néztek. Czinege Lajos¹³ vezérezredes honvédelmi miniszter Jakubovszkij marsall főparancsnok tüntetőleg nem fogadta.

A tisztii érkezében látványosan kerülte. A helyzet megalázó volt. A szovjet marsalok és vezető táborno-kok birodalmi gőjüket nem is igye-keztek palástolni. A csehszlovák katonai vezetőkkel úgy beszéltek, mintha azok nem is a saját hazájuk területén lennének. A gyakorlaton kint lévő magyar katonai vezetők és Czinege honvédelmi miniszter több alkalommal is tárgyalta a csehszlovák katonai vezetőkkel. Furcsállották, hogy Jakubovszkij marsall többször túllépte a gyakorlatra engedélyezett időt, mondvasinált okokkal több katonát akart csehszlovák területre szállítani. A csehek többszöri erélyes fellépése után azonban 1968. július 2-án véget vetett a Sumava gyakorlatnak.

A tatai 11. harckosci hadosztálytól egy kiküldött csoport vett részt a gyakorlaton. Közé-jük tartozott Homor György őrnagy, a hadosztály hadműveleti főtisztje. Könyvét a Sumava gyakorlatról 2010-ben írta, amikor már nem volt sem Szovjetunió, sem Csehszlovákia. De már Magyar Néphadsereg sem. Óvatos ember volt. Megvárta, amíg lehetett írni. A hiteles szemtanú tollából foglalom össze a Sumava gyakorlatot.¹⁴

1968. május közepén a 11. harkosci hadosztály (Tata) azt a feladatot kapta, hogy a hadosztály törzse – csökkentett állománnyal – nemzetközi gyakorlatra megy. A Varsói Szerződés keretein belül, de a Magyar Néphadsereg 5. hadseregtörzs alárendeltségében nemzetközi parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton vesz részt. Ideje és helye akkor még nem volt ismert. Június elején aztán kiderült, hogy a gyakorlat június 12-én kezdődik Csehszlovákiában, „Sumava” fedőnéven. (Ez akkoriban teljesen szokványos katonai helyzet volt. Nagyobb erőt megmozgató gyakorlatokat a VSZ általában kétévenként tartott, törzs-vezetési gyakorlatokat pedig évente. Nagy megtiszteltetésnek és elismerésnek számított, ha ilyenre valamelyik alakulatot jelölték. A résztvevők napidíjat kaptak. A katonai feladatok mellett baráti találkozók zajlottak a helyi közösségekkel. A katonai szleng el is nevezte őket katonai turizmusnak. JP)

Csémi Károly
vezérőrnagy (4)

Czinege Lajos hon-
védelmi miniszter (5)

A kijelölt törzs mintegy 200 fővel és 70 gépkocsival – ünnepélyes búcsúztatás után – elindult Tatáról leendő harcálláspontjára, a csehországi Velká Bíteš község észak – 3 kilométer erdő területére. A közel 300 kilométert katonai forgalomirányítás mellett éjszaka tették meg. Abban az időben a katonák nem voltak hozzászokva a nappali vonulásokhoz. A csehek pontosan „bevezették” a csapatot a kijelölt körletekbe. Azonnal munkához kellett látni, és a készenlétet június 18-án 20.00-ra kellett elérni. A készenlét azt jelentette, hogy onnantól a gyakorlatvezető terve szerint kellett dolgozni. Hogyan nézett ki egy harcál-láspont ilyenkor? A kényelmes sátrakban ágyak, tábori fürdő, mozivetítés, kihangosított rádióműsor, segélyhely, kantin.

Hogy valami nincs rendben, azt már akkor érzékelni lehetett, amikor a gyakorlat nem kezdődött el időben. A kapott feladatokat a törzsvezetési gyakorlat szabályai szerint térképen kellett kidolgozni, erre rendszerint késő délután és este, éjszaka került sor. Ezt a katonák úgy hívták maguk között, hogy térképháború. Ebben nagyon jók voltak. A katonai térképrajzolás külön művészet volt. Esztétikailag is látványosak voltak. Egy jól megrajzolt térképről közel egyórás előadást lehetett tartani. De ennek ott nem volt jelentősége. Állandósult a bizonytalanság. A tapasztalt törzstisztek egyből rájöttek, hogy nincs egységes koncepció, nem a megszokott törzsvezetési gyakorlat folyik. A bizonytalanságot fokozta, hogy a magyar és a csehszlovák honvédelmi miniszter meglátogatta a magyar törzset, de a konkrét munkájuk felől nem érdeklődtek. Hogy a gyakorlat nem fejeződik be a tervezett időben, azt abból tudták meg, hogy további négy napra kaptak koronát (napidíjat). Közölték, lehet menni vásárolni. Ezért nagyon nem is aggódott senki. Később már a vásárlás sem „dobta” fel az állományt. A hangulaton sokat javított, hogy engedélyezték a táborban a sörfogyasztást.

A szabadidőben a városlátogatások javítottak valamit a helyzeten. Brnóban hamar kiderült, hogy nemkívánatos személyek. Az ilyen látogatásokra társasági ruhában – csizma, csizmanadrág, ingzubbon, tányérapka – mentek. Kinyálták magukat, igyekeztek „snájdig úriember” benyomását kelteni. A pincérek, járókelők véleménye az arcokra volt írva. Hamar kiderült, hogy más a valóság és a hivatalos propaganda.

A fegyverbarátság ápolása is sajátosan zajlott. A programban a tervezett laktanya-láto-gatás is felemásra sikeredett. A csehek nem tudtak a vendégek érkezéséről, kapun keresztül tárgyalta meg a jövetel célját, majd körbevezették a magyarokat a laktanyában. A csehszlovák harckosci kiképző bázis már akkor jobban fel volt szerelve, mint a tatai laktanya.

Befejezésül a kísérő tiszt a szemétdomb melletti cseresznyefához vezette a vendégeket, és biztatta őket, hogy „tessék, lehet fogyasztani.” Csak a hadosztályparancsnokban volt annyi tartás, hogy messziről figyelte a cseresznyefa ágát húzogató beosztottjait.

Nem is bánták, hogy június 30-án váratlanul közölték: lehet hazamenni. Hazafelé mindig gyorsabb az út. A Pozsonyba tervezett búcsúztató elmaradt. Győr főterén nagy parádéval fogadták a gyakorlatról hazatérő katonákat. Az ünnepi beszéd az akkori retori-kának megfelelő volt. Károlyi József vezérőrnagy, a magyar törzs parancsnoka így értékelte a gyakorlatot: „A legkellemesebb emléket hoztuk magunkkal a Csehszlovák Szoci-alista Köztársaság vendégszeretetéről is. Bárhol jártunk, katonáinkat lelkesen fogadták, és messzemenő segítségenként részesültünk a feladatok végrehajtása során. Túl a szocialista közösség összetartozásán joggal érezzük, hogy a gyakorlat során sikerült tovább mélyíte-

12 CSÉMI KÁROLY (1922–1992) katonatiszt, 1963–1973 között az MN. vezérkari főnöke. 1968-ban altábornagy. Forrás: www.neb.hu/hu/a-katonai-felso-vezetes-19561960. Letöltve: 2017.10.09.

13 CZINEGE LAJOS (Karcag, 1924. március 24. – Leányfalu, 1998. május 10.) hadseregtábornok, magyar kommunista párfunkcionárius, 1960–84 között a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere, 1984–87 között a Minisztertanács elnökhelyettese. Forrás: www.neb.hu/hu/a-katonai-felso-vezetes-19561960. Letöltve: 2017.10.09.

14 Homor György nyugállományú ezredes visszaemlékezése a „SUMAVA” fedőnevű törzsvezetési gyakorlatról. Hivatalan vendékként északi szomszédjainknál. Pápa 2010. Jókai Mór Városi Könyvtár

ni a csehszlovák és a magyar nép barátságát.” És ezt mindenki helyévalónak találta. Ha a cseresznyefa eszébe is jutott valakinek, nem mert rajta nevetni. Ma meg már nincsen jelentősége.

E visszaemlékezésben is találkoztam azzal az információval, hogy a vezérkari főnök parancsa alapján az 1968-as csehszlovák gyakorlattal kapcsolatos okmányokat – önálló század szintig bezárólag – a vezérkarnál irattározták. Nem biztos, hogy a titkossága miatt. Talán ez mentette meg az utókor számára. A farkas hiába ólalkodott a kertek alatt. Igaz, húsz nap múlva aztán a „farkasfalka” ismét a kertek alá lopakodott.

(Tudni kell, hogy a VSZ úgy tarthatott gyakorlatot a tagországok területén, hogy ahoz az adott ország kormányának a hozzájárulása kellett. Meg kellett adni, hogy mitől meddig tart. Közölni kellett a résztvevők számát, és a haditechnikai eszközöket is. Tervet kellett készíteni, hogy milyen szolgáltatásokat és logisztikai kapacitást vesznek igénybe. Bármilyen hihetetlen is, ezért fizetni kellett az adott ország pénznemében. JP)

Czinege és Csémi tábornokok a gyakorlatról hazaérkezvén részletes jelentést készítettek a magyar politikai vezetés számára.

A dolgozó népet szolgálom:¹⁵ jelentés a Politikai Bizottságnak a Varsói Szerződés EFE főparancsnokának vezetésével tartott „SUMAVA” fedőnevű stratégiai-hadműveleti parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatról. A jelentés 1968. július 5-én készült. A gyakorlat fő helyszíne Csehszlovákia volt, de érintette az NDK, Lengyelország és a Szovjetunió területét is. A gyakorlaton részt vettek a szovjet, a csehszlovák, a magyar, a lengyel és az NDK hadseregeknek kijelölt törzsei. Szakmailag felsorolva: egy front törzs, hétföldes fegyvernemi hadseregtörzs, kettő légi-légvédelmi hadseregtörzs és kilenc hadosztálytörzs. A jelentés megjegyzi, hogy a németek eredetileg nem voltak tervezve, ök később kapcsolódtak be a gyakorlatba. A Magyar Néphadsereget egy hadseregtörzs (Székesfehérvár) és egy hadosztálytörzs (Tata) – 800 fővel – képviselték. A románok és a bolgárok Jakubovszkij marsall főparancsnok meghívására 3–3 fővel képviselték hadseregüket. A gyakorlat deklarált céljait a történészek úgy foglalták össze, hogy azt a szovjet politikai és katonai vezetés a csehszlovák vezetésnek szóló figyelmeztetésnek és az augusztusi megszállás főpróbájának szánta.

Katonai szempontból minden résztvevő számára világos volt, hogy a stratégiai-hadműveleti gyakorlaton a többnemzetiségű törzsek együttműködésének gyakorlatátára zajlott. Illetve csak zajlott volna, ha a szovjetek a részt vevő szövetséges törzsekét nem kárhoztatták a statisztai szerepére. Jakubovszkij (1967-ben frissen kinevezett) marsall és a szűk törzse szinte diktátorként viselkedett. Szerintük Csehszlovákiában ellenforradalom zajlott, emiatt a gyakorlatot rendkívül ideges léggörben tartották. Senkivel nem közölték a gyakorlat célkitűzéseit (tartalmát). A szovjet katonai vezetők beutazták az országot, folyamatosan igényeket jelentettek be. Állandósították a bizonytalanságot, ezért a csehek érzékenyen résen voltak. A német törzset be sem engedték csehszlovák területre. A román vezérkari főnök helyettes nyíltan kijelentette, hogy az egésznek beavatkozásíze van.

Czinege Lajos honvédelmi miniszter szovjet tisztekkel (6)

Az, hogy volt-e foganatja, azt senki sem firtatta. Igaz, nem is nagyon volt rá idő, mert július 24-én megérkezett a szovjetek konkrét felkérése. Gyakorlatnak álcázva hadosztályokat kértek, de mindenki tudta, hogy Csehszlovákia katonai megszállásának végrehajtása elkezdődött.

A magyarok csendben morogtak. Nem kezdeményeztek. Lassan bomlasztottak. Mivel Jakubovszkij marsall és az VSZ EFE szovjet része diktatórikus vezetési gyakorlatával immár folyamatosan számolni kellett, továbbra is szükségesnek tartották a VSZ alapító szövegében lévő pontatlanságok sürgős és következetes kiküszöbölését. Czinege Lajos honvédelmi miniszter már 1965 óta folyamatosan és következetesen a szöveg módosítását szorgalmazta. Időközben a Politikai Bizottságot is megnyerte, így annak felhatalmazása alapján folytatta. Ha hihetetlen is, de a magyarok a nemzeti szuverenitást e katonai szövetségen is fontosnak tartották. Változtatni akartak ezen a megalázó alárendeltségen, amivel Jakubovszkij a „Sumaván” vissza is élt.

15 A dolgozó népet szolgálom. Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárában őrzött irataiból 1957–1972. 167. o. Szerkesztette: Ehrenberger Róbert. Budapest 2006. Tonyo-Gráf Nyomda és Grafikai Stúdió 306. o. /Hadtörténeti Levéltári Kiadványok, sorozatszerkesztő: Szijj Jolán.

A történelmi környezet, amelyben Csehszlovákia volt a főszereplő

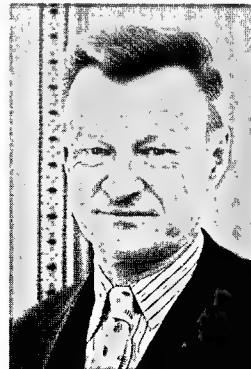
A szovjetek igyekeztek egyfajta ellenségeket fenntartani, amely mind politikailag, mind katonailag a beavatkozást kívánta alátámasztani. Ebben jelentős szerepe volt a szovjet titkosszolgálatnak is.

A közhelyként emlegetett kétpólusú világrendszer, a kapitalizmus és a szocializmus világöröket szembenállása, a NATO és a Varsói Szerződés katonai erejének folyamatos vetélkedése az erőviszonyok megnyerésében egy állandó patthelyzetet eredményezett.

A nyugati oldalon a főideológiának számító – lengyel származású – Zbigniew Brzezinski¹⁶ a megosztottság alternatívája c. könyvében (1966) a kommunizmus ideológiájának aláknázását szorgalmazta. Meghirdették az „ideológiai diverziót és a fellazítási politikát”.¹⁷ Reményeik szerint az ideológiai változások majd segíteni fognak a politikai változások elérésében. Keresték a leggyengébb láncszemet.

A Szovjetunió erre válaszul megindította a „felszabadítási politikáját”, amely döntően a gyarmati sorból szabadulni kívánó ún. harmadik világbeli országokat célozta meg. Ezen országok, már a 60-as évektől – cserébe – kommunista ideológiát, gazdasági és katonai segítséget kaptak.

A felszabadítási politika nagy szímpátiát váltott ki a nyugati társadalmak fiatal generációja körében is. Ez a réteg ugyanis gyakorlati vesztese volt a vietnami háborúnak és a gyarmati rendszer összeomlása utáni időszaknak. A kiábrándulásuknak jól jött a „baloldali-forradalmi” hangulat.

Zbigniew
Brzezinski (7)

¹⁶ ZBIGNIEW KAZIMIERZ BRZEZINSKI (lengyelül: Zbigniew Kazimierz Brzeziński; Varsó, 1928. március 28. – Falls Church, Virginia, 2017. május 26.) lengyel származású amerikai politológus, politikus, geostratégia. www.wikipedia.org. Letöltve: 2017.11.22.

¹⁷ Ideológiai diverzió: a burzsoá eszmék és nézetek becsempezése a propaganda modern eszközével a szocialista országok közéletébe. Irányításával, koordinálásával saját titkosszolgálatákat bízzák meg az imperialista kormányok. – fellázítás: a „felszabadítási” koncepció helyett az új erőviszonyokra épülő, imperialista politika. A szocialista államokat közvetlen katonai eszközök alkalmazása nélkül, fokozatosan politikai, gazdasági, ideológiai ráhatással tervezik szétzilálni a kapitalista restauráció érdekekben. ÁB. Értelmező Kéziszótár. BM Kiadó 1980. Szerkesztette: Gergely Attila (A továbbiakban ÁBÉSZ 1980.)

Ma már valóban történelminek nevezhető az 1968-as időszak. Reneszánszát élte egy új forradalmi hullám, amely a „párizsi diákmegmozdulásokkal” vette kezdetét, és végigsöpört Nyugat-Európán. A nyugati ifjúság elsődlegesen a kialakuló fogyasztói társadalom és a szüleik polgári életmódja, az „öregek világa” ellen lázadt, szemben a kelet-európaiakkal, akik a diktatúra ellen léptek fel.

A baloldali ideológia nyugat-európai előretörésében főszerepet játszó Szovjetunió mindenéppen revansot kellett venni. A Nyugat a leggyengébb láncszemet kereste. Segítségül hívták Bismarck német kancellár mondását: „aki Csehország ura – az Európa ura.” A másik fontos szempont katonai volt, tudniillik hogy Csehszlovákiát a Varsói Szerződés szívének tekintették. Az imperialista fellazítási politika Csehszlovákiára összpontosult. A megoldáshoz alkalmazott taktikát a belső liberalizálódáshoz vezető út kialakításában látták. A Nyugathoz való kötődés és az alkalmas káderek tekintetében Csehszlovákiának történelmi hagyományai voltak. (Csehszlovákiában az 1948-as baloldali fordulat után is a Nemzeti Frontba tömörülve megmaradt a többpártrendszer.)

Mindez magában hordozta a folyamatos „belős” ellenállást. Ezt akkor a pártszargon burzsoá jobboldali rezizionizmusnak nevezte. A pártban kívüli ellenállást pedig burzsoá restaurációnak.

Csehszlovákia¹⁸

Földrajza változatos, domborzati viszonyai átszegdeltek. A nyugati területek az észak-közép-európai magasföld részei. A keleti területek a Kárpátok hegyeiből és a Duna által feltöltött síkságokból állnak. Éghajlata túlnyomórészt kontinentális, de a Nyugat-Európából érkező enyhe légtömegek és a kelet-európai nagy időjárási rendszerek miatt változatos. 1968 nem kedvezett az időjárásnak.

Csehszlovákia: Československo; szlovákul: Československo) volt közép-európai ország. 1918–1938, majd 1945–1992 között állt fenn, a köztes idő a második világháború tartama. 1993. január 1-jén békésen kettévált Csehországra és Szlovákiára.

Csehszlovákia a régi Csehországból, Morvaországból, Sziléziából, valamint az első világháborút lezáró békeszerződés értelmében az országhoz csatolt Felvidékből alakult demokratikus köztársaság. A nemzetközi támogatással megalakult Narodny Vybor (Nemzeti Tanács) Prágában 1918. október 28-án megszüntette az Osztrák–Magyar Monarchia fennhatóságát Csehország részei felett, és átvette a kormányzást.

1918. november 14-én összült a Nemzetgyűlés Prágában, és proklamálta a Csehszlovák Köztársaságot. A megalakult új államot rövidesen a győztes hatalmak sorban elismerték. A Nemzetgyűlés Tomáš Garrigue Masarykot választotta elnökké. A képviselőház és a szenátus közösen választja a köztársasági elnököt hét évre.

A legelső választásokat 1920. áprilisában tartották, amelyen a nemzeti pártok 145, a szociáldemokraták 136, a csehszlovák 199, a német nemzetiségek 72, a magyar nemzetiségek 1, és a keresztenyzocialisták 9 taggal kerültek a parlamentbe. Csehország 9, Mor-

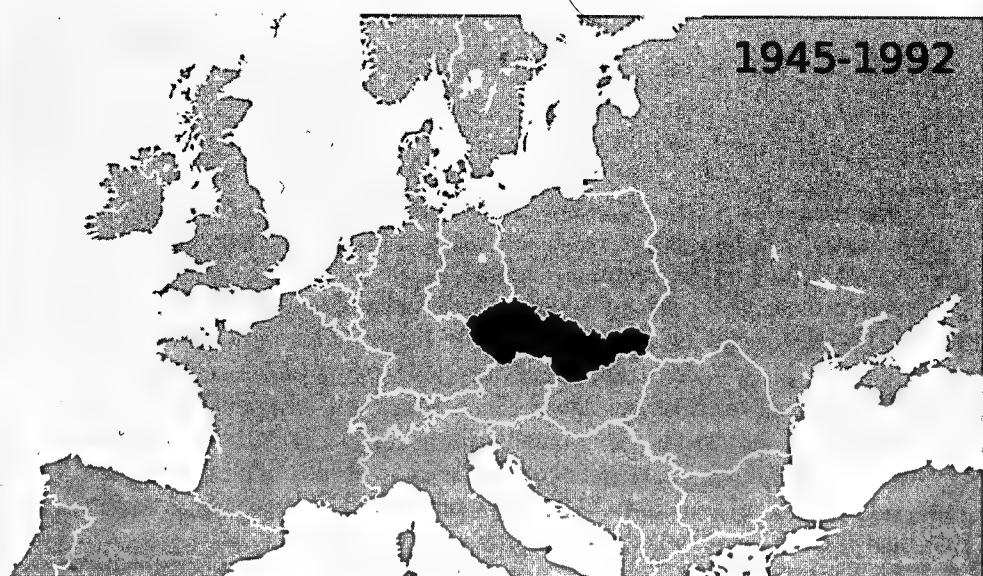
¹⁸ Csehszlovákia országismertető. Forrás: www.wikipedia.org. Letöltve: 2017.09.07.

vaország és Szilézia 6, Felvidék 6 közigazgatási kerületre lett felosztva. Csehszlovákia megalakulásakor nem rendelkezett önálló hadsereggel, ezért kezdetben általános hadkötelezettség bevezetését látták jónak, azaz a férfiak 20 és 50 éves koruk között 14 hónapra voltak hadkötelesek.

A megalakult Csehszlovákia többnemzetiségi állam. Nemzetiségeinek megoszlása ekkoriban: csehek (51%), szlovákok (16%), németek (22%), a magyarok (5%) és a ruszinok (4%) volt.

Hivatalos nevei:

- 1918–1920: Cseh–Szlovák Köztársaság
- 1920–1938 és 1945–1960: Csehszlovák Köztársaság
- 1938–1939: Cseh–Szlovák Köztársaság; Cseh–Szlovákia
- 1960–1990: Csehszlovák Szocialista Köztársaság
- 1990. április – 1992. december 31-éig: Csehszlovák Szövetségi Köztársaság (cseh változat) és Cseh–Szlovák Szövetségi Köztársaság (szlovák változat)
- utána: Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság
- 1993. január 1-jén felbomlik Csehszlovákia két teljesen különálló és teljesen független államra: Cseh Köztársaságra és Szlovák Köztársaságra.

Csehszlovákia 1945-től 1992-ig (8)

Kelet-Európa kommunista pártjaiban folyamatosan kongresszusi és központi bizottsági ülések vezérfonala volt a múltban elkövetett hibák kijavítása. Ezeket dogmatikus, megfoghatatlan formában határozták meg. Az eredménye az lett, amit Brzezinski célul tűzött ki. Liberalizálódott a párt, a kormány, a vezetés. A folyamatos engedmények eredményeként új arcok jelentek meg a csehszlovák felső vezetésben.

Ennek lett egyik mérföldköve a Csehszlovák Kommunista Párt 1968. január 3-i központi bizottsági ülése. Itt szétválasztották az államelnöki és a pártfőtitkári posztot.

A megosztott hatalmi pozíciókban mindenki másként láttá a hibák kijavítását és a felelősöket. Nagy ívű politikai viták folytak, amelyekben az élenjártak az ún. „másként gondolkodók”. A sajtó vezetésével „csendes ellenforradalom” zajlott. Ennek a párt vezetése nem igazán tudott vagy akart gátat szabni. A teljesség igénye nélkül kiragadom az eseményekből: a prágai Katonapolitikai Akadémia tudományos munkatársainak egy csoportja azt javasolta, hogy Csehszlovákia lépjen ki a Varsói Szerződésből. Prchlik táborkon¹⁹ pedig követelte a VSZ szervezeti és parancsnoki struktúrájának revízióját (úgyhogy rendesen meglengették a vörös posztot). Ezt a revíziót egyébként Czinege Lajos magyar honvédelmi miniszter 1965 óta folyamatosan követelte.²⁰

Nem véletlen, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának legfelső vezetése, két hónappal Csehszlovákia Kommunista Pártjának központi bizottsága 1968. január 3-tól 5-ig tartott ülése után, utasította a szovjet vezérkort, hogy kezdje meg Csehszlovákia esetleges katonai megszállása hadműveleti terveinek kidolgozását.

A továbbiakban – Majorov altábornagy²¹a Vörös Hadsereg 38. hadseregenek parancsnoka visszaemlékezéséből sikerül bemutatni és egyben időrendben is felvázolni azt a katonai gőzhengert, amely a politikai akaratot a gyakorlat szintjére emelte. Megrázó és egyben döbbenetes, hogy a tervek precíz kidolgozása mekkora katonai erőt mozgatott meg.

A Varsói Szerződés első katonai hadjárata megkezdődött. Igaz, akkor még nagyon kevesek tudtak róla.

„Ráijesztünk a svejkekre!”
Részletek Alekszandr Mihajlovics Majorov altábornagy, a szovjet Vörös Hadsereg 38. hadseregparancsnoka visszaemlékezésciből²²

1968. április 12.

A szovjet Vörös Hadsereg 38. hadserege Közép- és Nyugat-Ukrajna hét megyéjében állomásozott, észak-déli irányban 300–350 km-es, kelet-nyugati irányban 700–750 km-es területen.

Egy gyakorlat közben 1968. április 12-én Majorov altábornagy parancsot kapott, hogy azonnal jelentkezzen a Kárpátaljai Katonai Körzet Parancsnokságán, Lvovban.

¹⁹ Vaclav Prchlik vezérezredes (1922-1983), a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága (CSKP KB) államigazgatási és honvédelmi osztályának vezetője volt.

²⁰ M. Szabó Miklós: A VSZ és az MN viszonyrendszerének néhány kérdése az 1960-as években. Hadtudomány 2008/1.

²¹ Alexandr Mihajlovics Majorov tábork 1920–2008. 1940-ben lépett be a hadseregebe. Harcolt a II. világháborúban, Magyarországon és Csehszlovákiában. 1951-ben a Frunze katonai akadémiát, 1963-ban a vezérkari akadémiát végezte el. 1968-ban a 38. hadsereg parancsnoka Csehszlovákia megszállásában. 1972-ig az ott állomásoszó szovjet csapatok parancsnoka. Nyugdíjazásáig a Legfelsőbb Tanács politikai tanácsadója pl. Afganisztán. Könyvet írt 1968-ról és Afganisztánról. Forrás: Kun Miklós: Prágai Tavasz–Prágai Ösz 1968 fehér foltjai, Bp. Akadémia Kiadó, 1998. 125.o.

²² Beszélő 2003. 2. szám.

Pontban 16 órakor megjelent a körzetparancsnok irodájában, ahol három, kissé nyugtalan vezérezredes – Povalij, Malcev, Biszjarin²³– fogadta. Egy térképet mutattak neki, amit csak olvasni és tanulmányozni lehetett, jegyzetelní tilos volt.

Térkép-parancs, 1:500 000-es méretarány. Alatta apró tusírással: „a 38. hadsereg bevonulása a Csehszlovák Szocialista Köztársaságba azzal a céllal, hogy elfojtsa, szükség esetén leverje területén az ellenforradalmat.” Kis zászló jelölte a szlovákiai Trencsénnél a 38. hadsereg harcálláspontját. Legalul Grecsko marsall²⁴aláírása, „Készült 1 példányban.”

Majorov altábornagy így összegezte gondolatait: Térkép-parancshoz csak nagyon ritkán folyamodnak. Csak akkor, ha meghatározott és szigorúan körülhatárolt harci feladatot kell elvégezni. Amikor nincs elegendő idő az akció megszervezésére. De miért ne lett volna ideje az SZKP KB főtitkárának és a honvédelmi miniszternek?

Még akkor is, ha több ilyen parancsot kellett kidolgozniuk, melyeket – elköpzelem – Povalij vezérezredes rövidesen átnyújt a többi hadsereghoz a NDK-ban, Magyarországon vagy épp Lengyelországban állomásozóknak. De miért csak olyan szüksre szabott időt, miért csak fél órát kaptam, hogy megjegyezzek minden részletet a térképről? Eszembe jutott, mennyire kevés időt jelöltek meg a feladat végrehajtására is: a Morava–Ostrava–Brünn vonalat az akció megkezdése utáni 24. óra végéig kell elérni, azaz 500-550 km-t kell megtenni, miközben a trencsényi parancsnoki központot 16-18 órán át kell tartani. A csehszlovák utak persze elég normálisak, csak hogy a hadseregem förői más-más körzetekben vannak. S nekik még a Kárpátokon is át kell jutniuk.

Másnap, április 13-án futár vitte a térképládát: rajta öt viaszpecsét, a tekercsen nagybetű felirat: „A VLAVA-666 jelre felnyitni.” 3x6 – sátáni kombináció. És a páncélszekrény magába zárta a „feladatot”. A feladat politikai súlyát tekintve tábornokok, a rajzolást is figyelembe véve esetleg ezredesek ismerhették a térképparancsot. Nem lehettek többen, mint húsz fő.

Jól sejtette Majorov tábornok, hogy más szovjetcsoportosítások is kaptak hasonló parancsot. Magyarországon a Déli Hadseregcsoport bázisán a GOU/1/87657 számú direktívával 1968. április 8-án létrehozták a Déli Hadseregcsoportot²⁵és „Duna” fedőnél megtervezték a gyakorlatot, illetve a hadműveletet. A hadseregcsoport állományába teljes létszámmal bekerült a Déli Hadseregcsoport, a 36. légi hadsereg teljes állománya és az MN 8. gépkocsizó lövészhadosztálya. A hadseregcsoport kiemelt feladata volt, hogy Bratislavát (CS + 1,5 óra) és Brnót (CS + 10 óra) alatt birtokba vegyék. Ehhez megkapják a 103. gárda-légiódeszant hadosztályt, melynek feladata lesz ezen városokban a repülőterek elfoglalása. A hadseregcsoportot az idő előrehaladtával folyamatosan egészítették ki hadosztályokkal és különleges csapatokkal, amelyek a Kijevi, Odesszai Katonai Körzetekből, valamit a KGB²⁶-től és a Politikai Csoportfőnökségtől érkeztek.

23 Vaszilij Zinovjevics Biszjarin vezérezredes a Kárpátontúli Katonai Körzet parancsnoka. Mihail Ivanovics Povaljin vezérezredes a Szovjet Fegyveres Erők Vezérkara Operatív Főcsoportfőnökségének vezetője. J.J. Malcev vezérezredes a SZU Honvédelmi Minisztériuma politikai főcsoportfőnöke, a Katonai Tanács tagja. Forrás: Kun Miklós 1998.

24 Grecsko Andrej Antonovics a SZU marsallja. 1960-1967 között a VSZ EFE főparancsnoka, 1967 és 1976 között a Szovjetunió honvédelmi minisztere. Forrás: Wikipédia, letöltve: 2017.04.29.

25 A dolgozó népet szolgálom: 2006. 213. o. 91. sz. irat.

26 Az Állambiztonsági Bizottság, rövidítve KGB (oroszul: КГБ) a Szovjetunió állambiztonsági feladatakat ellátó szerve volt 1954 és 1991 között.

Mint minden hadműveletnek, így a „Duna” gyakorlatnak is a legfontosabb rendezővel volt a teljes körű titoktartás és a rejtett katonai tevékenység. A tervezésben igen kevesen vettek részt, minden össze hat szovjet tábornok, közülük kiemel B. I. Aljosin vezérőrnagy hadműveleti csoportfőnököt, aki majd Mátyás földön közli a magyar vezérkar képviselőivel a konkrét katonai feladatot 1968. július 23-án. A feladatokat, számvetéseket, írásos harcparancsot és részletes térképeket folyamatosan juttatták el a hadseregek, hadosztályok és ezredek szintjére. Ilyen térképparancsot kapott Majorov tábornok is.

Amennyiben a dátumokat vizsgáljuk, felmerül két kérdés. Ha a szovjet katonai vezetők, köztük a Déli Hadseregcsoport parancsnoka már 1968. április 8-án tudta a megszállásra kapott parancsot, miért csak július 23-án tájékoztatta a magyar vezérkart? Ezen a szinten ez nem titoktartás, hanem bizalom kérdése. Akkor minek volt tudható a június–júliusi színjáték, amit Tutarinov vezérezredes összekötővel játszattak el? (Erről később olvashatnak.) Ha meg a magyar katonai felsővezetés szintjén tudtak róla, akkor pedig jól játszották a sérült szövetséges szerepét. (A levéltári anyagokban erre utaló dokumentumokat azonban nem találtam. JP)

Ezért elgondolkodtatott a dátum: 1968. április 12. Még alig hogy elkezdődött a „Prágai tavasz”, a tervezet az eltiprására már készen voltak.

Mivel a Varsói Szerződés (de a NATO) szintjén is megszokott volt, hogy a szövetség és a tagországok rendszeres gyakorlatokat tartottak, a hadseregek egy része, kisebb-nagyobb csapatok folyamatosan mozgásban voltak. Az évek során a felderítés már-már rutinból követte a katonai tevékenységet, és nem feltelezte, hogy azokból kinő egy háborús helyzet. Azt, hogy a szocialista táboron belül megszállnak egy szövetséges országot, a nyugati világban a legrosszabb álmában sem gondolta senki. Így hát az a meglepetés erejével hatott.

A bevonulás utáni első sakk a nyugati sajtóban a titkosszolgálatok kudarcának nevezte, hogy a megszállás tényéről, erejéről nem volt a politikai és katonai döntéshozóknak tudomása.²⁷

A nyugati titkosszolgálati kudarc arra is utalhat, hogy nem volt a nyugati hírszerzésnek jó pozícióban lévő, megfelelő hírszerző lehetőséggel bíró informátora – kéme – a szovjet politikai és katonai felsővezetésben, mert ezt az előkészítő, tervező folyamatot nem tudták felderíteni. Vagy ha igen, akkor világosan látták, hogy a katonai intervenció csak Csehszlovákia megszállására irányul, nem pedig a NATO és a Nyugat ellen. Akkor viszont ők is cserbenhagyották a „Prágai Tavasz”t.

Jól működött a szovjetek titokvédelmi és konspirációs rendszere. A CIA történetéről megjelent Tim Weiner könyve²⁸is utal rá, hogy a cégek a fennállása alatt nem igazán sikerült kémet beszervezni, illetve eljuttatni a szovjetek zárt politikai és katonai döntéshozó, végrehajtó szervezetébe (az árulások és a diverziós cselekmények nem tartoznak a klasszikus hírszerzői munkához).

Hogy a szovjetek minden nap titkolózó hozzállását megértsük, tegyük egy merész kanyart a kommunista titkosszolgálati gondolkodás világába!

27 A kémkedés történetének legnagyobb kudarca. 2008. szeptember 29. Spiegel Online www. mult-kor.hu/2008.09.29. Letöltve: 012.01.12.

28 Tim Weiner: A CIA története – Hamvába holt örökség. Gabo Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft. 2009.

Mivel ijesztgették magukat a kommunista titkosszolgálatok?

A Szovjetunió Állambiztonsági Bizottsága 3. Csoportfőnöksége 1966-ban az állomány felkészítésére oktatási anyagot készített.²⁹ Eszerint az USA 1961-ben új hadászati koncepciót dolgozott ki. A tömeges megtorlás helyett felállította a nukleáris háború új koncepcióját: a korlátozott háború folytatását. Ennek egyik új eleme a diverziós csoportok alkalmazása.

Az USA FM-100-5 számú katonai utasítása szerint a rugalmas reagálás koncepciója három pilléren nyugszik:

- hidegháború,
- korlátozott háború,
- általános nukleáris háború a szocializmus ellen.

A fenti háborús elmélet nem feltétlen fegyveres konfliktus. Elsősorban pszichológiai hadviselés politikai, gazdasági és eszmei területen. Cél a befolyás kiterjesztése. Ennek kiemelt célpontja Csehszlovákia. (*Mintha megágyaztak volna 1968-nak. JP*)

A szovjetek szerint az ellenséges hírigény az alábbiak szerint fogalmazható meg:

- Céltudatos és rendszeres kémjellegű anyagok gyűjtése.
- Az előkészítés alatt álló háború esetére diverziós akciók tervezése.
- Felforgató akciók előkészítése, szervezése és végrehajtása.

Kimondták, hogy a katonai kémkedésnek a mai időben³⁰ totális jellege van. A hadszíntér-felderítés egyik fontos iránya Csehszlovákia, mely a közép-európai hadszíntér déli szárnya. A 7. amerikai hadsereg támadási sávja. Ezért első helyen az amerikai és az NSZK katonai hírszerzés kémkedése áll.

A kémkedés fő irányai

A VSZ és a Csehszlovák Néphadsereg terveit felderíteni, háborús konfliktus esetén a vezetési rendszert bomlasztani. Kialakítani a feltételeket a katonai objektumok megfigyelésére. A csehszlovák fegyveres erők mozgósítási és harckészültségi terveinek megismerése, megszerzése.

Új fegyverek, technológiák, technikák felderítése. (Nehogy meglepetés érje a támadó katonai erőket.) Az ország katonai és gazdasági helyzetének, lehetőségeinek és tűróképes-

ségeinek a felderítése. Csehszlovákia területét úgy tanulmányozni, mint az előkvetkezendő háború egyik hadszínterét. A titkosszolgálatok nyelvén ez azonban nem azt jelentette, hogy ha békét akarsz, akkor készülj a háborúra. Ez titkos háború volt.

A visszaszerzett – fenti – adatokból ezek részletezve, konkrétan megfogalmazva: (A visszaszerzett adatok azt jelentik, hogy a VSZ valamelyik tagországa hírszerző szervezének beszervezett hírforrása [ügynöke] volt nyugati katonai alakulatnál, katonai parancsnokságon vagy katonai döntéshozó szervezetben.)

- A katonai alakulatok díszlökációja (helyőrségek, laktanyák, gyakorlóterek, lőterek, A-B-C jelű harckészültségi körletek, felvonulási útvonalak).³¹
- Rakétaalakulatok, rádiótechnikai alakulatok, honi légvédelmi alakulatok, taktikai légiérő.
- Katonai kötelékek mozgatására alkalmas útvonalak, vasutak, hidak, vízi szállításra használható folyók, tábori repülőtereknek alkalmas területek.
- Raktárak, ellátási pontok.
- Katonai kutatások, fejlesztések, hadiüzemek.
- Az érintett titkosszolgálatok természetes reakciója ebben az esetben az, hogy a felsorolt területeken megerősítik a kémelhárítást.

A fent részletezett hírigény teljesítésére az ellenséges hírszerző tevékenység formája és módszere közül kiemelném a legfontosabbat: az ügynöki hírszerzést. Egyedül az ügynök képes olyan adatokat és anyagokat megszerezni, amelyeket a legtökéletesebb technikai eszközök sem tudnak pótolni.

Ügynökalanyoknak abban az időben azokat tekintették, akik külföldi kapcsolatokkal rendelkeztek, nemzetközi érintkezési felülettel bírtak, tudósok, mérnökök, művészek, kereskedők, tudósítók és kisebb számban turisták. Törekvés volt a fontos pozíciókat betöltők beszervezése. Ezt a szaknyelv úgy nevezi, hogy jó hírszerző lehetősége van.

Fokozták a vizuális felderítést (hírszerést). A Csehszlovákiából hazatért nyugati utazókat rendszeresen kikérdezték. Napirendre vették a kozmikus térség felhasználását katonai feladatokra. Mindkét oldalon megállapították, hogy a katonai elhárítás támadólagos elhárító munkájának³² fő eszköze a minőségi ügynökség. Azt az operatív helyzettel összhangban kell irányítani, aktív intézkedések megtételére kell előkészíteni (felkészíteni).

Az ellenséges hírszerzői törekvésekkel szemben az elhárítást is fel kellett készíteni a háborús feladatokra. Ezt így konkrétan nem lehetett kimondani, ezért a szovjetek oktatási anyagot szerkesztettek hozzá a következő címmel:

31 A katonai objektumokon kívül a harcfeladatra történő felkészülést rejtett körletekben végezték, amelyeket: A-B-C betűvel jelölték. Az „A” körlet volt a gyakorlókörlet, ezt minden katona megismerte. A „B” harckészültségi körletet csak zászlóalj parancsok szintig ismerhették. A „C” harckészültségi körletet csak a parancsnok és egy hadműveleti tiszt ismerte. Ezt háború esetén foglalták el.

32 Támadólagos elhárítás: az állambiztonsági szervek aktív, kezdeményezést biztosító, a megelőzést szolgáló harcmodora. Operatív helyzet: azoknak a viszonyoknak, összefüggéseknek és feltételeknek az összessége, amelyek között az állambiztonsági szervek a harcukat vívják az ellenséggel. Ügynökség: a hálózatnak gyűjtő fogalomként történő megjelölése. Aktív intézkedés: olyan közvetlen vagy közvetett kezdeményezés, operatív beavatkozás, amely: az ellenséget cselekvésre készti. ÁB Értelmező Kézszótár. 1980

29 A katonai hírszerző szervek feladatai c. tananyag. Állambiztonsági ismeretek. Katonai elhárítás Bp. 1967. Csehszlovák Néphadsereg. 4.1.A-3488

30 Ez alatt a 60-as éveket kell érteni.

A katonai elhárítás feladata harcgyakorlatok és rendkívüli viszonyok között³³

A szocialista hadtudomány reális tények alapján abból indult ki, hogy a 60-as években két ellentétes világrendszer létezik, és ha a háborút az imperializmus erői robbantják ki, elkerülhetetlen lesz a világörökös osztályharc. A háború megvívásának fő eszköze a nukleáris fegyver, célba juttatásának az eszköze pedig a rakéta.

A Magyar Néphadsereg, mint a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői első hadászati lépcsőjének része, a készenléti időszakban felkészül a váratlan agresszió elhárításában való részvételre, és a harc sikeres megvívására.

A korszerű háború jellege és jellemző vonásai a *katonai elhárítás* szervezete és személyi állománya elé rendkívül magas, sokrétűen összetett, sajátos követelményeket állított.

Mint szervezetnek, kettős követelménynek kellett megfelelni:

- A készenléti időszakban megoldandó állambiztonsági feladatoknak.
- A hadiszervezetre történő gyors áttérésnek.

A katonai elhárításnak figyelembe kellett venni, hogy háborús körülmények között az állambiztonsági munka nem lesz a békéidőszak egyszerű folytatása. A különbözőségek a háborús körülmények jellemző sajátosságaiban vannak.

Néhány alapvető feladat:

1. Az operatív helyzet főbb összetevői, azok elemzése és értékelése.³⁴
2. Az elhárító munka megszervezése.
3. A mozgósítás után várható jelentősebb katonai bűncselekmények megelőzésére tendő operatív intézkedések.
4. A társ operatív szervekkel (rendőrség, határorság stb.), valamint a parancsnokokkal, törzsekkel és pártpolitikai szervekkel való együttműködés.

A Magyar Néphadsereg készenléti fokozatai nagymértékben befolyásolják a katonai elhárítás feladatait.

Ebben az időszakban három alapvető készenléti fokozatot különböztettünk meg:

1. Állandó készenléti csapatok, intézetek és szervek: Békeállományuk és anyagi eszközeik, feltöltöttségük megközelíti a hadiállományt, és bármikor képesek feladataikat azonnal megkezdeni. A hadiállományra való feltöltést 6–12 óra alatt hajtják végre. Idetartozott a 8. gépkocsizó lövészhadosztály.

2. Rövid készenléti idejű csapatok, intézmények és szervek: A hadiállományra való feltöltést M-1 (mozgósítás utáni első) napon hajtják végre. Egy nap alatt érik el a teljes harckészültséget, és válnak képessé feladataik megkezdésére.

3. Hosszabb készenléti idejű csapatok, intézetek és szervek: A hadiállományra való feltöltést M-2-5 nap alatt hajtják végre, így érik el a harckészültséget.

Ez a csoportosítás döntően meghatározza a csapatok elhárításával foglalkozó szervezetek összetételét, létszámát, munkaszervezését és a harckészültsége helyezés formáját.

33 A harcgyakorlatok operatív biztosítása ÁBTL.4.1. A-3491. tanulmány

34 Az operatív helyzet minden társadalmi, politikai, gazdasági és katonai tényezők összessége, amelyek között az állambiztonsági munkát végezni kell. ÁB Értelmező Kéziszótár. 1980.

A titkosszolgálati operatív helyzet felmérése, elemzése, értékelése

A titkosszolgálatok világában folyamatosan „háborús” helyzet volt. Ez nagyban befolyásolta az elhárítás munkájának megszervezését. Az ellenséges hírszerzés elleni védelem, a titokvédelem, az objektum és a személyi állomány védelme állandó készenlétet igényelt.

Az operatív helyzet főbb összetevői:

- **A szervezet:** a katonai elhárítás és az elhárítandó terület komplexuma. A szervezet a katonai elhárítás. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökségének része. Hadrendi megnevezése: BM III/IV. Csoportfőnökség. Működési területe a Magyar Néphadsereg. A szervezet alapos ismerete nélkül az operatív tiszt nem tudja a napi munkáját megszervezni. A legfontosabb feladat a hadrafoghatóság biztosítása mind békében, mind háborús körülmények között.

- **Az ellenség és az ellenséges elemek tevékenysége, tevékenységük felderítése.** A harcgyakorlatok során felerősödik a kémkedés lehetősége. Ennek egyik leggyakoribb formája, hogy az imperialista országok budapesti követségein dolgozó hírszerző tisztek aktivizálják magukat. Jól megtervezett intézkedésekkel vizuális felderítésük meg lehet akadályozni. Hálózati és operatív kombinációkkal dezinformálni lehet ezen felderítő tevékenységet. Ezért fontos a katonai objektumok környezetének, a katonai szállítási útvonalaknak és a gyakorlat körzetének operatív biztosítása. A környezet ez irányú fertőzöttségét fel kell mérni, folyamatosan ellenőrizni és aktualizálni szükséges.

- **Az ellenséges elemek felmérése a csapatoknál.** Az elhárító tisztek ismerni kell a csapatok teljes személyi állományát. Rövidebb vagy hosszabb készenlétű csapatoknál erre a feltöltéskor (mozgósításkor) volt lehetőség. Ezt a gyakorlatban úgy valósították meg, hogy a hadkiegészítő parancsnokságok elhárító tisztei folyamatosan ellenőrizték a lebíztető tartalékosokat, fontossági sorrendben. Az ellenséges elemek felderítéséhez ismerni kellett a velük szemben álló ellenséges csapatok felderítő szerveit és azok összetételét, elhelyezkedését. Ebből következtetésekkel lehetett levonni az ellenséges ügynökség és a diverziós csapatok tevékenységének irányát illetően. A felderítő és elhárító munkát az ellenséges aktív ügynökségek felderítésére kellett összpontosítani. Ehhez ismerni kellett az ellenséges hírigényt. (Jelen esetben ez a SZU. Állambiztonsági Bizottság 3. Főcsoportfőnökség tanulmánya alapján.)³⁵

- **Saját erőink és eszközeink állapota és lehetőségei.** (Itt az operatív erőket, eszközöket és a hírforrásrendszert kell érteni, mivel a titkos felderítést velük kellett megoldani.)

- **A szomszédok helyzete.** (Itt a társ szerveket kell érteni, továbbá más illetékkességet, hogy ne keresztezzék egymás munkáját).

Mire kellett koncentrálni? Mit kellett folyamatosan figyelni?

35 Hírigény: a hírszerző központok a mindenkorai politikai, gazdasági és katonai helyzetnek megfelelő információigényt állítanak össze rezidentúráiknak és hálózatuknak. – Témája szerint lehet: politikai, gazdasági-kereskedelmi, katonai-haditechnikai, tudományos-műszaki és operatív vonatkozású. Típusa szerint lehet: hosszú vagy rövid távlatú, általános, folyamatos, szürgős, valamint speciális hírigény. ÁB. Értelmező Kéziszótár. 1980

Az ellenséges ügynökségek lehetséges tevékenysége álcázásának, mozgásának módjára. A rakéta-nukleáris háború körülményei között az ellenség ügynöki apparátusa életképessége biztosításának módjaira. Az ellenséges ügynökök, diverziós csapatok saját hírszerző központjaikkal fenntartott összeköttetéseinak módjaira. Az ellenünk folytatott ideológiai diverzióra és a fellazításra. A csapatok hátról tevékenykedő ún. partizánmozgalmak szervezésének felderítésére. Az ellenséges hírszerzés rádiótechnikai eszközeire, azok elhelyezkedésére.

A hadműveleti területen az ellenség felforgató tevékenységét nehezítik vagy megkönyítik a társadalom szociálpolitikai viszonyai és etnikai összetétele.

Mit kellett ez alatt érteni? A lakosság szociális összetételel és csapatainkhoz való viszonyát. Haladó – szovjetbarát – szervezetek és pártok jelenlétéét. A kommunistaellenes szervezetek és pártok jelenlétéét, hogy lehetőségük van-e felforgató tevékenységre csapataink hátról. A lakosság nemzetiségi összetételét. Vannak-e nemzetiségi és vallási ellentétek. A magas szintű radioaktív sugárzás és a teljes leromboltság zónáit. Az időjárás hatását a katonai tevékenységre.

Összességében az elhárító munka a hadműveletek során a csapatok biztonságának védelmére irányul.

Az elhárító munka megszervezése

A munkát úgy kell megszervezni, hogy meg lehessen előzni, akadályozni, hogy az ellenség ügynöke beszivárogjon akár az állomány körébe, akár a katonai objektumba. Meg kell akadályozni a titkos adatok kiszivárgását, az állambiztonsági jellegű rendkívüli eseményeket.

Ennek legfontosabb eleme a hírforrásokkal történő kapcsolatfelvétel előkészítése és végrehajtása. A hírforrásokkal történő találkozók végrehajtása. A feldolgozó munka, ügyek, jelzések, és kompromittált személyek, operatív ellenőrzések megszervezése. Békeszervezetekben, laktanyai körülmények között, a hírforrásokkal történő ellátottság viszonylag kiegyensúlyozott, mondhatóan stabilnak is. Hadiszerzetre történő áttéréskor azonban ezt a megnövekedett létszám miatt ki kell egészíteni. (Ez történik a 8. gépkocsizó lövészhadostály mozgósításakor is.)

A hálózat létszámát az új operatív helyzetnek megfelelően kell kialakítani. A hálózat az állambiztonsági szervek hírforrásrendszerének gyűjtőfogalma volt. A mozgósítás és a hadilétszámra való feltöltés után a hírforrások nagy száma nem teszi lehetővé, hogy az elhárító tiszt személyesen tartson kapcsolatot a hírforrásával. Ezért rezidentúrákat³⁶ kellett szervezni.

Hogyan kellett a kapcsolatfelvételeket végrehajtani?

A katonai elhárítás is rendelkezett mozgósítási „M” tervekkel. minden alakulat, szervezet, intézmény elhárító tiszttének volt „M” terve. Ebben a katonai szervezet felépítéséhez

³⁶ Rezidentúra (lat.): állambiztonsági tisztek ből vagy a hálózat tagjaiból álló, meghatározott állambiztonsági — operatív — feladatok ellátására felkészített, konspirált szervezeti forma. ÁBSZ 1980.

igazodva megtervezik a mozgósítás elrendelése utáni hírforrásrendszer kialakítását. Egyben megtervezik a kapcsolatfelvételeket, amit az elhárító tiszt önállóan hajt végre. Fontos, hogy a gyors végrehajtás érdekében az elhárító tisztek mentesültek az írásos jelentések és egyéb adminisztrációs procedúra alól.

A kapcsolatfelvétel fontos – egyben legveszélyesebb – eleme a konspirációs szabályok betartása. A felfokozott katonai tevékenységen a hálózat nem arra koncentrál, hogy az elhárító tisztnél jelentkezzen. Elég a saját katonai feladatára odafigyelni. Másrészről a katonai kötelék miatt nem rendelkezett szabad mozgással, nem tudott jelentkezni. Ezért az elhárító tisztnek kellett felkeresni. Népiesen: „a hegy meggy Mohamedhez.”

A találkozók végrehajtása

Rendkívüli viszonyok között körülményessé válik a találkozók megszervezése és végrehajtása. Nagy a dekonspiráció, a lebukás veszélye.

A hálózat rendkívüli viszonyok között nem rendelkezik az idejével. Ezért fontos a katonai tevékenységhoz igazított kapcsolattartás, amelynek rendszeresnek kell lenni. Ez minden esetben az elhárító tiszt találékonyságán múlik. Mindazonáltal a rendkívüli viszonyok között találkozóra a hálózatokat kiképezik. A találkozók rendszerét a katonai feladatok határozzák meg.

Különös pikantériája e korszaknak, hogy a rendkívüli viszonyok között, még nukleáris csapás közepette is előírták a találkozók megszervezését. A szakirodalom nem szól arról, hogy mit kellett volna tenni, ha a hírforrás vagy az operatív tiszt a harcok során életét veszti.

A feldolgozó munka, ügyek, jelzések és kompromittált személyek operatív ellenőrzésének megszervezése

Az operatív munka célja: adatokat gyűjteni az ellenséges megnyilvánulás konkrét előfordulásáról. Felderíteni célját, módszereit, konspirációjuk módját, bűnös kapcsolatukat. A háborús körülmények között végzett feldolgozó munkára is a rövid idő a jellemző. Az aktív operatív intézkedések mellett nagy szerepe van a parancsnokkal történő folyamatos együttműködésnek. A kombinációk, a megelőzés és a megszakítás³⁷ csak gyors parancsnoki intézkedésekkel érhető el. Ugyanakkor figyelni kell az államellenes cselekmény dokumentálására. Az ellenséges ügynök csak akkor ügynök, ha dolgozik. Az ellenséges tevékenységének a legsebezhetőbb pontja a kapcsolattartás.

³⁷ Kombináció. — Tervszerű operatív intézkedések egyidejű vagy sorozatos, egymás utáni alkalmazása egy minőségeleg új operatív helyzet elérése céljából. Megelőzés: a társadalomra veszélyes magatartás megvalósulásának ellenintézkedésekkel történő meggátlása. Megszakítás: a már felderített ellenséges tevékenység vagy tendencia meghiúsítása. Forrás: ÁBÉSZ 1980.

Mozgósítás után várható jelentősebb katonai bűncselekmények, azok megelőzése, valamint a végrehajtandó operatív intézkedések

A mozgósítás elrendelésekor egyes bűncselekmények társadalomra veszélyessége fokozódik. Az ilyen helyzetben elkövetett bűncselekmények nagyobb kárt okoznak, mint békéidőszakban. A Büntető törvénykönyv (az 1961. évi V. törvény) meghatároz olyan állam elleni és katonai bűncselekményeket, amelyeket csak háborúban lehet elkövetni. (Kezdete a hadiállapot elrendelése.)

A katonai elhárításnak fontos feladata az ilyen bűncselekmények felderítése, megelőzése és megszakítása.

A bűncselekmények előkészületi stádiumban való felderítése és megszakítása. A kiváltó okok és az elkövetést lehetővé tévő körülmények feltárása, elemzése – adott esetekben – megszüntetése. Az elkövetőkkel szemben megfontolt, differenciált intézkedések kezdeményezése.

Néhány kiemelkedő, a morális állapotra különösen veszélyes bűncselekmény:

Külföldre szökés: Háborúban – amikor a csapatok az ellenséggel közvetlen harcérintkezésbe kerülnek – az igyekszik a személyi állomány morális állapotát megtörni. A gyáva és ingatag elemek ennek hatására átszöknek az ellenséghez. Mivel a Büntető törvénykönyv erre az esetre nem határozott meg más bűncselekményfajtát, a külföldre szökés analógiáját kellett alkalmazni. Ez háború esetén akár halállal is büntethető volt 1968-ban.

Az ellenség támogatása: (BTK. 130.§) Csak háború esetén elkövethető, állam elleni bűncselekmény. Az követi el, aki a néphadsereg és a szövetséges fegyveres erő katonai erejének gyengítése céljából az ellenséggel érintkezésbe lép, annak segítséget nyújt, vagy saját, vagy szövetséges erőnek hátrányt okoz. A szándéknak és előkészületnek vannak különleg is érzékelhető magatartási jegyei, amelyet döntően az operatív munka eszközeivel kellett felderíteni.

Zendülés: Speciális katonai bűncselekmény. Előfordulásával háborús viszonyok között kell számolni. Veszélyessége rendkívül nagy. Több katonának vagy alegységeknek a szolgálati rend és a fegyelem elleni nyílt ellenzegülésével valósul meg. Előfordulhat, hogy a már megvalósult bűncselekményt csak karhatalmi erővel lehet felszámolni. Az elhárításnak a kiváltó okokat, a kezdeményezőket, szervezőket és irányítókat kell felderíteni és lokalizálni.

Szökés (72 órán túli engedély nélküli távollét), önkényes eltávozás (72 óránál rövidebb engedély nélküli távollét): Speciális katonai bűncselekmény. Harci viszonyok közt a sikertelenség hatására kialakult depressziós állapot vezethet oda, hogy elkövetik. Ezért fontos, hogy a megelőzés érdekében az ismertetőjegyeket az elhárítás időben felderítse. Amennyiben a bűncselekményt fegyveresen követik el, számolni kell a fegyveres ellenállással.

Harchelyzetben elkövetett parancsnoki kötelességszegés: A harcképességet veszélyezteti. Csak parancsnoki beosztású személy követheti el az alábbi formában: az alárendelt katonákat az ellenségnak megadja, vagy elfogni engedi. A rábízott fontos harcállást, berendezést, harceszközt vagy más hadianyagot kényszerítő szükség nélkül megsemmisíti, vagy az ellenségnak használható állapotban átengedi. Nem fejt ki az ellenséggel szemben azt az ellenállást, amire képes. Amennyiben az előjáró parancsnoknak nincs

lehetősége a beavatkozásra, úgy a helyszínen lévő tiszt és tiszthelyettesi állománynak kötelessége fellépni.

Kibúvás harci kötelesség teljesítése alól. Hogyan követhető el? A szolgálati hely önkényes elhagyásával, elrejtőzéssel vagy megfutamodással. Harcképtelenség szándékos előidézésével, színleléssel vagy fondorlattal. A harceszköz szándékos megrongálásával, elhagyásával, vagy alkalmazásának elmulasztásával. Az ellenségnak történő önkéntes megadással. Gyávák, kishitűek, pánikhangulatra hajlamos egyének követik el.

Harckészültség veszélyeztetése. Az elkövetője szolgálati kötelességének megszegésével nem gondoskodik a szükséges fegyverzet, harci felszerelés és hadianyag biztosításáról, vagy a készlet megovásáról. (Nem tartottam szükségesnek a törvény szó szerinti idézését. JP)

A Néphadsereg minden tagjának kötelessége éberséggel viselteni e cselekmények megelőzése érdekében. Nagyon fontos követelmény, hogy a Néphadsereg személyi állománya úgy a polgári lakossággal szemben, mint a hadifoglyok irányába a szocialista humanitás szellemében viszonyuljon. Meg kell akadályozni minden értelmetlen pusztítást, erőszakot. Nemcsak azért, mert sérti a hadijogot, hanem mert az elfoglalt területeken is szükség van barátokra. Ebből harcoló csapatainknak csak előnye származhat.

A társ operatív szervekkel és a parancsnokokkal való együttműködés

Az elhárító munkában az operatív erők és eszközök komplex módon kerülnek alkalmazásra. Ezért a Belügyminisztérium társ operatív szerveivel az együttműködés elengedhetetlen. Mindazonáltal ezt parancsok és utasítások is biztosítják. Háborús viszonyok között azonban a Magyar Néphadsereg hadrafoghatóságának biztosítása elsőbbséget élvez.

Milyen területeken kellett együttműködést szervezni?

- A hadműveletek és körzetek területeinek a feltérképezésében.
- Szállítási útvonalak, összpontosítási és várakozási körletek védelme, a személyes felderítések megakadályozása.
- A belső ellenséges személyek tevékenységének megakadályozása, gyanús személyek ellenőrzése.
- A szocialista országok elhárító szervei között.

Minden hadművelet sajátos körülmények között kerül végrehajtásra. Nincs két egyforma hadművelet.

A katonai elhárítás együttműködése a parancsnokokkal és törzsekkel

Az együttműködés a kölcsönös bizalmon alapul. Az elhárító munkát a csapatok érdekeinek alárendelve lehet végezni. Rendszeressé kell tenni a kölcsönös tájékoztatást. Az elhárító munkát össze kell hangolni a csapatintézkedésekkel.

Ezért az elhárító tiszteknek ismerni kell: a csapatok rejtett vezetésére vonatkozó utasításokat. A hadműveleti álcázás terveit. A rendészeti kommandáns szolgálat és a csapatzáró erők vázlatait. A rezsimintézkedésekkel.

A különösen fontos hadrendi elemek őrzésére és védelmére vonatkozó intézkedésekkel. Az ellenséges diverziós és felderítő erők, valamint deszantok elleni tevékenység rendjét.

A határterületek megtisztítására irányuló speciális akciók terveit. A harc- és hadműveleti biztosítás okmányait.

Az együttműködés néhány speciális területe.

- Törzsek szintjén az elhárító osztályok információt cserélnek a felderítő szervek vezetőivel.

- Kapcsolatot tartanak a párt és a politikai osztályok vezetőivel.

- Előfordulhat, hogy a parancsnok csapaterőt biztosít az elhárítás számára az ellenséges felforgató tevékenység lokalizálására, ellenséges ügynökök elfogására.

Az oktatási anyag a BM III/IV. Csoportfőnökség (katonai elhárítás) személyi állománya részére készült, azzal a céllal, hogy felkészítse az elhárító tiszteket az akkori kor viszonyai között a rendkívüli helyzetekben – háborús körülmények között – az elhárító munka megszervezésére és végzésére. A fenti kivonatolt oktatási anyag segít megérteni az olvasónak az elhárítás tevékenységének mozgatórugóit. Azzal a szándékkal íródott, hogy a katonai elhárítás később részletezett jelentéseinek és dokumentumainak jobb megértését tegye lehetővé.

Ezen kis kitérő után kanyarodjunk vissza az eredeti történethez!

Biztonsági eligazítás (ADF_43.874._002_N)

A katonai tevékenység előkészítése

Most már az sem tekinthető a véletlen művének, hogy ez év nyarán tartották a Varsói Szerződés „SUMAVA” fedőnevű koalíciós hadgyakorlatát – Csehszlovákia területén –, amely a tervezetttnél hosszabbra sikeredett. Az is igaz, hogy minden leköötötte és elterelte a nyugati hírszerzők figyelmét a „kertek alatt” folytatott nagyszabású katonai szervezmunkáról.

Ne tévesszen meg senkit, hogy a politika színpadán aktívan igyekeztek elkerülni a fegyveres beavatkozás látszatát. A világ már annyira megváltozott, hogy az 1956-os forgatókönyvet a demokratikus törekvések fegyveres elfojtására nem lehetett automatikusan alkalmazni. Az is igaz, hogy a szovjeteknek a fegyveres megoldásra csak 1956-os módszereik voltak: a háromszoros erőfölény létrehozása. Ez a katonai szervezmunkából világosan látszott. Erre a helyzetre is igaz Clausewitz³⁸ megállapítása: a háború a politika folytatása más eszközökkel.

A háborúhoz katonák kellenek. A katonák pedig felrakoztak.

A Magyarországon állomásozó Déli Hadseregcsoport akkori parancsnoka, K. I. Provalov vezérezredes április 8-án kapta meg Grecsko marsall³⁹ szovjet honvédelmi miniszter direktíváját a hadseregcsoport feladataira vonatkozóan, Csehszlovákia megszállására.

Tehát négy nappal korábban, mint a hadseregparancsnokok,

Hogyan történt a magyarok felkérése?

Hát elég sumák módon. A szovjet politikai vezetés még azal sem tisztelte meg magyar szövetségeseit, hogy párt- vagy kormányszinten kérje fel őket a részvételre. (Majorov altábornagytól tudjuk, hogy Brezsnyev még a hadseregparancsnokokat is személyesen igazította el.) Beküldték a harmadik vonalat.

Csémi Károly altábornagy vezérkari főnök feljegyzéséből ismert⁴⁰, hogy 1968. július 10-én 13 órakor Tutarinov vezérezredes, az EFE főparancsnokának magyarországi főképviselője bejelentkezett Czinege Lajos honvédelmi miniszterhez.

Andrej Antonovic
Grecko bronz
mellszobra
Csehországban (9)

³⁸ CARL VON CLAUSEWITZ 1780. június 1. – 1831. november 16. porosz katona és hadtörténész www.citatum.hu/szerzo. Letöltés: 2014.04.30.

³⁹ GRECSKO, Andrej Antonovics (1903–1976) 1967-től haláláig honvédelmi miniszter. <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/grecsko.html>. Letöltés: 2016.11.07.

⁴⁰ A dolgozó népet szolgálom: 2006. 175. o. 69 írat

Titkos füzetből felolvasta, hogy Grecska marsall szovjet honvédelmi miniszter telefonon keresztül utasította a következő kérés továbbítására: július folyamán a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei gyakorlatot terveznek lefolytatni Magyarországtól északra. Közölte, hogy Brezsnyev elvtárs már beszélt erről Kádár⁴¹ elvtárral, aki ezzel egyetértett.

Grecska elvtárs kéri, hogy tőlünk két hadosztály az első lépcsőben, a harmadik hadosztály a második lépcsőben vegyen részt a gyakorlaton. A gyakorlatot Jakubovszkij elvtárs vezeti. A magyar hadosztályok vezetésére egy hadseregtörzset kértek. Javasolta, hogy a hadosztályokat célszerű teljes létszámról feltölteni.

A gyakorlat ugyan júliusra van tervezve, de hamarabb is kezdődhet. Czinege miniszter közölte, hogy tájékoztatja a párt- és állami vezetést, választ csak azután ad.

Tutarinov vezérezredes nyugtalan volt. Nyilván tudta, hogy nincs minden rendben. Végül 1968. július 10-én 15 óra 10 perckor tudott beszálni Csémi Károly vezérkari főnökkel. Csémi közölte, hogy most jöttek Kádár elvtártól, aki erről a felkérésről semmit nem tudott. A szovjet tábornok elmondta: jelentette a találkozót Grecskónak, aki azt válaszolta, hogy Kádár csak elvi beleegyezést adta, a csapatok mennyiségéről nem volt szó. Mindez Csémi altábornagy aznap, 15.25-kor jelentette Fock Jenő miniszterelnöknek.

Ezt már a kormány sem tolerálta. Még aznap utasították a honvédelmi minisztert, táviratizzon a szovjet honvédelmi miniszternek, hogy inszinuációt érték. Czinege Lajos vezérezredes távirata Grecska marsallnak:⁴² Tisztelt Miniszter Elvtárs! Tutarinov elvtártól küldött üzenetét megkaptam. Jelentettem Kádár és Fock elvtársaknak. Úgy tűnik, hogy félreértésről lehet szó. Kádár elvtárs nem érti a réa való hivatkozást. Arról, hogy gyakorlat van szervezés alatt – az Ön által küldött üzenetből értesült –, ebből következik, hogy előzőleg nem adhatta egyetértését.”... Hát így szívatta szépen csendben a magyar politikai és katonai vezetés a szovjeteket.

Közben Majorov altábornagy memoárjából, valamint a szovjet Déli Hadseregcsoport parancsnokának jelentéséből ismert, hogy már április 8-án készen voltak a tervek a megszállásra, tudjuk, hogy a szovjet hadseregek már készen álltak az intervenciára. Nincs öt napja, hogy véget ért a botrányokkal tarkított „SUMAVA” gyakorlat. Csehszlovákia mehetből történő megszállása tehát nem sikerült. Ez volt szovjet módra az elvtársias tisztelesség és a szövetségi kötelék.

Ivan Vasziljevics
Tutarinov
vezérezredes (10)

Kádár János (11)

⁴¹ KÁDÁR JÁNOS, születési nevén Czermanik János József (melyet később Czermanek Jánosként használt) (Fiume, 1912. május 26. – Budapest, 1989. július 6.) Forrás: Wikipédia. Letöltés: 2016.04.12.

⁴² A dolgozó népet szolgálom: 2006. 175. o.

Majd július 22-ig hosszú csend következett. Ezen a napon Tutarinov tábornok 14.00-kor felkereste Csémi altábornagyot. Tolmácsolta főnökei *kérését*, hogy a tervezés miatt *legalább* egy hadosztállyal vagy kisebb csapatot tervezzen a gyakorlaton, amely a közeljövőben lesz megtartva. (Pontosan nem tudta, vagy nem akarta megmondani.) Grecska marsall a választ még a mai napon kéri, a tervezés miatt.

Csémi Károly csak másnap, július 23-án válaszolt. Közölte, hogy a tervezés alatt álló gyakorlatra egy csökkentett létszámlú hadosztályt tudunk küldeni. A szükséges intézkedések megtételére ő kapott felhatalmazást. (Ehrenberger Róbert levéltáros lábjegyzetéből ismert az MSZMP Politikai Bizottságának 1968. július 23-án tartott zárt ülésének döntése. A végső politikai döntés értelmében a Magyar Néphadsereg részt vesz a Csehszlovákia elleni agresszióban. A dokumentum Kádár saját kezűleg papírra vetett megfogalmazásában őrizte meg e fontos katonapolitikai döntés bizonyítékát.)⁴³

A tempó annyira gyors volt, hogy a fontos döntésekkel csak kézzel írt feljegyzések maradtak az utókorra. Csémi Károly saját kezűleg vetette papírra, hogy 1968. július 24-én 11.00-kor felkereste Provalov vezérezredes, a Magyarországon állomásoszó Déli Hadseregcsoport parancsnoka, Maruscsák altábornagy, a törzsfőnök, és Tutarinov vezérezredes. Köszönték, hogy a Csehszlovákia területére tervezett gyakorlaton részt veszünk. Kérték, jelöljük ki a részt vevő hadosztályt és a bedolgozókat. Ők célszerűnek tartanák, ha a kijelölt erők az első lépcsőben lennének. Megállapodtak abban, hogy Szűcs Ferenc és Reményi Gyula vezérőrnagyok másnap délután kímennek Mátyásföldre, a szovjet DHDSCS parancsnokságára, és megkezdi a kidolgozást. A gyakorlat idejére összekötő csoportot vezényeltek a szovjet DHDSCS parancsnokság mellé. *Itt mondta ki először, hogy a gyakorlat politikai célja, hogy segítséget nyújtsanak a csehszlovák népnek az „ellenforradalom” leverésében. A hadsereget csapatait, ha lojálisak, nem bántják, de ha ellenállnak, szét kell verni őket.* Ha eddig nem volt világos, akkor most az lett, hogy az a gyakorlat nem gyakorlat, hanem könnyen háború is lehet. (De ezt már, gondolom, minden érintett tudta, és némán része volt a színjátéknak. JP)

Még ezután is következett egy-két övön aluli ütés. A szovjet tábornokok közölték: a magyar hadosztályt a Dunától keletre szeretnék alkalmazni, a felajánlásnál *nagyobb* erőben. A hadosztály a saját területén *közigazgatást* is végez majd.

Az nem számít, hogy gyakorlaton nem végeznek közigazgatást. Közigazgatást csak háborús körülmények között végez a katonaság. Másik ország területén meg csak akkor, ha azt elfoglalja. De ez a szovjeteknek nem számított. Sokszor kiestek a szerepükbeli. Nyilván a tudat alatti *birodalmi mentalitásuk* miatt.

Csémi altábornagy az alábbi következtetésekre jutott: ha a gyakorlatra sor kerül, az érinti az országunk területének és lakosságának jelentős részét. Fel kell készülni a közvélelmény tájékoztatására, és a szükséges biztonsági intézkedések előkészítésére. A kidolgozást követően, július 26-27-től bármikor számolhatunk a DHDSCS részéről azzal, hogy az események megkezdődnek. *Sor kerülhet fegyveres ellenállásra.*

Döntötték arról, hogy kiket vonjanak be a kidolgozásba, hol lesz a hadosztály helye, milyen lesz az összetétele, mi lesz az a várható feladat. Eldöntötték, hogy Czinege elvtársat visszarendelik a szabadságáról.

⁴³ MOL M-KS288.f.5/464 öe. És „A dolgozó népet szolgálom” 2006. 70. sz. irat, 176.o.

A katonai beavatkozás előkészítéséről nagyon kevesen tudtak konkréatumot. A színfalak mögött folyó politikai nagyüzem tartalmáról a korabeli hírközlő szervek, a sajtó, rádió, televízió szűrt és szerkesztett tudósításokkal számolt be. A nemzetközi – nyugati – média tudósításai pedig csak nagyon kevesekhez jutottak el. Az akkori információigény nem volt olyan felfokozott, mint napjainkban. A hivatalos propaganda tartalma általánosan elfogadott volt. Széles körben nem igazán „tekintettek” a dolgok mögé. Ebből adódott, hogy a Magyar Néphadsereg alakulatainak és a hazánkban ideiglenesen állomásoszó szovjet csapatoknak a nagy „jövés-menése”, a beavatottakon kívül nem keltett az átlagosnál nagyobb feltűnést.

Miről volt a NATO⁴⁴-nak tudomása? A válaszra közel 40 évet kellett várni.

A NATO európai fegyveres erőinek főparancsnoka ekkor Lemnitzer tábornok volt.⁴⁵

1968. augusztus 2-án levélben kért politikai iránymutatást a Katonai Bizottság elnökétől és főtitkárától arról, hogy a Csehszlovákia határainál felderített szovjet és szövetséges csapatok nagysága és létszáma tekintetében tegyenek-e katonai válaszlépéseket.⁴⁶ A főparancsnok levelében felsorolja a határon kialakult csapatösszevonásokat és gyakorlatokat, vélelmezi, hogy az irányulhat a NATO középső régiója ellen. Feltételezi, hogy ezek a cselekmények csak arra szolgálnak, hogy a csehszlovák kormányra nyomást gyakoroljanak, és egy esetleges gyors beavatkozást készítsenek elő. Megnyugtja a politikai döntéshozókat, hogy hírszerzési és felderítési csatornákon keresztül nyomon követi az eseményeket, olyan intenzitással, hogy azokat a szovjetek ne értelmezzék félre. (Nem értelmezték félre. Töretlenül folytatták a felkészülést. JP)

A tábornok kijelenti, hogy ebben a feszült politikai helyzetben a parancsnoksága alá tartozó katonai erő képes a politikai döntéshozók irányutatásai szerint eljárni.

Lyman L. Lemnitzer,
a NATO parancsnoka
(12)

A politikai döntéshozók azonban nem tartottak az ellenük irányuló cselekményektől. Azt továbbra is a Varsói Szerződés belügyének tekintették. Sőt, hogy ne teremtsenek félreérthető helyzetet, a bonni hadügyminiszter bejelentette, hogy a szeptember 15–21. közötti időszakra tervezett „Fekete Oroszlán” fedőnevű hadgyakorlat helyszínét a csehszlovák határ közeléből Baden-Württemberg tartományba helyezik át. A nyugatnémet szövetségi kormány ülésén Willy Brandt külügyminiszter⁴⁷ tájékoztatót tartott a csehszlovákiai eseményekről.

A kormányülés jóváhagyta a hadgyakorlat színhelyének megváltoztatásával kapcsolatos intézkedést.

L. B. Johnson
amerikai elnök (13)

Amikor a bevonulás tényét – annak éjszakáján (1968. 08. 20.) – a szovjet nagykövetek közölték az amerikai, az angol és a francia vezetőkkel, kijelentették, hogy a katonai invázió nem irányul a NATO és a szomszédos országok ellen. Nem tudni, miért, de a politikusok erről a tényről elfelejtették azonnal informálni a NATO katonai vezetését. Az Egyesült Államok elnöke, L. B. Johnson⁴⁸ három héttel a történtek után, egy rendezvényen Csehszlovákia megszállását az enyhülés útján történt „kellemetlen balesetnek” minősítette.⁴⁹

Annak ellenére, hogy az amerikai légierő 1968. 08. 06-án hírszerző mesterséges holdat bocsátott fel, a technika sem tudta felderíteni, hogy mit tesznek az emberek. Pedig akkor már az előrevonás megtörtént. A csapatok a várakozási körletekben felkészültek a feladatra. A kiválasztottak és a beavatottak tud-

ták, hogy mi fog történni. Fokozatosan minden a helyre került. A titoktartás, az álcázás, a megtévesztés jól működött. A rádiós rendszergyakorlat tökéletesen megtévesztette a technikai hírszerést. Így hihető, hogy kommunikációs hiba folytán a NATO központban csak az újságokból értesültek a bevonulás megtörténtéről.

A NATO katonai parancsnokságának felderítő szervei érzékeltek a légi és szárazföldi katonai aktivitást, csapatmozgásokat, de nem tulajdonítottak neki stratégiai jelentőséget. Ez egyfelől rámutat arra, hogy az információk elemzése nincsen összhangban a hírigénynel, másfelől a nyugati titkosszolgálatok nem rendelkeznek ügynöki pozíciókkal a potenciális ellenfél döntéshozó szerveiben.

⁴⁴ Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete: North Atlantic Treaty Organisation – NATO. A szövetséget 1949. április 4-én alapította Washingtonban az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Izland, Kanada, Luxemburg, Norvégia, Olaszország és Portugália. Alapelve, hogy a tagországok szabadságának és biztonságának megőrzése érdekében minden politikai és katonai eszközt igénybe vesznek. Legfontosabb intézményei: az Észak-atlanti Tanács: politikai döntéshozó testület. A Védelmi Tervező Bizottság: védelmi kérdésekkel foglalkozott. Irányelvezetet dolgozott ki (2010-ben megszüntették). A Nukleáris Tervező Csoporth: szervezi a nukleáris katonai erőkkel kapcsolatos politikai döntéseket. Tagjai a védelmi miniszterek. 1968-ban éppen „szezonja” volt a nukleáris elrettentő csapással való fenyelgetésnek. A Katonai Bizottság a NATO legfelső katonai szerve. Állandó képviselői hetente üléseznek. Munkáját nemzetközi katonai törzs támogatja. A csapatok felkészítését, a hadműveletek tervezését parancsnokságok végezik. Forrás: www.wikipedia.hu. Letöltve: 2009.10.23.

⁴⁵ LYMAN L. LEMNITZER hadseregtábornok, volt amerikai vezérkari főnök. A történet idején a NATO európai fegyveres erőinek parancsnoka. Forrás: MN.KGY.A.VIII/e-5. napló sz. 2/2009. Czechoslovakia 1968–1969. NATO elemzés. HL. MN. Kgy. A VIII/e-5. 10-11 o. (angol és francia nyelven.)

⁴⁶ WILLY BRANDT (eredeti nevén Herbert Ernst Karl Frahm,[1] Lübeck, 1913. december 18. – Unkel, 1992. október 8.) Nobel-békedíjas német újságíró, politikus. 1957 és 1966 között Nyugat-Berlin főpolgármestere, 1966 és 1969 között a Német Szövetségi Köztársaság külügyminisztere, majd 1974-ig a második világháború utáni első szociáldemokrata kancellárja. Forrás Wikipedia.hu. Letöltés: 2017.10.12.

⁴⁷ LYNDON B. JOHNSON (1908. aug. 27. – 1973. január 22.) az Amerikai Egyesült Államok 36. elnöke (1963–1969)

⁴⁸ Sipos Péter: Az USA, a NATO és az 1968-as csehszlovákiai intervenció. Történelmi Szemle 2008.3. (383-405)

Willy Brandt
külügyminiszter (14)

Néhány titkosszolgálati fogalom a tájékozódáshoz:⁵⁰

Hírszerzési információ: olyan összegyűjtött, értékelt és tényeken alapuló értesülés, amelynek jelentősége van a politika valamely konkrét feladatának teljesítésében.

Hírforrás: mindeneknak az adathordozóknak az összessége, ahonnan (amelyekből) a hírszerzők és a biztonsági szervek az érdeklődési körükbe tartozó adatokat megszerzik. **Informátor:** információt adó, tájékoztatást nyújtó személy. A totális elhárítás időszakában — amelyet a kül- és belpolitikai helyzet határozott meg, az informátorok képezték a tömeghálózatot. A titkos informátor-kategóriát — elnevezésében és tartalmában egyaránt — valamennyi kapitalista ország hírszerző és elhárító szerve alkalmazta.

Elemzés (adatelemzés): az állambiztonsági szempontból fontos információk logikai absztrakció útján elemeire való felbontása a meghatározó okok felkutatása érdekében. Az elemek önmagukban és összefüggéseikben történő vizsgálata abból a célból, hogy feltáruljanak az ellenséges tevékenység, a káros tendencia kialakulásában szerepet játszó lényeges tényezők.

Elemző jelentés: az állambiztonsági elemző munka során keletkezett megállapítások iratba, okmányba foglalása vagy szóbeli előterjesztése.

Egy kis politikai színjáték

A szovjetek folyamatosan keresték a politikai megoldás lehetőségét, de nem találták.

L. I. Brezsnyev 1968. május 8-án, a szocialista országok kommunista pártjai vezetőinek moszkvai találkozóján vetette fel először, hogy végszükség esetén katonai megoldás is lehetséges Csehszlovákiában. A tanácskozásban egyedül Kádár János ellenezte a helyzet katonai megoldását. A képmutatás magasiskolája volt, hogy ekkor már az összes szovjet katonai vezető — hadsereghparancsnokig bezárálag — megkappa a parancsot a bevonulás előkészítésére.

A szovjet politikai vezetés pedig csak az ürügyet kereste. Azután már nem is nagyon törödött vele. A Brezsnyev-doktrína megpecsételte a csehek, a szlovákok sorsát.

A Brezsnyev-doktrína⁵¹ a Szovjetunió egyik külpolitikai alapelvje, geopolitikai elmélete volt.

A szovjet szövetségi rendszer egyben tartása érdekében a szocialista országok szuverenitásának határait jelölte ki. A Szovjetunió külpolitikai gyakorlata részét képezte az 1960-as évektől az 1980-as évek végéig. Lényege az volt, ha a szocializmussal szemben ellenséges erők egyes szocialista országó-

L. I. Brezsnyev
szovjet pártfőtitkár (15)

kat a kapitalista fejlődés irányába kényszerítenek, az nemcsak az adott szocialista ország problémája, hanem az egész szocialista táboré.

A szovjetek utólag ezzel igazolták a csehszlovákiai beavatkozást. Hatékonyiságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 1989 végéig ezzel tartották sakkban a szocialista tábort. Ezzel indokoltak minden katonai beavatkozást. Hát igen. A kétpólusú világrendszerben a nagyhatalmak a saját doktrináik alapján akarták irányítani a világot. Néha sikerült is.

Máig sem sikerült egyértelműen tisztázni, ki vagy kik kérték a katonai beavatkozást. Tényleg csak a szükséges ideig tartott. Nem volt kit leverni. Nem volt fegyveres ellenállás. A katonai „kaland” megviselte Magyarországot. Soha senki nem merte összeszámolni mennyibe került a csökkentett létszámú hadosztály részvételle Csehszlovákia megszállásában. Az anyagi finanszírozás a szovjeteknek is gondot okozott, három hónap után ők is a felére csökkentették a szovjet megszálló erők létszámát Csehszlovákiában.

A magyar katonai felsővezetés egy csehszlovákiai katonai beavatkozás *lehetőségeről* először az 1968. június 9. – július 2-ig tartott „Sumava” fedőnevű stratégiai-hadműveleti parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton értesült. Czinege Lajos honvédelmi miniszter a gyakorlatról az MSZMP Politikai Bizottságának azt jelentette, hogy a gyakorlat a pártvezetők drezdai és moszkvai értekezleten kialakított helyzetelemzése talaján, alapvetően politikai okokból és célokkal jött létre. A magasabb törzsek gyakoroltatása és kiképzése csak ennek függvénye volt. A gyakorlat célja az alábbiakban foglalható össze: belpolitikai hatással lenni a csehszlovák eseményekre.⁵²

Kádár János 1968. július 23-án egyezett bele egy „csökkentett létszámú” hadosztály igénybevételébe. (De még ezt a csökkentett létszámú hadosztályt is ki kellett egészíteni más erőkkel, hogy rendesen tudjon működni. Valójában a Magyar Néphadsereg fele a csökkentett létszámú hadosztályban szolgált. Az itthon maradt másik fele meg biztosította annak működését. És titokban, fél szemmel a román és a jugoszláv határt figyelte. (Természetesen ezt hivatalosan sohasem ismerték el.)

Az köztudomású volt, hogy a csehszlovákiai beavatkozást a románok és a jugoszlávok elítélték. Románia, mint a Varsói Szerződés tagja, nem vett részt a katonai akcióban – igaz, fel sem kérték rá. A bevonulást követően minden két ország csapatösszevonást rendelt el a Magyarországgal közös határszakaszon. Ezen csapatmozgások felderítésére a vezérkar légi felderítést rendelt el. További intézkedések születtek. „*DELTA*” fedőnéven⁵³ védelmi tervet készítettek az országot fenyegető esetleges román és jugoszláv támadás esetére. Bizarr egy helyzet volt. Talán még egy magyarázat arra, hogy miért a zalaegerszegi hadosztályt jelölték ki a feladatra. A hadosztály csapatai az osztrák határ mentén diszlokáltak. Onnan, ugye, még álmukban sem vártak támadást. A kaposvári hadosztály csapatai viszont a jugoszláv határ mellett diszlokáltak. A ceglédi hadtest keretének alakulatai pedig a román határ menti nagyobb városokban voltak.

50 Forrás: ÁBÉSZ:1980
51 Brezsnyev 1968. augusztus 3-án a pozsonyi találkozón fogalmazta meg ezt a doktrinát. Bratislavai Nyilatkozat néven vonult be a történelemben.

52 „A dolgozó népet szolgálom!” Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957-1972. Budapest, 2006. Tonyo-Gráf Nyomdai és Grafikai Stúdió, 82. o.
53 Romániában és Jugoszláviában 1968. 08. 24-én rendeltek el mozgósítást. A magyar–román határszakasz a 3. HDS erői vettek fel védelmi pozíciót. A jugoszláv határon két hadtest és kettő hadosztály vett fel védelmi pozíciót. Erődítséi munkálatokat végeztek, és a műtárgyakat előkészítették robbantásra. MN. Zala MNVK Hadműveleti Csoportfőnökség: 7.d. 12. öe, ill: Pataki 2008. 112-114 o.

A hadműveleti tervezek

Csémi altábornagy, vezérkari főnök parancsára Szűcs Ferenc vezérőrnagy⁵⁴ és Reményi Gyula vezérőrnagy hadműveleti csoportfőnök (mindketten vezérkar főnök helyettesek) a kidolgozásba bevont szűk körű hadműveleti csoporttal 1968. július 25-én délután három órakor megérkeztek Mátyás földre, a szovjet főparancsnokságra.

(Minden forrás kötelezőnek tartja megjegyezni, hogy a parancsnokság 1956 óta a II. Rákóczi Ferenc katonai középiskola épületében székelt.)

A DHDSCS-nél B. I. Aljosin vezérőrnagy hadműveleti csoportfőnök, a konkrét tervező munkát végző csoport vezetője adott tájékoztatást a kialakult helyzetről. A harcászati helyzetet 1:500 000 és 1:200 000 méretarányú térképen vezette le.⁵⁵

Most szükséges, hogy olyan szakszerű magyarázat következzen a térképészeti helyzetről, hogy az olvasó számára is eligazodást nyújtson.

Az 1:200 000 méretarányú térkép a katonailag fontos helyszínről adatokat összefoglalva ábrázolja. A várható harcnevénység sávjában a terep általános tanulmányozására, értékelésére, a hadművelet (harc) tervezésére és szervezésére, csapatok vezetéséhez és a csapatmozgásoknál használják. A gépkocsizó lövész és harckocsizó magasabb begyűrűk elősorban az ellenség üldözésénél használják. E méretarányú térképekkel kell ellátni a földi, és rakéta-, valamint a légvédelmi csapatokat, zászlóaljig (osztály) bezárólag. Közlekedési és katonaföldrajzi célokra a legmegfelelőbb. A középvezetés térképe. A repülőcsapatoknál tájékozódásra, felderítő repülőknél az ellenséges objektumok koordinátáinak meghatározása kell használni.

Az 1:500 000 és az 1:1 000 000 méretarányú térkép a MN hadműveleti-harcászati térképe. Elsősorban a vezérkar, a frontok és a hadseregek törzseinek hadműveleti munkáihoz, tervezéshez és a csapatok harcnevénységének biztosítására vonatkozó intézkedések kidolgozására használják. Ezenkívül ez a repülőcsapatok fő térképe is.

Csehszlovákia területéről csak 1:200 000 méretarányban álltak rendelkezésre térképek. Az 1:200 000 és az 1:500 000 méretarányú térképek szovjet alapanyagokból készültek, a névrajz egy részének magyarásításával.

A térképek – a koalíciós együttműködésből fakadó feladatok miatt – hadsereg-, frontparancsnokságok, törzsek számára készültek.

Szűcs Ferenc
vezérőrnagy (16)

A Csehszlovákia területét ábrázoló, rendszeresített 1:200 000 méretarányú térképek jellemzői:

A térképek 1:200 000 és a határ menti területeken 1:100 000 méretarányúak voltak.

Az 1:200 000 méretarányú Pozsony (Bratislava M-33-XXXVI⁵⁶) ábrázoló térképszelvény tervezése 1967-ben kezdődött el, az 1966-os kiadású százezres térkép alapján. A határon túli részt a 1963. évi kiadású kettőszázeszres szovjet térkép alapján készítették, és 1968-ban sokszorosították. Ezt 1976-ban újranyomtatták, természetesen aktualizálva.

E térképszelvénynek elődje is volt raktáron, ez a 1962-es kiadású csehszlovák térkép magyar szövegű másolata volt, amelyet 1963-ban adtak ki. Ez azt jelentette, hogy a névrajz egyes rövidítéseit az egyes jelkulcsai elemeknél, elsősorban a mezőgazdasági objektumoknál (állami gazdaság, major) magyarul írták ki, illetve rövidítették.

A Pozsony melletti Nyitra (Nitra) M-34-XXXI. és a salgótarjáni M-34-XXXII. számú szelvény az 1:200 000 méretarányú, 1955-ös kiadású cseh térkép 1963. évi helyesítése és 1964. évi kiadása.

Az ettől a sávakra lévő területet ábrázoló Gottwaldov (Zlin) M-33-XXX. szelvény az 1962. évi szovjet 1:200 000 méretarányú szelvény 1963. évi helyesítése és 1964. évi kiadása. A zsolnai (Zlina M-34-XXV.) szelvény szovjet alapanyagát 1965-ben helyesítették, és 1966-ban adták ki először.

A csatlakozó szelvények helyesítési és kiadási évei egy-két év eltérést mutatnak.

A kétszázeszres térképszelvényeken a térkép mellett a terep katonaföldrajzi leírása (a terep általános jellemzése: települések, úthálózat, domborzat és talaj, vízrajz, növényzet leírása, és az időjárási viszonyok jellemzése) található.

Az 1:100 000 méretarányú térképek szintén a határ menti területről voltak meg. Alapanyagukat a rendelkezésünkre álló 1959–61. évi kiadású csehszlovák térképek alkották. Például: a Pozsony (M-33-143-Bratislava) 1966, Galanta (M-33-144 Galanta) 1968, a nyitrai (M-34-133 Nyitra) szelvény 1968. évi kiadású volt.

A térképészeti ismereteinket bővítő kitérő után kanyarodunk vissza az eligazításhoz. Aljosin tábornok felvázolta a 8. gépkocsizó lövészhadosztály feladatát, közölte a szükséges tervezési adatokat. Ezek olyan részletesen voltak kidolgozva, hogy azt csak ezred, illetve zászlóalj szintig kellett a magyaroknak kidolgozni. Ebbe bele tartozott a megalakítandó helyőrségek lebontott feladatainak részletes kidolgozása is. A harcparancsok és a hadműveleti „parancstérképek” olyan részletesen tartalmazták az ezred- és zászlóaljparancsnokok feladatait, a követelményeket és a számviteléseket, hogy azzal a riadó elrendelése után az érintetteknek már nem kellett foglalkozni. Az más lapra tartozik, hogy az adatok sok esetben pontatlannak, tévesek és elnagyoltak voltak. A hadjárat során az ebből fakadó hibák csak a magyar parancsnokok leleményessége miatt nem vezettek tragédiához. (Később láss: Magyar őrnagy felderítő járóparancsnok visszaemlékezése.) Ennek ismeretében a magyar törzs 24 óra alatt kidolgozta a hadműveleti tervezet, amelyet Csémi altábornagy július 26-án jóváhagyott.

A tervezetek megfelelően a hadosztály erőit július 27-ről 28-ra és 28-ról 29-re virradó éjjel (két éjszaka alatt) kellett előrevonni a csehszlovák határ közelébe. A hadosztály diszlokációs (elhelyezési) körletéből (Zalaegerszeg–Tapolca–Nagyatád–Nagykanizsa–Lenti és

54 SZÜCS FERENC (Makó, 1922. december 30. – Budaörs, 1999. augusztus 2.) katonatiszt, a magyar katonai hírszerzés vezetője. Forrás: Wikipedia.hu. Letöltés: 2017.11.04.

55 Suba János: Az 1968 Csehszlovákiai intervenciós magyar kontingens működési területe és térképellátása. „A hadi történet kútféje minden hadtudománynak” Tanulmányok Ács Tibor tiszteletére (szerk.: Prof. Szabó János) Bp. 2007. 265-278.

56 A zárójelben szereplő betűk és adatok a térképszelvények azonosító számát jelentik.

Marcali) kellett rejte, álcázva a titoktartási előírások szigorú betartásával előrevonni a megindulási körleteikbe az alakulatokat.

Aljosin vezérőrnagy közölte, hogy a megszállásra a parancsot Grecsko marsall szovjet honvédelmi miniszter adja ki. A parancs kiadásának időpontjában a 8. gépkocsizó lövészhadosztály – szovjet kötelékben – átlépi az államhatárt, behatol csehszlovák területre. A kijelölt menetvonalon az első nap végére mindenütt kijut a meghatározott körzetbe, megszállja a kijelölt városokat, és ott helyőrséget alakít. Leveri az ellenforradalmi erőket, segítséget nyújt a rend helyreállításában. Csakhogy az országban, közbiztonsági értelemben nem volt rendellenesség. Azt nem kellett helyreállítani. Politikai értelemben nem volt ellenforradalom, tehát azt sem kellett leverni. Ez a szovjeteket azonban már nem érdekelte.

Természetesen a vezérkari főnök jóváhagyta a terveket, majd eldobta azt a képzeletbeli tekegolyót. Július 26-án déli 12 órára – nem ebédre, hanem eligazításra – magához rendelte Lakatos vezérőrnagyot, és Kalózi József vezérőrnagy 5. hadsereghadnagy jelenlétében részletesen eligazította.

Czinege Lajos honvédelmi miniszter a vezérkari főnök javaslatára – a politikai vezetéssel egyetértésben – a zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztályt jelölte ki a megszállásban való részvételre. A hadosztály parancsnoksága és csapatai a tervezett alkalmazási körzettől mintegy 400 km távolságra voltak.

A hivatalos indoklás így hangzott: a hadosztály felkészültsége, felszereltsége és általános helyzete alapján alkalmas a feladat végrehajtására. A hadosztály a követelményeknek megfelelően – 80%-ban békéidőben is feltöltött – kiképzett és felszerelt magasabbegység. Parancsnoksága, törzse, tiszti kara jól képzett. Parancsnoka Lakatos Béla vezérőrnagy⁵⁷ tapasztalt, oroszul jól beszélő, tárgyalóképes vezető. Pénzes Jenő alezredes parancsnok helyettes megfelelően egészítette ki a hadosztályparancsnokot.

A törzsfőnök, Simon János alezredes jól felkészült, feladatait magas szinten megoldó törzsével összeszokott csoportot vezetett. Az ezred és zászlóaljparancsnokok beosztásukban képzett, tapasztalt vezetők. Összességében: összekovácsolt tisztkar vezette a hadosztályt.⁵⁸ Mindezt az 1968-ban végrehajtott miniszteri szemle alapján állapították meg. A Néphadsereg általános ellenőrzési rendjéhez tartozott, hogy a magasabbegységeket

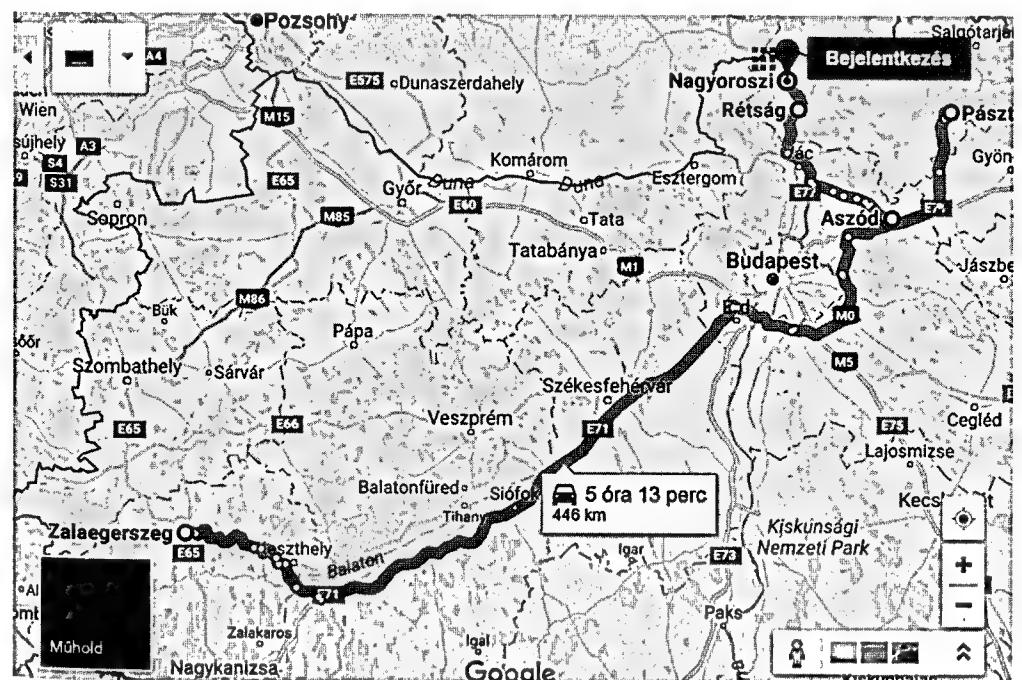

Lakatos Béla
vezérőrnagy (17)

bizonyos időszakban miniszteri szemlének vetették alá. Ez HM szemlét jelentett, ami a működés minden területére kiterjedt. Kiképzés, feltöltöttség, mozgósítás, gázdálkodás és nem utolsósorban a személyi állomány helyzete, erkölcsi-politikai állapota.

A kijelölt zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztályt 1968. július 26-án 22.00-óra kor helyezték fokozott harckészültségebe, majd öt óra múlva elrendelték mozgósítását, és hadilétszámról való feltöltését is. A feladatot jóval az előírt normaidőn belül, 27-én kora délutánra végrehajtották. Több mint háromezer tartalékos katona és tiszt, továbbá több száz gépjármű és munkagép vonult be a hadosztályhoz. Felszerelés és rövid összekovácsolás után a hadosztály az esti órákban elfoglalta a helyőrségen kívüli gyülekezési körleteit.

Ezt követően több mint 400 km-es menettel – és vasúti szállítással – a hadosztály átcsoporthoz került Pásztó–Aszód–Rétság–Nagyoroszi térségében kijelölt megindulási, összpontosítási körletébe.

A hadosztály menetvonal (18)

A hadosztály harcálláspontján – Isaszeg észak 2 kilométer (erdő területe). Maruscsák altábornagy, a Déli Hadseregcsoport törzsfőnöke a hadseregcsoport parancsnok megbízása alapján július 28-án 23.00-tól átvette a hadosztályt, amely ezzel szovjetparancsnokság alárendeltségebe került.

Katonai pályafutásom során olyan „riadóval” nem találkoztam, amelyet a katonai szervezet az elrendelés előtt legalább 12 órával nem tudott meg. Ha nem volt füles „fentről”, akkor bizonyos technikai jelekből lehetett következetettni arra, hogy valami lesz. Ennek egyik

⁵⁷ LAKATOS BÉLA (1923. december 31. Budapest – 1976. április 5.) 1961-től vezérőrnagy. A hadosztályt 1963 és 1969 között vezette. A Szovjetunióban tanult – a Vorosilov Vezérkari Akadémián –, jól beszélt oroszul. Lakatos vezérőrnagy jó káder. A munkásmozgalom régi harcosa. A katonai pályára a párt küldte 1949-ben. Együtt építik a Magyar Néphadsereget annak későbbi (1968-ban is regnáló) vezetőivel. 1958 és 1960 között kiváló eredménnyel végzi el a fenti vezérkari akadémiát. Minősítésében megjegyzik, hogy hibából sokat tanult. Türelmetlen és rideg katonai vezető. Ideális parancsnok a megszállás katonai feladatainak végrehajtására. 1969-ben magasabb beosztásba helyezik: a 3. hadtest parancsnoka Cegléden, majd a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erők Törzse, beosztott irányítiszt 1974–1976 között. Szívinfarktusban várhatlanul meghalt. <https://www.neb.hu/a. Letöltés: 2017.01.23.>

⁵⁸ Pataky Iván: Vonakodó szövetséges. 126

ráutaló jele az volt, hogy az alakulat előljáró katonai parancsnokságáról előző nap bejelentkeztek étkezésre. Ebédre, vacsorára, esetleg reggelire. Ez rendszerint a hadtáphelyettes, élelmezési főnök szintjén történt. Ha bejelentkeztek reggelire vagy vacsorára, már lehetett következetni arra, hogy a harckészültséget is ellenőrzik. De ha nem voltak ilyen informális utalások, akkor sem jelentett problémát egy harckészültségi ellenőrzés elrendelése.

A harckészültségi feladatak végrehajtása olyan szinten volt belesulykolva a sorkatonától az alakulat parancsnokáig mindenkihez, hogy az álmából való felkeltés esetén is azonnal tudta, mit kell tenni. Erre volt többek között szervezve a 24 órás ügyeleti szolgálat. Legfontosabb feladata a harckészültség elrendelése esetén az előzetes intézkedések foganatosítása volt. Az alegység-ügyeletesek sorkatonák és tisztesek, az egységügyeletesek, tisztek, esetleg tiszthelyettesek voltak. Ők feleltek a kiértesítésekért. A kiértesített állomány beérkezéséig az ügyeletesek irányították a katonai tevékenységet. Az állomány riasztásától a málházás megkezdéséig. A csapatoknál a riadó elrendelésekor málházandó anyagok el voltak különítve a kiképzéskor használhatók anyagoktól. Azt összekeverni nem lehetett.

Ennek a nagyvonalakban felvázolt tevékenységnak volt az okmányrendszer a „Vízválasztó” fedőnévvel ellátott zárt boríték.⁵⁹ „Szigorún titkos! Különösen Fontos!” minősítéssel ellátott – államtitkot képező okmány volt. Elvészése vagy megsérülése rendkívüli eseménynek számított. A 24 órás ügyeleti szolgálat átadás-átvételi okmányát képezte. Meglérteről és sérüléskéntességről fizikálisan meg kellett győződni. Arról a szolgálat átadás-átvételkor külön jelentést kellett tenni. Azt az ügyeleti okmányban rögzíteni kellett. A „Vízválasztó” rendszer külön erre a célra létrehozott híradóeszközön keresztül működött. A borítékot felbontani csak e rendszeren érkezett parancs esetén lehetett, és csak akkor, ha az elrendelés tényéről az ügyeletes tiszt visszaigazolással meggyőződött. A rendszert minden nap tesztelték. Ennek működőképességét vissza kellett igazolni.

Mit tartalmazott a „Vízválasztó” boríték? Az alakulat harckészültsége helyezésével (továbbiakban **HKSZ**) kapcsolatos részletes feladatakat. A HKSZ különböző fokozatainak részletes feladatait külön-külön boríték tartalmazta. A „Vízválasztó” boríték a háborús tevékenység első lépcsőfoka volt. Ha elveszett, vagy az ellenség kezébe került, a háborúra való felkészülést újra kellett tervezni.

Beindul a verkli

Mielőtt Lakatos tábornok elindult Budapestre, helyetteseivel, törzsfőnökével értékeltek a helyzetet. Egy komoly parancsnok, ha váratlanul berendelik feladatvételre a vezérkarhoz, személyesen a vezérkar főnökhez, magától is kikövetkeztetheti, hogy rendkívüli helyzet lesz.

⁵⁹ 1966. június 1-jével a Vezérkar életbe léptette a „Vízválasztó” fedőnévű borítékot, mellyel a csapatokat fokozatosan és rejte a „fokozott harckészültség” állapotába helyezhették. Tipikus hidegháborús reagálás: az USA fegyveres erőinek 1966. április 21-én tartott harckészültségi gyakorlatára válaszként vezették be. Forrás: www.G-portal.hu: Szántó Mihály: A Magyar Néphadsereg 1957–1989. Letöltve: 2017. 06. 05.

A 79 esztendős Boldogh István nyugállományú alezredes így emlékezik vissza erre a helyzetértékelésre. „Az említett időszakban a 8. gépkocsizó lövészhadosztály törzsének gazdasági osztályvezető beosztását látta el. 1968. július 24-én reggel a hadosztály parancsnoka, Lakatos vezérőrnagy elvtárs hivatott az irodájába, amit nem értem, hiszen nagyon ritkán, csak különleges esetekben került ilyenre sor. Amikor beléptem az irodába, becsukta mögöttem az ajtót, és azt az utasítást adta, hogy készítsem fel a hadtápatomat arra, hogy rövid időn belül nehezebb körülmények között kell tevékenykednünk. Gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a lehető legrövidebb idő alatt fel kellett töltenem a hadtápkészleteket, tisztázni a kialakuló létszámvizsgákat, megfelelően felkészíteni a technikai eszközöket, természetesen mindezt titokban, hogy elkerüljük a pánikhangulatot.”⁶⁰

A „gyakorlat” szervezése már leszivárgott Zalaegerszegre, várták a *riadó* elrendelését. Mivel képzett katonák voltak, tudták, mi következik. Harckészültsége helyezés, annak végrehajtása, és nem gyakorlása és mozgósítás, tartalékosok behívása. Ez utóbbi csak a hivatalos elrendelést követően történt, meg, de az okmányokat elővenni, pontosítani, fogadásukra előkészülni azonban lehetett. A hadosztály vezetése *informálisan* tudta, hogy milyen feladat vár rájuk. Ezért aztán nem volt meglepő, hogy a hadosztálytőrzs munkaidő végén bent maradt, és gyakorlóruhába öltözött. (Abban az időben nem lehetett gyakorlóban dolgozni. Csak akkor, ha terepfoglalkozás volt, vagy az öltözetet külön elrendelték.) Amikor a katonai lakótelepen elterjedt a hír, hogy a férfek bent maradtak, gyakorlóba öltöztek, a hadosztályparancsnokot berendelték Budapestre, és nem Székesfehérvárra⁶¹, mindenki tudta, hogy valami készül. Az izgalmat fokozta, hogy az alárendeltek figyelmét felhívta arra, hogy legyenek elérhetők.

Erre egy résztvevő így emlékezik vissza:

Batyalik István egészségügyi tiszt az MN 3335 nagyatádi 63. gépkocsizó lövészszabad állományából.⁶²

„Mindeni várta, hogy történjen valami. A gyenge híradások zavaros eseményeket közvetítettek. Ahhoz, hogy az ember valami érdemít tudjon, a Szabad Európa rádiót hallgatta. Tudta, hogy ezt büntették, mégis megtette. A családját 1949-ben kitelepítették Szlovákiából, ő még akkor iskolás gyermek volt. 1968. július 26-án este 7 órakor a feleségével a tiszti klubban tartózkodott (lakásajtón cédula, hogy ott van).

Kiértesítő katona jön, közli, hogy riadó van mozgósítással. A laktanyában közlik, hogy azonnal indulnak a „ZALA” gyakorlatra. Menetet hajtunk végre közüton Aszód térségébe. A mozgósított autók a civil szektorból jöttek, természetes, hogy mindenki a legrosszabbat kildte. Kopottak, szakadt ponyva, zörögtek, csörögtek. Úgy nézünk ki, mint a cigánykaraván.

A körletünk Isaszeg környékén volt, ahol három hétag nem tettünk semmit, csak gyakorlatotztunk. Meg a tábor csinosítottuk. A segélyhely úgy nézett ki, mintha majdnem kórház lenne. A bejáratnál szönyeg, bogárhátú kavicsos út, melynek szegélye hajtogatott gallérakból volt kirakva. Az biztos, hogy táborépítésből és csinosításból jók voltunk. Így telt az idő.”

⁶⁰ Kovács László százados. A Magyar Néphadsereg 8. gépkocsizó lövészhadosztályának 1968-as „GYÉMÁNT” mozgósítása. ZMNE dolgozat. 2009.

⁶¹ Székesfehérváron volt az MN. 5. hadsereghparancsnokság, a hadosztály közvetlen irányítása innen történt.
⁶² Táncdalfesztivál után 1968.

Az ügyeleti szolgálatokat utasították arra, hogy a kiértesítőket ellenőrizzék, tartsák egyben. A sorkatonák egyik markáns emléke a katonaságról: *Kiértesítők, sorakozó!* parancs elrendelése után öt percvel az ügyeletes tiszt előtt fel kellett sorakozni. Ezt addig gyakorolták, amíg a szintidőt nem teljesítették. Ez volt a hivatalos szívatás egyik formája. Ezt naponta megtehették.

Majd robban a képzeletbeli bomba. A hadosztály alárendelt alakulatok parancsnokait, törzsfőnökeit, politikai helyetteseit berendezték Zalaegerszegre. Ilyen eddig még nem volt. Általában a hadosztálytól mentek ki az alakulatokhoz.

Mire a hadosztályparancsnok július 26-án, az esti órákban visszaérkezett Zalaegerszegre, a törzs és az alakulatok már elértek az „üzemi hőméréséletet”. Az előzetes intézkedések kiadása után a hadosztály fokozott harckészültségebe kapcsolt. A vezérkar által aznap este 22.00-kor elrendelt riadó már ebben az állapotban érte a csapatokat. A rejtett mozgósítást már július 27-én, hajnali három órakor rendelte el a vezérkar. Aztán, mint lenni szokott, rendesen megkeveredett minden. A katonai vezetéselmélet abban az időben nagyon egyszerű volt. A parancsot végre kell hajtani. Értelmezni nem lehet. Mivel a „Vízválasztó” rendszer nem ismerte a vezérkari főnök külön parancsát, miszerint a 8. gépkocsizó lővészhadosztályt a vezérkar közvetlenül irányítja, az a szolgálati úton csorgott lefelé. Ott értelmezték, megkeverték, majd kiegyenesítették.⁶³ Közben a vezérkar elkezdett dolgozni. A mozgósítási feladatokat a „GYÉMÁNT” fedőnélküli terv tartalmazta, amely az általános rejtett mozgósítás tevékenységét szabályozta.

A hadkiegészítő parancsnokságok meg mozgósítottak. Az előzetes terveknek megfelelően a nyilvántartásai alapján. Azt nem tudták, hogy a hadosztály mozgósítása a kidolgozott tervektől eltért. A vezérkar takarékosodni akart. Arra az elhatározásra jutottak, hogy a lebiztosított gépjárművek és emberek egy részét kiváltják. Kevesebb szállítójárművet és embert hívnak be a népgazdaságból. Helyettük más alakulatoktól vezényelnek embert és járművet. Az érintett alakulatok a parancs igazi célját nem ismerték. Arra gondoltak, hogy megint egy nagy gyakorlat, pár hétközött lesz. Ezért a legrosszabb gépjárműveket és a nélkülözhető embereket küldték. Darabra. Néha a nagy titoktartásnak is vannak hátrányai.

A mozgósításnak is voltak hiányosságai. Jelen esetben a hadosztály az állománytáblájában rendszeresített létszám 80%-ával rendelkezett. A hiányzó 20%-ot mozgósítással kellett kiegészíteni. Erre a korábban katonai szolgálatot teljesített személyekből „biztosítottak le” megfelelő tartalékos tiszttet, tiszthelyetteset és legénységi állományt. Darabra megvolt. Amikor bevonulásuk után beosztásba helyezték őket, kiderült, nincsenek kiképezve a feladat ellátására. Katonai szolgálatuk idején nem olyan harcjárművön, gépjárművön dolgoztak, nem arra a fegyverre kaptak kiképzést. Közben ugyanis a hadosztályt modernizálták, átfegyverezték. A nyilvántartásokat már akkor sem lehetett naprakészen tartani.

Itt következzék ismét egy személyes visszaemlékezés.

Boldogh István nyugállományú alezredes a hadosztálytörzs feltöltésére a következőképpen emlékszik vissza: „a hadosztálytörzs „M” állományának feltöltésére behívott tartalékosok nagy része már saját, a részükre kiadott egyenruhában érkezett hozzánk, így csak

63 Ennek elkerülése érdekében az MNVKF 0060/1968 számú intézkedése alapján felállították a Magyar Néphadsereg Központi Harcálláspontját. Elöljárója volt valamennyi hadműveleti ügyeletesi szolgálatnak.

segverrel és vegyvédelmi felszereléssel kellett ellátnom őket. A mi üres beosztásainkra elősorban tolmács feladatot ellátni képes tartalékosok érkeztek. Sajnos nálunk is előfordult olyan eset, hogy a rossz nyilvántartás-vezetés miatt később le kellett szerelnünk a bevonult tartalékos, hiszen négy gyermeket nevelte otthon egyedül. A rendszeren való átfutása azonban nem volt ilyen egyszerű. Konkrétan emlékszem, hogy az említett tartalékos már a törzs részére kijelölt megindulási körletben, az isaszegi erdőben lévő taborunkban kapta meg a katonai szolgálat alóli felmentési határozatát.”⁶⁴

A lebiztosított tartalékos mozgósításához **behívóparancs** kell.

(19)

Ez jogi szempontból fontos dokumentum. Hivatalosan kellett kikézbesíteni, és személyesen kellett átvenni. Ezzel nem is volt baj. Az emberek akkor még fegyelmezettek voltak. Tudták, mi a kötelességük. A baj a hivatalos kikézbesítéssel volt, amit akkor csak a postahivatalok végeztek. A falvakban, mint mondani szokták, délután 4 órakor megáll az élet, hivatal bezár, a telefon kikapcsol. Így több helyen a kiértesítés késsett. De el nem maradt.

A hadosztály a kidolgozott terveinek megfelelően tevékenykedett. Akik szabadságon, illetve vezényelve voltak, azok majd utolérík az alakulatokat. Apróságnak tűnt, de nem volt az. A nyár elején frissen bevonult állomány alapkiképzése még nem fejeződött be, gyorsítani kellett. Azt július 27-re be kellett fejezni, és aznap a katonákat ünnepélyesen fel kellett esketni, hogy jogilag is katonák legyenek. Abban az időben a katonai események nagy száma volt. Megnyílt a zárt laktanyák világa. Hozzájárulásuk és civilek bemehettek a laktanyába. Igazi népünnepély volt. Ennek elmaradása gondolkodóba ejthette a hozzájárulásokat és a laktanyák környezetét. De nem ejtette.

Bencze József őrnagy, az MN 33. zalaegerszegi gépkocsizó lövészszázad személyügyi tiszttje így emlékszik vissza a fentiekkel kapcsolatban:

„A bevonult tartalékosok között azonban számos olyan személy jelent meg, aki láthatóan valamelyen súlyos egészségi problémával küzdött (kéz-, lábtörés, egyéb balesetekből visszamaradt károsodások), vagy éppen olyan nagycsaládos volt, akit a törvény mentesített

64 Kovács László szds. 2009.

a további katonai szolgálat alól. Sajnos azonban ezek az adatok nem szerepeltek a tartalékosok nyilvántartó lapjain. Így helyettük a biztonsági tartalékból kellett újabb behívásokat eszközölni. 21 órára, amikor az ezred parancsnoka menetet rendelt el az ezred számára, csak jómagam, közel 350 fő átadásában vettet részt. 21 órakor a parancsot kapott állomány – a zenekar és az említett újonc zászlóalj kivételével – elhagyta a laktanyát. Elindultunk, hogy a kartali erdő melletti Verse község határában elfoglaljuk a számunkra kijelölt felvonulási körletet. Mindez olyan titokban és váratlanul történt, hogy szinte senki sem tudott elbúcsúzni a családjától, hozzájárulásáról.

Azonban még ekkor sem tudtunk konkrétemuskot a mozgósítás valódi okáról, s az igazat megvallva nem is nagyon volt idő ezen merengeni, hiszen folyamatosan zajlottak velünk az események egész álló nap. Július 28-ig a hadosztályhoz 193 tiszt, 100 tiszthelyettes és 2826 legénységi állományú: összesen 3119 fő tartalékos vonult be és kapta meg beosztását.⁶⁵

Az előketérzés hárrom nap ugyan nem rengette meg a világot, de a hadosztályt igen. Roppanásig feszítette az idegeket. A mozgósítással párhuzamosan a hadosztály menetparancsot kapott. A parancs alapján 1968. július 28-án 20 óráig el kellett foglalni a megindulási körletet Aszód–Pásztó térségében. A kombinált menetet mintegy 450 kilométer távolságra kellett végrehajtani. Ez azt jelentette, hogy a láncalpas harcjárművek vasúti szállítással, míg a többi jármű közúton, „keréken” tette meg a távolságot. Tessék elköpzelni! Több mint 1800 különböző típusú nehéz katonai jármű vonult keresztül az országon. Vasúton 250 láncalpas harceszközt szállítottak el.

A menetparancsot egy időben a hadosztály megkapta a vezérkar hadműveleti csoportja által kidolgozott hadműveleti terveket és harcintézkedéseket. (Csak így, másfél nap alatt. Nem úgy, mint Majorov tábornok és a többi szovjet tábornok, hónapokkal előre. Na, akkor magyarosan: ki a jobb? JP)

Ennek megfelelően el kellett készíteni a megszállás hadműveleti terveit. Kidolgozták a parancsnokok elhatározás térképeit, a szakszolgálati ágak – hadtáp, felderítés, tüzérség – munkatérképeit. Elvégezték a szükséges számvetéseket: pl. mennyi üzemanyag, lőszer, élelem, elhelyezési anyag szükséges.

Közben a munka folyt tovább. A törzs osztódással szaporodott (egy névtelen hadműveleti „kutya” után szabadon).⁶⁶ Egy része befejezte a mozgósítást. Felszámolták a kavarodást, amit az elöljárói intézkedések okoztak. Átvették a bevonultatott és más alakulatoktól vezényelt gépjárműveket, felszerelték a háromezer tartalékosat. Megkezdték a hadosztály összekovácsolását. A törzs másik része megtervezte és megszervezte a menetet az összpontosítási körletbe. Felkészítették a hadosztályt a nagy távolságú menet végrehajtására. Katonai szakzsargonnal élve: kombinált menetet szerveztek.

A hadosztályparancsnok jelentéséből kiragadva egy elgondolkodtató adatsort szeretnék rögzíteni: a hadosztály a riadó elrendelésétől kezdve 1968. július 27-én déli 12 órára befejezte a mozgósítást, és aznap 15 órakor megkezdte a nagy távolságú menet végrehajtását. A hadosztály a szintidőn belül teljesített. Elindult a nagy kalandra.

⁶⁵ Kovács László szds. 2009. 4. o.

⁶⁶ A katonai szlengben így nevezték a beosztott hadműveleti tisztet.

Az időutazás megkezdése

Ahhoz, hogy a hadosztály közel 11 000 fős létszáma és közel 2000 járműve, valamint az elszállítandó több mint 2500 tonna lőszer, üzemanyag, élelem, vegyi és műszaki felszerelések, elhelyezési anyagok rendben odaérjenek a kijelölt körletekbe, több szervezet együttműködése és koordinációja kellett.

Mindenekelőtt most már szólni kellett a belügynek is, hiszen rendőri biztosítás nélkül – ilyen rövid idő alatt – nem lehetett ekkora manövert végrehajtani. Számítottak arra is, hogy ha a megszállás terve kitudódik, itthon is megmozdulások lehetnek. A Belügyminisztériumval való tárgyalásokon a HM vezetése július 27-én a következőket kérte⁶⁷ a csehszlovák határ közelében kijelölt megindulási körletek zavarmentes elfoglalásának biztosítására.

- A gyakorlaton részt vevő csapatok ma este kezdik meg az előrevonást. Kérik az előrevonás közúti biztosítását. Ennek szervezése céljából a vezérkar összekötőt küld a belügyhöz. Ugyancsak kérik a Dunán – Adony térségében felállításra kerülő – hadihíd működésének rendőri biztosítását.
- Kérik a hadosztály összpontosítási körletének közrendvédelmi biztosítását és kárhatalmi zárását.
- A hadosztály hátrahagyott béke elhelyezési körleteinek fokozott közrendvédelmi ellenőrzését szervezzék meg.
- Kapjon a határőrség általános tájékoztatást a várható mozgásokról és katonai tevékenységről. A Balassagyarmaton és Szob térségében lévő határőr erőket együttműködésre utalják a 8. gépkocsizó lövészhadosztályhoz.
- Fokozottan ellenőrizzék a turistaforgalmat.
- A honvédségi operatív csoportok állományába a BM-től kérnek 10-10 fő közrendvédelmi szakembert és elhárító tisztet.
- Célszerű a légi fényképezés visszatartása, mert a körzetben nagy helikopterforgalom várható.
- A HM operatív biztosító csoportja a mai napon megalakult. Kérik, hogy az együttműködés folyamatos fenntartása érdekében a BM megfelelő szervei állandó és szoros kapcsolatot tartanak fenn a csoporttal.

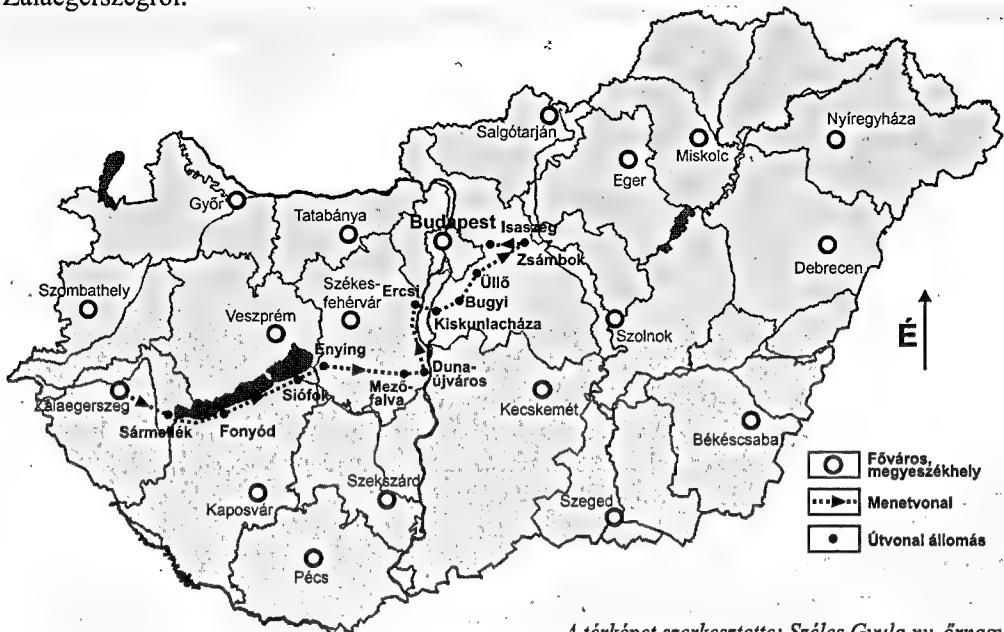
A rendőri biztosítás mellett természetesen a hadsereg a menetet a saját eszközeivel is biztosította. Ebben a fő szerep a hadtápfőnökségnek, a gépjárműfőnökségnek, a műszaki főnökségnek (mai nevén logisztikának) jutott. A menetvonalaikat úgy terveztek, hogy a közutak tehermentesítésére hadihidakat vertek a Dunán.

⁶⁷ „A dolgozó népet szolgálom” 178. o.

Miután a hadosztály és alárendelt csapatai 1968. július 27-én 15.00-ra elértek a készenlétet, elhagyták a laktanyáikat, és megkezdték a felzárkózást a megindulási terepszakaszra (MTSZ). A menet végrehajtása bizonyos kockázatot jelentett, mivel a személyi állomány, de leginkább a harc- és gépjárművezetők összekovácsolására nem volt lehetőség. Mindezt fokozta, hogy a nagy távolságú menetet éjszaka kellett végrehajtani. A korlátozó rendszabályok miatt a menetvonalakat a Balaton-part teljes hosszában nem lehetett igénybe venni. Gondolom, nem kell mondani, hogy autópálya akkor még nem volt. Az idegenforgalmi szezonban nagy felfordulást okozott volna a vonuló katonaság. Nem is beszélve arról, hogy ez a látvány milyen gondolatokat indukálhatott volna az itt nyaraló külföldiek körében.

Az alábbi két menetvonalat a vezérkar jelölte ki a hadosztálynak. A hadosztályparancsnok az alábbi menetrendet határozta meg:⁶⁸

Az 1. számú menetvonal: Zalaegerszeg–Sármellék–Fonyód–Siófok–Enying–Mezőfalva–Dunaújváros–Ercsi–Kiskunlacháza–Bugyi–Üllő–Zsámbok–Isaszeg. A menetvonal hossza 400 km volt. A menetrend felépítése: a 33. gépkocsizó lövéssezred Zalaegerszegről, a 8. gépkocsizó lövészhadosztálytörzs Zalaegerszegről, a 134. híradó zászlóalj Zalaegerszegről, a 42. felderítő zászlóalj és a 73. vegyivédelmi század Újdörögdről, a 95. gépkocsizó szállító zászlóalj Zalaegerszegről és a 84. páncélos javító műhely 1. oszlopa Zalaegerszegről.

A térképet szerkesztette: Széles Gyula ny. őrnagy

A 2. számú menetvonal: Nagykanizsa–Nagybajom–Kaposvár–Dombóvár–Tamási–Dunaföldvár–Tass–Kunszentmiklós–Órkény–Pilis–Nagykáta–Jászberény–Hatvan–Pásztó. A menetvonal hossza: 360 kilométer volt.

68 „A dolgozó népet szolgálom” 219-220. o.

A térképet szerkesztette: Széles Gyula ny. őrnagy

A menetvonalon a 14. gépkocsizó lövéssezred Nagykanizsáról, a 63. gépkocsizó lövéssezred Nagyatádról, a 93. páncéltörő tüzérosztály és a 36. műszaki zászlóalj, valamint a 300. tüzérjavító műhely Marcaliból, az 59. egészségügyi zászlóalj és a 84. páncélos javító műhely 2. oszlopa Nagykanizsáról menetelt.

Takarékkossági okokból a hadosztály 8. harckosci ezrede és a 38. harckosci felderítő zászlóalja Tapolcáról, a 20. tüzérezred Marcaliból, és a 94. tábori mozgó sütőde (TMS) Nagykanizsáról nem vett részt a hadjáratban. Helyette a 31. harckosci ezred Rétságról, és a 22. tüzérezred Ceglédről került a hadosztály alárendeltségébe.

A menetszámvetés alapján a csapatok a megindulási terepszakaszt a főrők élével 1968. július 27-én 23 órakor lépték át. Hogy ez megtörténhessen, az alegységek a laktanyáikban a menetrendi felépítésnek megfelelően besoroltak. A málházás végrehajtása után R+3 órára a menetkészenlétet elértek. Július 28-án este 20 órára elfoglalták a megindulási pontokat. A besorolt állományt az alegységek parancsnokok leellenőrizték. Eligazították a vezetőket és a parancsnokokat az éjszakai nagytávolságú menetre vonatkozó rendszabályokról. Megszerzették a harcbiztosítást. A forgalomszabályozást a menetvonalakon a vezérkar szervezte.

Ami akkor teljesen természetesnek számított katonai berkekben, ma szinte elképzelhetetlen. Hogy miért? A motorizáció akkori fejlettségi fokán nem beszélhetünk igazán nagy gépjárműforgalomról, így volt helye a katonai menetoszlopoknak. A lezárt utak, szakaszok, kereszteződések sem háborítottak fel senkit. Mindennaposak voltak a katonai menetoszlopok. Mi volt a jellemző ezekre, az oszlopokra? A menetsebességet 25 km/h-ban határozták meg.

Egy vonuló katonai alakulat oszlopának hossza 15–20 km volt. A hadosztály menetoszlopainak hossza a kijelölt útszakaszokon 50–60 km hosszú volt. Ma már ez elképzelhetetlen. Megbénulna az ország. Már a felétől is. És ha jól utána számolunk, ma már az egész

magyar honvédség harcoló állománya alig több, mint akkor a feltöltött hadosztály volt. Ez a manőver a jól képzett gépkocsivezetőknek is erős megpróbáltatást jelentett volna. De zömmel nem voltak jól képzettek. A katonai járművek vezetésére nem tudták kellőképpen kiképezni őket. Tapasztalatlanságuk, félelmük (főleg az éjszakai vezetésnél) hátráltatta őket. Ekkora távolságot még kifogástanan műszaki állapotú járművekkel is nehéz megtenni. Azonban a járművek sem voltak kifogástanan állapotban. A civil szférából bevonultatottak és a más alakulatoktól kölcsönkapottak sem. mindenki a nélkülözhetőt és a legrosszabbat küldte. Darabra megvolt. Azt már korábban kitapasztalták, hogy az ilyen mozgósításkor beküldött járműveket a sereg minden megjavította (hogy használni tudja), és úgy adta vissza. És még fizetett is érte.

A nagy menetelés tehát megkezdődött. A nagy távolságú menet szabályai közé tartozott, hogy kétóránként rövid pihenőket (RÖPI) – általában 15–20 perc, – négy–öt óránként hosszú pihenőket (HOPI) – egy óra időtartamban – kellett tartani. Itt volt lehetőség az állományt étkezteni, és kisebb javításokat elvégezni. Ezért volt mindegyik menetoszlopba besorolva a hadosztály javító zászlóaljának egy-egy csoportja. Szükség is volt rá. Sok volt a technikai probléma, a lemaradás, a kiállás és a „lerobbanás”. Amit tudtak, megjavítottak, amit vontatni kellett, vontatták, és ha egyik megoldás sem működött, őrseggel otthagyták az út szélén. Majd később összeszedik őket. Nem igazán görcsöltek rajta. Szorított az idő.

A Dunán vert hadihídon történő átkelés ritkaságszámába ment. Nem minden katonának adatott meg, hogy szolgálata alatt átkeljen rajta. A hadihidat a 37. pontonos hidász ezred építette Ercsiből (azért voltak odatelepítve), és a segítségére volt a 39. műszaki dandár egy zászlóalja Szenteszről (azért lettek odaküldve). Természetesen ők is csak annyit tudtak, hogy hadosztálygyakorlat van, ennek része a hadihidépítés és az átkelés.

Pontonhídak telepítés előtt (20)

Egy hadihíd üzemeltetése nem egyszerű feladat. Nem bonyolította, de befolyásolta az a tény, hogy a Duna nemzetközi vízi út. A hajóforgalom korlátozásának nemzetközi szabályai vannak. Mivel az átkelés nem volt zökkenőmentes, a torlódás a már említett technikai problémák miatt nagyobb volt, mint terveztek. Ezért a híd nyitva tartását meg kellett hosszabbítani. Végül délután 17 órakor lebontották, és a parton rekedt járműveket „átkompolták” a túloldalra.

GSP-55 úszókomp, MN Kecel (21)

Hiábá érkezett a helyszíne az MN műszaki főnöke, az átkelést jobban gyorsítani nem tudta. A dunai átkelés azonban csak egy izgalmas epizódja volt a katonára váró nagy kalandnak, amelyről legtöbbjük még akkor sem tudott biztosat. Ha sejtették is, abban reménykedtek, hátha elmarad.

A vasúton szállított harcjárművek a terv szerint megérkeztek az összpontosítási körlethez. A ceglédi tüzérek és a rétsági harckocsizók is csatlakoztak a hadosztályhoz.

Tisztelettel kell elmondani, hogy a fenti nehézségek ellenére a 8. gépkocsizó lövész-hadosztály az összpontosítási körletet a meghatározott időre elfoglalta. Tisztelettel azért, mert annak minden katonája a feladatát nagyszerűen értette, és a munkáját a legjobb tudása szerint végezte. Eszébe sem jutott, hogy azt másképp kellett volna.

A résztvevők visszaemlékezései minden dokumentumnál érdekesek. A bevezetőben már említettem Neiger Béla alezredes, hadosztály-felderítő főnököt, része volt a katonai gépezetnek. Az idő múlásával, ha megkopnak a szavak, az élmény ereje akkor is megmarad.

magyar honvédség harcoló állománya alig több, mint akkor a feltöltött hadosztály volt. Ez a manöver a jól képzett gépkocsivezetőknek is erős megpróbáltatást jelentett volna. De zömmel nem voltak jól képzettek. A katonai járművek vezetésére nem tudták kellőképpen kiképezni őket. Tapasztalatlanságuk, félelmük (főleg az éjszakai vezetésnél) hátráltatta őket. Ekkora távolságot még kifogástalan műszaki állapotú járművekkel is nehéz megtenni. Azonban a járművek sem voltak kifogástalan állapotban. A civil szférából bevonultatottak és a más alakulatoktól kölcsönkaptak sem. mindenki a nélkülözhetőt és a legrosszabbat küldte. Darabra megvolt. Azt már korábban kitapasztalták, hogy az ilyen mozgósításkor beküldött járműveket a sereg minden megjavította (hogy használni tudja), és úgy adta vissza. És még fizetett is érte.

A nagy menetelés tehát megkezdődött. A nagy távolságú menet szabályai közé tartozott, hogy kétóránként rövid pihenőket (RÖPI) – általában 15–20 perc, – négy–öt óránként hosszú pihenőket (HOPI) – egy óra időtartamban – kellett tartani. Itt volt lehetőség az állományt étkeztetni, és kisebb javításokat elvégezni. Ezért volt mindegyik menetoszlopba besorolva a hadosztály javító zászlójának egy-egy csoportja. Szükség is volt rá. Sok volt a technikai probléma, a lemaradás, a kiállás és a „lerobbanás”. Amit tudtak, megjavítottak, amit vontatni kellett, vontatták, és ha egyik megoldás sem működött, őrseggel otthagyták az út szélén. Majd később összeszedik őket. Nem igazán görcsöltek rajta. Szorított az idő.

A Dunán vert hadihídon történő átkelés ritkáságszámába ment. Nem minden katonának adatott meg, hogy szolgálata alatt átkeljen rajta. A hadihidat a 37. pontonos hidász ezred építette Ercsiből (azért voltak odatelepítve), és a segítségére volt a 39. műszaki dandár, egy zászlójára Szentesről (azért lettek odaküldve). Természetesen ők is csak annyit tudtak, hogy hadosztálygyakorlat van, ennek része a hadihidépítés és az átkelés.

Pontonhídak telepítés előtt (20)

Egy hadihíd üzemeltetése nem egyszerű feladat. Nem bonyolította, de befolyásolta az a tény, hogy a Duna nemzetközi vízi út. A hajóforgalom korlátozásának nemzetközi szabályai vannak. Mivel az átkelés nem volt zökkenőmentes, a torlódás a már említett technikai problémák miatt nagyobb volt, mint terveztek. Ezért a híd nyitva tartását meg kellett hosszabbítani. Végül délután 17 órakor lebontották, és a parton rekedt járműveket „átkompolták” a túloldalra.

GSP-55 úszókomp, MN Kecel (21)

Hiába érkezett a helyszínre az MN műszaki főnöke, az átkelést jobban gyorsítani nem tudta. A dunai átkelés azonban csak egy izgalmas épizódja volt a katonára váró nagy kalandnak, amelyről legtöbbjük még akkor sem tudott biztosat. Ha sejtették is, abban reménykedtek, hátha elmarad.

A vasúton szállított harcjárművek a terv szerint megérkeztek az összpontosítási körletheikbe. A ceglédi tüzérek és a rétsági harckocsizók is csatlakoztak a hadosztályhoz.

Tisztelettel kell elmondani, hogy a fenti nehézségek ellenére a 8. gépkocsizó lövész-hadosztály az összpontosítási körletet a meghatározott időre elfoglalta. Tisztelettel azért, mert annak minden katonája a feladatát nagyszerűen értette, és a munkáját a legjobb tudás szerint végezte. Eszébe sem jutott, hogy azt másképp kellett volna.

A résztvevők visszaemlékezései minden dokumentumnál érdekesebbek. A bevezetőben már említettem Neiger Béla alezredes, hadosztály-felderítő főnököt, része volt a katonai gépezetnek. Az idő múlásával, ha megkopnak a szavak, az élmény ereje akkor is megmarad.

Neiger Béla őrnagy felderítő tiszt visszaemlékezéséből⁶⁹

„A kollégákkal folyton arról beszélgettünk, hogy valami biztos lesz a csehknél. Azt senki sem gondolta, hogy beavatkozunk. Meg hogy éppen a mi hadosztályunk. Aztán július 26-án a hadosztályparancsnokunk, Lakatos Béla vezérőrnagy elment Budapestre. Innen az *öregúr* letelefonált, hogy a hadosztály vezetése maradjon bent. Természetesen a törzs is bent maradt. Vártunk. Az öregúr éjfél körül megérkezett.

Konkrétan elmondta, hogy a mi hadosztályunk – 'cugehőr cakkundpakk' –, kivéve a tapolcai harckosci ezredet, a szovjet Déli Hadserégcsoporthoz tartozik. A törzs – mint a lendkerekes autó – beindult. Riadó, mozgósítás, átcsoportosítás, és a hadosztály megindult. Átkeltünk a Dunán, és Aszód fölött letáboroztunk." (Csak így egyszerűen, három mondatban. Nekik, mármint a hadosztálytörzsnek a 72 órás folyamatos munka utólag csak három mondatot ért meg. Miért? Azért, mert abban az időben az elsőlépcsős hadosztályok olyan szinten begyakorolták ezt a tevékenységet, hogy képesnek kellett lenni a riadó elrendeléstől számított hatvan percen belül elhagyni a laktanyát. A mozgósítást végző részlegeknek 24 óra alatt kellett a mozgósított tartalékosokat fogadni, beöltözni és a csapat után küldeni. Mindezt egy katonai és közigazgatási szakemberekből álló gépezet végezte. Olyan szinten begyakorolták a mozgósítási folyamatot, hogy azt óraműpontossággal végre lehetett hajtani. Nem volt tévedés. Ennek az alapja az volt, hogy a különböző alakulatokhoz lebiztosított tartalékosok ismerték a mozgósításkor elfoglalt beosztásukat. Na és otthonukban tartották a komplett egyenruhájukat. Amikor jött a kiértéítő, a bevonulási helyre már katonaruhába beöltözve mentek. JP)

Neiger őrnagy a várakozási körletben történt három héten eseményeivel nem untatott benneinket. Ott bizony a hadosztály törzse precízen kidolgozta, hogyan szállja meg a hadosztály a részére kijelölt területet. Közben az állományt ennek megfelelően gyakorlatosztatták, trenírozták. Ebbe beletartozott, hogy éles lögyakorlatokat is tartottak, még a hivatásos állománynak is.

Amikor eljött az idő, arról Neiger őrnagy így beszél:

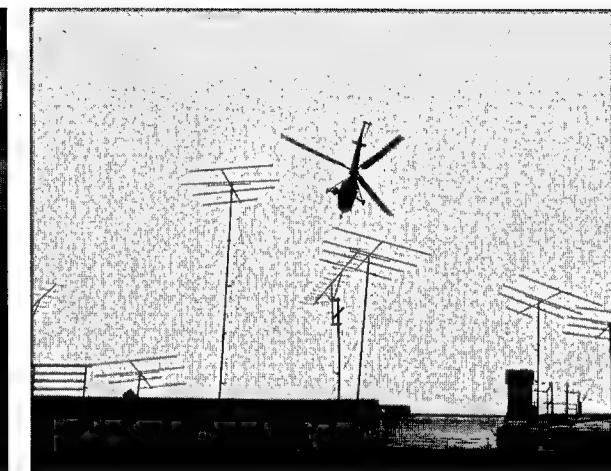
„Augusztus 20-án este felsorakoztatták az állományt. Kihirdették a parancsot, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaságnak testvéri segítséget nyújtunk a terveknek megfelelően. (Megint csak így: a terveknek megfelelően. Azokat pedig nem lehet három héten át alkészíteni. JP)

Utána a felsorakozott állománynak felolvasták a katonai esküt. Értelmeztek, hogy abban mi van leírva. (Talán nem véletlen, hogy a Néphadsereg című katonai újság 1968. augusztus 19-én úgy jelent meg, hogy annak címlapját beterítette a 61. §. Ezt az apró jelzést csak azok értették, akik tudták, hogy mit takar a 61. §.) Nem volt ez, kérem, akkor még gyerekjáték. Nem volt akkor még eldöntve, hogy lőnek-e a csehek, vagy nem. Lesz-e ellenállás. Tessék elképzelni ezt a szituációt!

A hadosztály felsorakozott, várta a megindulási parancsot. Éjfél előtt fél órával a rádiók nem működtek. A szovjetek olyan erős rádiózavarást végeztek, hogy az lefogott minden. Csak a tbk-k (tábori távbeszélő készülékek) működtek.

TBK-67 tábori telefon (22)

Futárgép (23)

Tudta minden parancsnok, hogy ha helikopter nem köröz felettük, akkor a terveknek megfelelően át kell lépni a határt.

A csehek semmilyen ellenállást nem tanúsítottak. Ahol a határsorompót nem nyitották fel, ott áttörtük. Nekünk meg volt határozva, hogy Nyitrától 70 kilométerre a területet 14.00-ig el kell foglalni. Kérem szépen, mi azt el is foglaltuk. Néhol megréfáltak bennünket, mert az útjelző táblákat elforgatták. Nem mindenki volt térképe. Ha az elől haladó harckosci eltévedt, ment utána a többi is. De, ugye, ezt nem lehetett ellenállásnak nevezni".

A Magyar Néphadsereg más alakulataitól, intézményeitől, valamint a Belügyminisztériumtól kijelölt megerősítő (átáarendelt) ezredek, alegységek, szakemberek július 29-én hajnalra mindenütt beérkeztek az összpontosítási körletbe.

Ezzel a hadosztály összlétszáma 11 000 főre emelkedett, és 29-én reggelre, a parancs értelmében, készen állt a feladat végrehajtására.

Hogy ez a mozgósítás az ország gazdaságának mit jelentett? Aratás és betakarítás idején a munkából kivonnak közel háromezer főt és több száz gépjárművet. Váratlanul, minden előzetes értesítés nélkül. A miérte még csak választ sem lehetett adni.

A nyár kellős közepe – a nagy szabadságolások alatt – keresztlülvezetnek az országon, a főútvonalakon és vasúton tízezer embert, tankot, harcjárműveket és egyéb járműveket. Felfordulást okozva a közlekedésben. Jól szemlélteti ezt a következő visszaemlékezés.

Róczy György tartalékos tiszt a 63. gépkocsizó lövészszíred állományából:⁷⁰

Házának udvarán kopott zöld zsávolyban, szakadt svájcisapka, szájában cigarette.

„Hát engem konkrétan úgy vittek be, hogy húzattam a vetőgépet, mert traktoros voltam. Egyszer csak integrétek, és szaladnak felém. Láttam, hogy a föld szélén katonai járművek állnak. Az egyik gyerek – a Fodor Józsi – elvitt engem traktorral oda, ahol a katonák fel voltak sorakozva. Oda állítottak eljük, és közölték velem, hogy én leszek a parancsnokuk.”

Hát így érkezett meg a Magyar Néphadsereg 8. gépkocsizó lövészhadosztálya az összpontosítási körletbe, Magyarországról Magyarországra, Zalaegerszegről Isaszegre (Aszódra, Pásztóra, Hatvanba) a szovjetek tervei alapján. Azzal az ördögi feladattal, hogy szovjetparancsnokság alatt menetből megszállják egy szövetséges ország területét. Csehszlovákiát. Erre utalnak azok a harcvezetési dokumentumok is, amelyek a dátumokból ítélezve a menetből történő lerohanást támasztják alá.

Az alábbiakban két olyan dokumentumot mutatok be, amely ma már hasonló tartalmában nem része a katonai vezetési rendszernek. A harcparancs és az együttműködési utasítás nyelvezetében, tartalmában, részletességében olyan szervezési okmány, amely méltán érdemli ki a „hadművészet” minősítést.

A harcparancs tartalmában egy különleges katonai okmány, amely jogi tartalommal is bír. Háborús helyzetre készült. Itt valós tartalmat kapott a katonai esküben foglalt, az életre és a halálra vonatkozó hivatkozás. Fontos eleme volt továbbá az a körülmeny, hogy a Magyar Néphadsereg történetében először készült harcparancs háborús feladatok végrehajtására – szövetségesi kötelékben, a haza határain túlra.

A 8. gépkocsizó lövészhadosztály parancsnok 001. sz. harcparancsa

68. 07. 29. 06.00-kor. Harcálláspont: Isaszeg É.

2 km erdő. Térkép: 1:200 000 1966. évi 1. kiadás⁷¹

1.) Csehszlovákia ellenforradalmi erői az USA és az NSZK erőinek segítségével felforgatták az államrendet az országban.

Kihasználva a kialakult körülmenyeket a NATO csapatok Csehszlovákiát elfoglalással fenyegetik, meg akarják dönteni a néphatalmat, és részükre kedvező államrendet akarnak kialakítani.

2.) a Szovjetunió a Magyar Népköztársaság és más szocialista országok, akik hűek internacionálista kötelességeikhez és a VARSÓI SZERZÖDÉSHEZ, bevonják Csehszlovákiába saját csapataikat azzal a céllal, hogy segítséget nyújtsanak a Csehszlovák Népköztársaság testvéri népének a kialakult veszély elhárítására.

3.) a 8. gépkocsizó lövészhadosztály a DHDSCS. állományában NOVÉ-MESTO, SERED, HURBANOVO, Kamenica, Velky-Krtis, Sása, TRENCIN D. 5 km. körletben;

– segítséget nyújt a néphatalom szerveinek az ellenforradalmi erők leverésében és az ország területén az államrend visszaállításában;
– ellenőrzése alá veszi a fontosabb állami intézményeket, rádióadókat, televízióadókat, postákat, táviróhivatalokat, pártszerveket és sajtószerveket.

A 8. gk. ho. Kisterenye (kizárva) Gyöngyös, Isaszeg, Érszentmiklós körletben eléri a teljes harckészültséget a harcfeladat végrehajtásához 68. 07. 29. 03.00-ig. „3939” jelzésre a hadosztály. csapatai végrehajtják a feladat lejuttatását a teljes személyi állomány részére a rájuk vonatkozó mértékben, majd kiosztják a személyi állománynak a lőszert és az általam meghatározott menetrendi felépítésben az oszlopok élével, elfoglalják a megindulási pontokat, az alábbi helyeket:

1. sz. menetvonal: SZÜGY

2. sz. menetvonal: Nagyoroszi

3. sz. menetvonal: Szob-nál

A ho. az előrevonást az elfoglalandó körletbe az alábbi három menetvonalon hajtja végre:

1. sz. menetvonal: Jobbágyi, Alsótold, Herencsény, Szügy, Cebovce, Senolad, Ladzány, Yiribnik, Clicráv, Nitra, Topocány, Piestany, Novi-Mesto

2. sz. menetvonal: Vanyarc, Romhány, Nagyoroszi, Hont, Semandica, Levice, Nitra D. Hlohovecz;

2/a. sz. menetvonal: Levice, Kálna, Surány, Trnovec, Soporna, Sered, illetve Hlohovec;

3. sz. menetvonal: Gödöllő, Örszentmiklós, Vác, Szob, Letkés, Kámenica, Gbelce, Nove Zámky.

A ho. csapatai „7171” jelzésre gyors ütemben átlépik Csehszlovákia államhatárát, és elfoglalják a meghatározott körleteket.

4.) Szomszédok:

– jobbról: a Kárpátaljai Katonai Körzet 128. gépesített hadosztály ténylekedik.

– balról: a 254. gépesített hadosztály tevékenykedik.

5.) MEGPARANCSOLOM

a.) a 14. gk. e. a meghatározott jelzésre a MTSZ-ról (megindulási terépszakasz) az 1. sz. menetvonalon nyomuljon előre, és vegye birtokba: egy gk. z. és egy hk. szd. erővel Nové Mesto, egy gk. z. és egy hk. szd. erővel Piestány, a megmaradt erőkkel Topolcány településeket CS+12 órára.

b.) a 33. gk. e. a MTSZ-ról nyomuljon előre a 2. sz. és a 2/a. sz. menetvonalakon a 31. hk. e. mögött, és vegye birtokba egy gk. z. és egy hk. szd. erővel Nitra, egy gk. z. és egy hk. szd. erővel Hlohovec, a megmaradt többi erővel Sered településeket.

c.) a 63. gk. e. a MTSZ-ról nyomuljon előre a 3. sz. menetvonalon, és vegye birtokba Nové Zámky várost. A határ átlépése után egy zászlóaljal és egy harckosci szd-dal vegye birtokba Sturovo települést, majd ezt a zászlóaljat vonja előre Nové-Zámky-ba. Nové Zámky birtokbavétele után egy gk. z. és egy hk. szd-ot a ho. mozgó tartalékba vonjon Nitra K. területére.

d.) a 31. hk. E. megerősítve a 93. pct. tü. o.-al és egy mű. sz.-al a MTSZ-ról a 2. sz. menetvonalon elsőnek nyomuljon előre, és vegye birtokába Lévice-t, majd nyomuljon előre egy hk. z.-al, és foglalja el Modry-Kamen települést.

Amennyiben a Csehszlovák Néphadsereg katonái és csapatai egyetérzően fogadják saját csapataink Csehszlovákiába történő bevonulását, úgy szervezzék meg azokkal az együttműködést, és együttesen hajtsák végre a kapott feladatot.

Abban az esetben, ha a Csehszlovák Néphadsereg egyes egységei vagy alegységei az ellenforradalmat támogatják, szigeteljék el őket, amennyiben ez lehetetlen, fegyverezzék le.

A feladat végrehajtása érdekében az alábbi támogatást kapják:

- a 31. hk. e. harcát támogatja a 22. tü. e.
- a 33. gk. e. harcát támogatja – LEVICE elfoglalása után a 22. tü. e.
- a 63. gk. e. feladatának végrehajtása érdekében a 18. mű. z. az Ipoly folyón LETKES körzetében egy 50 tonnás hidat épít.

e.) a 22. tü. e. a meghatározott jelre a MP-ról (megindulási pont) nyomuljon előre a pct. o. után a 2. sz. menetvonalon, és támogassa a 31. hk. e. harcát LEVICE elfoglalásában. Közvetlen irányzású tűzcsapásokkal semmisítse meg – külön parancsra – a meghatározott célok, szükség esetén közvetlen irányzású tüzzel semmisítse meg az ellenálló harckosciat és páncélozott szállító járműveket.

LEVICE elfoglalása után alárendelem a 33. gk. e.-nek, feladatát külön intézkedés és az EPK.(ezredparancsnok) paransa alapján hajtsa végre.

A ho. feladatának teljesítéséig legyen kész – külön parancsra – bármelyik csapat támogatására.

f.) a 93. pct. tü. o.-t alárendelem a 31. hk. e.-nek. A meghatározott jelre nyomuljon előre a 2. sz. menetvonalon, és a drégelypalánki átkelőhelyen közvetlenül zárkózzon fel a hk. e.-re, és mögötte menetelve jusson ki Lévice körzetébe, és vegyen részt – külön intézkedés szerint – az ellenálló gocok, csoportok felszámolásában.

Mint a ho. operatív tartaléka legyen kész bármely egység támogatására – külön parancs szerint.

g.) a 14. légyédelmi tü. o. jelenlegi körletéből az előrevonás megkezdése után a MTSZ-on, soroljon be a 22. tü. e. menetoszlopa mögé, és a 2. sz. menetvonalon a lehetőségeknek megfelelően lépcsőzetes állásváltoztat-

tással oltalmazza a csapatokat és vezetési pontok menetoszlopait, majd foglaljon tüzelőállást Nitra DK. területén, és oltalmazza a ho. H. és ho. közv-ek gyülekezési körletét.

Készüljön fel alegységeivel gyors átcsoportosításra és földi célok /: előterők és hk.-ik:/ megsemmisítésére.

h.) a 36. mű. z.-a megerősítve adott aeg.-ek kivételével a ho. mű. tartalékát képezi. A meghatározott jelre a MP.-ról nyomuljon előre a 2. sz. menetvonalon a Ho. törzs után, és legyen kész átkelőhelyek felderítésére és berendezésére az Ipoly, Garam, Zsiva és a Nitra folyókon. Legyen kész mű. zárási, megerősítési feladatok végrehajtására. Készüljön fel ellenséges gókok, objektumok blokkirozására, illetve azok felszámolásában és biztosításában való részvételre. Legyen kész /: MBO:/ mozgásbiztosítási feladatok végrehajtására.

A 18. mű. z.a részére meghatározott jelre vonuljon előre a 3. sz. menetvonalon az 63. gk. e. EVÉD zászlóalj (elővéd zászlóalj) után, és legyen kész az Ipoly folyón LETKÉS körzetében 50 t-s híd építésére.

6.) a ho. biztosítási körletében az alábbi helyőrségek körzeteket hozom létre a meghatározott települések elfoglalása után:

– 1. sz. körzet: Nové Mesto, Jozefov major. Kamanova, Csíjany. Székhelye: Topolesány, PK.-a a 14. gk. e. politikai helyettese az e. pol. h.-es. a pk. z. helyőrséget szervezzen NOVÉ MESTO és Piestan-ba.

– 2. sz. körzet: Jozefov major. Sered, Surán, NITRA /kizárvá/ Kamanova. Székhelye: Sered, Pk.-a a 33. gk. e. PK-, pol. h.-e az e. pol. h.-es. A pk. zászlóalj helyőrséget szervezzen Hlhhovec településbe.

– 3. sz. körzet: Csíjan, az 1-2-es számú körzet határ, Kálna, Behotka. Székhelye: VRABLE. Pk-oka a ho. HTP.H-ese, pol. h.-e a száll. z. pol. h.-es.

– 4. sz. körzet: Palárikovó, Vojnice, Kamenica, Plontov, Kálna. Székhelye: NOVI-ZAMKY. Pk-a a 63. gk. EPK. pol.h.-ese az e. pol. h-ese.

– 5. sz. körzet: a 3., 4. körzet határa. Székhelye: LEVICE. Pk-oka a 31. hk. e. PK., pol. h-ese az e.pol.h-ese. A PK z.heg-et szervezzen MODRY KAMEN-be.

A ho. körzet Pk-a a 8. gk. HOPK. pol.h-ese a HO.POL.H-ese. Székhelye: NITRA

NITRA helyőrségi. központban a 33. gk.e. és a 63. gk.e. egy-egy gk. z. és 1 hk. szd. erőt állomásoztasson biztosítási feladattal.

A helyőrség pk-ait feladatait – később – írásban fogom meghatározni. A helyőrségek pk-ait és pol. h-ait a helyőrségparancsnokok jelöljék ki, és jelentsék nekem távbeszélőn.

7.) A csapatok és fontosabb objektumok légi oltalmazását a DHDSCS és a MNK légvédelmi csapatai biztosítják. Az egységek közvetlen légvédelmét saját erőikkal szervezzék meg.

8.) Az anyagellátás rendje:

- Valamennyi anyagnemet központilag a ho. raktárakból biztosítok.
- A helyi anyagok beszerzését – az eü. intézmények és javító bázisok szükségszerű felhasználásán kívül – szigorúan megtiltom.

9.) Fegyverhasználat csak a szemben álló fél fegyverhasználata esetén.

10.) Vezetési pontok:

- ho. vezetési pont: a megindulási körletben – Isaszeg É. erdő területén a határátlépésre a H1. települ Nagyoroszi lötér E. területén, a továbbiakban a H1., H2. előretelepülési tengelye a 2. sz. menetvonalon.

11.) Jelek, jelzések:

- „Saját repülő vagyok” – „az érvényben lévő”,
- „Saját csapatok vagyunk” – rakéta: zöld rakéta felfelé,
- rát. táviró „555” szóban: „ROCSKA” a koord. meghatározásával,
- Tüzkiváltás: rakéta: fehér rakéta,
- rát. táviró: „Ü”(%)” szóban: „SODOR” a cél koord. meghatározásával,
- Tűzbeszüntetés: „vagy tüzet szüntess”,
- rádió, táviró: „333” rakéta: piros rakéták felfelé,
- szóban: „OSZOLJ”,
- a MTSZ elfoglalása: „3939”,
- MTSZ-ról az államhatár felé mozgás: „7171”,
- a határ átlépése: csak a „CS” időpontjában.

Harcálláspont, 1968. 07. 29-én.

Az intézkedés kivonatosan kiadva a csapatoknak:

Lakatos Béla vörgy. sk.

Simon János alez. sk.

8. gk. ho. PK.

8. gk. ho. TÖF

A másolat hiteles: 1968. 07. 29.

Naményi Pál alez.

A harcparancs több olyan információt is tartalmaz, amely megvilágítja a katonai tevékenység hátterét. Az egyik: a szovjetek akaratát tükrözi a tőlük kapott alapadatok szerint. Kész tényként kijelenti, hogy Csehszlovákiában ellenforradalom van. Kijelenti, hogy az USA és az NSZK erői beavatkoznak az ellenforradalmárok oldalán. A NATO erők bevonulhatnak segítséget nyújtani az ellenforradalmi erőknek. Ezzel indokolták a bevonulást mint segítségnyújtást. Nem baj, ha nem hívták őket.

Az sem számított, hogy a politikai megoldás is nyitott volt. A harcparancs tartalma, kifejezései sem arra utalnak, hogy segítségnyújtás történik, hanem támadásra, a megszállásra.

A másik fontos információ a dátum. Július 29-én reggel hat órakor kiadták a harcparancsot a támadásra, amelyet elhalasztottak. Így a titoktartásra nagyobb gondot kellett fordítani, mivel megnőtt azoknak a száma, akik tudtak az eredeti szándékról: a megszállásról. A harcparancsot – kivonatosan – minden alakulat parancsnokának rá vonatkozó tartalommal adták ki. A zökkenőmentes végrehajtás érdekében más „nyelvezettel” együttműködést szerveztek az alárendeltek között, amely részletesen tartalmazta a harcparancs feladatait.

A harmadik fontos információ: hiába készül a harcparancs szűk körben. A gépelést és a sokszorosítást is sorkatonák végezték, hadműveleti tiszt felügyelete alatt. Igaz: beavatottak voltak, becsületességük és felelősségeük vitathatatlan volt. Na meg az elhárítás figyelő tekintete.

MAGYAR NÉPHADSEREG „XC” sorozat

8. gépkocsizó lövész hadosztály parancsnokságág:

Szám: 00166

A 8. gépkocsizó lövész hadosztályparancsnok együttműködésre vonatkozó utasításai:

**Harcálláspont: Isaszeg Észak 2 km. Térkép: 1:200 000
1968. 07. 29. 12. 00**

A „DUNA” gyakorlat végrehajtásával kapcsolatban az együttműködés és a harc mindenoldalú biztosítására, megszervezésére és állandó fenntartására az alábbiakban intézkedem:

I.: A megindulási terepszakasz elfoglalásának rendje:

1. A csapatok a megindulási terepszakaszra történő előrevonást a „3939” jelre hajtsák végre.

2. Az első lépcsős ezredek a harcoló lépcsőktől meghatározott távolságon hagyják vissza a hadtáp lépcsőket, csak az egészségügyi biztosító részlegeket zárkóztassák fel az első lépcsőhöz. A 2. sz. menetvonalon a harcoló első lépcsők mögött először az alárendelt csapatok HTP lépcsői, majd a Ho. HTP kerül előrevonásra a harcoló lépcső előrevonásának megfelelően.

Az összpontosítási körletben a megindulási pontokra történő besorolást a csapatok feszesen szervezzék meg, gondoskodjanak az előrevonási útvonalak szemrevételezéséről és a mindenoldalú biztosítás rendszabályainak figyelemben tartásával. Különös gondot fordítanak a határ rejtett megközelítésére és a határőrséggel való kapcsolat felvételére.

II. Határátlépés:

A megindulási /ellenőrzési/ pontok terépszakaszáról a csapatok a „7171” vételle után induljanak meg, és a külön meghatározott „CS” időpontban pontosan és egyszerre lépjék át az államhatárt. Amennyiben a határon ellenállás lesz, úgy ezt menet közben le kell küzdeni, és minden menetvonalon biztosítani kell az első lépcső gyors előrejutását a meghatározott objektumokhoz. A határon a 2. sz. menetvonalon a hadosztály feldérítő csoportjai, a 2. és 3. sz. menetvonalon a 14., ill. 63. gk. e. fcs. haladjan át először, majd az első lépcsők harcfelderítő járőrökkel és elővéd zászlójakkal kövessék őket.

III. a meghatározott körletek és objektumok birtokbavétele:

1. A csapatok készüljenek fel a menetvonal minden szakaszán különböző akadályok /természeti és műszaki/ elhárítására és ellenállás leküzdésére, ennek érdekében a felderítést és a fedező biztosítást különös gonddal és előrelátással szervezzék meg elsősorban a szárnyakon, a szomszédokkal szorosan együttműködve az alkalmazási irányba eső nagyobb helyőrségek és egyéb objektumokban elhelyezkedő erők harcba történő bekapcsolódásának megakadályozása céljából.

2. Az egyes objektumok birtokbavételénél alapvetően három módszert alkalmazzanak:

a.) Abban az esetben, ha az illető objektum parancsnoka a felszólásra minden feltétel nélkül hajlandó az együttműködésre, akkor a feladatot vele szoros együttműködésben, de fokozott ellenőrzés és megfelelő biztosítás mellett kell végrehajtani.

b.) Amennyiben az adott objektum parancsnoka semleges magatartást tanúsít, határozott fellépéssel kényszeríteni kell az objektum átadására, az őrség, az állomány teljes lefegyverzésére. A parancsnokokat, tiszteket és tiszthelyetteseket össze kell gyűjteni, és őrzésükön gondoskodni kell, míg a személyi állományt a laktanyából szabadságolni kell, további parancsig.

c.) Az esetleg fegyveres ellenállást tanúsító személyeket le kell fegyverezni, ill. meg kell semmisíteni, az ellenállókat foglyul kell ejteni, és hátra kell szállítani, a megfelelő biztosítás megszervezése mellett, a HTP. körletbe.

Tüzmegnyitás csak abban az esetben történhet, ha az ellenállás során az objektum részéről tűzkiváltás történt, és csak a tüzmegszüntetésig folytathatják!

Egy adott objektumhoz való kiérkezés után a kapcsolatot mindenekelőtt a párt- és állami vezetőkkel /párttitkár, nemzeti bizottság elnöke stb./ kell felvenni, közölve az odaérkezők célját és a tevékenység várható módját.

A megyei és járási vezetőkkel történt tárgyalás és a követelmények gyakorlati érvényesítése után biztosítani kell a helyőrségen a rend és a normális élet feltételeit és a közellátást, a munka zavartalanosságát, a kijárási és gyülekezési tilalom bevezetése mellett. A velünk együttműködésre hajlandó munkás milíciákat elsősorban a belső rend biztosítására és a karhatalmi feladatok ellátásra vegyék igénybe. Ennek során biztosításak állandó jelleggel a járőrszolgálat ellátását. A lakott területek elfoglalását elsősorban biztosító erők /: Fcs. harcfelderítő járőr, EVÉD/ alkalmazásával hajtsák végre, és csak nagy erejű ellenállás esetén kerüljön sor a főrők, valamint a második lépcsők és a tartalékok alkalmazására.

Az egyes objektumok elfoglalása során a szomszédokkal való megbízható és szoros kapcsolat fenntartása és az állandó kölcsönös tájékoztatás biztosítása céljából jelöljenek ki találkozási pontokat és időpontokat.

IV. Vezetés:

1.) a parancsnokok különös figyelmet fordítsanak a híradó eszközök megbízhatóságára, a parancsnoki állomány és a rádió-távbeszélő kezelők pontos kiosztására és begyakoroltatására az egyes mozzanatokban és időpontokban alkalmazott jelzések, jelszavak és az emű-i jelzések megbízható ismeretére, az elrendelés és az alkalmazás módjára, a vezetési és az összeköttetés sajátosságaira. Ennek érdekében 1968. 07. 29-én a rádióállomások bekapcsolása nélkül – tartsanak gyakorló foglalkozásokat a híradó eszközökön.

2.) Az előrevonás és határátlépés vezetésére a hadosztály operatív csoport /előretolt harcálláspont/: előretelepül NÓDRÁDKÖVESD D-i kijáratához, a vezetési pont áttelepítésének irányára: HOKOVCE – RADOK – KÁLN – VRÁBLE – NITRA.

A helyiségekbe a vezetési pontok csak azok megbízható elfoglalása után települhetnek be. A támogató légiérő operatív csoportjai közvetlenül a vezetési pontokon települjenek.

3.) a harc dinamikájában a jelentéseket rádión 20 percenként, összszefoglaló jelentéseket 3 óránként, a napi összefoglaló jelentést a 18.00-i helyzetnek megfelelően 20.00-ra terjessék fel.

Melléklet: „Az együttműködési jelek és jelzések” táblázata

Lakatos Béla vörgy. s. k.

HOPK.

Készült: 8 pld-ban

Egy pld. 3 lap

Készítette: Naményi Pál alez.

Gépelte: Szabó László honv.

Sfsz.: 31.

Sokszorosítási szám: 00168

Hát, kérem, így kell egy hadosztályt irányítani. Ebben benne volt minden az erő, melyet a 11 ezer ember tankokkal, harcjárművekkel, lövegekkel és gépjárművekkel, valamint több száz tonna lőszerrel jelentett. Mégis humánus volt: megtiltotta a fegyveres harc elkezdését. Most mégis igaz: *az úgy kezdődött, hogy visszalőttünk*. De nem kellett visszalőni. Az esetleges harctevékenység légi biztosítási és támogatási feladatainak teljesítésére 29-én reggelre felkészült egy vadász és felderítő repülőszázad.

L-29 Delfin elderítő repülő (24)

MIG 21 vadászgép (25)

Megakadt a gózhenger

A politikai események – az 1968. július 29-i ágcsernyői és augusztus 2-i pozsonyi utolsó politikai rendezési kísérletek – következményeként a hadosztály három hét nem várt lélegzetvételnyi szünethez jutott.

Grassl Tibor politikai tiszt visszaemlékezése.⁷²

Írásos felhatalmazással össze kellett gyűjteni a többi alakulattól a rádiókat, televíziókat és mindenféle kulturális eszközt, és azt kiszállítani a körletbe a csapatoknak. Az összpontosítási körletben (ÖPK) nagy gondot fordítottunk a kultúrára, a tábor csinosítására, dekorálására. Volt mozi, színpad, vendégművészek. De a Zala feladatról a rádióban, televízióban, újságokban semmi nem jelent meg.

Hogy Csehszlovákia menetből történő lerohanásának megakadályozása milyen politikai törekvésnek vagy emberi szándéknak tudható be, nem ismert. Véleményem szerint a felsorakozott katonai erőt a csehszlovák politikai vezetésnek mindenképp látni kellett. Annak szándékáról kétségeik nem lehettek. Mégsem adták be a derekukat. Nem engedtek. Kitartottak nézeteik mellett. Hittek benne. Utólag igazoltnak látszik, hiszen hivatalosan nem adta a nevét a „behívólevélhez” senki. Az elhíresült kádári megjegyzés Dubcseknek, miszerint „*maguk nem tudják, kivel állnak szemben*” szintén falra hánnyt borsónak bizonyult.⁷³

A harcparancs és az együttműködési utasítás kiadásával azonban a vezetés, és az alárendelt alakulatok vezetése tisztában volt azzal, hogy a bevonulás el van döntve. Ennek tudatában terveztek meg az elkövetkezendő időszak kiképzési, összekovácsolási gyakorlatait. Az életük múlott rajta. Nem bízták a véletlenre. Ezt az időt nagyon kemény és céltudatos kiképzéssel a tartalékosok felkészítésére, lőgyakorlataira és a civil életből bevonultatott gépjárművek technikai állapotának rendbetételére használták fel. Így vált a hadosztály valóban összekovácsolt, ütöképes magasabb egységgé.

⁷² Táncdalfesztivál után 1968.

⁷³ A kijelentés Kádár Jánostól 1968. augusztus 17-én, az utolsó találkozón hangzott el Révkomáromban.

Kádár és Dubcsek (26)

Mindeközben a szovjet katonai gépezeit – függetlenül a SUMAVA gyakorlaton részt vett katonai erőktől – semmit nem bízott a véletlenre. Az elrettentő erő felsorakozott.

Személtesse ezt ismét Majorov tábornok:⁷⁴

1968. augusztus 11.

Majorov altábornagyot a többi szovjet katonai vezetővel együtt Grecsko marsall honvédelmi miniszterhez rendelték a végső eligazításra és jelentéstételre.

Várákozás közben Majorov rendezte „gondolatait”.

„Most mindenki megkezdődik a visszaszámlálás. Két hadosztály állomásoszik az Uzsoki- és a Verecke-hágónál, a Kárpátok nyugati lejtőinek erdőiben: a 31-es harckocsi hadosztály és a 128-as gépkocsizó lövészhadosztály. A 31-es a térkép-parancs szerint Trencsén–Olmutz irányában, azaz a Szlovákián és Morvaországon keresztül vezető északi útvonalon lép akcióba, a 128-as pedig a Kassa–Besztercebánya–Pozsony irányába Szlovákiát átszelő útvonalon halad. A két egység parancsnokai, Jurkov és Krivda vezérőrnagyok, a legbonyolultabb feladatakat is képesek végrehajtani.

A vezérkar csapatokat összpontosított a hágóktól keletre, tehát a Kárpátok lábánál: a 15. harckocsi hadosztályt a belorusz katonai körzetből pontosan a „tarkójába” telepítette a 31. harckocsi hadosztályt. Balról a 128-as hadosztályhoz (*amely a magyar 8. gk. lövész hadosztály jobb oldali szomszédja*) csatlakozva telepítették a 30-as gépkocsizó lövészhadosztályt, ugyancsak a belorusz katonai körzetből. A vezérkar elgondolása szerint ez a két hadosztály képezi a 38. hadsereg második hadműveleti vonalát. A harmadik vonalban, már Galiciában, de még ugyancsak a Kárpátkban áll a 48. gépkocsizó lövészhadosztály az odesszai katonai körzetből. A térkép-parancs szerint még csatlakozni fog a 24. vasúti lövészhadosztály, amely jelenleg még Lengyelországban, Moravská-Ostrava vonalától északra állomásoszik. A bevonulást megindító jelre a hadseregek csatolják továbbá a 254. gépkocsizó lövészhadosztályt a magyarországi Déli Hadseregcsoportból, valamint a Bulgáriában állomásosz 12. gépkocsizó lövészszereket.

Így kb. 75–80 ezres összlétszámu csoportosítás volt a parancsnokságom alatt. A fegyverzet pedig 1600–1650 harckocsi és 500–600 gyalogsági harci gép, 6 ezer különféle páncélozott szállítójármű, több tízezer tüzérségi fegyver, légvédelmi rakéta felszerelés, és több ezer különféle szállítójármű. Ez az óriási arzenál ott állt álcázva, teljes készültségen, bár milyen feladat végrehajtására készen, amire a parancs bármikor, minden előzetes értesítés nélkül megérkezhetett.”⁷⁵

A miniszter a jelentést meghallgatva egy kérdést tett fel: a Varsói Szerződés csapatainak bevonulása esetén tanúsít-e ellenállást a Csehszlovák Néphadsereg. A válaszból kiderült, hogy szervezett ellenállást nem fog tanúsítani. A hadsereg demoralizált. Összecsapások előfordulhatnak provokátorokkal, fanatikusokkal, nyugatról átdobott katonákkal.

74 Beszélő 2003.

75 Hasonlítsuk össze ezzel a „csökkentett” létszámu magyar 8. gépkocsizó lövészhadosztályt, amit vonakodva felajánlott a magyar politikai vezetés, melynek kiállítása és fenntartása végül is igénybe vette az egész Magyar Néphadsereget, és majdnem megrokantotta az ország gazdaságát.

A honvédelmi miniszter ezután különösebb eligazítás nélkül átküldte a hadseregrancsnokot L. I. Brezsnyevhez. minden bizonnal ez egy előre megbeszélt folyamat volt. A főtitkár fontosnak tartotta a parancsnok (más parancsnokok) személyes meghallgatását. Ez nyilván a katona személyes motivációját is jelenthette, de jelenthette az ügy fontosságát, valamint azokat a félelmeket is, amivel egy katonai kudarc járhatott.

Brezsnyev Szuszlov jelenlétében fogadta Majorov altábornagyot. Szuszlov homályos célzást tett a tábornok kulák származású apjának kivégzésére, nyilván a félelemkeltés vagy a presszió szándékával. (*Hát ennyit az elvtársi bizalomról egy hadjárat megindítása előtt. JP*)

Brezsnyev azt tudakolta, milyenek látja a csehszlovák hadsereg harci készültségét.

Majorov válasza: „a hadsereg már jó két éve nem a dolgát teszi. A harctereket, a ki-képzőtereket, lőtereket már nem is csak a gaz nőtte be, hanem valóságos erdők kerekedtek rajtuk. A személyi állomány csaknem 30–40 százaléka napokra önkényesen eltávozik a laktanyákból. A fegyvereket, gépeket senki nem tartja karban. Az ezredek és hadosztályok csak korlátoozottan harcképesek. (*Itt egy fikciót vázol fel.*) Két hónap és a Csehszlovák Néphadsereg teljesen szét lesz züllesztre. Hamarosan megérhetjük, hogy Csap, Munkács és Ungvár alatt bevetik a NATO 82. és 101. légi deszant egységeit, Csehországon és Szlovákián nagy sebességgel átkelve csatlakozik hozzájuk az USA 5. és 7. hadteste, az NSZK 1. és 2. hadteste. Tudjuk jól: a NATO-hadtestek hadműveleteinek megindulását szeptember elejére tervezik. És a légi deszant bevetése előtti éjszaka megalakul a csehszlovák bábkormány, bejelenti az ország semlegességét, a Varsói Szerződésből való kilépését, segítségéért fordul a NATO-hoz, hogy védje meg az országot a szovjet inváziótól. És akkor Csehszlovákia elvész. Vagy kitör a nagy háború.”⁷⁶

Hogy a NATO-nak voltak-e szeptemberre tervezett inváziós hadműveletei Csehszlovákiába, erről hírszerzési és felderítési adatokat nem találtam, de Lemnitzer tábornok feljegyzései alapján ez szinte lehetetlen. A fentebb említett kronologikus hír szerint viszont a nyugatnémetek a csehszlovák helyzetre való tekintettel a cseh határ mellől északra helyezték át a szeptemberre tervezett „Fekete Oroszlán” fedőnevű hadgyakorlatukat.

Az invázió megkezdésekor tett reagálások és a magyar felderítési adatok fényében azonban a NATO támadás veszélye valószínűtlen. Nem kizárt, hogy minden a szovjetek belső dezinformációja volt a katonai beavatkozásuk indoklására. A fentebb tapasztalható szovjet mentalitás és nagy ívű gondolatok helyett egészen más problémákkal volt elfoglalva Lakatos vezérőrnagy, a magyar 8. gépkocsizó lövészhadosztály parancsnoka.

Mivel a szovjetektől csak nagybani elgondolást kapott a feladatról, abban is több pontatlanságot fedezett fel. A harcászati szabályzók pontosan leírják, hogy egy hadjáratot hogyan kell megszervezni. Ebbe bele tartozik a hadszíntér felderítése. A hadszíntér a megszállás körzete. A rendelkezésre álló adatok elégtelenek és pontatlannak voltak. Lakatos tábornok úgy döntött, hogy elrendeli a felderítést. De ez nem volt olyan egyszerű.

A hadszíntér felderítése

Egy hadjárat megtervezésének elengedhetetlen része a hadszíntér felderítése. Nem gondoltam arra, hogy tudományosan kifejtem, hogy ez mit jelent. Egyszerű szavakkal leírva a tervezett katonai tevékenység irányának, területének mindenoldalú felderítése, de leginkább a meglévő adataink pontossítása. Ebbe beletertözök a földrajzi viszonyok, közlekedési infrastruktúrák, a lakosság helyzete, összetétele (leginkább arra figyelve, hogyan viszonyul a várható katonai tevékenységhez), a katonai tevékenységet segítő és gátló tényezők felderítése és az információk aktualizálása. (Lásd fentebb, hogy mindenre felkészítették a saját titkosszolgálataikat. JP)

A csehszlovákiai megszállás tervezése kapcsán kiderült, hogy vannak hiányosságok és problémák. Nem is elhanyagolhatóak. Már én is majdnem elhanyagoltam, illetve elnagyoltam volna a kérdést, amikor egy könyvbemutatón találkoztam egy nyugdíjas katonával. Meghallva, hogy Csehszlovákiáról beszélünk, közbeszolt, ahogy régi ismerősökhez illik. Mit tudtok ti arról? Hiszen még gyerekek voltatok! (Ami igaz, de nem tartozott a tárgyhoz.) Zaklató kérdésemre azt válaszolta, hogy ő ott volt, de az olyan titkos, hogy még most sem lehet beszélni róla. Meg hát aláírta a „piros csíkos”, rá, míg él, vonatkozik. Majd faképnél hagyott. A „piros csíkos” egy titoktartási formanyomtatvány volt. Azok a különleges felderítő alakulatok sorkatonái írták alá leszereléskor, akik a felderítéssel, rádiófelderítéssel, rejtjelezéssel kapcsolatos speciális beosztásokban töltötték katonaidejüket. Majd több hasonló találkozón, hangulatától függően, csepegtetett némi információt. Olyan felderítő alakulatnál volt, ahonnan a hadjárat megindítása előtt kiküldték őket civil ruhában szlovák területre. Mivel ő erdész volt, vonaton kiutazott Szlovákiába, és mint turista, az erdőt járta egy térképpel. Rajzolatott, méregetett, pontosított.

Szerettem volna hiteles szemtanút találni. Régi katonáismerőseim révén eljutottam egy – ma már – szépkorú, nyugállományú tábornokhoz, aki 1968-ban a szovjetek mellé rendelt magyar katonai törzs tagja volt. Hadműveleti tiszt Szűcs Ferenc vezérőrnagy mellett. Kérdésemre, hogy volt-e hadszíntér-felderítés akár a mozgósítás előtt, vagy utána, illetve küldtek-e ki felderítőket civil ruhában, azonnal válaszolt: szerinte ezek még mindig szigorúan titkosak. Jobb, ha erről nem írok semmit. Közöltetem vele, hogy a hadjáratról megjelent forráskiadványok és könyvek írnak arról, hogy volt felderítés. Azonnal jött a válasz: azok hazudnak. Utólag azt írnak, amit akarnak. A könyv írója⁷⁷ meg ott sem volt, hogy mer bármit is írni róla?! Ettől kicsit megijedtem. Mit akarok én, erről írni, mikor 1968-ban még csak 14 éves voltam.

Tovább próbálkoztam: Lakatos Béla vezérőrnagy, a 8. gépkocsizó lövészhadosztály parancsnoka – a hadműveleti napló szerint – kért felderítést, amit nem engedélyeztek. Majd saját szakállára cselekedett. Megint azonnal jött a válasz: a Lakatos azt ír, amit akar. Fogalma sem volt arról, hogy hol van. Nyilván a saját fontosságát akarta hangsúlyozni. Végezetül kaptam egy jó tanácsot. Nagyon gondoljam meg, mit írok, mert aki nem volt ott, az nem tudja az igazat. Ez egy tisztességes tanács. *Ilyenkor minden eszembe jut a Gyula, aki a riporternek – cvetterben, svájcisapkában – huncut mosollyal a szája szegletében azt mondja: nem volt ott semmi.*

De tértünk vissza a forráskiadványokhoz!

A mozgósítás elrendelésekor a hadosztályparancsnok – a parancsnoki munka rendje szerint – utasította a hadműveleti törzset a kapott harcfeladat részletes kidolgozására. A kidolgozásba már augusztus elején bevonták az ezred- és osztályparancsnokokat, önálló zászlóalj-parancsnokokat. mindenki a saját alakulatának terveit dolgozta ki. A Déli Hadseregcsoport parancsnokságától nagy vonalakban megkapták a hadosztály feladatát, a kijelölt menetvonalaikat, a megalakítandó helyőrségeket, határidőket. Tájékoztatást kaptak a Csehszlovák Néphadsereg várható tevékenységről (feltételezett ellenállásáról). Ez komoly problémát okozott, mivel a szovjetektől kapott adatok rendkívül pontatlanok, hiányosak voltak.

De hát hogyne lettek volna hiányosak! Egy szövetségi rendszerbe – a Varsói Szerződésbe – tartoztak. Nem folytattak egymás ellenőrítést, mint a nyugati ellenség a NATO-val szemben. Csak hát az egyik szövetséges váratlanul célpont lett. Meg hát a hadjárat az hadjárat. A megszállás az megszállás. Annak szabályai vannak. Ismerni kell az „ellenség” csapatainak az elhelyezkedését, erejét, fegyverzetét, laktanyáinak és lőszerraktárainak a bázisait. (Itt emlékezettet szeretnék majd a bevonulás és a megszállás eseményeire: miszerint a Lévára bevonuló csapatok a város ellenkező oldalán keresték a laktanyát. Szeptember hónapban pedig több lőszér- és fegyverraktárt derítettek fel. JP)

A katonák számára nyilvánvaló volt, hogy a hadjárat irányát, a megszállás körletét fel kellett deríteni. Kézenfekvő volt, hogy a terepet legjobban a határőrök ismerik. Kérték, hogy a határ menti térséget, 30–40 kilométeres mélységeig derítsék fel, pontosításuk az adatokat. Ezt azonban a Pártközpont nem engedélyezte. Azzal indokolták, hogy a határőrököt a túloldalon jól ismerték, ezért a mozgásuk gyanút kelthetne. Hozzájárultak viszont a határszakaszok magyar oldalról történő megfigyeléséhez. Ez azonban nem hadszíntér-felderítés.

A vezérkar főnöke helyére tette a hiányosságot. Intézkedett arra, hogy magyar tisztek menjenek ki Szlovákia területére, és a 8. gépkocsizó lövészhadosztály sávjában, annak megszállási zónájában hajtsanak végre mélységi felderítést. A tisztek – civil ruhában, turistának, látogatónak álcázva – személygépkocsikon, vonaton végigjárták a meghatározott útvonalakat. Jelentették, hogy semmi jelét nem észlelték nyugtalanságnak, katonai készülődésnek, mozgásnak, vagy ellenforradalmi lázadásra történő készülődésnek.

Sem a határőrök, sem a kint járt felderítők által jelentett információkat nem osztották meg a szovjetekkel. Valószínű, hogy a szovjetek mellett dolgozó magyar összekötő csoporttal sem. Ezért nem volt „képben” a felderítő hadműveleti tiszt minden részlettel. Amit nem tudott, arról nem beszélhetett. Jobbnak láttá a „titkosság” lila ködjevel palástolni ebbéli hiányosságát.

De nem emlékezhetett mindenre. Az általa a felderítő csapatok tevékenységről 1969. április 26-án készített (00610/1969. számú, titkosítás alól 1996. 12. 18-án feloldott) összefoglaló jelentésben jelenti:

„A 'ZALA'-hoz hasonló feladat végrehajtása megköveteli a Magyar Néphadsereg csapatai részére meghatározott körlet előzetes tanulmányozását, esetleg felderítését, a fegyveres erők diszlokációja, a hadszíntéri objektumok, menetvonalaik, postai távbeszélő vonalak, postai objektumok és műsorszóró rádióállomások, TV-adók stb. vonatkozásában. Ennek végrehajtása nem a 2. Csoportföönöksgég feladata. Célszerűnek látszik, ha az illetékes Honvédelmi Minisztérium és a vezérkar szervei a baráti hadseregekkel fenntartott kapcsolatok útján szerzik be az ilyen adatokat...”

77 Itt Pataky Iván Vonakodó szövetséges c. könyvére és a szerzőre utalt.

Teljesen szakszerű: minden szövetségesünkötől kérjünk – és magunkról is adjunk – a hadszíntér-felderítés szabályai szerinti adatokat, hátha egyszer megszállunk benneteket. Vagy ők minket.

Kaptak azonban másféle információt. A vezérkari főnök parancsára megszervezték a terület rádiófelderítését. A felderítő csapatfőnök naponta kétszer összefoglaló jelentést terjesztett fel az összekötő operatív csapatnak. Ezek a jelentések már tartalmazták a határőrségtől kapott megfigyelések összefoglalóját is. Így esett, hogy a szovjetek kérték a magyar felderítés segítségét a határ menti területek megfigyelésében. A részleteket azonban jól titkolták. A hadosztályparancsnok és a balassagyarmati határőrkerület parancsnoka 1968. július 28-án Isaszegen megállapodott az együttműködésről. Ennek megfelelően a hadosztály törzsfőnöke és felderítő főnöke a kerületparancsnokságon kidolgozta a részleteket. A határőrséggel a kapcsolatot K. J. őrnagy tartotta. 1968. 07. 30-án Balassagyarmaton pontosítva lettek az alábbi kérdések:

- hol, milyen erőben, milyen tűzfegyverekkel rendelkeznek a csehszlovák határőr szervek;
- hol, milyen átkelési lehetőségek állnak rendelkezésünkre;
- hol, mikor, milyen erőben tudnak nekünk segítséget nyújtanai a saját határőr szerveink;
- tájékoztatást adnak közvetlen a határon, a határ közelében (1-3 km-ig) beálló mindenféle változásról;
- alkalmazás előtt bevezetik a saját felderítő szerveinket a határ közelében;
- nagyobb mélységből (20-25 km) adatokat szolgáltatnak;
- a lehetőségekhez képest a csehszlovák erők tevékenységéről, védelméről előkészített terepszakaszokról, robbantásra előkészített hidakról, egyéb tereptárgyakról stb.
- a határ átlépésének végrehajtásakor vezetik a VFCS-okat (vegyes felderítő csapatok) a határig;
- lefegyverzik az adott helyen a csehszlovák határőrséget;
- biztosítják a hidakat, a távbeszélő hálózatot, és meggyőzik, hogy a csehszlovákok a hárításba jelenteni tudjanak.

Felderítők „figyelőben” (27)

Minderről a fentebb említett hadműveleti tisztnek is tudomása volt, hiszen olvasta a hadosztály felderítő főnök összefoglaló jelentését. A baj csak az, hogy 1969-ben ezt szó szerint lemondta, és a sajátjaként továbbította a vezérkarhoz. (Kollégái szerint az egész pályafutása másolásból állt.)

A határőrök folyamatosan tájékoztatják a hadosztályt a csehszlovák fegyveres erők helyzetéről, tevékenységéről. Azonnal tájékoztatnak arról, hogy ha a csehszlovák néphadsereg védelmi terepszakaszokat épít ki, és robbantásra készít elő hidakat és egyéb műtárgyakat.

Rögzítették a határra történő felvezetés rendjét és a határbiztosítást, valamint a csehszlovák határátkelőkön szolgálatot teljesítők lefegyverzését. Kidolgozták a csehszlovák határőrök ellenállása esetére az erőszakos-fegyveres határatlélést.

A „Bodrog” fedőnevű hadműveleti napló – A Határőrség részvételére Csehszlovákia 1968-as megszállásában⁷⁸

Amikor a katonai tervezés elérte azt a fálist, hogy a feladatok meghaladták a hadsereg kereteit, lehetőségeit és szabályait, kiléptek a megszokott katonai forgatókönyvből. A kialakult helyzetről tájékoztatták a belügyminisztert. A tájékoztatás tartalmazta az állambiztonság, a rendőrség és a határőrség feladatait a katonai tevékenység biztosítására. Mint a honvédségnél, úgy a határőrségnél is különböző „borítékok” tartalmazták a rendkívüli esetek feladatait.

Megkezdődött a „Bodrog” fedőnevű akció anyagának összeállítása. Azonnal összékötő tiszteket vezényeltek az MN vezérkarhoz. A Határőrkerületek (végrehajtó szerv, határőr magasabb egység.) felé kiadták a szükséges parancsokat.

A forgalomellenőrző pontokon (FEP) azonnal beszüntették a csehszlovák állampolgárok kiléptetését, azokat visszairányították. Ha eddig nem, ebből a csehszlovák hatóságok, na meg a világ azonnal érzékelhette, hogy valami szokatlan dolog történik.

Megerősített szolgálatot (MESZ) rendeltek el, amely azonnali intézkedéseket, kiemelt irányokban erő- és eszközkoncentrációt jelentett. A 4. kerületnél (valamint a többi kerületnél is) állandó készenlétbe helyezték a tisztes iskolát. Az 5. kerület megszüntette a Dunán közelekedő csehszlovák hajók kiléptetését. Ferihegyen nem engedik felszállni a Csehszlovákiába induló repülőgépeket. (Ennél egyértelműbben fel sem hívhatták volna a csehszlovákok figyelmét arra, hogy valami szokatlan akció készül.) A győri önálló zászlóaljparancsnokot utasítják, hogy szovjetkérésre – munkatérképpel – jelentkezzen a komáromi szovjet laktanyában, Mamajlov vezérőrnagynál.

A fő feladat a balassagyarmati 9. kerületre hárult. Nekik kellett biztosítani a gyakorlat néven folyó szovjet és magyar katonai alakulatok zavartalan ki- és beléptetését a magyar-csehszlovák határon. (Már ez is szokatlan parancs volt, mert az addigi gyakorlat az volt, hogy a szövetséges határon a két ország határőrségének közreműködésével zajlott a ki- és beléptetés. Erre kétoldalú szabályok voltak.)

⁷⁸ MOL. XIX-B-10 HOP 1968 évi iratok 9. doboz és a Bodrog hadműveleti napló alapján. Sallai János absztraktja. 2013.

A kerület működési területén határvézet létesítését rendelték el. Az övezetbe külföldi állampolgárok nem léphettek be. A szabadságolást, eltávozást és az értekezleteket felfüggesztették. A határforgalmat megszüntették, a határör örsöket megerősítették.

Az északi határszakaszon létrehozott határvézetet megszigorították a külföldiek és illetéktelenek mozgását. Ezzel biztosították a szovjet és magyar csapatok mozgását, és egyúttal álcáznak tudták a hadműveleteket.

A balassagyarmati kerületparancsnok elment Isaszegre a 8. gépkocsizó lövészhadostály parancsnokságára az együttműköést megbeszélni. Erről tájékoztatta a helyetteseit. Másnap a kerülethez bevonultak a megerősítő törzstisztek és csapaterők.

Izgalmasak a hadműveleti napló 1968. július 30-i bejegyzései:

- A csehszlovák határőrség felfüggesztette a jugoszláv állampolgárok beléptetését az országba.
- Szlovák oldalon élénkült a repülőgépek mozgása.
- A balassagyarmati kerületparancsnokságra érkezett két csehszlovák tiszt, és tájékoztatta a parancsnokot arról, hogy a zónyomi repülőtéren minden erők vannak. Közölték, nem egységes a hangulat. Ném tetszik nekik a VSZ tevékenysége. Szerintük sok NSZK állampolgár tartózkodik Karlov Varyban.
- A csehszlovák járör érdeklődött a magyar járörnél, vannak-e orosz csapatok a közelben.
- Egy pozsonyi felderítő találkozót kért magyar kollégájától, hogy sok nyugati turista megy be az országba. Nagy a határsértők száma. A belügyi állomány zilált. A járási operatív szerveket megszüntették. A határör őrseiket megerősítették. Az emberek nagy felvásárlásba kezdtek. (Mindezek az információk azt jelzik, hogy a csehszlovákok számolnak a megszállással. Egy felkészült hírszerző vagy kém számára ezek az apró információk azt jelentik, hogy az általánostól, a megszokott napi tevékenységtől eltérő, elemeiben konspirált tevékenység folyik. Mindezt jelenteni kell, új utasításokat kell kérni. Vajon voltak-e ezen a szinten kémek és hírszerzők? JP)
- A kerületparancsnok tiszti figyelő szolgálatot szervezett. Feladata volt a határszakasz bizonyos mélységének felderítése. A járör a túloldalon nagyszámú tehergépkocsi mozgását észlelte. A csendőrlaktanyákat erősen kivilágították.

1968. július 31-én az alábbi fontos bejegyzések születnek:

- A közös FEP-ek csehszlovák telefonjait tilos használni. Utasítások és jelentések csak futár útján történnek. Ezekről, a helyekről az állambiztonsági okmányokat észrevétlénül magyar területre kell szállítani. (Ezek a tiltólisták az országba be nem engedhető személyeket tartalmazták. A határfigelyelőzettel névjegyzéke – az ő beutazásukat jelenteni kellett.)
- A tiszti járör csehszlovák figyelést észlelt.

1968. augusztus 2-án fontos információt jelentenek:

- A csehszlovákok tájékoztatják a magyar felet, hogy a Magyarországról érkező állampolgáraiknak jelentkezni kell a csendőrségen, ahol kihallgatják őket arról, mit láttak Magyarországon. Pl. katonai mozgás, összevonás.
- Egy útlevélkezelő jelenti, hogy Érsekújváron katonai oszlopok mozognak.

1968. augusztus 3-án a naplóban szükszavúan rögzítik:

- Az Ipoly folyón vegyes ruhás személyek horgásznak, majd erősen figyelnek. Szabályos időközönként váltják egymást.

• A túloldalon, eddig szokatlanul, a csehszlovák járöröt gépkocsival ellenőrzik.

A hadműveleti naplót innentől augusztus 20-ig nem vezették. Mint ismeretes, Csehszlovákia lerohanása „menetből” nem sikerült. Szaknyelven szólva a terv dekonspirálódott. A csehszlovák lakosság nyugtalan. A járörök törzstisztek, hogy vannak-e a túloldalon szovjet csapatok. A magyar határőrök is nyugtalanok. A hangulatjelentésből kitűnt, arról érdeklődnek, hogy miért szükséges a magyar csapatok összevonása a határon. Beavatkoznak-e, ha szükséges?

A balassagyarmati kerületparancsnok a kapott parancsnak megfelelően megszervezte az együttműköést a 8. gépkocsizó lövészhadostály kijelölt törzsével, melyet a hadosztály felderítő főnök helyettese vezetett.

A magyar katonaság az összpontosítási körletben várta a további parancsot, és közben kiképzést folytatott. Mivel ekkor a hadosztályparancsnok már kihirdette harcparancsát, a katonák körében ismert volt a megszállás ténye. A határőrök viszont nem tudtak a harcparancs kiadásáról. Igaz, rájuk ez nem is vonatkozott. Mivel az eredeti szándék – Csehszlovákia megszállása – megtorpan, a hadosztályparancsnok a kötelező harcászati elveknek megfelelően elrendelte a hadszíntér felderítést. Ez azonban nem volt egyszerű. Kényes volt a politikai helyzet, másfelől mégiscsak egy „testvéri” szocialista országról volt szó. Na de hát az „ellenforradalom” az mégis más. A politikai neveltetés nem hagyott kétséget afelől, hogy azt le kell verni. Már ha van.

A hadszíntér-felderítést a pátközpont kategorikusan megtiltotta. Más megoldást kellett találni. Kerestek. (Ma ezt „B” tervnek hívják.) Ebben kiváló partner volt a határőrség. Nekik meg munkaköri kötelességük volt a felderítés. Hogy kicsit „beljebb” mentek, azt elhallgatták.

Az érintett határör kerületparancsnokokat 1968. augusztus 19-én berendelték az országos parancsnokságra, eligazításra. A feladatait másnap futárok útján pontosították. 1968. augusztus 20-án déli 12 órakor a katonai műveletek feladatait tartalmazó „Rába” és „Vadvirág” fedőnevű borítékokat felbontották. (A Belügyminiszter 0020/1968. számú parancsa és a 011/1968. sz. utasítása értelmében.) Ebből kiderült, hogy a CS időpontja: 24.00. Ekkor kellett a csapatok határátlépését biztosítani. Előtte 23.45-kor a csehszlovák határátkelőket, csendőrlaktanyákat el kellett foglalni, az állományt le kellett fegyverezni, ellenállás esetén őrizetbe kellett venni őket. Ez a Bodrog hadműveleti napló szerint általában simán ment. Volt pár őrs, ahol a személyzet szovjetellenes kijelentései miatt a fegyvereket később sem adták vissza. Ugyancsak a napló hangulatjelentése szerint, az állomány nagy része megelégedéssel fogadta a bevonulást és a rendcsinálást. Visszaemlékezésekben ismert, hogy a közös fenntartású FEP-en a magyarokat majdnem jobban megviselte a csehszlovák bajtársaik lefogása, lefegyverzése, mint a sértetteket. Ez a trauma, a bizalmatlanság évekig tartott. Több csehszlovák határör és csendőr – tiltakozó levélben – visszaküldte a korábban kapott magyar kitüntetéseit. Pár nap elteltével aztán a határőrök visszavonták magyar területre. A csapatok átvonulása után a határforgalmat is megnyitották, és megszüntették a megerősített szolgálatot. A bevonulás hírére az osztrákok a határon megerősítették a szolgálatot, felkészültek a menekültek fogadására. A jugoszláv és a román határon riadókészültséget rendeltek el.

1968. augusztus 22-én megszüntették a határvézetet, és a határrend visszaállt a normális kerékvágásba. Kivéve a csehszlovák határőrök lelkében. Egy géptávirati parancsal

megszüntették a megerősített szolgálatot (MESZ-t), és ezt követően rendes szolgálattal őrizték a Magyar Népköztársaság államhatárát.

A szigorú titoktartás jól működött. Csak a hadosztály törzsfőnöke és felderítő főnöke, valamint a határőrkerület törzsfőnöke és felderítő főnöke működhetett együtt. Telefon- és rádióösszeköttetés nem volt. A feladatokat személyes találkozókon beszélték meg. A döntések is szóban születtek. Tökéletes titoktartás, tökéletes konspiráció. Talán ezért sem beszélnek róla máig az érintettek.

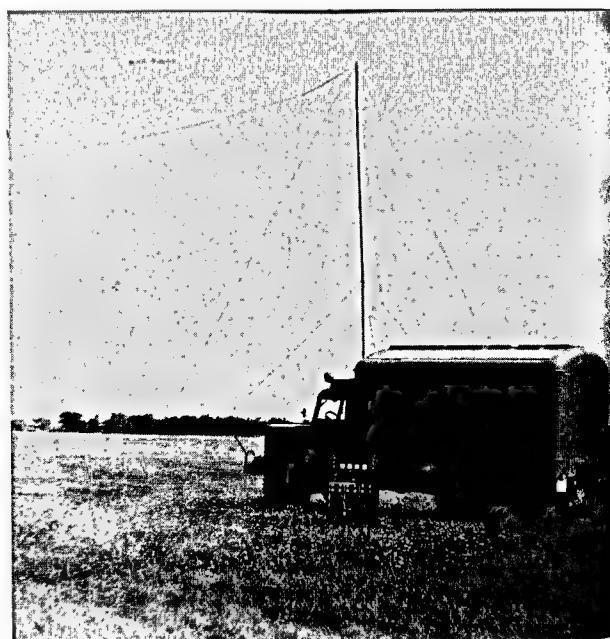
Egy különös hadijáték (ami akkor teljesen megszokott volt)

A „ZALA” gyakorlat hadműveleti álcázása tökéletes volt. Hadászati szintű – front – törzsvezetési gyakorlatokat, hadijátékokat tartottak a bevonulást megelőző napokban 1968. augusztus 18–19-én. Ennek megfelelően folyt az a „rádióháború”, amely a rádiórendszer gyakoroltatását jelentette a bevonulás előtti napokban. Álcázási és megtévesztési szándékkal.

A hadijáték? – avagy: a 0409. számú kimenő rejtelezett távirat

Néha a levélárakban található dobozok megdöbbentő dokumentumot rejtenek. Főleg akkor, ha egyáltalán nem illik oda. Sem a téma, sem a tartalma. Az agyban rögtön az összesküvés elmélet képe jelenik meg. Valamint az, hogy ez nem lehet csupán a véletlen műve. Azután megbeszéltem magammal, hogy az csak szándékosan kerülhetett oda. Azért, hogy egy ártatlan kutató megtalálja, és világig kürtölje. Én ugyan nem vagyok ártatlan, de világig kürtööm.

A dokumentumot a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökségnek küldött rejtelezett táviratok között találtam a 0408. és a 0410. sorszám között. A táviratok tartalma a napi politikai hangulatjelentés. De a 0409. sorszámu nem az. Az maga a döbbenet. Még akkor is, ha kezdő lövészisz koromban a harcászati gyakorlatokon magam is hasonló tartalmú harcparancsok kiadásával dobáltam. Hát lássuk a döbbenetet! A magyarázat majd emészthető lesz.

RH álls.rövidhullámú rádió felderítő állomás (28)

0409. számú kimenő rejtelezett távirat.⁷⁹

Hová: Székesfehérvár

Kinek: 5. HDS. Pk.-nak (hadserg parancsnoknak)

A 8. gk. HOPK.(hadosztályparancsnok) elhatározása 1968. 08. 19.06.00-kor:

1. A ho. (hadosztály) előtt a Cremons⁸⁰ he.ho. (hegyi hadosztály) valamint a 3.DDCS. (dandár csoport) alegységei terepszakaszok lezárásával visszavonulva védik Lockenhäus – Richnitz – Pumpersdorf – Unterschläg terepszakaszát. A 8. hk. e. (harckosci ezred) előtt a 3. dandár csoport Pirinsdorf Dny. (délnyugat) 2 km. – Lockenhäus D. (dél) 2 km. 4. pc. gr. dd. (páncélgörbű dandár) A 14.gl.e. (gépkocsiz lövészszred) előtt Bozsok-Rehnitz–Markthodis D. (dél) a 21. gyalog e. (gyalogezred) A 63.gk.e. előtt Rumpersdorf terepszakaszzon a 22.gy.e. alegységei harcolnák.

Ellenség lehetőségei, valószínű szándéka:

A Cremona he.gy.ho. és a 3.dd.cs. részeivel terepszakaszok és irányok lezárásával igyekszik akadályozni a ho. téryerését, és ezzel biztosítani a harcból kivont Mürchöfen – Bruck – Perneg körletében a tartalékban lévő Centauro pc.ho. (páncélos hadosztály) részeinek előrevonását és Ratteg – Fischbach – Birkfeld tsz.-ok (terepszakaszok) lezárását. Az ellenség a harcok során 50-55 %-os veszteséget szennyezett előreben és technikában. Szervezett ellenállásra nem képes. A Cremona he.ho. és a 3.DD.cs alegységei lassítani tudják a ho. téryerését. A Centauro pc.ho. részenkénti ütközetbevetésével a délelőtti órákban számolok.

2. Elhatároztam, hogy atom-, légi és tüzérségi csapások után. Pinkafeld–Birkfeld fő iránynal tovább folytatom a támadást és a visszavonuló ellenség megsemmisítését az első lépcsőben jobbról a 8. gk. ho., balról a 63.gk.e.-ekkel és együttműködésben a 11. hk. Hadosztály (harckosci hadosztály) részeivel találkozóharcban szétverem a Centauro pc. ho. megmaradt erőit és a nap végére birtokba veszem Szentjakab–Tulwitzdorf–Birkfeld körzetét és a 33.gk.e.-del csapást mérek Szt. Martin–Fischbach terepszakaszról Fischbach–Allerheilingen irányába. A 14. gk. e.-del befejezem az ellenség megmaradt erőinek megsemmisítését Rekvitz körzetében és a nap végére, mint a ho. lépcsőjét gyülekeztetem Birkfeld K. térségében.

3. A feladat teljesítése érdekében 1. db. 10. KT-ás (kilotonnás) atomcsapást tervezek a Centauro pc.ho. erőire.

4. Az alárendeltek feladatai: A 8. hk. e. tovább folytatja támadását. Közelebbi feladatként birtokba veszi Redischlag–Dretütten–Berusten tsz-át. Támad tovább Benstein–Mansdorf–Freidberg irányába. További feladatként birtokba veszi Pingga–Hohanna–Deczhantsinhen tsz-t, (terepszakasz) a ho. napi feladata teljesítése érdekében tovább támad Frisberg–Waltbach irányába és biztositsa a 33. gl. e. harcbavetését Ratten–Fischbach terepszakaszról.

A 63. gk. e. támadását tovább folytatva szétveri a 22. gy.e. részeit és közelebbi feladatként birtokba veszi Pinkafeld tsz-t és támadjon tovább Pinkafeld–Lajnicz–Birkfeld irányába. További feladatként birtokba veszi – Vorran terepszakasz A nap végére kijut 1 z.-jal Birkfeld, 2.z. (zászlóalj)-ával Passa térségében.

79

Az eredeti dokumentum szó szerintiközlése. HL MN 1968."Zala" 52. doboz 1/319 irat.

80

A táviratban szereplő helységeket nem pontosítottam, azokat az eredeti megnevezéssel köztöm.

A 14. gk. e. befejezi a 22.gy.e. részeinek felszámolását Rechnic körletbe, majd gyülekezik Lakenhauc–Berstein utszakaszon és a ho. második lépcsőjébe kerül.

A 33. gk. e. mint a ho. második lépcsőjét előrevonom Szombathely–Grosspetersdorf–Pinkafeld–Valdbach menetvonalon, harcbavetem két irányba egy gk.z.-at (gépesített lövészszállóaljat) Ratten–Kireglach irányba 1 z.-at Fischerbach–Allerhelingen irányába Közelebbit feladatként birtokba veszi Kirclach–Allerhelingen tsz.-t. (terepszakaszt) Lezárja a Mürzzuschlag–Brück irányokat.

Rakéta osztályállást változtat Pinkafeld K. álláskörletbe és felkészül csapás végrehajtássára a Centaúro pc.ho.tartalék erőire

A tüzérség tovább támogatja az első lépcső ezredek harcát.

Ho. PET. (hadosztály páncélelhárító tartalék) a ho. balszárnyán nyomul előre.

Ho. MÜT. (műszaki tartalék) Előremozog Pinkafeld – Birkfeld irányába. Ho.VT. (vegyi tartalék) 1.sz.közepén a 2.sz. balszárnyon nyomul előre.

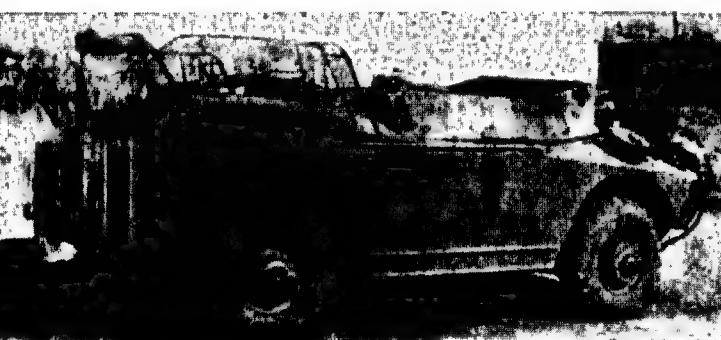
Ho.H.-1 (1.számú harcálláspont) Gobeling – Vorau

H.-2 (2. számú harcálláspont) Lafnitz – Weinigzei Ny. 2 km.

Távirat vége.

A távirat másolásában minden írásjelet és kifejezést a helyén hagytam. Nem a helyesírási szabályoknak megfelelően másoltam át. Az akkori katonai nyelvezetet és kifejezéseket nem magyaráztam. Mindezt a korhűség kedvért, na meg a stílusért.

A lényeg és a döbbenet a 10 kilotonnás atomcsapásé. Az akkori harcászati élveknek megfelelően teljesen bevett művelet volt. Ezen az akkori világ egyetlen katonája sem „*akadt ki*”. Viszont komolyan felkészültek az alkalmazására. Ennek megfelelően alakították ki a védőeszközöket mind a személyi állomány, mind a haditechnika vonatkozásában. Csakhogy harcolni is kellett benne. Volt egy *filingje* a dolognak. Valahogy úgy, hogy azt gondolták: az én atomcsapásom csak az ellenségen tesz kárt. A saját csapatainknak elég, ha gázárcot, vegyvédelmi gumiruhát vesznek fel, jódtblettát szednek és klóros vízben lemossák a ruháikat, járműveiket. A harcjárművekben pedig túllyomást hoznak létre, amely kívül tartja az atomcsapás káros következményeit. A baj csak akkor van, ha ki kellett szállni.

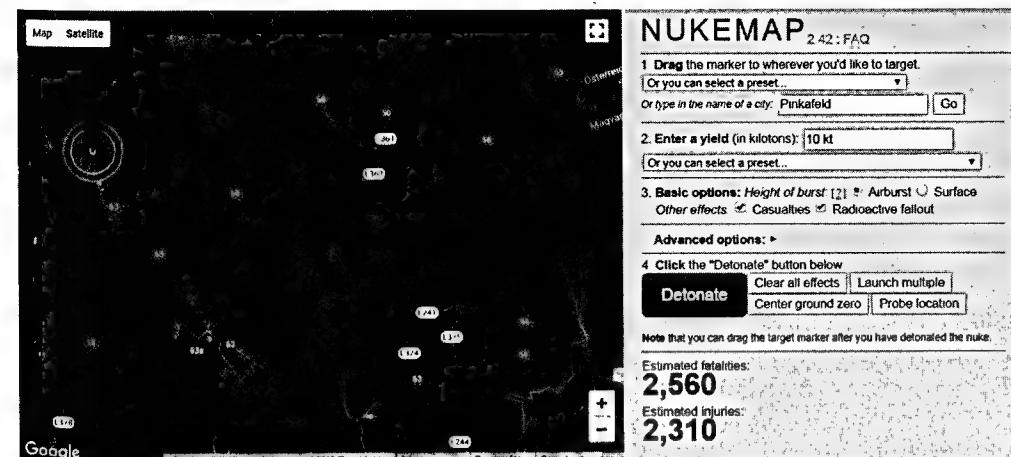
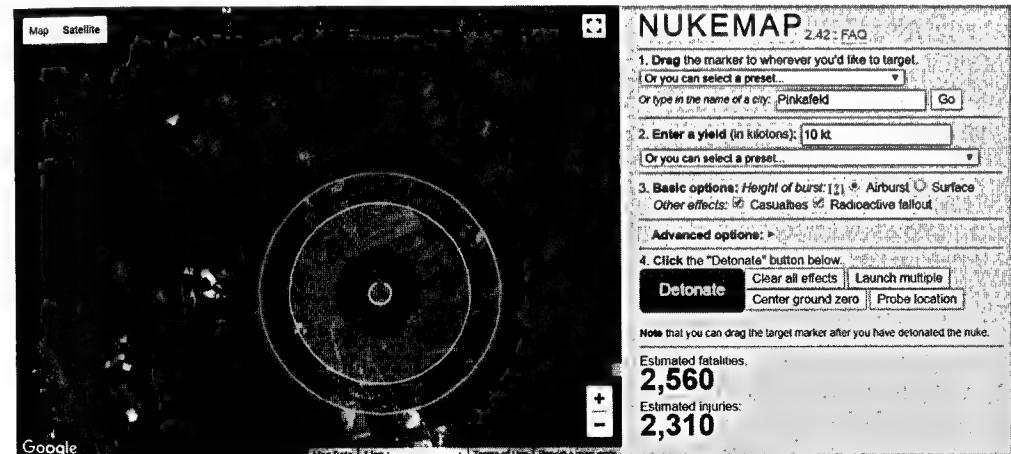

Vegyi felderítő úszó gépkocsi (29)

Vegyvédelmi felszerelés (30)

Az alábbi két ábra illusztrációként szolgál arról, hogy a Pinkafeld központtal mért atomcsapás milyen területen fejtette volna ki hatását.⁸¹ Az alsó ábrán érzékelhető, hogy a Velem–Bozsok–Bucsu megindulási terepszakasztól milyen távolságra van a támadás központja. A légvonalban mért távolság 40 km.

A 10 kt-s hagyományos atomfegyver hatóerejének adatai az „ÖSSZETETT HATÁS-ÉRTÉKELŐ” alapján:

A technikai eszközök harcképtelenné válnak 1–1,5 km-en belül. A torlaszok megsemmisülnek 1 km-en belül. A személyi állomány biztonsági zónája fedezéken kívül 1 és 2 km-en belül van, erdős-hegyes terepen nagyobb. Fedezéken és harcjárművekben 1,5–3 km. A sugárszennyezett zónák az epicentrumtól kifelé mérve a szélsebességtől függően 10 km-től 500 m-ig terjednek.

⁸¹ <http://nuclearsecrecy.com/nukemap/> alapján tájékoztató jellegű. Letöltés: 2017.11.23.

A 0409-es távirat része volt annak a hadijátéknak, amelyet a szovjetek terveztek és szerveztek a „Duna” hadművelet előkészítésének álcázására.

A mozgósítást követően a várakozási körletben mintegy három hetet „vártak” a csapatok a megszállásra. Ezalatt lehetőség volt az összekovácsolásra és a gyakoroltatásra. A híradó hadijáték augusztus 11. és 19. között zajlott. Ebben érintett volt a 8. gk. lövészhadosztály. A hadijátékon kipróbálták a híradó összeköttetést és a vezetési rendszert.

A csapatok hadműveleti álcázása, gyakorlat ürügyén történt, és csak éjszaka mozogtak. A szemrevételezésnél az előkészítésre kijelölt csoportok gondosan szemügyre vették azokat a helyeket, ahol az előrevonáskor a nappalozást és a pihenést végrehajtották. Ők választották ki az összpontosítási körletek pontos helyeit, általában gyakorlótereket, lőtereket, ahol egyébként is természetes volt a katonai jelenlét.

Intézkedtek arra is, hogy a „szokásos” rádióhálókban az üzemszerűség a helyőrségek között fennmaradjon. Ugyanakkor teljes rádiótílalmat vezettek be az összpontosítási körletekben szétbontakozott rádióhálókban. A csapatok vezetése tábori távbeszélőkön, mozgó híradóeszközökön és személyes érintkezések útján történt. Ennek részeként nagy jelentőségű volt a hadműveleti álcázás szempontjából a térképen levezetésre kerülő front törzsvezetési gyakorlat.

A gyakorlatra bevonták a csoportosítás alárendeltségében működő összes rádióállomást, a szovjet Déli Hadseregcsoport a Magyar Néphadsereg 5. hadserege és a 8. gk. lövészhadosztály csapatvezetési rádióeszközeit. A rádióhálók intenzív tevékenysége 1968. 08. 21-én reggelig folyt. Addig a pillanatig, amíg a szövetséges csapatok Csehszlovákia területére nem léptek. Mindez igen eredményesen hozzájárult a csapatok váratlan tevékenységének végrehajtásához. (Provalov vezérezredes 1968. 09. 22-én harcálláspontjáról Moszkvába küldött összefoglaló jelentéséből kiragadva.)⁸² Az akkori idők katonai doktrinájában a korlátozott harcászati atomcsapás teljesen elfogadott katonai elképzelés volt. Mindkét oldalon. Egy frontszintű törzsvezetési gyakorlat akkor lett volna gyanús, ha az atomcsapással (ACSÁS) nem operálnak.

Nem oly régen egy osztrák nyugdíjas katonával beszélgetve szóba került 1968. Elmondta, hogy ő a 70-es években az osztrák hadsereg rádió felderítő alakulatánál szolgált az osztrák–magyar határszélen. Az idősebb tiszthelyettesek tanmeséként tanították a fiatal generációnak, hogyan járatták velük a „bolondját” a magyarok 1968-ban. A rádió felderítők semmit nem észleltek az előkészületekből. mindenütt a bemért, általuk ismert adók működtek a megsokkintenitással. Semmi különöset és szokatlant nem tapasztaltak. A rejtelezett adások is az ismert adó- és vevőállomások között mentek. Amikor megtörtént a bevonulás, kitört a pánik, de rájöttek az alkalmazott módszerre. Vajon mi történt volna, ha megfejtik a 0409-es rejtelezett táviratot?

Mindez olyan eredményesen sikerült, hogy a NATO és a Csehszlovákiával szomszédos államok katonai vezetői sem gondoltak arra, hogy ez valójában a Varsói Szerződés egyik tagállama elleni megszállást készít elő.

Hogy a hadszíntér felderítésének tartalmáról némi szakszerű tájékoztatót olvashasson az érdeklődő, ezért szó szerinti idézem dr. Suba János Az 1968. Csehszlovákiai intervenciós magyar kontingens működési területe, és a térképellátása című tanulmányának ide vonatkozó részét.⁸³

Szlovákia katonaföldrajzi értékelése

Földrajzi helyzetének pozitív jellemzői

1. Az ország északi, északnyugati határa a térség legállandóbb határa volt a történelem folyamán.

2. Szlovákia uralkodó szintje a hegyvidéki szint, ami az ország védelme szempontjából kedvező. A járható irányok lezárása egyben az ország védelmét is jelenti.

A Duna dévényi áttörése és a Topla völgye között az Északnyugati-, és ettől keletre az Északkeleti-Kárpátok vonulatai húzódnak. A Kárpátok jelentős területei nehezen járhatók. Az észak-déli irányú völgyek kedvező védelmi lehetőségeket és ellátási feltételeket biztosítanak.

3. A határok zöme jól védhető, természetes határ. A határszakaszok a védelem szempontjából természetesen nem egyenértékűek.

A magyar határszakasz 677,2 km-éből 310 km – a közös határ 46%-a – természetes vonalon vezet. Ez a természetes védelmi vonal kettő: egy nyugati és egy keleti szakaszra osztható fel.

A nyugati szakasz 142 km-en a Duna képezi (az 1850 és 1709 fkm között). A Duna – méreteinél és jellemzőinél fogva – igen nehezen leküzdhető, széles (250-600 m), egyes szakaszain igen széles (600 m feletti) hadműveleti szintű akadályt képez, amelynek leküzdéséhez jelentős nagyságrendű átkelő eszköz szükséges.

A Duna Rajkától Gönyűig terjedő szigetközi szakasza 1968-ban átkelésre igen kedvezőtlen volt. A sok ágra szakadó folyó és holtágai, valamint a nagy vízsebesség jelentősen növeltek akadály jellegét.

Ezt tovább fokozta a főágtól 7–10 km távolságra fekvő Mosoni-Duna ág is. A két ág között elhelyezkedő Szigetköz a számtalan egymásba fonódó csatornával, a morzta hálózattal, vizenyős rétekkel, kiterjedt ártéri erdeivel nehezen járható vagy járhatatlan akadályt képezett.

Ugyancsak természetes akadályt képez még az Ipoly 110 km, a Hernád 6 km, a Ronyva 15 km és a Tisza 37 km hosszan. A határ mentén végig alföldi terület – a Csallóköz, a Dél-szlovák- és a Keletszlovák-alföld – található.

4. Az észak-déli irányú folyóvölgyek kedvező védelmi lehetőséget nyújtanak.

5. Szlovákia kétközpontú ország. Ez Pozsony és Kassa városok kiemelkedő szerepére utal.

⁸³ Dr. Suba János: Az 1968. Csehszlovákiai intervenciós magyar kontingens működési területe és térképellátása IN: „A hadi történet kútfeje minden hadtudománynak” Tanulmányok Ács Tibor tiszteletére (szerk.: Prof. Szabó János) Bp. 2007. 265-278 p.

Szlovákia földrajzi helyzetének negatív elemei

1. Fővárosa, Pozsony (Bratislava) közvetlenül az osztrák-magyar-csehszlovák határ mentén fekszik, ezért fokozottan veszélyeztetett helyzetű. A Duna-völgy irányában végre-hajtott támadás Pozsony környéki ipartelepek elvesztését is jelentené. Azonban ez a gazdaság teljesítőképességét nem veszélyezteti alapjaiban.

2. Az országhatár vonalvezetése és a domborzati viszonyok miatt Pozsony (Bratislava) és Kassa (Kosice) a határ közelében fekszik, ezért a védelem szempontjából kedvezőtlen helyzetben vannak.

3. Az ország kedvezőtlen alakja miatt egy észak-déli irányú, harcászati méretű betörés már hadászati jelentőséggel bírhat.

4. A határtól számított 50 km-es sávon belül olyan nagyobb városok és járásközpontok vannak, mint például: Komárom (Komárno), Párkány (Sturovo), Érsekújvár (Nové Zámky), Dunaszerdahely (Dunajská Streda), Rimaszombat (Rimavská Sobota), Rozsnyó (Rožňava) stb. Ezek elvesztése egyben a régió elvesztését is jelenti.

5. A Vág (Váh), Nyitra (Nitra), Hernád (Hornád) és a Garam (Hron) völgyében a járható irányok mentén városok alakultak ki. Ezért ezek a városok – mivel járható irányokban fekszenek – az országba betört ellenség hadműveleti vagy harcászati irányába esnek, és azok lehetséges célpontjai.

6. Földrajzi potenciálja miatt hosszú, elhúzódó konfliktusra nem alkalmas. Domborzati viszonyai nem kedvezőek a mezőgazdaság számára, mert a három fő alföldi területe az 50 km-es sávon belül helyezkedik el. E területek elvesztése komoly ellátási zavarokat okozhat. Ezenkívül nyersanyagokból és energiahordozókból a régió jelentős behozatalra szorul.

7. Egy esetleges nagyméretű európai konfliktus esetén a főirány határán fekszik.

Katonaföldrajzi következetetések

Járatlan, illetve igen nehezen járható szakaszok a Kárpátok középhegységi részein, továbbá a Vihorlát egyes tájain találhatók. Az észak-déli irányú folyók (Vág, Nyitra, Garam, Ipoly) akadály jellegét elsősorban az időszakonkénti nagy vízsebességük, meder- és partviszonyaik, változó vízállásuk, több hétag tartó tavaszi áradásuk (kivéve a Garamot, amely hirtelen árad, de gyorsan apad) jelenti.

A Szlovák-alföldön kedvezőek a mozgási lehetőségek, főként száraz időben. Esős időszakban – egyrészt a magas talajvízszint, másrészt a Duna magas vízállása miatt – romlanak a mozgás feltételei a folyó menti területen. Ilyenkor csak a folyótól távolabb fekvő részeken biztosított a megfelelő kelet-nyugat irányú mozgás.

Az álcázási feltételek e területen – a folyó mente kivételével – a mezőgazdasági művelés intenzitása miatt (e terület Szlovákia éléskamrája) kedvezőtlenek.

Szlovákia déli részén a kelet-nyugat irányú mozgást elsősorban nem a folyók akadály jellege befolyásolja, eltekintve az áradásos időszaktól, hanem a folyók egymástól való kis távolsága: Vág–Nyitra 10–30 km, Nyitra–Garam 30–40 km, Garam–Ipoly 10–20 km. E terület északról részén a folyók közötti hegységi részek, illetve azok úton és úton kívüli járhatóságának igen korlátozott volta nehezíti az említett kelet-nyugati irányú mozgást.

Megemlíthetjük még a jelentős területen előforduló agyagos talajt, amely esős időben nehezen járható.

Közlekedési hálózata

Közúti és vasúthálózata általában egymással párhuzamosan halad. Ezért hasonló mértékben léphetnek fel működési zavarok minden két szállítási ágban. A nagyszámú közúti, vasúti híd, alagutak miatt könnyen zavarhatók a csehszlovák csapatmozgások. A védők szempontjából ez igen kedvező lehetőséget biztosít a támadók megállítására. Az utak jellegzetesen észak-déli vonalvezetésűek, lényegesen kevesebb a kelet-nyugat irányú út, de ezek jellegük és az átmenő forgalom miatt nagyon fontosak.

A magyar határ közelében három, határhoz kifutó, jelentősebb út van. Az egyik Csallóköz területéről Szigetközön át Győr irányában halad, a másik ettől keletre, 40 km távolságra Komáromnál, ahol közúti és vasúti híd is van.

Az Ipoly torkolatától keletre lévő területeken 14 út vezet, amelyek minősége közepes és gyenge. A határon átmenő útsűrűség 34 km, ami közepes érték, bár minőségi szempontok sokat rontanak rajta. A határhoz közel, már 15–25 km-re és átlag 30–50 km-re jelentős út- és völgycsomópontok találhatók, ott, ahol az előbb említett utak összefutnak.

Szlovákiában, nyugat-keleti irányban egymással párhuzamosan négy fő haránt irányú közlekedési útvonal (északi, középső és déli, és a déli határ mentén) halad, így bármelyik kiesése esetén az áteszopotossítás után nem szakad meg az összeköttetés.

Vasúthálózata széleskörű kapcsolatot teremt az összes nagy és kis település között. Csehszlovákia földrajzi fekvése indokolta, hogy egy olyan irányú fővonalat építsenek ki, amely összeköti a Cseh-medencét és Szlovákiát. Ez a Prága–Kolin–Olmütz–Ostrava–Zsolna–Poprad–Kassa–Tiszacsernyő fővonal volt.

Közlekedési viszonyai – földrajzi helyzetét figyelembe véve – tehát jónak mondhatók.

Harcászati hadműveleti lehetőségek:

Szlovákia déli irányból való megtámadásánál a Duna széles és igen széles vizi akadályt jelent. Az esetleges támadó-mélységen a zömmel észak-déli irányú folyóvölgyekre támaszkodó és fokozatosan kiszélesedő úthálózatot előrevonási, illetve után- és hátrászállási vonalként használhatná fel. Egy sikeres dunai átkelés és tényerés estén a folyót haránt irányú összeköttetésre lehet felhasználni.

A Szlovák-alföld – kiterjedésénél fogva – több hadtest nagyságú erő befogadását és elhelyezését biztosítja a csehszlovák fél számára. A Duna itteni szakasza a teljes hosszában uralkodó jobb partjával széles és igen széles akadályt képez.

A hadműveleti térségről – az ellenségnak és a valószínű (előrelátható) tevékenységi körzetnek megfelelően – katonaföldrajzi leírások készülnek. Ezek a haderő és a fegyveremek célszerű alkalmazására vonatkozó útmutatásokat tartalmazzák. A katonaföldrajzi leírásokat a parancsnokoknak, a tervezett harcba vetésüknek megfelelően adják ki. Így a parancsnokok és a törzsek időben megismerkedhetnek a valószínű tevékenységi körzet sajátosságaival. Ezzel a megállapítással rátérünk a dolgozat második részére, a térképészeti biztosításra.”

Nehogy bárki azt higgye, hogy ezek titkos adatok! Könyvek jelentek meg e témaiban, tanítják iskolákban. Íme, pár forrás: Somogyi Endre: Magyarország és a környék államainak katonai földrajza Bp. 1928. Az északi hadszíntér katonaföldrajzi méltatása (Hadműveleti segédlet, Ideiglenes kiadás 1943.) Szántó Imre: Az európai hadszínterek katonaföldrajza. Bp. 1964. Hadszíntérírás (jegyzet). Zrínyi Miklós Katonai Akadémia.

Összességében volt miből meríteni. De erre akkor nem értek rá. Máshol jártak a döntés-hozók gondolatai. Igaz, utólag sok tanulságot levontak belőle.

Azért közben a politika is lázasan dolgozott...

Kádár János 1968. augusztus 12–15. között tárgyalt a Krímben Brezsnyevvel, Koszinnal⁸⁴ és Podgornijjal⁸⁵ a csehszlovák helyzetről. Kitartott korábbi álláspontja, a politikai rendezés szükségessége mellett, de hangsúlyozta, hogy szükség esetén élünk a katonai segítségnyújtás eszközével.

A végző döntésre 1968. augusztus 18-án került sor Moszkvában. Megállapodás született: a katonai dolgokat, direkt beleszólás nélkül, a katonai vezetésre bízzák. (Magunk közt szólva, mit is tehettek volna más? Ha nem teszik, a tekintélyükön esik csorba. A másik kényszerítő körülmeny prózaibb. A március óta készülő hadserege harcra készen a megindulási körleteiben, lábhoz tett fegyverrel várakozik. A katonákat nem lehet csak úgy visszaparancsolni. JP)

Következzen ismét Majorov tábornok:

1968. augusztus 18.

A végző eligazítás Grecsko marsall honvédelmi miniszternél. A honvédelmi miniszterium második emeletén a masszív tölgylemez mellett két ezredes állt ört, csizmában, teljes felszerelésben. Mellettük, egy kis asztalon jelenléti ív, felső sarkában a felirattal: „Szigorúan titkos. Különösen fontos.” „Készült 1 példányban”. A legelső Jakubovszkij marsall volt a sorban, a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnoka, majd a Németországban, Magyarországon, Lengyelországban állomásoszó szovjet hadseregcsoportok főparancsnokai. Az utolsók pedig a három hadseregpáncsnok: Kozsanov altábornagy, az 1. harckocsizó hadseregpáncsnoka, Velicsko altábornagy, a 20. összegyvernemi hadseregpáncsnoka, s Majorov altábornagy, a 38. hadseregpáncsnoka.

Pontban kilenc órakor megérkezett a honvédelmi miniszter, aki a Politikai Bizottság üléséről jött. Közölte, hogy döntés született arról, hogy a Varsói Szerződés csapatai bevonulnak Csehszlovákiába. Ezt a parancsot még akkor is végrehajtjuk, ha ennek nyomában minden járt kitör a harmadik világháború.

⁸⁴ Alekszej Nyikolajevics Koszigin (oroszul: Алексей Николаевич Косыгин; Szentpétervár, 1904. február 21. – Moszkva, 1980. december 18.) orosz nemzetiségű szovjet politikus, 1964-től 1980-ig a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke.

⁸⁵ Nyikolaj Podgornij 1968-ban a Szovjetunió államfője.

Kis hatásszünetet tartva így folytatta: Románia kivételével – de Románia nem számít (mondta külön hangsúlyozva) – mindenki hozzájárulását adta az akcióhoz. Kádár János csak holnap, hétfőn reggel közli végleges döntését – némi bonyodalma támadt a politikai bizottsági tagokkal. Walter Ulbricht és az NDK honvédelmi minisztere öt hadosztályt készített fel a Csehszlovákiába való bevonulásra. Politikailag ez egyelőre nem célszerű. Ha kell, majd ezeket is bevetjük.

A legfontosabb az, hogy a „CS” (azaz „Csehszlovákia határainak átlépése”) kiadása után 24 órával már birtokolják a felelősségi zónát: Észak- és Dél-Morvaországot és az egész Szlovákiát.

A miniszter utasítására sorban jelentett minden hadseregpáncsnok:

A hadseregek készen állnak a harci feladat végrehajtására. Biztosítva van ötszörös adag tartalék üzemenyag, ötszörös löszertartalék. Háromhavi élelmiszer-tartalék, a fegyver-, eszköz- és személyi ellátottság 96 százalékos.

Grecsko megparancsolta: A legfontosabb: a „CS” utáni első 3–5 nap folyamán az egész vezérkar a három hadseregpáncsnok keze alá dolgozik – ők hárman lesznek a kulcssereplők. Mint lájták, az ő hadseregeik lendületes cselekvésétől nagyon sok minden függ. Talán egész Európa sorsa. Tehát az egész világ erőviszonyai. Augusztus 20-án: felkészülés a bevonulásra. Augusztus 20. 23 óra: A „CS” kihirdetése. 1968. augusztus 21. a bevonulás napja. A „CS” szignálja: „Vltava”-666.

A feladatokat augusztus 19-én ismertetni kell a hadosztályok és a gyalogsági hadműveleti él ezredek parancsnokaival, a többi ezreddel augusztus 20-án.⁸⁶

Az egész egy órába sem tellett. Pontosan 43 percbe. Ennyi idő alatt el lett döntve Csehszlovákia végleges megszállása. És ezt a Szovjetunió politikai és katonai vezetői halálosan komolyan gondolták.

Ismét Majorov tábornok visszaemlékezése:

Augusztus 20-án, kedden délután óriási vihar tört ki. Ágyúörejre emlékeztető dörgés-villámlás kíséretében hatalmas zápor zúdult alá, mindenkit tetőtől talpig megmosdatva a nagy út előtt. 22 óra 00 perckor érkezett meg a szignál. Pontosan és világosan lehetett hallani a rádió adó-vevő készüléken: „Vltava”-666.

És Közép-Európában elszabadult a pokol

A moszkvai értekezettel párhuzamosan Grecsko marsall intézkedett mind az Északi, mind a Déli Hadseregcsoport ismételt teljes harckészültségbe helyezéséről Augusztus 18-án délután Provalov vezérezredes tájékoztatta Czinege Lajos honvédelmi minisztert a kapott feladatokról, amelyek értelmében a csapatoknak 19-én estig fel kell készülniük az akció azonnali végrehajtására.

(Feljegyezték, hogy 1968. július közepétől szeptember második feléig Brezsnyev általában minden második, harmadik napon fölhívta Kádár Jánost a felmerült kérdések megvitatása céljából. Szeptember végétől a hívások száma jelentősen csökkent.⁸⁷⁾

A hadműveletek során soha nem hivatkoztak a Varsói Szerződésre, mivel a szovjetvezetés Ceaușescut, illetve Romániát nem kérte fel a közreműködésre. Kádár János augusztus 20-án tájékoztatta a tárgyalásról az MSZMP Politikai Bizottságát. A PB jóváhagyta a moszkvai megegyezést és Czinege Lajos intézkedéseit. A helyzet komoly-ságát és egyúttal tragédiáját is mutatja, hogy az Alkotmány ünnepén az ország legfőbb vezetői ülésenek.

Közben az országban felhőtlenül ünnepelték az új kenyér és Alkotmányunk ünnepét. Nagygyűlésekkel, kulturális műsorokkal. A zalaegerszegi Göcseji Falumúzeumot 1968. augusztus 20-án nyitották meg. De a katonák hozzájárulásának ez nem volt felhőtlen ünnep.

A Göcseji Falumúzeum bejárata 1968-ban (31)

87 Pataki: Vonakodó szövetséges, 78. o.

Augusztus 20-i ünnepi díszlet (32)

A parancsot 1968. augusztus 20-án éjfélkor adták ki. Az országnak-világnak meg egy közleményt.

„A TESTVÉRORSZÁGOK SEGÍTSÉGE CSEHSZLOVÁKIA SZOCIÁLISTA RENDJÉNEK MEGVÉDÉSÉRE:

KÖZLEMÉNY

A MAGYAR TÁVIRATI IRODÁTI LETÉKES HELYEN FELHATALMAZTÁK A KÖVETKEZŐ KÖZLÉSÉRE:⁸⁸⁾

A szomszédos Csehszlovákia párt- és állami személyiségeinek kérést teljesítve a Magyar Népköztársaság kormánya – együtt más szövetséges országokkal – segítséget nyújt – beleértve a fegyveres támogatást is a testvéri csehszlovák népnek a belső szocializmusellenes, valamint a külső imperialista erők által létrehozott ellenforradalmi fordulat veszélyének elhárítása céljából.

A testvéri országok együttes segítsége megfelel a Bulgária Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság, a Szovjetunió párt- és állami vezetői által aláírt bratislavai nyilatkozatnak, amelyben kinyilvánították, hogy a szocialista vívmányok védelme és erősítése valamennyi szocialista ország közös internacionalista kötelessége.

88 Népszabadság 1968. augusztus 21.

Csehszlovákiában olyan súlyos helyzet alakult ki, amely megsemmisítés-
sel fenyegette a szocialista vivmányokat, a törvényes rendet, veszélyeztette a
szocialista világrendszer életbevágó érdekeit, a testvéri országok biztonsá-
gát, az európai népek békéjét.

A fenyegető veszély időben történő elhárítására, Csehszlovákia párt- és
állami személyiségeinek kérésére a Magyar Néphadseregség kormányának
határozata alapján 1968. augusztus 21-én néphadseregség egységei Cseh-
szlovákia területére léptek, együtt a szövetséges csapatokkal.

Amin a fenyegető veszély megszűnik, és a csehszlovák törvényes ható-
ságok úgy döntenek, hogy a szövetséges katonai egységek jelenlétére nincs
szükség, a csapatokat haladéktalanul kivonják a Csehszlovák Szocialista
Köztársaságból.

A szocialista országok kormányainak elhatározása egyetlen állam ellen
sem irányul, nem sérti más államok érdekeit, döntésük teljesen összhangban
van a testvéri szocialista országok szövetségi szerződéseivel.

A testvéri szocialista országok egységét és szolidaritását állítjuk szembe
az ellenség bűnös próbálkozásával. Soha senkinek nem engedjük meg, hogy a
szocialista közösség valamelyik tagját kiragadják sorainkból. (MTI)"

A magyar honvédelmi miniszter elrendelte a légierők és a légyédelem kijelölt alakula-
tainak teljes készenlétbe helyezését.

Mindezek megkoronázására a Magyar Néphadseregség Politikai Főcsoporthonké 45. szá-
mú utasításában (1968. augusztus 21-én) megfogalmazta az elvárásait a teljes személyi
állománnyal kapcsolatosan.

Mindegy, hogy itthon maradt, vagy részt vett a hadjáratban. „A Magyar Néphadseregség
egészének változatlan feladata, hogy biztosítsa hazánk határainak sérthetetlenségét, nép-
köztársaságunk szuverenitását, népünk biztonságát.”⁸⁹ Ingadozás nélkül érvényt kellett
szerezni a párt politikájának, a nép érdekeinek. A parancsokat maradéktalanul végre kellett
hajtani, a gyávákat pedig elszigetelni. Meg kellett teremteni a párt- és KISZ-aktivisták
tevékenységének minden szükséges feltételét. Személyre szóló, támadó jellegű, hatékony
és mozgósító politikai felvilágosító munkára volt szükség. A politikai munkások feladatul
kapták, hogy az állomány politikai hangulatát, magatartását folyamatosan tanulmányozzák
és elemezzék, arról naponta tegyenek jelentést. (Most már érthető, miért lett később elege
a hadosztályparancsnoknak a politikai munkások áldozatos munkájából. JP)

A hadosztály ezredei, a határőrség közreműködésével, augusztus 21-én, közép-eu-
rópai időszámítás szerint pontosan nulla órakor lépték át a csehszlovák határt.

89 Az MN. Pol. Fcsf. 45. sz. utasítás felvezető mondata. Akkor még nem gondolták, hogy ez napjainkban
is érvényes lesz. HM HL 6 d. 14. öe.

HONVÉDELMI MINISZTERIUM
MN Politikai Főcsoporthonké

Szolgálati használatra!

Készült: 50 péld.-ban.

40. sz. példány.

A MAGYAR NÉPHADSEREG POLITIKAI FŐCSOPORTFÖNÖKÉNEK

45. számú

UTASÍTÁSA

Budapest, 1968. évi augusztus hó 21-én

A kialakult politikai helyzet Önök előtt ismert. A Magyar Néphadseregség kie-
lőlt csapatai is részt vesznek a csehszlovák szocialista erők katonai megsegítésében.
A Magyar Néphadseregség egészének változatlan feladata, hogy biztosítsa hazánk ha-
tárainak sérthetetlenségét, népköztársaságunk szuverenitását, népünk biztonságát.

Elvárom, hogy ingadozás nélkül, bátran érvényt szerezzenek pártunk helyes,
népünk érdekeit kifejező politikájának. Legyenek politikánk megértésének bátor
és kezdeményező szószólói, lépjenek fel határozottan minden torzítással szemben.

Minden körülmenyek között biztosítás a parancsok maradéktalan teljesítésére.
Tegyenek meg minden rendszabályt a katonai fegyelem és rend biztosítására.

Lépjenek fel a rendbontókkal, fegyelmeztenekedőkkel szemben. A gyávákat,
a pániikkeltőket, a rémhírterjesztőket leplezzék le és szigeteljék el.

A feladatok teljesítése során építsenek a párt- és KISZ-tagok öntudatos, áldo-
zatkész munkájára. Gyorsan és kezdeményezően szervezzenek meg a kommunisták és
KISZ-tagok folyamatos tájékoztatását. Teremtsék meg a párt- és KISZ-aktivisták
tevékenységének minden szükséges feltételét.

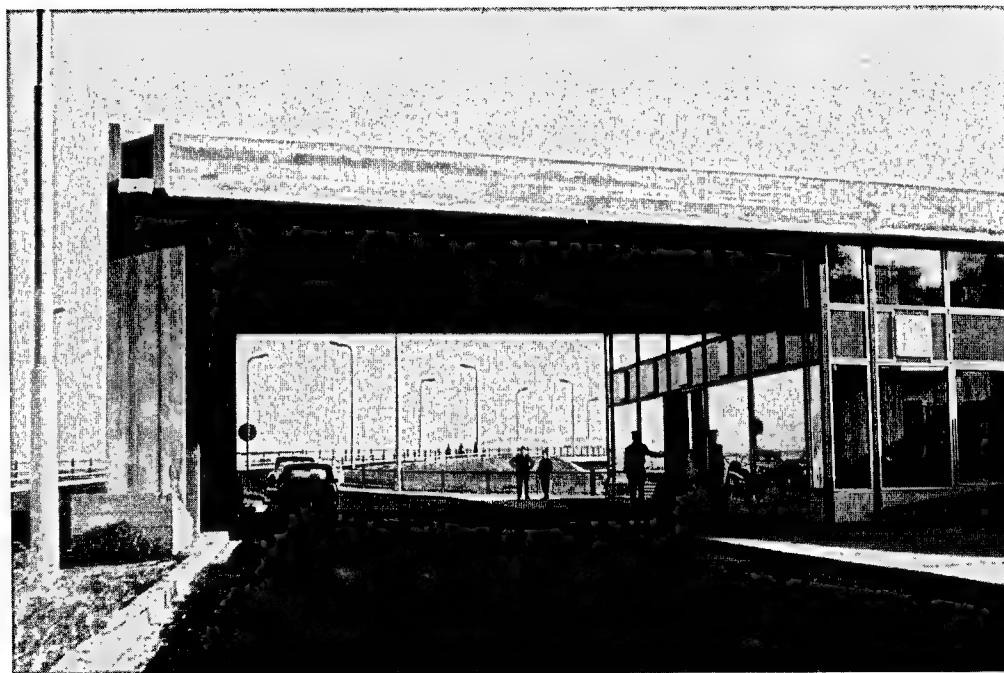
Biztosításak minden alegységen és törzsben, hogy — az agitációs és propaganda
munka összes lehetséges formáját és eszközét felhasználva — folyamatos, az egész
személyi állományt átfogó, személyre szóló, támadó jellegű, hatékony és mozgósító
politikai felvilágosító munka folyon.

A személyi állomány politikai hangulatát és magatartását rendszeresen tanul-
mányozzák és elemezzék. Ennek alapján a már kialakult rendszerben naponta te-
gyenek jelentést a jellemző politikai állásfoglalásokról, a tapasztalható pozitív és
negatív jelenségekről, a fegyelmi helyzet alakulásáról és a megtett intézkedések-
ről. A jelentések tömör, tényszerű fogalmazásokat, rövid következtetéseket tartal-
mazzanak.

KOVÁCS PÁL vezérőrnagy s. k.,
politikai főcsoporthonké

Kapják:

MNVKF. ált. h., szü. fcsf. h., HM Fe. főnökök, seregtestek és magasabbegysé-
gek parancsnokai dandárig bezárólag.

A balassagyarmati határátkelő magyar oldala (33)

Minden katonai dokumentumnál érdekesebb és talán hitelesebb egy résztvevő szemtanú hivatásos katona visszaemlékezése, aki a nagyatádi lövéssezred kötelékében hajtotta végre a parancsot.

Magyar Pál őrnagy, a 63. gk. lövéssezred felderítő tiszteje⁹⁰

Szenvedélyes hangon és stílusban adja elő a történeteket. Katonásan trágár kifejezésekkel teszi érdekessé, életszerűbbé az eseményeket.

„Augusztus 20-án este különváltam a zászlóaljttól. Három úszó harckocsival (UHK) és hat felderítő úszó gépkocsival (FUG) megindultunk a határra.

Úgy három kilométerre megálltunk és várunk. A parancs szerint éjfél körül megindultunk. Egyszer csak jön velem szemben egy autó, nagy sebességgel, fényszórókkal biluxol. Integetnek, hadonásznak, hát megálltunk. Kiszáll az autóból egy határőr százados, és erősen felindultan jelenti: a velünk szembeni Sahy vasútállomásra most érkezett egy katonákkal megrakott vasúti szerelvény. Összetételét, célját a határőr nem tudja.

Hívom a hadosztályparancsnokot rádióra. A rádió nem működik. Pont akkor nem jó, amikor kell. (Bizonyára nem volt tudomása a rádiótilalomról. Meg hogy a szovjetek lebénították a rádióforgalmat.) Így a hadosztályparancsnok nem értesült erről a fontos információról.

Tartottam magamat a kiadott parancshoz: éjfélkor átlépni a határt. Kiadtam a parancsot: Előre!

Mentünk a megszervezett együttműködés szerint. A határon a sorompó le van engedve. Mondom Szatmári főtörzsőrmesternek: a sorompót törje át, és menjen tovább. A sorompó mellett állt egy tányérsapkás cseh határőr, géppisztollyal a hátán. Félelmében berohant a bódéba – gondolom, telefonálni, de mi mentünk tovább. Nem kértünk tőle engedélyt belépni.

Vonultunk tovább, de meg kellett állni, mert az egyik FUG hűtővize felforrt. Akartam jelenteni, de a rádió megint nem működött. A hibát elhárítottuk, mentünk tovább. Németh százados Nyitrára, én meg Lévára. Hajnal fél négy körül voltam a vasútállomásnál. Kiderült: régi térképet kaptunk, ezért kötöttünk ott ki. A tolmáccsal kiszálltam a harcjárműből. Jött velünk szemben két ember. Magyarul köszöntünk, hogy jó reggelt. Uraim, mondják meg, hogy merre van a harckocsizred laktanyája. Mondja az egyik magyarul: Én ott vagyok villanyszerelő, megmutatom.

Odaérünk a laktanyához. Az egyik harckocsi balra, a másik jobbra foglalt tüzelőállást. A középső megcélozta a kaput. Ha lővést kapunk, viszonozzuk.

Kiszálltam a FUG-ból, és a tolmáccsal odamentem a kapuhoz. Ott már fel volt sorakozva 6–7 tisztt. Köszöntem és tisztelegtem: Jó reggelt, uraimek! Felcsillant a szemem (milyen kicsi a Varsói Szerződés?), mert az élen egy ismerős alezredes állt. Ő volt a kísérő tolmácsom a VLAVA-66 gyakorlaton. Kiáltottam (örömömben): Hát te mit keresel itt? Én vagyok a parancsnokhelyettes – közölte. Kértem, hívja le a parancsnokot. A parancsnok lejött és odaállt elém.

Úszó harckocsi (34)

Bemutatkoztam: Magyar őrnagy vagyok. Lakatos vezérőrnagy megbízásából az a feladatom, hogy megtudjam, mi a harckocsiezred szándéka. A parancsnok közölte: az ezred alszik, nincs szándékukban semmilyen ellenállást tanúsítani.

Kértem, hogy jöjjön velem a további együttműködést megbeszálni. Megyek a rádióhoz, jelenteni akarok. A rádió nem működik. Nagy a távolság. De jött a rétsági harckosci ezred felderítő csoportja, annak rádióján tudtam beszálni az ezredparancsnokkal, akit személyesen jól ismertem. (Az alábbi párbeszéd jól mutatja a szervezeti kultúrát, a szakszerűséget. Mintha a szereplők nem hitték volna, hogy valójában háborúban vannak.)

– Te vagy az, Pista? Én vagyok, Magyar. Itt van az ezred parancsnoka, politikai helyettese, elhárítója felsorakozva. Pista! Gyere előre!

– Nem megyek. Ejtsd foglyul őket és hozd hátra!

– Pista! Ne hülyéskedj! Hogy ejtsem foglyul őket, amikor udvariasan fogadtak? Gépisztolyos katonákkal fogjam őket le? Pista! Le vagy.....a, és bontottam a vonalat.

Mondom a cseh ezredparancsnoknak: Uram! Ne érezze magát nemzeti önérzetében sértve! Ami megtörtént, az megtörtént. Hogy az esztelen lövöldözést elkerüljük, kérem, jöjjön velem! Menjünk a Parancsnokságra. Mintha számított volna rá. Intett egyet: kivágódott a kapu, egy Skoda előállt. Már mentünk is. Hát így nézett ki a megszállás magyar módra. Hittünk abban, amiért odamentünk. Én hittem azt, amit akkor tettünk. Bíztunk abban, hogy jót cselekszünk. Mi oda kirándultunk, vendégségebe mentünk.”

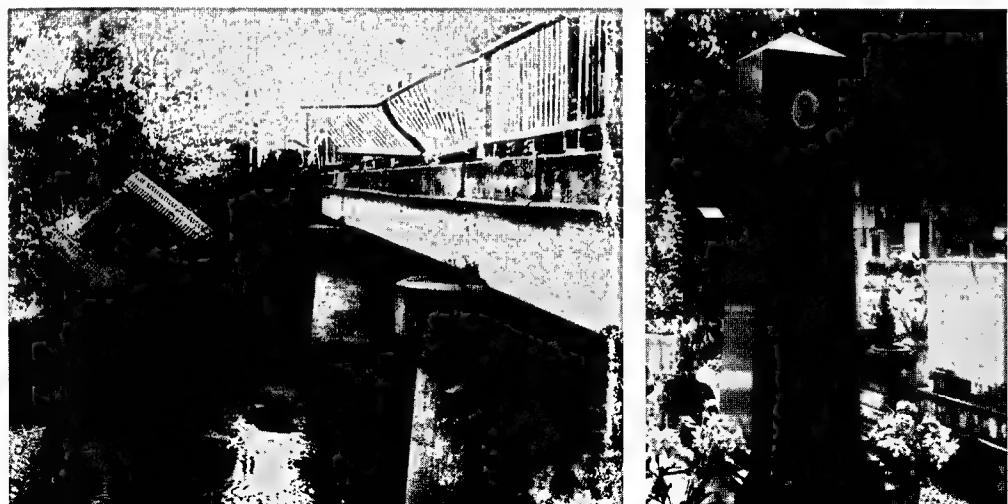
Furcsa vendégség az, ahova hívatlanul, tankokkal és felfegyverkezve mennek...

A Déli Hadseregsoport harcálláspontja előbb Csákvárra, majd Pozsonyba települt – általományában a magyar hadműveleti csoporttal. A csoport parancsnöka Szűcs Ferenc vezérőrnagy, MN VKF-helyettes,⁹¹ politikai helyettese: Kiss Lajos vezérőrnagy⁹², az 5. hadseregsoport parancsnok politikai helyettese, politikai osztályvezetője. Személye azért érdemel figyelmet, mert ő volt a politika feladatak végrehajtására alakított különleges csoport parancsnöka. Tevékenysége sorozatos problémák forrása volt a megszállás ideje alatt. Tagja volt a DHDSCS haditanácsának. Talán innen volt a felfokozott küldetéstudata. (Róla később olvashatnak.) A csoport létszáma tábornokokkal, tisztekkel, tiszthelyettesekkel, valamit kiszolgáló sorállománnal együtt 56 fő volt.⁹³

A 8. gépkocsizó lövészhadosztály (Zalaegerszeg) szervezettszerű ezredeiből a 8. harckocsiezred (Tapolca) és a 20. marcali tüzérezred békéhelyőrségében maradt. A hadseregsoport parancsnok parancsára a hadosztály helyettük átvette a 11. harckocsihadosztálytól (Tata) a 31. harckocsiezredet (Rétság) és a 22. tüzérezredet (Cegléd).

A hadosztály a csehszlovák határ átlépésekor Letkésnél, Ipolyságnál (Sahy) és Balassagyarmathnál átkelt az Ipolyon.

Az átkelés és az előrenyomulás folyamán tragikus esemény történt, amelyre senki sem számított. A 33. gk. lövészszred élén haladó egyik harckosci kormányműve meghibásodott, jobbra húzott, a macskakövön megcsúszott, átszakította az Ipoly folyón lévő híd korlátját és a folyóba zuhant. A harckosci nyitott tornyában Bogáth József tartalékos alhadnagy harckosci parancsnok állt, aki így a felborult tank alá került és meghalt.⁹⁴

A felborult harckosci (35) és Bogáth alhadnagy síremléke a zalaegerszegi temetőben (36)

Harcfeladatát 14 óráig végrehajtotta. Ellenállásba sehol sem ütközött.

Birtokba vette a kijelölt városokat, községeket és a Déli Hadseregsoport parancsnokának parancsa értelmében tíz helyőrséget hozott létre. A kisebb városokat, falvakat, termelőszövetkezeteket folyamatos járőrzéssel ellenőrizték.

A helyőrségek:

- 1.) Nyitra (Nitra): 33. gépkocsizó lövészszred;
- 2.) Nagytapolcsány (Tapol'cany) (1. sz. körzet): 63. gépkocsizó lövészszred;
- 3.) Szered (Sered) (2. sz. körzet): 33. gépkocsizó lövészszred;
- 4.) Érsekújvár (Nové Zámky) (4. sz. körzet): 63. gépkocsizó lövészszred;
- 5.) Léva (Levice) (5. sz. körzet): 31. harckocsiezred;
- 6.) Vágújhely (Nové Mesto nad Váhom): a 14. gépkocsizó lövészszred 1. gépkocsizó lövészszáslójával;
- 7.) Pöstyén (Piešťany): a 14. gépkocsizó lövészszred 2. gépkocsizó lövészszáslójával;
- 8.) Galbóc (Hlohovec): a 33. gépkocsizó lövészszred 3. gépkocsizó lövészszáslójával;
- 9.) Nagykürtös (Veľký Krtíš): a 31. harckocsiezred 1. harckocsizászlójával;
- 10.) Verebély (Vráble): (3. sz. körzet): hadosztály-hadtáp.

⁹¹ Szűcs Ferenc (Makó, 1922. december 30. – Budaörs, 1999. augusztus 2.) katonatiszt, a magyar katonai hírszerzés vezetője. /www.neb.hu/asset/phpaUtVjl.pdf. Letöltés: 2017.11.02.

⁹² Kiss Lajos vezérőrnagy, a Zala gyakorlat idején az összekötő csoport politikai helyettese. Hivatalosan a megszállt területeken folytatott propagandáért és a helyi lakossággal és a hatóságokkal fenntartott kapcsolatért volt felelős. „A dolgozó népet szolgálom.” 179. o. 43 hivatkozás.

⁹³ „A vonakodó szövetséges” 57. o.

⁹⁴ „Zala” 1968 36. o.

Augusztus 25-én a Déli Hadseregcsoport parancsnoka módosította, megnövelte a hadosztály feladatát, megszállási körzetét nyugatra, egészen a Kis-Kárpátok lábáig. A körzet mintegy 1500 km²-rel lett nagyobb. Egy új helyőrséget is felállítottak Nagyszombaton (Trnava). Ezzel egy időben bevonták a nagykürtösi helyőrséget.

A helyőrségek. Forrás: Google Map

A meg növekedett feladatok jelentősen meghaladták a hadosztály teljesítőképességét. Ezért a vezérkari főnök első ütemben egy karhatalmi zászlóaljjal, majd az egri 6. gépkocsizó lövészszredden erősítette azt meg. Az ezred, augusztus 25-én mozgósított, majd hosszú menet után érkezett meg Érsekújvár térségebe. A várost és környékét 27-én vette át a 63. gépkocsizó lövészszredtől. A hadosztály belső átcsoportosítás után kialakult új helyzete a továbbiakban egészen október végéig, a magyar erők hazatéréséig nem változott.

A vezérkari főnök a megszállás egész időtartama alatt napi összefoglaló jelentésekben tájékoztatta a honvédelmi minisztert – és rajta keresztül az MSZMP Politikai Bizottságát – a csehszlovákiai eseményekről, illetve a magyar haderő helyzetéről.

A jelentéseket Czinege Lajos honvédelmi miniszter rendszeresen bemutatta Biszku Bélának, az MSZMP adminisztratív ügyekkel foglalkozó titkárának, a fontosabb ügyekről pedig tájékoztatta Kádár Jánost is.

A teljesség igénye nélkül az adathalmazból bemutatom az első napi összefoglaló jelentést, melyet kétnaponta hasonlók követtek.

A MAGYAR NÉPHADSEREG VEZÉRKARI FŐNÖKÉNEK NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE⁹⁵

1. SZIGORÚAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban

1 pld: 3 lap

2. sz. pld.

Sfsz: GY/110

1. sz. pld. HM elvtársnak

2. sz. pld. Gyűjtő

NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS („ZALA“) 1968. augusztus 22. 09.00

1.) A NATO Főparancsnokság magasabb beosztású tisztjeit 21-én a reggeli órákban berendelték szolgálati helyükre. 1968. 8. 21. 19.00-ra ismételten összehívta a NATO állandó tanácsát. A NATO Főparancsnokság 21-én a reggeli órákban elrendelte a híradó és felderítő szolgálat megerősítését azzal a feladattal, hogy folyamatosan kísérjék figyelemmel a csehszlovákiai eseményeket.

Washingtonból származó információink szerint az USA Nemzetbiztonsági Tanácsa nem hozott érdemben döntést. A katonai beavatkozás gondolatát erkölcsi-politikai okok miatt elvetették. Ugyanakkor azonban saját fegyveres erői, illetve a NATO erők egy részének magasabb harckészültségi fokba helyezését határozta el.

Legújabb adataink szerint az európai USA erők ismeretlen egységei „Exercise Harvest Moon” fedőnévvel gyakorlat végrehajtását kezdték meg, a gyakorlat területe egyelőre ismeretlen.

Az osztrák haderőt 21-én 08.00-kor harckészültsége helyezték. Az osztrák-csehszlovák határt lezárták, és a határvédelmi erőket a hadsereg egységeivel erősítették meg. Az osztrák légi erők 21-én intenzív légi felderítést folytattak a csehszlovák-osztrák határ mentén.

2.) A prágai szabad legális rádió 05.35-ös hírében felhívja a csehszlovák rádióamatőröket, hogy segítsenek felderíteni a szövetséges megszálló csapatok rádióinak frekvenciáit, és jelentsék azokat a Csehszlovák Néphadsereggel egyeségeinek. Ez azért szükséges, mert ezek az adók „megtévesztő” adatokat közölnek a helyzetről, amelyek sértik a csehszlovák nép önérzetét. A kommentátor szerint ezeknek a szövegeknek megszerkesztésében részt vesz Bilak, Barbinek, Indra⁹⁶. Ezek voltak azok a személyek, akik a szovjet tisztekkel tárgyaltek.

95 Csémi Károly altábornagy összefoglaló jelentése 1968. augusztus 22. 09.00, Pataky 1, 5. o. Hadtörténelmi Közlemények, 110. évf. 1997/2. (Pataky 1)

96 Nevezetek a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjai.

3.) A feladat végrehajtásában részt vevő személyi állomány politikai magatartása megfelelő. Negatív politikai megnyilvánulásról jelentés nem érkezett.

A csehszlovák helyi párt- és állami vezetők magatartása továbbra is el lentmondásos. Egyfelől megértésüket és együttműködési szándékukat hangsúlyozzák, másfelől arra hivatkoznak, hogy a KB, a kormány és a Nemzeti Tanács tagjainak nyilatkozatát nem ismerik, felsőbb szerveiktől egyértelmű, világos utasítást nem kaptak. Ugyanakkor a nyitrai párt és állami vezetők igéretet tettek, hogy a rend helyreállításával és fenntartásával kapcsolatosan minden lehetőt megtesznek.

4.) A 8. gk. ho. csapatai a számukra kijelölt körzetekben folytatták a megszabott feladat végrehajtását, a területükön lévő objektumokban az éjszaka folyamán csend és nyugalom volt. A mai nap folyamán folytatták a helyzet további konszolidálására irányuló tevékenységeket.

Várják a hadosztály megerősítésével, anyagi utánszállításával kapcsolatos intézkedéseket. A hadosztály megindulási körletét felszámoltuk, a zárást megszüntettük, a visszahagyott anyagokat elszállítottuk.

A fenti jelentés önmagáért beszél, magyarázni nem kell.

Van egy katonai okmány, amelynek hitelességéhez nem férhet kétség. A tartalmához sem. Ebből hiteles képet lehet kapni arról, hogy mi történik az alakulatoknál. Ez a hadműveleti napló.

A hadműveleti napló

A hadműveleti napló olyan katonai okmány, amelyben, időrendi sorrendben rögzítik az adott katonai szervezet (vagy szervezetek, csapatok) napi tevékenységét. Hadműveleti naplót a katonai szervezet békeidőben, laktanyai körülmények között folytatott, terv szerinti tevékenysége során nem vezet. Ennek vezetésére nagyobb gyakorlatokon, átfogó hadműveletek vagy háborús tevékenység esetén kerül sor.

Hadműveleti napló vezetésére önálló zászlóalj, ezred, hadosztály, vagy ettől magasabb katonai kötelék esetében kerül sor. A hadműveleti napló, vezetési okmány. Kezelésére, tárolására, megőrzésére ügyviteli szabályok vonatkoznak.

Így maradhatnak fenn az utókor számára – kortörténeti dokumentumként – nagy idők nagy eseményei tényszerűen. Amit aztán bárki kedve szerint értelmezhet. Csak semmi értelme nincsen.

A hadműveleti naplónak szigorú szempontrendszerű tartalma van. Erre az egységes értelmezés miatt van szükség. Ezen túl megkiméli a jelentéstevőt a felesleges körmondatoktól, a meseszerű elemektől. A jelentés szempontjait minden a katonai tevékenység határozza meg.

Jelen esetben a 8. gépkocsizó lövészhadosztály 1968-as csehszlovákiai hadjárata, amely háborús körülmények között zajlott.

A hadosztály hadműveleti naplójában az alábbi szempontok szerint kerültek rögzítésre az események.⁹⁷

A napi hdm. (hadműveleti) összesítő jelentés szempontjai:
(Felterjesztendő: naponta 14.00-ig és a helyzetnek megfelelően 16.00-ig.)

a.) (1) A tevékenység rövid jellemzése, az egység és alegység elfoglalt helyzete: ezred, zászlóalj, századig bezárólag.

b.) (2) A CSN (Csehszlovák Néphadsereg) csapatai tevékenységének rövid jellemzése, csoportosítása és várható szándéka (szükség esetén tartalmazza a politikai helyzet kérdéseit is).

c.) (3) A parancsnok elhatározása a további tevékenységet illetően.

d.) (4) Az egység, alegység harci állapotának rövid jellemzése. Anyagi eszközökkel történő ellátottsága (biztosítása).

e.) (5) A személyi állomány, a harckosci (hk.), a páncélozott járművek (BTR), a tüzérségi eszközök – lövegek és aknavetők –, valamint a gépjárművek veszteségei. (A fenti veszteségekről szóló jelentések – ezenkívül – kötelesek felterjeszteni a megfelelő fegyvernemi és szolgálati ág főnökök vonalán is.)

f.) (6) A zsákmányolt fegyverzet és felszerelés mennyisége, fajtája, valamint a letartóztatott polgári személyek és a letartóztatás oka.

g.) (7) A vezetési pontok települési helye, az alárendelt csapatokkal és az előjáró törzsekkel az összeköttetés megléte és annak állapota.

h.) (8) A harckiképzés helyzete.

i.) (9) Az ezred (önálló zászlóalj) körletében kialakult katonai-politikai helyzet.

j.) (10) A csapatok ellátásával és helyzetével kapcsolatos kérdések.

k.) (11) Kérelmek az előjáróhoz.

Mint az a szempontokból is kitűnik, itt már a megszállás alatti katonai tevékenységről jelentettek. A jelentés a kiépített tábori telefonvonalakon vagy rádióon (zárt csatornán) keresztül történt.

A sorszámozás egyfajta rejtjelezést is jelentett: például 1.-hez, 3.-hoz stb., és akkor lediktálta a jelentés tartalmát. Mindent kézírással rögzítettek.

Telefonvonalak kiépítése: „tyúkbelesek”
(HTM-43732 (37)

97 „Zala” 1968 Az MN 8. gépkocsizó lövészhadosztály hadműveleti naplója Csehszlovákia megszállásának időszakából. Hadiörténeti Levéltár. Szerkesztette: Solymosi József Bp. Puedló Kiadó 2012.

A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány kivonat, amely bemutatja a mozgósítás elrendelésének időszakát különböző katonai szervezeteknél.

Elsőnek a Magyar Néphadsereg Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség Összekötő Csoportjának 0045. nyilvántartási számmal ellátott hadműveleti naplójából néhány kivonatolt információ.

Eseménynaplázás: megkezdve 1968. 07. 28-án.

- 07. 28. 08.00. Eligazítás. 16.00. ellenőrző csoport indul a 8. gépkocsizó lövészhadosztályhoz.
- 07. 30. 09.10. Lakatos vezérőrnagy hadosztályparancsnok jelentette, hogy a készrőlétet elérte.
- 08. 01. 22.30. A 14. gk. ezred lőszerzállító tehergépkocsija felborult. A gépkocsivezető combnyaktörést szenvedett.
- 08. 02. 09.30. Lakatos vezérőrnagy hadosztályparancsnok kéri, hogy a felderítők a határőrséggel együttműködve derítsek fel Esztergom-Sturovó környékét.
- 08. 02. 22.00. A 22. tüzérezred, valamint a 33. gk. ezred eredményes lögyakorlatot hajtott végre.
- 08. 03- 08.15-ig gyakorlatok, kiképzés, harckészültség-gyakorlás, parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok. Tifusz-tetanuszoltás, magyar-szovjet híradó gyakorlat.
- 08. 16. Panaszok a helyi erdészettől, hogy az oroszok vadásznak.
- 08. 17. 22.20. Parancsnoki értekezlet a 8. gk. hadosztálynál. Részlet vesznek: Ivanov altábornagy frontparancsnok, Petrenko vezérőrnagy a helyettese, Szűcs Ferenc vezérőrnagy és összekötő csoportja, valamint a 8. gk. hadosztály parancsnoka, helyettesei és az egységek parancsnokok. (Pontosítják a katonai feladatok részleteit.)
- 08. 18. 24.00. Szűcs Ferenc vezérőrnagy eligazítja a hadosztályparancsnokot. Véletlenszerűen a megszállás pontos menetrendjéről. Tájékoztatókat adnak ki, a feladatokat zászlóalj szintig leviszik.
- 08. 19. 07.40. A 33. gk. ezredtől B. István sorkatona eltávozásról nem vonult be. Eligazítják a zászlóaljparancsnokokat. A járművek lefestése befejeződött. (A légi és földi azonosítás végett egyezményes jeleket festenek minden járműre. A magyarok a járművek hosszengelyével megegyező irányban, középen széles fehér csíkok.)
- 08. 20. 00.40. A 8. gk. hadosztályparancsnok 0022. számú összefoglaló jelentése. 1. Az erkölcsi, politikai, fegyelmi helyzet jó. 2. A hadosztály és alárendelt csapatai a tervezett feladat végrehajtására felkészültek. 12.00-kor a hadosztályparancsnok az állománynak eligazítást tart. 3. A csapatok folytatják a járművek felkészítését. 4. A híradásban probléma nem volt. 5. Egynapi hidegélelem kiosztva. 6. A harcérték rendben.
- 08. 20. 14.10. Kiss Lajos vezérőrnagy jelenti: Holnap 15 járási titkár érkezik Nyítrára. Gajdán alézredes viszi őket. A 2. számú menetvonalon mennek. A 44. szovjet ezred nem ott megy. Így a 8. gk. hadosztály előtt nem megy senki.
- 08. 20. 15. 30. Ma 18.00-kor átérünk a moszkvai időre. Így 20.00 lesz.
- 08. 20. 15.40. Üzenet Lakatos vezérőrnagynak. A határőrség elintézi a cseh határőrséggel, hogy Sturovónál a közös őrsön várjanak minket. Ha a sorompó nyitva lesz, minden rendben. Ha a sorompó zárva lesz, akkor segíteni kell a szlovákoknak. (Le kell fegyverezni őket.) Erről a határőrség tud.

A megszállás óráit szintén a hadműveleti naplók alapján követhetjük nyomon.

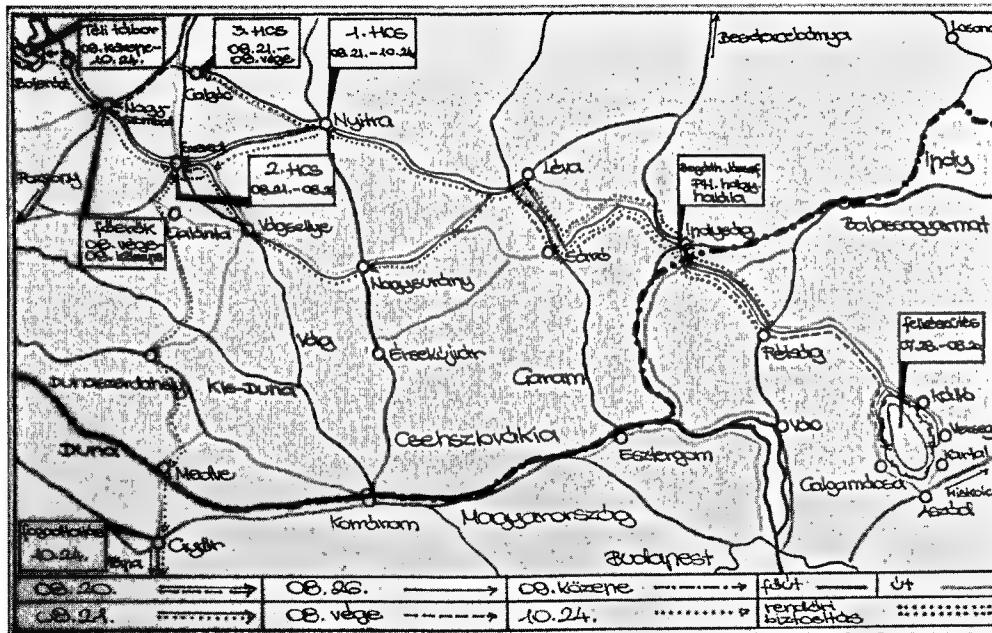
Ezek az órák nem csak a résztvevőknek voltak izgalmasak. Azok a tisztek, akik az ügyeletben voltak, és a hadműveleti naplót vezették, szintén magas fokú stresszhelyzetet viseltek el. Nem csak az események rögzítése terhelte őket. Mint képzett katonák, képzeletük segítségével megpróbálták beleélni magukat az eseményekbe. Ez volt az igazi örölet.

Az események moszkvai idő szerint folytatódnak.

- 08. 20. 20.00. Lakatos vezérőrnagy jelenti: operatív csoportjával elindult. 20.25-kor az előreolt harcálláspontjára (EH) megérkezett. Telefon-összeköttetés nincs, csak a rádió működik.
- 08. 20. 21.00. A felderítő zászlóalj megindult. A 14. gk. ezred elhárító tisztje jelentette, hogy a Kossuth rádió hullámhossza mellett egy magyar nyelvű adó bemonda, hogy a magyar csapatok mennek Csehszlovákiába. Ezt P. József és L. János honvédek hallották 17.00-kor.
 - 21.30-kor a 22. tüzérezred és a 63. gk. ezred megindult.
 - 22.20-kor a 93. páncéltörő tüzérezred megindult.
 - 23.00-kor a 14. és a 33. gk. ezredek megindultak. CS-00.10-kor a rádiótilalom feloldva.
 - 23.52-kor jelentenek Czinege Lajos honvédelmi miniszternek. A hadműveletek megkezdődtek.
- 08. 21. 00.08. A 8. gk. lövészhadosztály parancsnokság az előrevonást megkezdte. A hadosztályt ezalatt az EH-ról (előreolt harcálláspont) a törzsfőnök irányítja.
- 00.40.-kor a 31. harckocsi ezred megindult. Gyorsítják az előrevonást.
- 02.00-kor a hadosztály első lépcsője a határt átlépte. Ellenállás nincs. A 33. gk. ezreddel összeköttetés nincs.
- 04.30. A 8. gk. lövészhadosztályal a VCS⁹⁸ és a ZASZ⁹⁹ összeköttetés megszűnt.
- 06. 00-kor Lakatos vezérőrnagy jelentette, hogy a 33. gk. lövészrezred 05. 00-kor az 5. számú objektumot elfoglalta. A hadtáplépcső átlépte a határt. Az alakulatok a kijelölt menetvonalakon menetelnek.
- 11.00. Még nincsen összeköttetés Lakatos vezérőrnagy hadosztályparancsnokkal.
- 14.00-kor a hadosztályparancsnok jelent a vezérkar operatív csoportjának: A hadosztály csapatai elértek a végcélit. Szob településen a helyiek szolidárisak. Valójában a televízió és a rádió hatására szervezik az ellenállást, tömegdemonstráció formájában. mindenütt nagyon erős a magyarellenes hangulat. A magyarokat dobálják és fasisztázák. Topolcsányban a bevonuló alakulat parancsnokát tömeg vette körül, úgy kellett kiszabadítani. A hadosztályparancsnok 1-2 egységnyi manőverezési tartalékok kér a szovjetparancsnokságtól. Az oroszok válasza: a kijelölt körletben a magyarok feladata, hogy fenntartsák a rendet.

⁹⁸ Különleges frekvenciájú közvetlen telefon-összeköttetés. A pártállami elit a szovjetek által üzemeltetett, lehallgathatatlan, hő- és vízálló VCS-vonalon bonyolította kényesnek ítélt beszélgetéseit.

⁹⁹ Zárt csatornás rádió-összeköttetés a katonai parancsnokoknak.

A 8.gk. hadosztály megszállási körzetének vázlata (38)

Hát így lettek magukra hagyva a szövetségesi kötelékben tevékenykedő magyar csapatok a DNY-Szlovákia megszállásával. Később a szövetséges főparancsnokság ezt megtoldotta azzal, hogy a felelősségi körzet határát megnövelte. Ezért újabb magyar egységeket kellett Csehszlovákiába vezényelni.

A továbbiakban a 8. gk. lövészhadosztály hadműveleti naplójából követjük nyomon az alárendelt katonai alakulatok tevékenységét;¹⁰⁰

1968. augusztus 23.

- A 14. gk. lövéssezred ügyeletes tisztje (a továbbiakban: ÜTI) 04.00-kor jelenti, hogy a hadtáptávezetési pont irányába a folyó felől egy csoport érkezett. Az őr, figyelmeztető lövést adott le, mire azok elszaladtak.
 - A 14. légyvédelmi tűzérosztály ÜTI jelenti, hogy a 3. üteg által elfoglalt laktanyában kitűzték a fekete lobogót. Plakátokat ragasztanak.
 - A 14. légyvédelmi tűzérosztály ÜTI 10.00-kor jelenti, hogy az üteggel szembeni üzem falára jelszavakat festenek. Léván az éjjel milíciaellenes jelszavak festése folyt. A magyar csapatokkal együtt járőrözöző milicisták közbeléptek. Fegyverhasználat következtében két helyi civil könnyebben megsérült. A jelentés a fegyverhasználatot nem részletezi.
 - A 14. gépkocsizó lövéssezred jelenti, hogy folyik a jelszavak festése. Nové Mesto létszáma 800 fő. A lőszerraktár helyét még pontosítják.

- A 63. gk. ezred jelenti, hogy nincs zavargás. Járőrözik.
- A 31. harckosci ezred 13.40-kor jelenti: Az utcán csoportos ácsorgás. Az utcán haladó FUG-ot ököllel fenyegetik, kiabálnak. Más nem volt.
- A 33. gk lövéssezred 17.00-kor jelenti: Nyitrán a rádióállomás elfoglalva, 4 fő le-tartóztatva, 3 darab géppisztoly és 1 db pisztoly elkobozva, lefoglalva. Jelenleg a helyszínt egy szakasz biztosítja. A rendőrség nem volt hajlandó együttműködni.
- A 31. harckosci ezred jelenti: Utak rendben. Útjelző táblák elforgatva. Éjjel a fel-adatot végrehajtottuk.
- A 14. gk. lövéssezred jelenti: plakátragasztókat fogott. Leopoldov: A börtönben bűnözök vannak, nem politikaiak. 1100–1300 fő. Nem járnak ki dolgozni.
- A 63. gk. lövéssezred jelenti: Nové Zámky: 12–13 óráig volt sztrájk az üzemekben, nem dolgoztak. Egyébként dolgoznak. Az utakra különböző jelszavakat festenek. A technika állapota elég rossz, sok a meghibásodott gépjármű.

Rendkívüli eseményt rögzítenek:

- A 33. gépkocsizó lövéssezred állományába tartozó Sz. Sz. százados 1968. 08. 23-án 21.00-kor rövid ideig tartó rosszszüllőt után meghalt. A halál oka valószínűleg szívtrombózis. Hazaszállítására intézkedés történt.

- A 14. gépkocsizó lövéssezrednél 1968. 08. 23-án égési baleset történt. Egy BRDM harcjármű indítása közben L. L. honvéd a porlásztóba benzint öntött. A kezében lévő benzines dobozban a benzin lángra lobbant, és a kezén 8 napon túl gyógyuló égési sérülést szenvedett.

A jelentések tartalmából, a fogalmazás módjából és tömörsegéből is látszik, hogy az adott körülmények között nem volt idő cirkalmas körmondatokra. Csak a lényegre szorítkoztak. Ez nem minden esetben volt kielégítő. Mégiscsak „háborúban” voltak. Valójában minden információ az ügyeletes parancsnok nyakába zúdult, ami az érdemi munkát szinte lehetetlenné tette. Intézkedni és folvamatosan igyvezetni szinte lehetetlen volt.

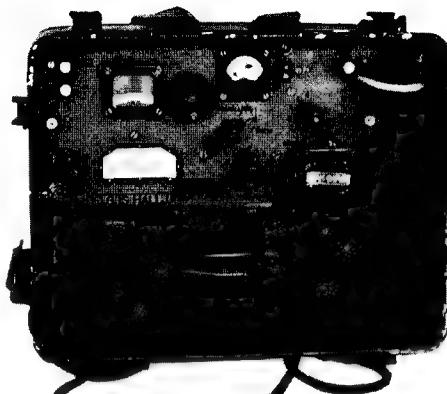
Ezért a hadosztályparancsnok 1968. augusztus 25-én rendszeresítette az ügyeletes hadműveleti segítő tiszti beosztást.

A hadműveleti segítő feladata volt:¹⁰¹

1. Ellenőrizze az alárendeltekkel az összeköttetés állapotát.
2. Tartsa nyilván a csapatok helyzetében beállt változásokat, eseményeket.
3. Nyújtson segítséget az ügyeletes parancsnoknak az ügyek intézésében.
4. Az alárendelt ügyeletes parancsnokok jelentéseit szedje naponta.
5. Jegyzetfüzetbe összegezze az ügyeletes parancsnok jelentését.
6. Továbbítsa az előljáró felé az ügyeletes parancsnok jelentését.
7. Szolgálatátadásakor a váltó hadművelet-segítővel közölje: a szolgálati ideje alatt történt eseményeket. Az azokkal kapcsolatos intézkedéseket és jelentést. A folyamatban vő ügyeket a jegyzetfüzet alapján adja át.

101 MN „Zala” 1968, 37, o.

Ennek megfelelően alakították át a korábban kiadott helyzetjelentés szempontjait. Tálan száraznak, és a kívülállók számára ezek a sorok nem mondannak semmit. A katonák viszont szempontrendszerük között élik minden nap életüket. Ezért van az, hogy amikor egy katona és egy civil beszélget, a kifejezésmódjukban más-más szavakat használnak. A szempontrendszer elveszi a katonától a gondolkodás és a kifejezés szabadságát. Nem növeli a kreativitásra és az önállóságra. A katoná érti ezeket a kifejezésekét, amikor a szempontok a szívatás magasiskoláját képezték. A civileknek meg szabad ezen mosolyogni.

R10 rádiókészülék (39)

Harckocsi menetoszlop (40)

A helyzetjelentés szempontjai 1868. szeptember 11-ig:

1. Volt-e valamilyen katonai akció?
2. Milyen volt a jellege és eredménye?
3. Az ott elhelyezett csapatokkal milyen a kapcsolat?
4. Hol folytatott tárgyalásokat, ki, kivel és milyen eredménnyel?

5. Az objektumok környezetében bekövetkezett változások.
6. A csapatok helyzetében beállt változás (elhelyezés stb.)
7. A harcértékben beállt változás.
8. Fontosabb intézkedések.
9. A saját politikai ténykedés hatása a személyi állományra.

A helyzetjelentésen kívül kértek egy harcjelentést is, melynek csak két pontja volt.

Harcjelentés: 1968. 09. 11-ig.

1. A csapatok helyzetében és tevékenységében beállt változások.
2. A helyi lakosság és a Csehszlovák Néphadsereg csapatainak magatartásában történt változás.

A jelentések ideje naponta:

1. 07.30–08.00
2. 13.30–14.00
3. 20.00–21.00

A szempontoknak és a feszes időrendnek megfelelően – minden különösebb értékelés és megjegyzés nélkül – bemutatom a hadosztály 13.30-kor küldött helyzetjelentését.

1. Katonai akció nem volt.
2. –
3. A 31. hk. e. kapcsolata romlott, a 14. gk. e. kapcsolata jó. A 33. és a 63. e. kapcsolatban változás nem történt a csehszlovák katonai alakulatokkal.
4. Tárgyalások nem folytak.
5. Az objektumok helyzetében változás nem állt be.
6. A csapatok helyzetében változás nincs.
7. A harcértékben változás nincs.
8. A „Február” jelzéssel kapcsolatos intézkedéseket kiadtuk.

A hadosztály 20.00-kor küldött helyzetjelentése.

1. Jelentem, a mai nap folyamán katonai akcióra nem került sor. Tovább folyt a helyőrségek által készített közös feladat végrehajtása, amiben egyes helyeken vonakodás tapasztalható a csehszlovák fegyveres testületek részéről. Pl. Léván a csendőrparancsnok azt jelentette, hogy ő pozsonyi utasításra vár.
2. Nem történt.
3. Az objektumokban lévő csapatokkal kielégítő a kapcsolat.
4. A nap folyamán tárgyalásokat nem folytattunk.
5. Az objektumok helyzetében nem történt változás.
6. A csapatok helyzetében jelenleg változás nincs. Megkapták a parancsot az előljáró intézkedése szerinti átcsoportosítás végrehajtására.
7. A hadosztály harcértékében nem történt változás.
8. A hadosztály az átcsoportosítási tervét elkészítette, 20.00-kor megkezdte végrehajtását.

Minden bizonnal ez a „Február” intézkedési terv: Ennek tartalma, hogy a magyar csapatok elhagyják az általuk megszállt katonai és polgári objektumokat, és a települések szélen vernek sátorát. Erre azért került sor, mert az eredeti tervek szerinti ellenállás nem

következett be. A szlovákok békésen türték, hogy megszállják őket. Már az első napokban normálisnak mondható helyzet alakult ki, így a megszállást eredeti formájában nem kellett fenntartani. Másrészről pedig a helyzet normalizálását segítette elő, hogy a csapatok a városok, települések határain kívülre költöztek.

A megszállás idegörlő minden napjai azért szolgálnak néha üdítő történettel: mintha nem is háború lenne. Jelentik a hadosztályparancsnoknak, hogy a honvédelmi miniszter elvtárs üzeni Lakatos Béla elvtársnak, célszerűnek tartja, ha gondol a légvédelemre, és saját eszközeivel megszervezi, mert az ottani honvédelmi szövetségnek sok ilyen kiszuperált gépe lehet. Kis gépek, jó volna tudni, hol vannak ilyenek.

MHSZ repülőtér (41)

Súlyos és komikus üzenet. Súlyos, mert a honvédelmi minisztertől jött, nem lehet figyelmen kívül hagyni. **Komikus, mert „üzeni”**. És mert a hadjárat során, meg a harcsembályzatok szerint is a csapatok légvédelmének a megszervezése szerves része a katonai tevékenységnek. Miért tartja ezt a miniszter annyira fontosnak? Csak találhatni lehet. Én azt találtam ki, hogy nyilván egy megbeszélésen a hazai honvédelmi szövetség egy túlbugzgó, de nem képzett vezetője „beötletelte” a dolgot. S minthogy „lehet benne valami,” szegény miniszter „megüzente” a hadosztályparancsnoknak. Csak remélni lehet, hogy az üzenetet az érintett nem egy felé irányuló öklös karlengetéssel és „hess, hess” vezényszavakkal nyugtázta. A habitusból kitellett volna.

Azután ha minden nem lenne elég, 1968. augusztus 26-án a hadosztályt a 267. számú távmondati parancsban napi hadműveleti összefoglaló jelentésre kötelezték.¹⁰²

A jelentés szempontjai:

1. A csapatok egynapi tevékenysége, helyzete.
2. A helyi lakosság és a csehszlovák NH egységeinek magatartása.
3. Milyen csehszlovák egységeket fegyvereztek le és vettek őrizetbe? Milyen katonai objektumokat vettek őrizetbe (bázisokat, raktárok, rádió- és tévéközpontokat)?
4. Mennyi és milyen fajtájú fegyvert és löszert fedtek fel, és mennyit vettek át?
5. A helyőrség-parancsnokságok szervezéseiben történt változások.
6. A páncélos és gépkocsi-traktor technikai összevonása.
7. A csapatok ellátottsága a különböző alapvető anyagi eszközökkel.
8. A személyi állomány veszteségei, a feladat végrehajtása során történt sebesülések, sérülések és tragikus (rendkívüli) esetek.
9. Harci technikában történt veszteség (csak a vissza nem térülő, ill. használhatatlanná váltakat).

A jelentés 8–9. pontja alapján nyilvánvaló, hogy itt még mindig számoltak a fegyveres harc lehetőségével. A bevonulás óta eltelt hat nap nem győzte meg a szovjeteket, hogy itt a NATO nem akar bevonulni, a csehek meg nem akarnak ellenállni. Partizánharc meg nem alakult ki.

A harcjeleléseket naponta kellett felterjeszteni. A 03.00 órás helyzetet 04.00-ig, a 13.00 órás helyzetet 17.00-ig. A jelentések a szovjetparancsnokság mellett működő magyar hadműveleti összekötő csoporthoz lettek beküldve. (Na meg a magyar vezérkarhoz.)

A napi hadműveleti összefoglaló jelentést moszkvai idő szerint naponta 19.00-ig kellett felterjeszteni. A hadosztály be lett szorítva a különböző szempontok szerinti jelentések erdejébe. Csak az számított, ami le van írva. Csak azt írták le, ami számított. Ez a bürokrácia katonai megfelelője.

1968. augusztus 26-án 07.30-kor a hadosztály az alábbi helyzetjelentést terjeszti fel:¹⁰³

1. A hadosztály alárendelt csapatoknál az átcsoportosítás végrehajtása során katonai akcióra nem került sor.
2. Nem volt.
3. Az új helyőrségekben a kapcsolat felvétele a körülményekhez képest megtörtént.
4. Nové Mestóban tárgyalás folyt az iskolaparancsnokkal és politikai helyettesével. A tisztek között egység tapasztalható. Svoboda köztársasági elnök utasítását várják. A parancsnok jelentése szerint szeptember 1-jén növendékek fognak bevonulni. Ezt nem tartják célszerűnek. Kérik az elhalasztását. A kerületparancsnok felé kérnek intézkedést.
5. Az objektumok helyzetében az átcsoportosítás a jóváhagyott tervek szerint megtörtént. Időben beértek az új objektumaikba. A feladat végrehajtása eddig nem ütközött akadályba.
6. Nincs válasz.

¹⁰² MN „Zala” 1968. 39. o.

¹⁰³ MN „Zala” 1968. 40. o.

7. A harcértében a változás az, hogy a 14. gk. lövészszred állományából még magyar területen elveszett gépkocsi megkerült, be lett szállítva az aszódi alakulathoz.
8. Intézkedtem a posta kiszállítására.
9. A személyi állomány erkölcsi, politikai, fegyelmi helyzete megfelelő.

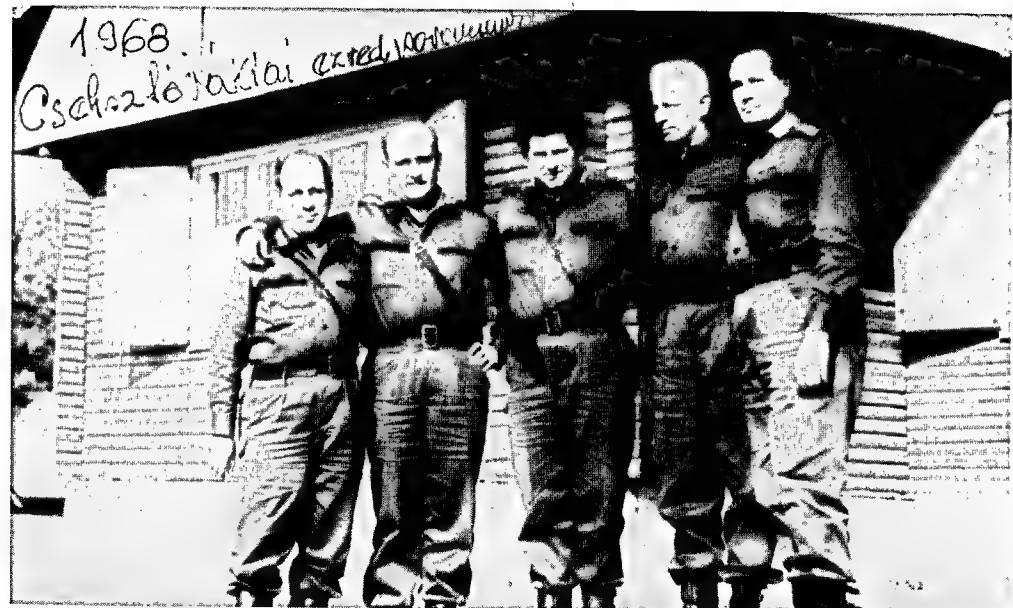
Barátkozás a helyiekkel, Dohina major, 1968.08.26. (42)

Ma már mosolyt fakasztó a jelentés 7. pontja. Akkor nem volt az. Hat napig keresték. Kifele titkolták. Mi történetett? Elveszett, eltévedt, baleset érte, megszöktek? Vagy így tiltakoztak a bevonulás ellen? Az eset nem kis dilemmát okozott a katonai elhárításnak. Nem tudták bizonyítani, hogy szöktek vagy tiltakoztak. Amikor megkerültek, győzött a bölcsesség: elvesztek. Az nem büntetőjogi kategória. Dönthettek róla parancsnoki fegyelmi hatáskörben.

A továbbiakban nem tartom szükségesnek, hogy a hadműveleti napló minden bejegyzését idézzem. A naplóban az idő előre haladtával egyre több a nemleges bejegyzés, ezért csak kivonatosan, a figyelmet érdemlő eseményeket foglalom össze. Közlésükkel az volt a szándékom, hogy az események filmszerűen peregenek az olvasó előtt.

1968. augusztus 26.

A 14. gk. lövészszred 1968. 08. 26-án 14.00-kor jelenti, hogy a Nove Mesto területén lévő löszerraktár őrzését átvették. A híradó tiszti iskolára 700 fő növendék bevonult. (A magyar katonai szaknyelv „növendékeknek” nevezte a tiszti iskolára bevonultakat. Később 1971-től lett a megnevezésük „hallgató”.)

A nagykanizsai 14 gk ezred vezetése (43)

A 31. hk. ezred 20.00-kor jelenti, hogy körletében műsorszóró és zavaró adó van. Helye ismeretlen.

A 14. gk. ezred 20.10-kor jelenti, hogy az adót bemérte 328-789/9 és 322-785/9 területén.

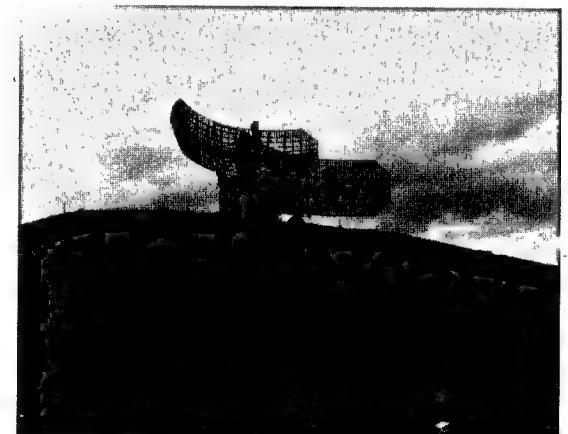
A 6. gk. ezred 20.30-kor a hadosztály alárendeltségébe került. (Mint ismeretes, a szovjetek a bevonulást követően közölték, hogy a 8. gk. hadosztály felelősségi körzetét megnövelték. Azt saját csapataival kell megszállni. Ezért került sor utólag a 6. gk. ezred Egerből történt kiszállítására Nové Zámkyba.)

1968. augusztus 27.

Az 5. rádiótechnikai zászlóalj egy százada 07.30-kor Nyitra térségebe települ, és a 8. gk. lövészhadosztály közvetlen alárendeltségébe kerül.

A 14. gk. lövészszred a szovjet csapatokkal együttműködve hajnali 04.00-kor Nove Mesto helyőrségben 3 darab 1 kW-os adó-vevő készüléket kozozott el.

A csehszlovák parancsnokok továbbra is kérlik, hogy a magyar csapatok hagyják el a laktanyákat.

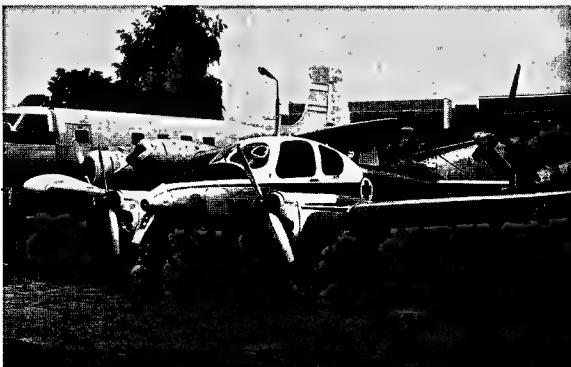
P37 radar (44)

A 33. gk. lövéssezred 13.50-kor jelenti, hogy a 361-166/2 körzetben nagy raktár van. Az ismeretlen raktár körül légvédelem és biztosítás van szervezve. A légvédelmi ágyúk álcázva vannak, és egy század őrzi. 352-161/5 területén lőszerraktár van, 30-40 fő őrzi.

A 63/1. lövészzászlóalj 14.10-kor parancsot kapott a Topolcsányba való bevonulásra.

A 33. gk. lövéssezred felderítő szolgálat főnöke 18.00-kor jelenti, hogy Trnava laktanyában a 63. repülő irányító és lokátor zászlóalj van. Létszáma 500 fő.

Piešťany repülőtéren a vasút és a közút között egy 1400 m-es, egy 1600 m-es és egy 14 km-es beton kifutópálya van. A reptéren három nagy hangár és egy leponyvázott IL-14-es és egy Morava L-200-as repülőgép van. A reptér mellett laktanya, melyben egy műszaki lokátor zászlóalj van.

Morava L-200 kisreplülő (46)

IL 14 típusú repülőgép (45)

A 14. gk. lövéssezred 18.10-kor jelenti, hogy a 7. számú körzet hét üzemből a munkásőrségnek tárolt 300 db fegyvert begyűjtötte. A csehszlovák javító századdal együttműködve 60 db géppisztolyt foglaltak le, és közösen őrzik.

1968. augusztus 28.

A 63. gk. lövéssezred felderítő főnöke 21.50-kor jelenti, hogy a 22. páncéltörő tüzér ezred laktanyájában a fegyvereket és a lőszereket rendben lezárva találta. Örzésük biztosított. A laktanyából egy rész le van választva drótkerítéssel, melyben vietnami lányok és fiúk vannak elhelyezve, ázsiai náthában szenvet nagyobb részük. Később megállapították, hogy a vietnamiak nyelvtanulás céljából voltak ott. Elzárva azért voltak, hogy az eseményekbe ne keveredjenek bele. Ne szököjenek meg.

A 36. műszaki zászlóalj 24.00-kor 4 fő polgári egyént átadtott az operatív (elhárító) tisztek, mivel a magyarok által kiadott röpcédulákat égették.

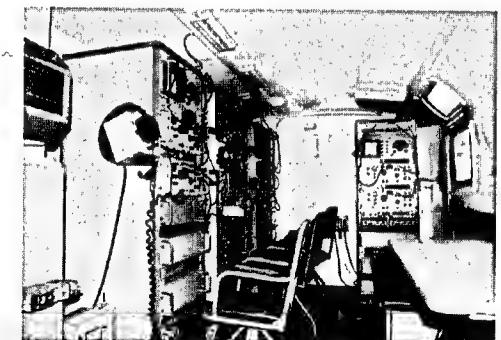
1968. augusztus 29.

A 33. gk. lövéssezred jelenti, hogy a fegyveres erők tevékenységében változás nem állt be. A tisztek tartózkodóak. A felderítő szervek a kiadott intézkedéseknek megfelelően folytatják a csehszlovák hadsereg tevékenységének figyelését.

A 33. gk. ezred tábora. Légitábor (47)

A 8. gk. lövészhadosztály felderítő főnöke 23.00-kor jelenti: Potvorice területén a rádió-felderítés kalózadót mért be. A templomtoronyban adó antennája szemmel is látható. Neiger örnagy és Nagy István örnagy együttműködést szervez az elhárító szervekkel. Az elhárító csoport beméri a rádiót. A felderítő csoport megfigyeli a templomtornyot és a környékét. A rádiók lehallgatására felkészültek, és ha az adás megindul, beméri annak pontos helyét. Amennyiben az antennánál vannak, úgy azokat is el kell fogni. Amennyiben az adás nem indul meg reggel, vagy az adatok nem pontosítottak, úgy ki kell várni. Parancs, hogy az adót a kezelőjével együtt kell elfogni. Az akcióról fényképfelvételt kell készíteni. (Néha egy kis izgalom is keveredett a minden napok egyhangúságába.)

URHF irányító központ (48)

1968. augusztus 30.

A 33. gk. lövészszred 20.00-kor jelenti: Trnava-i repülő és lokátor zászlóalj parancsnoka A. S. alezredest 28-án berendelték Brnóba. Ma megjött. S. alezredes parancsba kapta:

- Kötéles a szövetséges csapatokkal a fegyveres összetűzést elkerülni.
- A rendet fenn kell tartaniuk.
- A felülről jövő parancsokat köteles végrehajtani.
- Mindennemű honvédségi anyagot együtt kell tartani, polgári személyeknek nem adható ki.
- Technikai anyag mozgatása csak javítás céljából lehetséges. Előtte engedélyt kell kérni.
- A szövetséges csapatokkal keressék az együttműködést.
- Ügyeletes alegységeket kell szervezni a rend fenntartása érdekében.
- A milícia, a csendőrség és a honvédség együtt biztosítsa a rendet.
- Ha nem tudják a rendet fenntartani, akkor segítséget kell kérni a szövetséges (megszálló) csapatoktól.

Nevezett és politikai helyettese – W. W. alezredes – a 33. gk. lövészszred parancsnok harcálláspontján kifejtették azon nézetüket, hogy a helyzet szerintük normalizálódott, és a Magyar Néphadsereget ki kellene vonni. Arra kérték az ezredparancsnokot, hogy ezt a kérést továbbítsa az előjárói felé. Ezt az ezredparancsnok visszautasította.

A33. gk ezred fegyverjavító műhely állománya (49)

S. alezredesről a felettese, a katonai körzet parancsnoka és a városi tanács elnöke elmondta, hogy jobboldali beállítottságú. A kapott parancsral szemben ellenállás nincs, de a tisztek egy része helyezkedik. A városban erősödik a baloldal. Beindították a kiképzést. Naponta ezredszorakozót tartanak. A személyi állomány a kapott parancsokat végrehajtja. Végre 10 nap után magára talált a Csehszlovák Néphadsereg. Tapasztalható a közeledés a magyar katonák felé.

A 42. felderítő zászlóalj állományába tartozó N. S. őrnagy 1968. 08. 30-án járóőrszolgálatot látott el. A szolgálat befejezése után 22.30-kor egy csehszlovák háznál italozott beosztottjaival együtt. Botrányt nem okoztak. A hadosztály-parancsnok az ügyet tisztíti becsületbíróság elé utalta. A becsületbíróság javasolta nevezett egy rendfokozattal történő visszavételét.

Több helységben új jelszavak jeletek meg: „Magyarok! Vár a családotok!”

1968. szeptember 01.

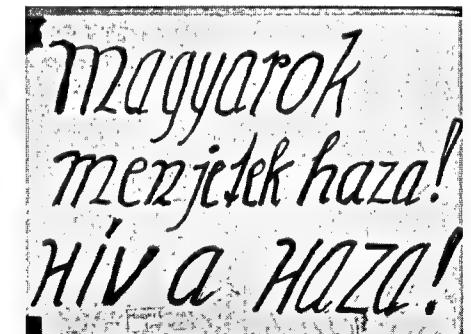
A 14. gk. lövészszrednél 1968. 09. 01. 20.50-kor fegyverbaleset történt. A Nove Mesto-i csehszlovák laktanyában kettő magyar és egy cseh katona teljesített egyszerre őrszolgálatot. A cseh katona megmutatta a magyaroknak, hogyan kell szétszedni a fegyverét. Ezután S. honvéd mutatta meg, hogyan kell az AK géppisztolyt szétszedni. Hátrahúzta a zárszerkezetet, levette a tokfedelet. A tárat elfeljette kivenni. Közben visszatette a tokfedelet, és elhúzta a billentyűt. A tőle két méterre álló cseh őrnek átlötte a jobb lábat, térdén felül. Ezután S. honvéd kiürítette a géppisztolyát, a nála lévő sebkötőző csomaggal bekötötte a sebet, értesítette az ügyeletes tisztet. A sérültet kórházba szállították. A parancsnok az ügyet átadta a katonai ügyésszégnak. (Valójában roppant nagy riadalom támadt. Teljes volt a fejetlenség. A lényeg az, hogy senki nem „ferdítette” el az eseményt. A közös kivizsgálás szándékosságot nem állapított meg.)

1968. szeptember 03.

A 42. felderítő zászlóalj 09.50-kor jelentette, hogy Nyitrán a 2. számú laktanya egész éjjel ki volt világítva. Topolcsányban újabb felirat jelent meg szlovákul és magyarul: „Magyarok! Tartsatok velünk! Együtt menjünk az oroszok ellen!”

A 33. gk. lövészszred 18.00-kor jelenti, hogy a trnavai egység bent van a Varsói Szerződés légyvédelmi hálójában. A háló kezelését egy szovjet alakulat vette át.

Az alakulat felderítő főnöke állandó belépései engedélyt kapott az összes trnavai laktanyába.

Falfirka (50)

Kétnyelvű falfelirat (51)

MAGYAR KATONÁK, MAGYAR TISZTEK !

Kérünk bennateket, értsétek meg a valódi helyzetet !

- 1/ A mi koradvunk nem hívta hasznkba a varsói szerződés hadseregeit.**
- 2/ Mi a szocializmus vívmányait eddig is megvédtük, most is megvédjük és a jövőben is meg fogjuk védeni.**
- 3/ Kommunista pártunk egyértelmű szocialista politikát folytat, és a szocializmus emberi emberi arculatát akarja megvalósítani.**

Önhibátkon kívül egy baráti és szövetséges szocialista ország megezállói váltatok. Ne áruljátok el a szocializmus, a nemzetköziség és a barátság eszméjét ! Térjek vissza hazátkba, családjaitokhoz !

NYITRA VÁROS ÉS JÁRÁS LAKOSAI

1968. szeptember 04.

Az alábbiakban érzékelhetni szeretném, hogy néha nem is olyan könnyű bonyolult esetek egyszerűen leírni. Kiváltképp akkor, ha ez be van szorítva egy egyszerű szempontrendszer keretei közé.

A 63. gl. lövészszrednél 1968. 09. 04-én éjjel 01.00-kor **fegyveres szökés** történt. Ez a sorkatonák által elkövethető egyik legsúlyosabb katonai bűncselekmény. Hát még háborús helyzetben!

D. A. őrvezető, R-125-ös rádióállomás parancsnok szeptember 03. 23.00-kor elküldte beosztottját, B. honvédet a váltás felkeltéséért. A váltótárs, Sz. honvéd azt üzente, hogy nem kel fel, mert nincs itt az ideje. Az őrvezető ezután az ügyeletes tiszthez küldte B. honvédet, hogy döntse el, mikor kell váltani. Mire B. honvéd visszaérkezett, már elmúlt 01 óra, D. A. őrvezető kijelentette, hogy nem várja meg a váltást, elmegy aludni.

Míg B. honvéd távol volt, kilopta annak géppisztolyát, és 90 db lőszert a gépkocsiból. Letépte egy 500 000 ezres térkép nyugati szelvényét, és eltünt. Reggel a századkörletben keresték, de nem találták.

A parancsnok az üget átadta a katonai ügyészségnak. Felkutatására a szükséges intézkedést megtették. Mint kiemelt jelentőségű bűncselekmény, külföldre szökés sem volt kizárátható, ezért illetékességből a katonai elhárítás is nyomozásba kezdett.

D. A. őrvezetőt 1968. szeptember 15-ről 16-ra virradó éjjel fogta el a csehszlovák határőrség, miközben megkísérelt illegálisan Ausztriába szökni.

A Budapesti Katonai Bíróság fegyveresen elkövetett külföldre szökés kísérlete miatt 1969. február 12-én 8 év szabadságvesztésre, 10 év közügyektől eltiltásra és teljes vagyonetkobzársára ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1969. március 19-én az ítéletet helyben hagyta.¹⁰⁴

Másik rendkívüli esemény is tarkította ezt a napot.

A 63. gk. ezred állományából F. S. honvéd őrszolgálatba lépett. Majd amikor pihenőbe lépett, hozzákezdett fegyvere karbantartásához. Mivel nehezen tudta levenni a tokfedelet, fegyvere csövét a lábfejéhez nyomta, úgy vette le. Ekkor látta, hogy a kakas hátul van. Káromkodott egyet, és elhúzta az elsütő billentyűt. A fegyver elsült, és átlötte a bal lába négy ujját. Mindez azért fordulhatott elő, mert F. honvéd a parancs ellenére csőre töltött fegyverrel láta el az őrszolgálatot. Nevezetet a segélyhelyre szállították.

Ha minden nem volt elég, akkor megkoronázta a napot, hogy *Provalov vezérezredes a DHDCS parancsnoka* látogatást tett a hadosztály harcállásponton. Ott tárgyalást folytattak a nyitrai járási pártbizottság első titkárával, K. elvtárssal és a Járási Tanács elnökével, U. elvtárssal. Ennek eredményeként azonnal bevonták a híd, a bank, a nyomda és a rendőrség biztosítására kirendelt őrséget. További tárgyalásokat folytattak a katonai szervezetek vezetőivel, amin minden részt vettek a helyi párt- és állami vezetők, valamint a Csehszlovák Néphadsergentől kiküldött miniszteriumi, vezérkari tábormokok. Ezeknek a megbeszéléseknek a célja a helyzet normalizálására utasító központi akarat továbbítása. A további helyzetjelentésekben kitűnik, hogy a csapatoknál lévő katonák nehezen törödtek bele a megszállás tényébe, nehezen gyógyulnak a fegyverbarátságon ejtett sebek.

1968. szeptember 05.

A hadműveleti naplóban rögzítik, hogy a hadosztályparancsnok ellenőrzést tartott a 6. gk. lövészszrednél. Az ezredparancsnok jelentette a helyőrségen és a körzetben lévő hanguatót és a katonai objektumok helyzetét. A Nove Zámky járási pártbizottság titkárával az új csehszlovák parancsnokok előtt folytatott tárgyalásokat. Ott kijelentette, hogy a párttitkár nem viselkedett úgy, ahogy egy kommunista vezetőtől elvárható lett volna.

Lakatos vezérőrnagy utasította a politikai helyettesét, hogy a Varsói Szerződés csapatainak nem megfelelő jelszavakat le kell a csehekkel szedetni. Néhány módszert is adott a politikai munkásoknak a következő feladataik ellátásához. Suttogva terjedt, hogy ezek között volt egy-két kereszten kifejezés, amely nem türt nyomdafestéket. minden bizonyával ezek és hasonló tapasztalatok vezettek oda, hogy a hadosztályparancsnok a vezérkar főnöknek szeptember 9-én Budapesten tett jelentésében többek közt a politikai munkások operatív csoportjainak a csökkentését kérte-javasolta. A kiküldött politikai munkásokból

104 HL MN Budapesti Katonai Bíróság 074/1968. sz. és ÁBTL-3.1.9. V-155 557 archív számu vizsgálati dosszié.

Izgató buszmegálló (52)

szervezett operatív csoportok több helyen inkább kártékonyak, mint hasznosak voltak. Komolyan vették a 45. sz. utasítást. A hadjárat 15. napján a történésekben világosan látszott, hogy a csehszlovákok nem nézik jó szemmel a megszállók erőből nyújtott segítségét. Sem katonai, sem politikai téren.

A 42. felderítő zászlóaljnál szeptember 5-én 09.50-kor fegyverbaleset történt. C. honvéd alegységénél fegyverkarbantartást végzett. Nem emlékezett rá, hogy fegyvere csőre van töltve. A tár kivétele közben meghúzta az elsütő billentyűt, a fegyver elsült. A lövedék a tőle 15–20 méterre lévő Gy. Z. honvédbe csapódott, aki a helyszínen meghalt.

A jelentési szempontrendszer néha kegyetlenül követel. A rendkívüli jelentések szempontjai között a 8. pontra azt a választ kellett adni: *Anyagi kár nincs*.

Amikor a fegyverbalesetek, a rendkívüli események és a fegyelemsértések megszaporodnak, az azt mutatja, hogy a feszültség csökken, a katonai feladatok végrehajtása rutinszerűvé válik, a katonák nincsenek értelmes feladatokkal lekövte. A megszállás tizenöt napja után már nem működik a kiadott parancsok és a terv szerinti cselekvés összetartó ereje. Azon mindenki a maga módján lazít. Előtérbe került az otthon megszokott „minden napok monotóniája”

Ezek után mit tehet a hadosztályparancsnok? Szigorításokat vezet be, ellenőrzések sorozatára intézkedik, rendész szolgálatot állít fel. Úgy, mint otthon, a béké elhelyezési körletben. Burkoltan arra utal, hogy már felesleges itt lenni, haza kéne menni.

1968. szeptember 5-én 20.00-kor közvetítik Csémi Károly altábornagy vezérkari főnök parancsát:

1. minden szolgálatban álló kötelékparancsnok a szolgálat leadását követően személyesen köteles ellenőrizni a fegyverek ürítését és biztosítását.
2. Az egész személyi állomány részére külön oktatás tárgyává kell tenni a fegyverek kezelését és karbantartását, a betartandó rendszabályokat.

Szolgálati eligazítás (53)

Leszedik a lőszert, ládázzák, elzárják. Az őrség részére zacskózott lőszert, vagy táskahában lezárt, lepecsételt tárakat adnak ki. Körlelen kívüli karbantartóhelyeket jelölnek ki, szoros ellenőrzés alatt. (Egyébként meg hadjárat van, háborús rendszabályok között. JP) Több mint negyven évet kellett várni arra, hogy egy honvédelmi miniszter kimondja az alapigazságot:

„*Tartsd meg a rendet, és a rend megtart téged.*”

Egyébként meg az egyéni felelőtlenség ellen semmilyen drákói rendszabályok nem védenek. A katonai alapkiképzés egyik legsarkalatosabb eleme a fegyver anyagismeret. A katonába a kiképzők belesulykolják a fegyver szét- és összeszerelését – kiemelten a töltés, ürítés szabályait. A fegyverkarbantartást szinte csukott szemmel kötelesek végezni. Kiemelten az őrszolgálat fegyverhasznállattal kapcsolatos szabályait szinte már a „kínzás” szintjén követelték meg. minden alegységtől parancsnok rémálma és minősítésének negatívnak mondott egy fegyverbaleset. De hiába. A felelőtlenség ellen nincsen orvosság.

Harckosci lőszermálházás (54)

1968. szeptember 6.

A Magyar Néphadsereg Egészségügyi Csoportfőnöke látogatást tesz a hadosztály hadtápvézetési pontján (HVP).

Az ellenőrzés megállapítja, hogy az egészségügyi zászlóalj jó munkát végez. Problémaként jelentik az étkezés minősége, a tábori posta lassúsága, a ruhacseré mellett, hogy az egyik orvos édesanya nem kapta meg a „tsz. nyugdíját”.

A 8. gk. hadosztály parancsnoka 16.00 és 18.00 között parancsnoki értekezletet tart. A tárgya: beszármoltatás, feladatszabás, tájékoztatás.

A 31. harckosci ezred parancsnoka jelenti:

- Ha annyira javul a kapcsolat, ennek megfelelően történjen a kivonás.
- Probléma van a tartós tábori feltételek kialakításában.

A ceglédi 22. tüzérezred tábori konyhája (55)

- A családtagok anyagi ellátottsága nincs megfelelően biztosítva. (Ez azt jelentette, hogy a kint lévők fizetését a család otthon nem kapta meg.)

A 6. gk. lövészszred parancsnoka jelenti:

- A postát áadták a tanácsnak.
- Egy katona leittasodott.
- Ponyvahiányok vannak.

A 33. gk. lövészszred parancsnoka jelenti:

- A postát, rádiót áadták.
- Problémás a tábori posta működése.
- Probléma volt a lőszerleszedésnél.

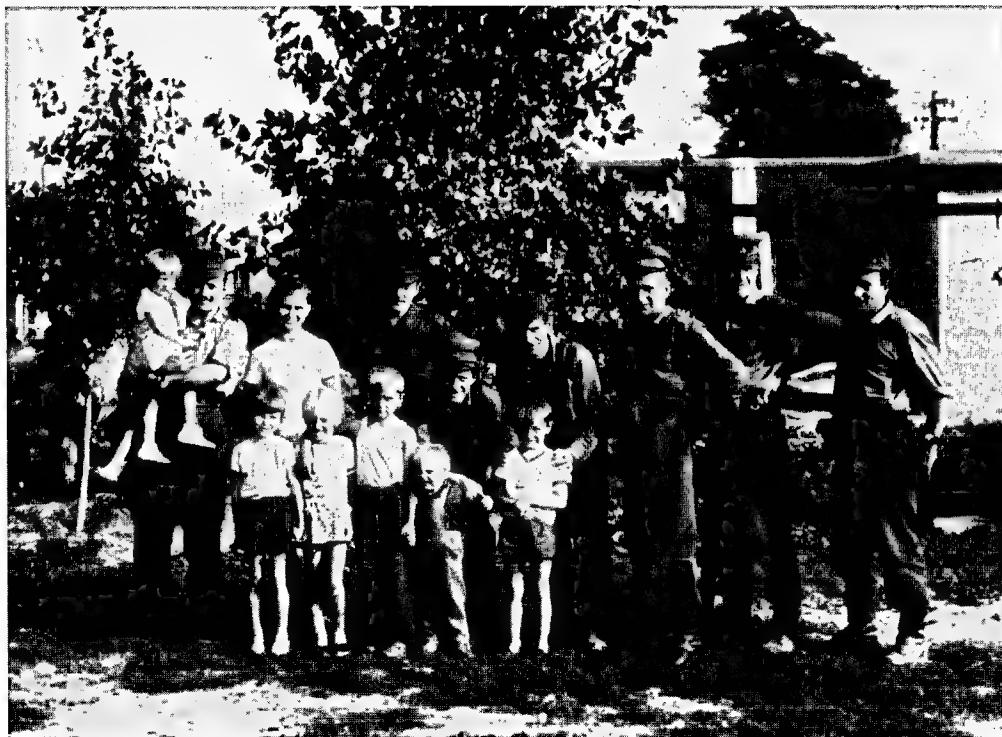
Lőszer lánzása (56)

A 22. tüzérezred parancsnoka jelenti:

- A híd őrzését áadták. Várták a vezérőrnagy elvtársat.
- A települési helyen mély a talaj, engedélyt kérnek más hová települni.
- A létrehozott operatív csoport (politikai munkás) megkezdte a működését.

A 36. műszaki zászlóalj parancsnoka jelenti:

- A helyiekkel szinte baráti kapcsolatot alakítottak ki. 38. kép
- Az otthoni szociális problémák kihatással vannak a hangulatra.

Barátkozás a helyiekkel (57)

A 33/1 gk. lövészszázlójai parancsnoka jelenti:

- minden rendben van. Probléma van a szalmával, a laticellel és a tábori postával.

A 93. páncéltörő tüzérezred parancsnoka jelenti:

- A hangulat jó, az elhelyezés megfelelő, az anyagi problémákat lerendezték. (Az előljáró ezt szereti hallani.)

A 14. légyvédelmi tüzérosztály parancsnoka jelenti:

- Elhelyezési probléma van, rosszak a sátrák.
- Téli ruházatot és egy rádiót kér.

A 42. felderítő zászlójai parancsnoka jelenti:

- A halálos fegyverbaleset mély nyomot hagyott az állományban.
- Probléma, hogy a hivatásos állománynak és a konyhának nincs sátoranyaga és ágya.
- A férjek fizetését – különösen a tartalékos katonák vonatkozásában – a családok csak részben kapják meg. (Ez nagy tanulsága volt a hadjáratnak. Addig ilyesmire nem is gondoltak.)

A 134. híradó zászlójai parancsnokának jelentése:

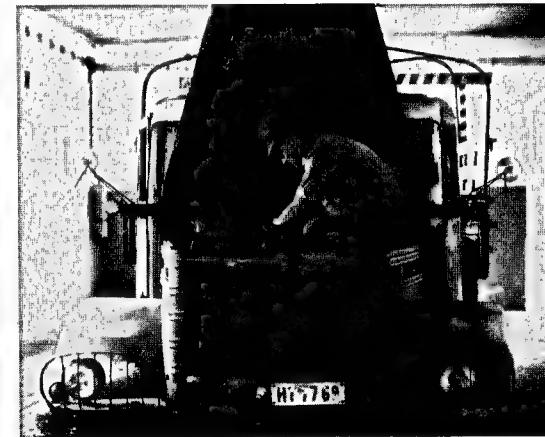
- A gépkocsiponyát és sátoranyagot nem kapták meg.
- Egy fót a levéltitok megsértéséért megfagyítettek.

A 84. páncélos és gépjármű javító műhely parancsnokának jelentése:

- 200 jármű javítását végezték el eddig.
- Kevés az ágy, a laticel, a sátor. Eddig még nem fürödtek.

Harckocsi javítás (58)

A Csepel is elromlik néha (59)

Az 59. egészségügyi zászlójai parancsnokának a jelentése:

- Napi 40 fő beteget fogadnak. A betegek nem viszik magukkal a tisztálkodó felszerelést.

A 95. gépkocsi szállító zászlójai parancsnokának a jelentése:

- Levél, pénz és maszek probléma.
- A raktárak működése miatt a kiképzés csak 70%-os.
- Nincs ágy, sátor a hivatásos állománynak.

A 300. híradó javító műhely parancsnokának jelentése:

- Az alakulatok feltöltése folyamatos, problémáik nincsenek.

A fentiekben felvetett problémák – különösen a hadosztályparancsnok szintjén – szinte már komikussá teszik az eredeti helyzetet. Ide jutott a háborús helyzettől a békétáborozás szintjére süllyedt intervenciós haderő. Mintha kempingeznének. Az olvasóban joggal vettődik fel a kérdés, mi lett volna ezekkel a problémákkal, ha még harcolni is kellett volna?

A hadosztályparancsnok értékelése:

(Az értékelés tömörén jelzi az adott politikai és katonai helyzetet.)

- A jelentések és a személyes tapasztalatok alapján a konszolidálásnak egyik-másik helyen konkrét eredménye van (Levice, Hlohovec).

- Hullámzóak a fellángolások a civil szervezetek részéről.
- Husák a pártot offenzívába akarja vinni. A Párt kezd Párt lenni.
- Van azonban emellett egy sor negatív, visszahúzó erő.
- Érintkezési felületet kell találni a közvetlen vezetőkkel.
- Igényelni kell a lehetőséget. A kapcsolatokban a jövő héten tovább kell lépni. Segíteni, nem helyettük végezni.

- Személyi és anyagi segítség, akár gyalogmunka, szállítás stb. (itt az őszi betakarításokra utalt).
- Tovább figyelni és bővíteni kell a kapcsolatokat.
- Van egypár nyugtalanító jelenség. Lövöldözések, haláleset, részegség, szökés stb. Meg kell előzi ezeket a dolgokat. Meg kell javítani a fegyelmi helyzetet.

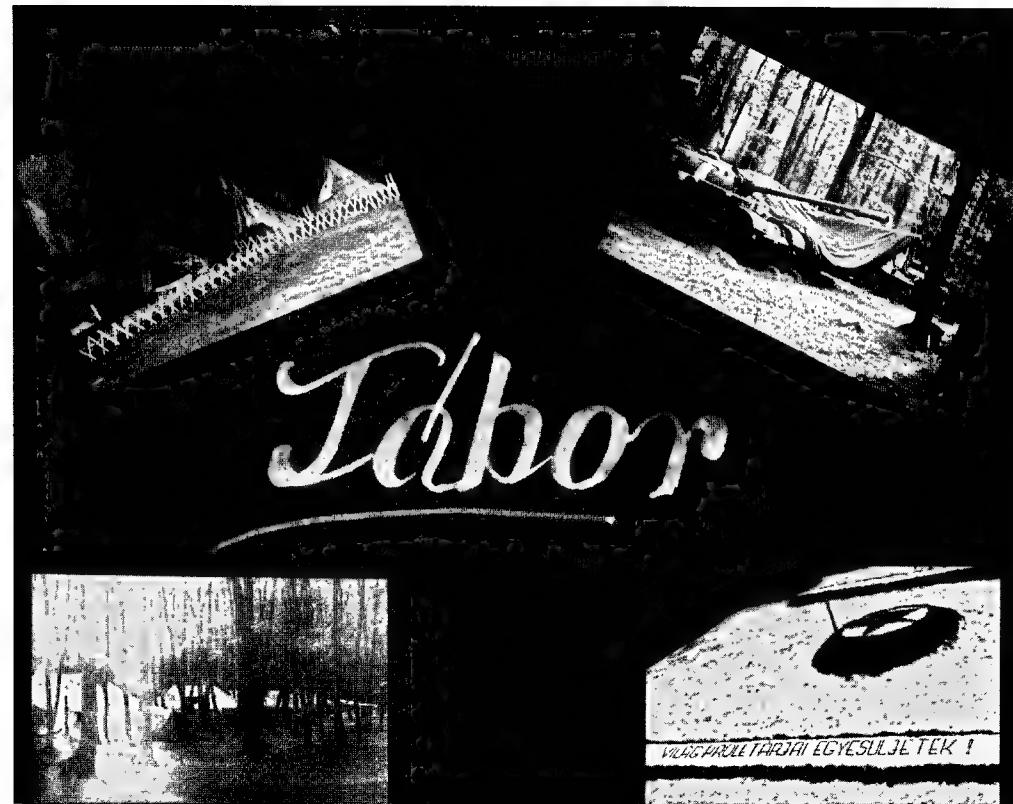
A hadosztályparancsnok *megparancsolja*¹⁰⁵:

1. Török ezredes (Török Mihály ezredes, a 14. gk. lövész ezred parancsnoka) holnap vonja ki a Gőcze (Gőcze István a 14/1. gk. lövészszázlójai parancsnoka) zászlóaljat az iskolából, csak összekötő csoportot hagyjon hátra. Pöstyénben úgy helyezkedjen el a reptéren, hogy a polgári légi forgalmat ne zavarja. Valamelyik szélén.
2. Takács alezredes (Takács István alezredes, a 63. gépkocsizó lövéssezred parancsnoka) a zászlóaljat szintén vonja ki, csak összekötő csoport maradjon.
3. Kenyeres őrnagy: (Kenyeres József őrnagy, a 22. tüzérezred parancsnoka) a „B” változat szerinti összekötő csoportot hagyjon bent. Az ezredet vonja össze. A műszaki zászlóaljnál lévő üteget is vonja be.
4. Kovács alezredes (Kovács István alezredes, a 31. harckocsiezred parancsnoka) a blokírozást fejezte be, az ezredet vonja össze a meghatározott helyre. Az 1. hk. zászlóalj marad, ott ahol van.
5. Horváth őrnagy (Horváth István őrnagy a 33/1. gépkocsizó lövészszázlójai parancsnoka) a zászlóaljjal kimegy az erőbe a szemrevételezett helyre.
6. Szabó alezredes (Szabó Géza alezredes, a 6. gépkocsizó lövéssezred parancsnoka) Sturovóban rakja rendbe a kapcsolatokat, egyelőre marad a zászlóalj (*ezt hívták akkor katonai közigazgatásnak*).

7. A hadosztálynak:

- A hadosztály a „B” változatra tér át. Csak a reptéren és Sturovóban maradunk.
- Csak összekötő csoportok legyenek.
- A pozíciók megtartása mellett kell ellenőrzést gyakorolni.
- *Vadászni, halászni tilos!*
- A tábor kialakításához kérek anyagot biztosítani – felhasználni.
- Két napon belül ki kell alakítani a megfelelő táborozási feltételeket – a kiképzés terhére.
- *Kijelenti: Isaszeghez hasonló táborrendet akarok!*
- A kiképzésben előre kell lépni.
- A külső felállított örségnél lehet csak lőszer kiadva.
- Belső őrségnél tilos a lőszer. (*Idevezettek a fegyverbalesetek. Milyen hadjárat az, ahol a katonától leszedik az éles lőszert. Az ilyen intézkedések tudatosítják a katonákban, hogy a továbbiakban az alapfeladatot, amiért idejöttek, nem kell komolyan venni.*)
- Betartani a szigorú rendszabályokat.
- Sátorban, kiképzésen töltött fegyver nem lehet.
- Karbantartó helyet távol az elhelyezési körlettől. Ott tiszt ellenőrizzen (*Mert erre a tiszthelyettes alkalmatlan volt.*)

105 MN „Zala” 1968. 41.o.

A 33. gk. lövéssezred tábora (60)

Ahogy le van írva, úgy hangzott el. A hadosztályparancsnok egyébként sem vesztegetté az idejét a körmondatokra. Kurtán, furcsán, nyersen, pattogva osztogatta parancsait, elvárásait.

Ezután tájékoztató következett:

- A HM utasítása alapján a hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állomány részére egypár nap szabadság engedélyezhető a harckészültség fenntartása mellett (2 nap otthon). Erre a célra a hadosztály 7 db autóbuszt kapott.
- Első turnusban a parancsnokok, ezek tájékoztassák a hozzátartozókat.
- Nagycsaládosok, szociális problémások előnyben.
- A szállítás központilag, biztosítással kerül végrehajtásra.
- **Demizsonokat hozni tilos (esetleg egy üveggel).** Az üveg nagyságát nem határozta meg.
- A tábori postával kapcsolatban: közös tárgyalás volt a HM-mel és a BM-mel. Biztosítják, hogy 24 óra alatt haza fog érni a levél.
- Új rendszert vezettek be a levelezésre Bp.72. Pf. 8/225 címmel.

- A cenzúra működik. Leragasztott leveleket nem kézbesítnek. Ha olyan a levél tartalma, azt sem kézbesítik.¹⁰⁶
- A pénzügyi kérdéseket le kell rendezni. A tartalékos tisztek nem hozzájárulást, hanem illetményt kapnak.
- A tiszti állomány csak 600 forintot tarthat magánál. (Ennél többet csak engedélyel.) A tiszthelyettesek már megint nem számítottak.
- A konzervcserélést megszüntetni. (Ez egy fontos szempontja a fegyelem fenntartásának. Csakúgy, mint a cigarette. Az élelmezésben a konzerv fontos szerepet játszott. Akkoriban minőségi, választékos konzervvel látták el a hadsereget. Fajtája alakulatonként változott. Nem mindenki szeretett minden. A csere kialakított egy belső piacot, amely vándorlással járt. Így a katonák időközönként elköboroltak. De ez volt a kisebbik probléma. Kialakult a feketekereskedelelem. Nemcsak a katonák között, hanem a helyi lakosokkal. Konzervet cserélték italért, azután kezdték pénzért árulni. Természetesen koronáért. A cigarettaival ugyanez volt a helyzet. Akkor ezt ellátmányként adták minden katonának. Függetlenül attól, hogy dohányzott-e. minden századnál a szolgálatvezető osztotta ki. Jövedelmező üzleteket lehetett csinálni. Ilyen ellátmány volt még a szappan is. De ennek kereskedelmi értékét használati jellegénél fogva és a vízhiány miatt nemigen jegyezték. JP)
- A hazamenőket el kell igazítani. A hazamenők rendes ruhában utazzanak.

Mindezt feljegyezte Steinl Mihály őrnagy, a hadosztályparancsnok segítője. Kommentálni, magyarázni, értelmezni nem kell. Hiszen hadjárat van, megszállás van, szovjet alárendeltségen. Belegondolni is szörnyű, ha még fegyveres harcot is vezetni kellett volna.

1968. szeptember 07-én a 6 gk. lövészszéred parancsnoka jelenti:

A sturovói járási párbizottság titkára tárgyalni költött. Kérte, hogy: ne érdeklődjünk a vezető beosztású funkcionáriusok iránt. Falvakra ne járjanak ki agitációs csoportok. Sajtótermékeket ne osszunk szét az ő elvtársaik között, még akkor sem, ha ők kérík. A beszélgetés során még mindig megszállóknak nevezett bennünket.

A 14. gk. lövészszéred parancsnoka rendkívüli eseményt jelentett.

A katonai elhárítás arról tájékoztatta az ezredparancsnokot, hogy B. K. őrvezető harcko-csi parancsnok az éjszakai órákban elhagyta a tábor, és Pöstyén városába ment. Ott nőszemélyekkel és a csendőrség által is ismert büntetett előéletű polgári személyellet ismerkedett meg. Töltük civil ruhát kapott, úgy mentek bálba. A polgári egyén B. őrvezető pisztolyát szerette volna megvenni, de az nem adta el. Megírte, hogy szerez neki egy másikat. A parancsnok az őrvezetőt elfogatta, így a pisztoly eladása nem valósult meg. A fegyvereladás körülmenyeit az elhárítás és az ügyészség együtt vizsgálja. Intézkedtek a fegyverek rovancsolására.

A 63. gk. lövészszéred parancsnoka jelenti:

1968. 09. 07-én 21.00-kor Nyitra–Topolcsány irányába haladó civil, piros személygépkocsiból pisztolylövéseket adtak le a tábor felé. A távolság 300–400 méter volt. 23.00-kor ismét lövések dördültek a tábor felé, ismeretlen irányból. Az őrséget megerősítették.

106 Azt nem mondta, hogy a levélforgalmat minden irányban az állambiztonság – katonai elhárítás – ellenőrzi. Tehát mégis csak háborús helyzet volt.

1968. szeptember 08.

A 8. gk. lövészszéred hadműveleti összefoglaló jelentésében 19.00-kor jelenti, hogy ma jutott a tudomásukra, hogy a 31. hk. ezred állományába tartozó K. M. honvéd szeptember 02-án engedély nélkül Hronské Klačany községbe ment, ahol eladt egy rúd szalámit 60 koronáért. Berúgott, majd fegyverrel kényszerítette a bolt vezetőjét ital kiszolgálására. Ügyét a katonai ügyészség vizsgálja.

1968. szeptember 09.

A 42. felderítő zászlóalj jelenti, hogy a lakosság hangulata nyugodt. Nagy az érdeklődés a magyar sajtó iránt.

A 14. gk. lövészszéred jelenti, hogy a felderítő századnál parknapot tartanak. A hadosztály törzs megkezdte a törzsfoglalkozás végrehajtását. Megszervezték és megkezdték a csapatok ellenőrzését. A törzsfoglalkozás és a csapatok ellenőrzése a békékpézés szerves része. Hadjáratban ez azt jelenti, hogy a katonai helyzet rendezett, nincs háborús körülmeny, rendkívüli helyzet. A haderőt le kell foglalni. Valójában ezek a pótcselések utalnak arra, hogy a hadjárat valójában kudarcba fulladt. De még nem volt itt az ideje, hogy a szovjetek kimondják: tévedtünk.

Parkositott tábor (61)

1968. szeptember 10.

A 42. felderítő zászlóalj jelenti, hogy a körzetében a löszerraktár három tiszt őrzi, de nem állnak szóba a magyarokkal. A RÁF század jelenti, hogy a körzetben lehallgatott rádióadások alapján a hangulat pozitív. A 8-as objektumban csehszlovák–magyar focimeccset játszottak, amin a magyar nézők fényképeztek. Ez ellen a csehszlovák parancsnok tiltakozott. Az esetet jelenteni kívánja Prágának.¹⁰⁷

Topolcsányban „Megszállók haza” címmel új feliratok jelentek meg. A helyi gazdasági vezetők a felajánlott magyar segítséget visszautasították.

Rádióállomás építése (62)

107 MN „Zala” 1968. 69. o.

A szlovákok véleménye (63)

A vezérkari főnöknél tartott értekezleten – 1968. 09. 10-én – egy, az akkori helyzetben nagyon merész javaslat hangzott el. Lakatos vezérőrnagy véleménye szerint a politikai munkások operatív csoportjai nem hozták meg a várt eredményt. Nem sikerült tömegkapcsolatokat kiépíteni. A csehszlovákok ezt nem igényelték, visszautasították a vitákat. A politikai tisztek nem tartózkodnak a csapatoknál, csak jelentéseket írnak. Lakatos vezérőrnagy javasolta a politikai operatív csoportok számának csökktétesét.

Reagálások, vélemények általam nem ismertek. A hadosztályparancsnok azonban a helyén maradt. Megfigyelhető apróságok viszont arra utalnak, hogy innentől a helyzetjelentésekben és a hadműveleti összefoglaló jelentésekben – amelyet a hadosztályparancsnok jegyzett – javuló politikai és tömegkapcsolatokról számolnak be. Igaz, hogy szeptember 11-től a jelentések szempontjait is megváltoztatták: "Szükség esetén tartalmazza a politikai helyzetkérdést is", kiegészítéssel.

A hadosztályparancsnok értékelését némileg igazolni látszik „pár apróság”.

Kovács Sándor zászlóalj politikai tiszt¹⁰⁸

Egy kocsmában, sör mellett meséli: „Kiss Lajos vezérőrnagy bement Érsekújvárra, a pártbizottságra agitálni. Az utcán a tömeg mégverte és leköpdöste. Este a táborban elme-sítette, hogy mi történt vele. Meglátta a katona oldalán a gumibotot, majd elvette tőle. Jó lesz ez nekem hasonló esetekre, mondta. Erre a katonák a háta mögött kinevették”.

Ennek ismeretében kissé komikus Kiss Lajos vezérőrnagy visszaemlékezése 82 éves korában.¹⁰⁹ Abban igaza van, hogy a feladata jóval több volt, mint a pártbizottságon tárgyalni.

Szerinte átvértek a magyar katonai vezetést, mert nem katonai feladat, hanem bohócodás volt a baráti segítségnyújtás. Csak hát ennek a véleményének közel negyven év múltán adott hangot, nem pedig akkor, amikor az átverésben maga is bohóc volt.

Kiss Lajos vezérőrnagy az érsekújvári pártbizottságon tárgyalt augusztus 21-én. A téren tüntetők jelentek meg, énekeltek, jelszavakat kiabáltak. Javasolta Schuha Mihálynak, a pártbizottság első titkárának, hogy menjenek ki, és beszélgettessenek az emberekkel. Egyenruhában volt, de fegyvertelenül. A tüntetésekkel mindig az a helyzet: békésen kezdődnek, aztán valaki kiprovokálja az erőszakot. Ott is így történt. „Rohadt magyar cigányok, idejöttetek, mert otthon nincs mit falni?” – ilyeneket kiabáltak a katonáknak.

Közben voltak, akik köveket kezdtek dobálni, sokan felszásztak a tankokra, egy-két katonát képen is vágta, másokat lerángattak a harckocsikról. Erre az egyik tiszt a levegőbe lövetett, majd a katonák – Kiss vezérőrnagy parancsára – kivonultak a városközpontból.

Ez később hatásköri vitákat váltott ki, mivel a megszállásban részt vevő politikai operatív csoportok *elvileg* alá voltak rendelve a hadosztályparancsnoknak. Részükre a parancsnok a harcászati csoportosításnak megfelelő munkarendet határozott meg. Ez egyszerűen fogalmazva azt jelentette, hogy nem keresztezhették a katonai tevékenységet, nem volt mandátumuk annak irányítására. Ebben az esetben ez azt jelentette, hogy Kiss vezérőrnagy tevékenységevel veszélyeztette a katonai feladat parancs szerinti végrehajtását. Akkor járt volna el helyesen, ha csendben marad, az épületben marad, és hagyja, hogy a helyszínen lévő katonai parancsnok tegye a dolgát, amire kiképezték és parancsot kapott. A részükre kiadott munkarend szerint azt kellett volna tenni, hogy felhívja a hadosztályparancsnokot, jelenti a helyzetet, és megvárja annak intézkedését.

Gyakorlatilag azonban más volt a helyzet. Kiss vezérőrnagy a hadjáratban a szovjet katonai parancsnokság mellett működő magyar összekötő csoport vezetőjének, Szűcs Ferenc vezérőrnagynak volt a politikai helyettese. Folyamatosan beleszólt a hadosztályparancsnok politikai helyettesének a munkájába. Ez azt jelentette, hogy „átnyúlt” a hadosztályparancsnok feje felett. De miért tette? Kiss Lajos eredeti beosztása a Magyar Néphadseregben az 5. hadsereghadósztályparancsnok politikai helyettese volt ebben az időben. Tehát békéidőben, hazai viszonyok között szolgálati előlárója a 8. gk. hadosztály parancsnokának és az egész hadosztálynak, és ha a hadjárat véget ér, visszaáll az eredeti rend. Tehát nevezett egy percig sem gondolta, hogy neki odakint parancsolhatnak. (Komolyan vette a 45. sz. utasítást.)

108 Táncdalfesztivál után 1968. dokumentumfilm

109 „Rohadt magyar cigányok, idejöttetek?” Heti Világgazdaság című újságnak (HVG) adott interjúja: 2008. augusztus 21-én.

Ismét visszatérve Kiss Lajos vezérőrnagyra, a politikai munkára kiadott akcióterv rá nézve is kötelező volt. Ez egyszerű volt: elérni, hogy a kapott harci feladatot a személyi állomány a párt és a kormány utasításainak megfelelően hajtsa végre. Másrészről biztosítani a kommunista, szocialista erők mielőbbi felülkerekedését, a lakosság közti normális élet beindítását. Ugyanakkor Czinege Lajos honvédelmi miniszter parancsában határozottan megszabta,¹¹⁰ hogy tartózkodni kell minden nacionalista megnyilvánulástól. Erre adott néhány tippet: el kell érni, hogy szenvedélytől mentesen megnyerjék az emberek bizalmát. Operatív közreműködés a normális élet helyreállításában. Különböző hírforrások felhasználásával pontosítani azokat a személyeket, akikre számítani lehet. Valószínű, hogy Kiss vezérőrnagy erre már nem emlékezett. (Egy szemtanú szerint, ha csendben maradt volna, bölcs maradt volna. Így meg Kovács alezredes szerint megverték. Akkor a katonák sem lőttek volna a levegőbe.)

A helyzetet végül is Lakatos vezérőrnagy oldotta meg: helikopterrel kimentette a helyszínről.

MI-2 helikopter a ho. törzs tagjaival (64)

Mi is volt valójában az érsekújvári sortűz néven emlegetett incidens?¹¹¹

Sortűz biztosan nem.

A hadosztályparancsnok parancsa alapján a 63. gk. lövészszázad (Nagyatád) 8. és 9. százada 1968. 08. 21-én a kora hajnali órákban (03.30-kor) megszállta Érsekújvár kulcsfontosságú pontjait és intézményeit. A város vezetőit a Nemzeti Bizottság székházában reggel öt órára „összeszedték”, és az ezredparancsnok megkezdte a tárgyalásokat. Felszólította a vezetőket a rend és a fegyelem fenntartására, a fegyverek összegyűjtésére és a hírközlő eszközök korlátozására. Közben megérkezett Kiss Lajos vezérőrnagy és operatív csoportja és átvette a tárgyalások irányítását. A helyi vezetők nagyon határozottan elutasítottak minden együttműködést a megszállókkal. Elítélték a beavatkozást. Közben a város felébredt.

Délre egészen nagy tömeg gyűlt össze a székház előtt. Egy magyar nemzetiségű helyi lakos úgy emlékszik vissza a történetre, hogy a magyar katonákat nagyon meglepte a nagyszámú magyar anyanyelvű helyi lakos ellenszenve. A teret megtöltötték a harckocsik, motorjaik dübörögtek.

Harckocsizó katona (65)

A katonák és tisztek kiszálltak és az emberekkel beszélgettek. A katonáknak nem volt nagy harci kedvük. Látszott, hogy nem viszonyultak a helyiekhez ellenségesen. A vitákban nem vettek részt, csak maguk elé mormogták, hogy nekik sem tetszik, hogy ide kellett jönni. Egyszer csak lövéseket hallottak. Nem az emberekre céloztak. Felfelé lőttek. Csak a templom tornyát találták el. Ott tartották a magyar nyelvű miséket is.

A „sortűz” közvetlen kiváltó oka Kiss Lajos vezérőrnagy segítő szándékú közbelépése volt. Miután az épületben hallotta, hogy a tömeg magyarul kiabál, kiment közéjük, hogy meggyőzze őket. A tömeg azonnal körülvette. Fenyegették, köpdösték, lökdösték. A közelében tartózkodó híradó tisztes látta a szorult helyzetét és a levegőbe lövetett. A katonák gyorsan kimentették. A tömeg azonban nem oszlott szét, hanem fenyegetően lépett fel. Az ezredparancsnok gyorsan döntött. Kivonta a katonákat a városból. A város blokádját azonban fenntartotta.

A politikai munkás operatív csoport jelentést készített az eseményről. A saját szemszögből. Szerintük a városban lejátszódó események kezelésén meglátszott, hogy a katonák és a parancsnokok egy része nem rendelkezett megfelelő jártassággal és tapasztalattal, ki-képzéssel a karhatalmi feladatok ellátásában.

Dehogyan nem: csak az ő feladatuk nem a tömegoszlatás az emberverés és az agitáció volt. Az ő feladatuk a város elfoglalása és a katonai közigazgatás bevezetése volt. Ennek jó esélyel eleget is tehettek volna, ha Kiss vezérőrnagy nem avatkozik közbe, nem kezd el agitálni. Kiss Lajos vezérőrnagy katonai pályafutása során soha nem tanúsított érdeklődést a részletek iránt. Politikai munkás volt. A hadjárat után – 1969-ben – leváltották és a Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) élére nevezték ki. Tartalmas tevékenységek befejezéseként a különleges politikai csoportok körzetük területén kapcsolataik kisebb megvendégelesére 1968. október 24 – 28 között 3200 koronát használtak fel.¹¹²

Talán ezért kérte Lakatos Béla vezérőrnagy hadosztályparancsnok az operatív csoportok számának csökkentését. Ha kevesebben vannak, kevesebb galibát tudnak okozni.

Kovács Sándor őszinte ember. Tragédiaként éli meg a történeteket. Amikor kivonták a karhatalmi zászlóját, mert nem volt karhatalmi feladat, hazajöttek. minden faluban – amerre jöttek – tömegek vonultak az utcára: dobáltak, köpdösték, kiabáltak, szidták őket. Ők meg szegyellték magukat. Úgy tudták, segíteni jöttek, mégis így fogadták őket.

1968. 09. 11.

A 8. gk. lövészhadosztály hadműveleti összefoglaló jelentése 1968.09.11-én 17.00-kor.

A jelentés minden pontja nemleges, vagy „nem történt semmi” A 9. pontban a hadosztály pk. jelenti, hogy: a helyőrségekben a polgári lakosság hangulata állandóan javul, pozitív tartalmú plakátok jelennek meg. A nemzeti bizottságokkal és a párttitkárokkal szoros kapcsolat alakult ki. Fontosabb politikai kérdésekben nézetazonosság van.

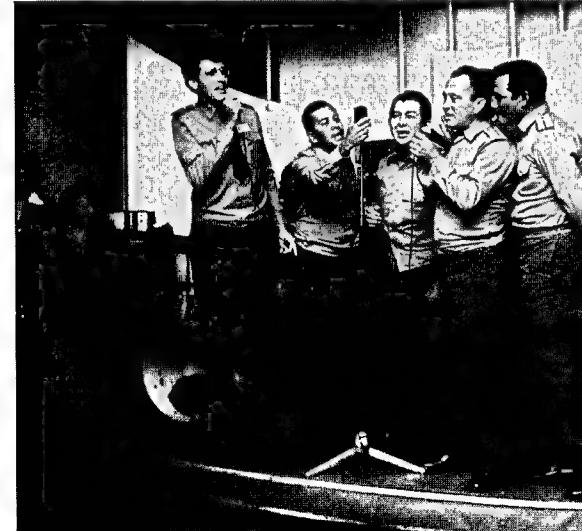
A 14. gk. lövészrednél 1968.09.13-án rendkívüli esemény történt.

T.A. honvéd gépkocsivezető szolgálatba lépett, mint harcálláspont napos. Egyben a löszerszlop közvetlen biztosítója is volt. Felbontott egy löszeres lánát, magához vett 60. db. löszert, majd gépkocsijával Nové Mestro városába távozott. (Hogyan lehet éjszaka észrevétenél ellopni egy löszerszállító teherautót?) Ott egy utcából ellopott egy cseh rendszámú motorkerékpárt és Pozsony irányába távozott. A csehszlovák csendőröknek gyanús lett egy cseh rendszámú motoron közlekedő magyar fegyveres katona. Üldözöbe vették, majd

Pozsonyban elfogták. A katonai ügyészség nevezettet letartóztatta. A motorkerékpárt meg-tisztítva, feltankolva a tulajdonosnak visszaadták.

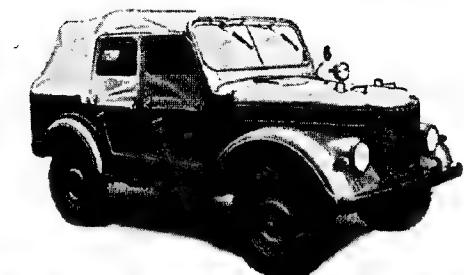
A 42. felderítő zászlóalj 1968. 09. 14-én jelenti:

Nyitrán a 2. számú laktanyában kettő lövés történt. A figyelőörs parancsnoka szerint kutyára lőttek. A településen a szesztalimat feloldották, azóta a kocsmák előtt nagyon sok a részeg ember.

1968. 09. 15.

A 42. felderítő zászlóalj rejtett figyelő őrse jelenti: a 2. számú laktanyából éjjel 01. 25-kor egy GAZ-66 és Volga személygépkocsi (személygépkocsi) személygépkocsi távozott. Hajnal 03.50-kor egy Volga személygépkocsi érkezett. A löszerraktár egy polgári ruhás egyén ellenőrizte. A löszerraktár melletti kukoricásban három fiatal volt, akik a kukoricát őrizték. A felderítő csoport jelenti, hogy a polgári lakosság arról vitatkozik, hogy megszállók, vagy szövetségesek vagyunk-e.

Gaz-66 parancsnoki szgk. (67)
és Volga típusú személygépkocsi (68)

1968. 09. 17.

A 300. fegyverjavító műhelynél bajtársi lopás történt. S. J. honvéd (párt- és KISZ-tag) Nevezett több alkalommal összesen 790 forintot lopott el. Nevezettet a Katonai Bíróság elítélte. A párból és a KISZ-ből kizárták.

1968. 09. 18.

A hadosztály helyzetjelentésében nyugodt körülményekről számol be. Fő feladatnak a KISZ KB küldöttségének fogadását jelölték meg. A hadosztály személyi állományának a fi-gyelmét leköti a csehszlovák határ mellett az NSZK területén folyó NATO hadgyakorlat.¹¹³ Már amennyiben tudott róla?

A 33. gk. lövészszred jelenti, hogy Trnava területén labdarúgó mérkőzés lesz 29-én a hagyományos trnavai vásár idején, 20–25 ezer fő látogatót várnak. A járási összekötő csoport leadta a vadászok névjegyzékét a vadászat engedélyezése céljából (*hiába a szarvasbögés nem alkalmazkodott a hadjáráthoz és a megszálláshoz. JP*).

1968. 09. 19.

A 36. műszaki zászlóaljnál és a 93. páncéltörő tüzérosztálynál a KISZ KB titkára, Molnár Ferenc alezredes rögtönzött beszélgetést folytatott a KISZ aktivistákkal. (Mintha a többi katonának nem esett volna jól az érdeklődő beszélgetés. Mintha öket a pszichés teher nem úgy nyomasztotta volna.) A 31. hk. ezred állományából 10 agitációs csoport kereste fel a környező községek párt- és állami vezetőit, hogy az együttműködést megbeszéljék.

A hadosztály alárendelt alakulatainak parancsnokai a téli táborozó helyek szemrevételezésére kaptak parancsot. A hadosztály vezetési pontja másnap áttelepül a 745-582/6 területére. A 134. híradó zászlóalj állományába tartozó E. B. hadnagyot a beosztottaival való sorozatosan durva bánásmód miatt áadták a katonai ügyésszégnak.

1968. 09. 21.

A 6. gk. lövészszred felderítő századánál motorkerékpár baleset történt. Az NB 42-27 forgalmi rendszámú oldalkocsis motorkerékpár csehszlovák katonai teherautót előzött. A teherautó az út baloldalára leszorította, és az oldalkocsit meglökte. Annak hengere leszakadt. A csehszlovák teherautó nem állt meg. Az anyagi kár 2000 forint.

1968. 09. 22.

Jelentik, hogy az operatív csoportok több községen eredményes munkát végeznek. Szenta község térségében a magyarlakta falvakban bizalmatlanság tapasztalható Husak személye irányában. Félnek, mert 1948-ban a kitelepítések kezdeményezője volt. Azt hiszik, hogy az ilyen irányú elképzelései továbbra sem változtak.

¹¹³ A Bundeswehr második hadtestének képviselője Ulmban sajtókonferencián jelentette be: szeptember 15–20. között „Fekete Oroszlán” fedőnévvel az NSZK déli részén, Bajorországban és Baden-Württemberg tartományban nagyszabású hadgyakorlatot tartanak, amelyen 42 000 katona vesz részt. Szeptemberben a csehszlovák–nyugatnémet határ mentén megélenkült az amerikai helikopterek felderítő tevékenysége, több ízben megsértették Csehszlovákia légterét Forrás: www. kronológia. 1968. letöltés: 2012.04.10.

1968. 09. 24.

A hadműveleti összefoglaló jelentésben jelentik, hogy a helyzetben változás nincs. A 6. gk. lövészszrednél rendkívüli esemény történt. A HB 16-35 forgalmi rendszámú GAZ-66 gépkocsi vezetője, J D honvéd szabálytalanul előzött, ennek következtében összeütközött egy csehszlovák Tátra gépkocsival. A magyar gépkocsi utasai közül K. GY őrnagy súlyos, T S honvéd életveszélyes, J D honvéd gépkocsivezető súlyos, M S százados könnyű sérülést szenvedett. A sérülteket a budapesti Honvéd kórházba szállították. Az ügyet a katonai ügyésszeg vizsgálja.

A továbbiakban – részletezés nélkül – megállapítják, hogy az utóbbi időben a hazulról jöttek által hozott italtól rendszeresen a lerészegedések.

1968. 10. 04.

A 134. híradó zászlóalj állományába tartozó T T százados parancsnoksága alatt B S főtörzsőrmester, és T A honvéd a HB 09-85 forgalmi rendszámú gépkocsival a feladat végrehajtás menetvonaláról letért és Jelenec községen megálltak. T százados egyedül bement a kocsmába.

Mintegy két óra múlva beosztotta, B. törzsőrmester bement utána, ahol a százados polgári személyekkel vitatkozott. Nem volt hajlandó távozni. Erre B. főtörzsőrmester elvette a pisztolyát és a két töltött tárat és ő is italt fogyasztott. Közben T. századost a helyi lakosok tettleg bántalmazták – valószínűleg megverték. B. főtörzsőrmester segíteni próbált, de ebben többen megakadályozták. Ekkor nevezett elment a gépkocsiért, hogy elvigye parancsnokát. Mire visszaért nevezettet nem találta, mert az éppen arra járó elhárító tiszt bevitte a táborba. Az eset a katonai ügyésszégen kötött ki.

1968. 10. 05.

A hadosztály törzs századánál izgatás történt. H. I. honvéd aki nem párttag, nem KISZ-tag, felszolgálóként dolgozott a tiszti étkezdében. Több esetben izgató kijelentéseket tett. Legutóbb a szeptember 29-i Néphadsereg Napja alkalmával. Kijelentette, hogy a mai tisztek tudatlanok. A régi tisztek tudtak, mert iskolázottak voltak. A jelenlegi helyzetért a kommunisták a felelősek, mert ők szíjják egymás közt a viszát. A hadosztályparancsnok intézkedett. A vizsgálat idejére azonnal haza, a Győri Katonai Ügyésszére szállították. (*Rosszakarói a háta mögött megjegyezték: biztosan magára vette, mert neki csak két elemje van és a katonai karrierjét a pátnak köszönheti.*)¹¹⁴

A kutatás során az esetet pontosítani lehetett: A hadosztály törzs elhárító tisztjének visszaemlékezése alapján – nem ellenőrzött formában – H I honvéd több alkalommal az elhárítás látókörébe került, szovjetellenes kijelentései miatt. A kijelentéseit az informátorok jelentései alapján a találkozási füzetben rögzítette, és arról szóban tájékoztatta az osztályvezetőjét, majd annak utasítására a parancsnokot. Nevezett személyt negatív politikai megnyilvánulásai miatt nevelő jellegű beszélgetésben részesítették. A hadosztály politikai osztály vezetőjével egyetértesben nagyobb (nyilvános) ügyet nem akartak belőle kreálni, mivel akkor tájékoztatni kellett

¹¹⁴ A megjegyzés közel áll a valósághoz: Lakatos Béla vezérőrnagy személyi anyaga szerint 5 elemi és 2 polgári iskolaévet teljesített. A többi iskoláját tényleg a pátnak köszönheti. Forrás: HL. KI – OGY - 8825

volna a szovjet elhárítást is. Az meg ugye kínos lett volna. Természetesen nevezett operatív ellenőrzését megszervezték. (Ez azt jelentette, hogy ügynök figyelte.) Amikor az ominózus szeptember 29-i ünnepségen a tőle megszokott stílusban a tisztkarra sértő megjegyzést tett, azt már dokumentálni (bizonyítani) lehetett. Így vele szemben azonnal intézkedtek. A történetet alapos feldolgozása Ehrenberger Róbert levéltáros (ÁBTL) munkáját dicséri.

A Katonai Bíróság II. 18/1968 ügyirata alapján H. I. honvéd ellen 1968. október 9-én vádat emeltek a Btk.127. § (1) bek. b) pontjába ütköző folytatálagosan elkövetett izgatás bűntette miatt. A vádirat szerint nevezett több alkalommal- katonatársai jelenlétében - ki-jelentette, hogy a Szovjetunióval kapcsolatban "Alárendelt szerepünk van, s minden az ő parancsára teszünk Független döntési jogunk nincs és nem is volt a háború óta. Azért vagyunk Csehszlovákiában, mert a Szovjetuniónak így jó" A vádirat a terhére róttá, hogy mások előtt több alkalommal nemtetszését fejezte ki a tisztek és a sorkatonák ellátmánya közötti különbség miatt. Bírált a hadosztály vezető állományát. Kijelentette, hogy nincs semmi különbség a Magyar Néphadsereg tisztei és a hitlerista hadsereg tisztei között. (Nem tartozik a tárgyhoz, de kikívánkozik belőlem, hogy kezdő hadnagyként betörtük a tányérsapkánkat - ahogy a Wermachtban kinézett, nyári kesztyűt hordtunk a zubbonyhoz és kivasaltuk a csizmanadrágot, ahogy a német hadseregen volt szokás. Mindezt az idősebb tisztek től lesztik el. Felhívta a figyelmünket, hogy melyik párttitkár vadul meg ettől a látványtól. Ezek után előfordult, hogy, "valakik" a párttitkár tiszti érkezde fogásán hagyott tányérsapkáját többször megformázták.) Mindezekhez adott alkalommal hozzáttette, hogy utálom az egyenlőtlenséget, utálom a kommunizmust, utálom a kommunista kárat, akik az egyenlőtlenséget csinálják. Mikor az egyik beosztott tiszt felszólította, hogy hagyja abba, nevezett erre nem volt hajlandó. Ekkor a tiszt felpozzással fenyegette meg, mire az érintett – sapkáját levére – fejére mutatott és azt mondta: "tessék, itt van fönök!"

Az iratok szerint a bántalmazásra nem került sor. (Ehhez egy szubjektív megjegyzést fűznék: Amennyiben az inkriminált kijelentéseket Benke Sándor százados, a 93. páncéltörő tüzérosztály elhárító tiszte hallja, akkor ott „emberhalál” van. Mert a felpozás csak a bevezető lett volna. Benke századosról az elhárító osztályon közismert volt, hogy előtte a Szovjetuniót semmilyen formában bántani nem lehetett. Aki ezt óvatlanul megtette, annak képleteSEN szólva „vége” lett. JP)

H. I. honvéd az ellene felhozott vádakat csak részben ismerte el. A Szovjetunióval kapcsolatos kijelentését pedig kifejezetten tagadta.

A nyílt tárgyalásra a hadjárat befejezését követően, 1968. október 28-án Zalaegerszegen került sor. A vádlott, hogy szorongatott helyzetéből szabaduljon, részletes beismérő vallomást tett. A Katonai Bíróság nevezettet a terhére rótt vádpontban bűnösnek mondta ki és 1 év négy hónap börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A közügyektől 2 évre eltiltotta. Mivel az ítélet ellen fellebbezést nem jelentettek be, az a kihirdetéskor jogerőre emelkedett. Az elítéltet 1969. augusztus 26-án feltételes szabadságra helyezték. A büntetése a feltételes szabadság ideje alatt 1970. február 4-én eredményesen letelt.¹¹⁵

115 Ehrenberger Róbert: Retorziók a Magyar Néphadseregen 1968-ban. Adalékok az 1968-as csehszlovákiai katonai intervenció történetéhez. In: Dimenziók éve – 1968. 2008 május 22-23-án Budapesten rendezett nemzetközi konferencia előadásai. (Szerk.): Schmidt Mária: XX. Század Intézet, 2008. (118-139.o

1968. 10. 07.

A 14. légvédelmi tüzérosztálynál rendkívüli esemény történt. N I szakaszvezető jelentette, hogy levéltárcája az iratokkal és 150 forinttal eltűnt. Az ütegparancsnok kutatást rendelt el, majd minden katonát megmotoztak. Ennek során M I honvéd gyanúsan viselkedett, a nála lévő pénzről nem tudott megbízhatóan elszámolni. Nevezett a kihallgatás során a lopást beismerte. M. I. honvéd is a katonai ügyészségen kötött ki.

1968. 10. 11.

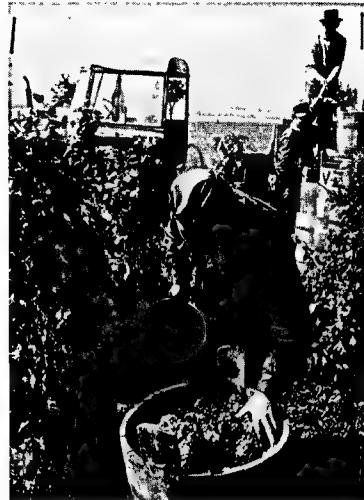
A 6. gk. lövéssezrednél fegyveres fenyegyetés történt. K. I. tartalékos honvéd nem párttag, nem KISZ-tag a jelezett napon az esti órákban – otthonról jövő katonatársa által hozott italból fogyasztott. minden különösebb ok nélkül töltött fegyvert fogott katonatársára és megfenyegette. Társai kicsavarták kezéből a fegyvert. Az esetet jelentették a parancsnoknak. Nevezettet őrizetbe vették, a katonai ügyész letartóztatta. A Katonai Bíróság gyorsított eljárással helyszíni tárgyalást tartott.

A hadműveleti napló bejegyzései a továbbiakban megritkulnak. Már nem vezetik részletesen. Néha egy közúti rendkívüli eseményt rögzítenek. A hadosztály és alárendelt csapatai csomagolnak. Készülnek a hazamenetelre. mindenki búcsúzkodik, elköszön. A helyiek közömbösen fogadják és kérdezgetik – talán kicsit sürgetve – mikor mennek haza. Vannak helyőrségek, ahol a helyi vezetők kérnek találkozót hazamenetel előtt. A helyzet minden bizonnal feszélyezett. Hogyan is lehetne elköszönni a „hivatlan vendégektől”?

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum képei, 1968 Csehszlovákia

A magyar katonák segítségével a komlót is szüretelni kellett (46Kgy586)

Magyar katona szlovák szőlőt szüretel (86Z3, 85Z3)

Táborrend (23Kgy586)

Fontos a szép környezet (94Z3)

Tábori tánczene (91Z3)

Közös szolgálat
(MNN-IIIF-BR(1969)106-11)

Barátkozás
(MNN-IIIF-BR(1968)109-6)

Közös őrszolgálat
(MNN-IIIF-BR109(1968)-8)

Udvarolni is lehetett
(MNN-IIIF-BR(1969)107-2)

A katonai elhárítás részvételle Csehszlovákia megszállásában

Ebből a nagy kalandból nem maradhatott ki a magyar Katonai Elhárítás sem. Nem is akart. Igaz ugyan, hogy a katonai vezetők, és némely parancsnok kifejezetten nyögnek érezte jelentüket. Erről az érzésükön azonban mélyen hallgattak.

Mindez csupán a hadjárat összefoglaló jelentésében a Vezérkari Főnök kis fullánkja érzékelte. Valójában a katonák sohasem tudták megemészteni, hogy a katonai elhárítók nem tartoztak a honvédség kötelékébe. Nem volt irányukba parancsadási jogosultságuk. Ez a helyzet – nagyon helyesen – csak a rendszerváltáskor rendeződött. Akkor a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) és a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) a Magyar Honvédség szervezetébe integrálódott, annak része lett. Igaz, a katonai parancsnokok akkor sem kaptak parancsadási jogosultságot az elhárítók irányába. Nagy fájdalmukra. A mellérendeltségi viszony akkor is megmaradt. Egy általuk irányíthatatlan kontrolnak tartották. Az elhárítás tevékenységét együttműködési utasításban szabályozták. A jó kapcsolatot korrekt emberi magatartással lehetett elérni.

Hogyan épült fel a magyar titkosszolgálat 1968-ban?

A titkosszolgálatok a Belügyminisztérium szervezetébe tartoztak. Tevékenységüket a belügyminiszter felügyelte, irányította. Közvetlen kontrollt az MSZMP KB Adminisztratív Osztálya gyakorolta. Oda volt „bekötve” a BM III. Főcsoportfőnöke, állambiztonsági miniszterhelyettesi rangban. Ez azonban nem jelentette azt, hogy mindenről oda jelentett. Megvolt ennek a parancsban szabályozott rendje.

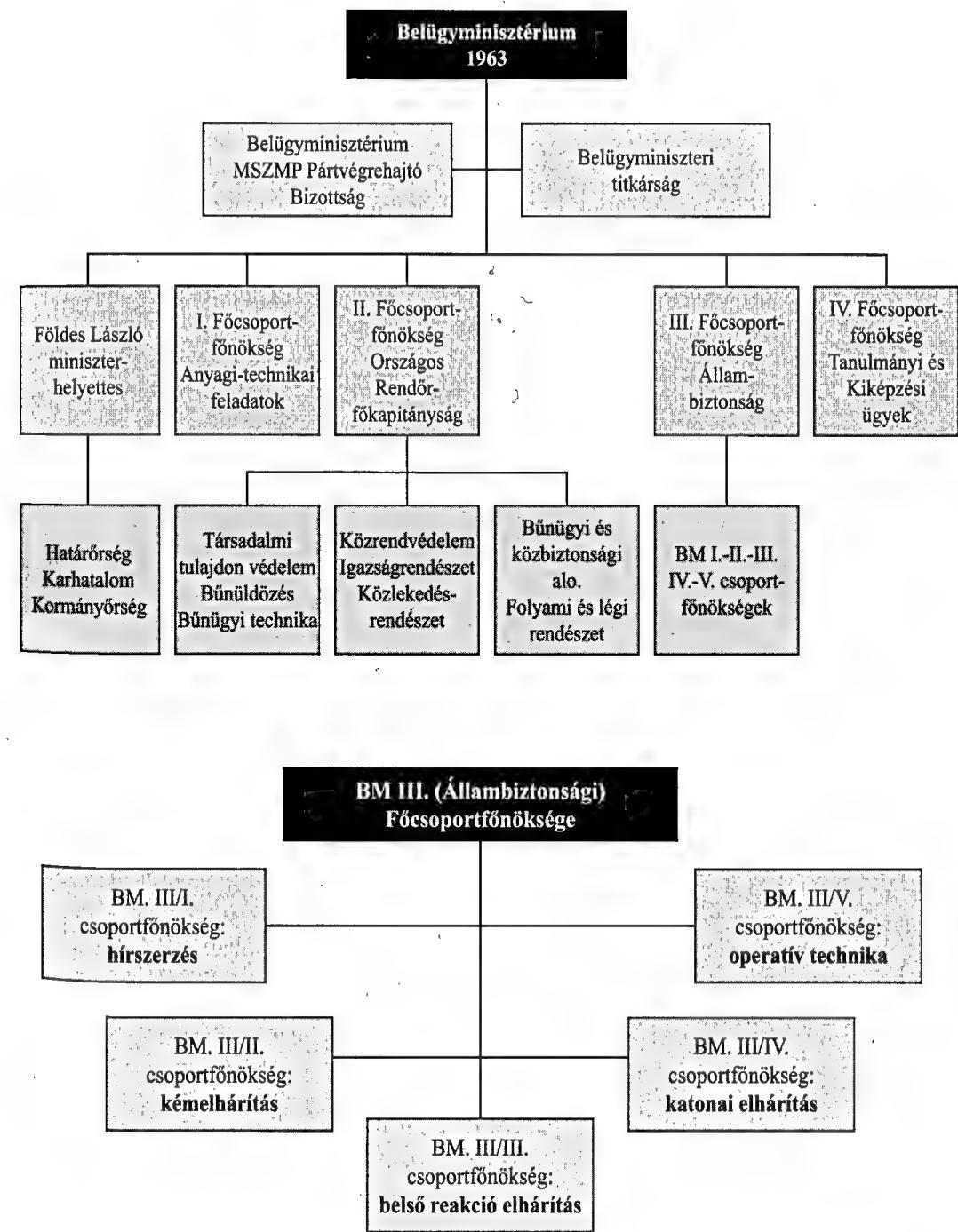
Hogyan épült fel a magyar állambiztonság 1968-ban? A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnöksége volt.

A BM (állambiztonsági) Főcsoportfőnökség állambiztonsági szervei az 1962-ben történt átszervezés után¹¹⁶

A BM III. Főcsoportfőnökség önálló szervezeti egységei:

1. III/1. (állambiztonsági vizsgálati) Osztály
2. III/2. (operatív nyilvántartó) Osztály
3. III/4. (elemző, értékelő) Osztály
4. III/5. („K”-ellenőrzési) Osztály

116 ÁBTL 4.2 Parancsgyűjtemény 45-160-1/1962. Ez a szervezeti tagozódás 1971-ig volt érvényben.

Az ábrák saját szerkesztés

5. III/6. (figyelő, környezettanulmányozó) Osztály

6. III/7. (operatív technika lehallgató) Osztály

7. Főcsoportfőnökség Titkárság

8. Operatív Hír- és Akcióközpont (OHK)

9. A Főcsoportfőnökség budapesti és megyei szervei

A csoportfőnökségek és az önálló szervezeti egységek feladatrendszerét nem kívánom részletezni. A közölt ábrából is, jól tükrözödik, hogy milyen hatalmas szervezet végezte a magyar társadalom ellenőrzését. A hadjárat ideje alatt a III/IV csoportfőnökséget ezen szervezeti elemeik, háttértámogatásban részesítették.

Fontos megjegyezni, hogy a Főcsoportfőnököt Rácz Sándor¹¹⁷ vezérőrnagyot, az MSZMP KB Adminisztratív Osztályvezetői székből nevezték ki ebbe a tisztségre.

Felvezetésképpen néhány rövid gondolat a katonai elhárítás történetének alakulásáról.

A Debrecenben működő Ideiglenes Nemzeti Kormány határozata alapján 1945. elején az ország demokratikus átalakulásának részeként újjászervezték a Belügyminisztériumot, az államrendőrséget és ezen belül az állambiztonsági szerveket is.

1945 februárjának végén a HM 40. Osztálya katonai nyomozó szerveként alakult meg.

Feladata a katonai bűncselekményeket elkövető személyek felderítése, letartóztatása, a magyar királyi honvédség tiszteinek igazolása, a hadiüzemek állapotának felmérése, az elhurcolt hadfelszerelések utáni nyomozás, valamint a honvédelmi miniszter személyi biztosítása volt.

Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszter 1945. március 12-én kéréssel fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez – Vorosilov marsallhoz: „Kérem szíves jóváhagyását, hogy a Honvédelmi Minisztérium keretében a katonapolitikai defenzív és offenzív osztályt felállíthassam.” Célja a honvédség keretein belül a fasiszta, reakciós tevékenység elleni küzdelem, az ellenséges hírszerzés aktív megakadályozása és a hírszerzés offenzív végrehajtása az ellenség által megszállt területeken.¹¹⁸

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélyét követően a Honvédelmi Minisztérium kötelékében felállított Katonapolitikai Osztály az alábbi szervezetben működött:

Központi apparátus: elhárító alosztály, hírszerző alosztály, igazoló csoport, örcsoporthoz, gazdasági és jóléti szolgálat, kádercsoport. **Területi szervek:** a hadosztályok, a honvédelmi kerület parancsnokságok, a honvéd határohság elhárító szolgálatai, a szűrőtábor és internálótábor kirendeltségek.

A Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztályának vezetője Pálffy György¹¹⁹ lett. Ezzel a személyi döntéssel a katonai hírszerzés és az elhárítás a Magyar Kommunista Párt közvetlen ellenőrzése alá került. A hadsereg háború utáni helyzetéből következően a személyügyi osztály és a Katonapolitikai Osztály számítottak a legfontosabb pozícióknak.

117 Rácz Sándor altábornagy Nagymágocs 1925. 10.09. Öze Mária. Nyugállományba helyezve 1986. Forrás:www.NEB.hu

118 A békétábor hadserege. A magyar Demokratikus Hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárában Őrzött katonai irataiból 1945–1957. Szerkesztette: Ehrenberger Róbert. Budapest, 2001., Petit Real Könykiadó 280. (Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok, sorozatszerkesztő: Szűj Jolán).

119 Pálffy (Oesterreicher) György (Temesvár, 1909. szeptember 16. – Budapest, 1949. szeptember 24.) altábornagy. Honvédelmi miniszter-helyettes, a Rajk-per során koncepciói perbe fogták és halálra ítélték. Forrás:www.wikipedia.hu.

A katonai hírszerzés és az elhárítás a Katonapolitikai Osztályon belül, egységes szervezetben működött. 1947 januárjában a HM Katonapolitikai Osztályt csoportfőnökséggé szervezték át: Szervezete: Törzsosztály, Elhárító Osztály, Katonai Osztály, Rádiófelderítő Osztály, Hírszerző Osztály, Nyilvántartó Osztály és Káderosztályból állt.

1949. február 1-jével a szervezet nevét HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségre változtatták. Az átszervezett részlegben belül négy csoportfőnökséget és három önálló osztályt alakítottak: Hírszerző Csoportfőnökséget, Elhárító Csoportfőnökséget, Katonai Csoportfőnökséget, Rádiófelderítő Csoportfőnökséget, illetve Káderosztályt, Támadó Elhárító Osztályt, Törzsosztályt. Decemberben került sor az állambiztonsági szervek összevonására, az egységes és gyakorlatilag korlátlan hatáskörrel felruházott Államvédelmi Hatóság megszervezésére. Természetesen bekebelezték a katonai elhárítást is. 1950 januárjától a katonai elhárítás és hírszerzés szervezetileg elválik egymástól. A katonai elhárítás az ÁVH II. Főosztálya lesz, 1953-tól a BM II. Főosztálya, majd 1957 tavaszától 1962 - ig a BM II/1 Osztály néven él tovább. A katonai hírszerzés átkerül a hadsereg szervezére, 1950 és 1953 között HM IV. Főcsoportfőnökség néven, majd 1953 novemberétől MN VK 2 Csoportfőnökség néven működik a rendszerváltásig.

1957-ben a katonai elhárítás átkerült a Belügyminisztériumba és a BM II. Főosztály I. osztályaként folytatta munkáját. Ezzel az intézkedéssel valósult meg a katonai elhárító és a polgári állambiztonsági szervek belügyminiszter általi irányítása. Az egységes állambiztonsági szervezetbe nem tagozódott be a katonai hírszerzés, amely továbbra is a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének alárendeltségében működött (mint csoportfőnökség). 1962-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) vezetése elérkezettnek láta az időt az állambiztonsági terület átszervezésére. Az átszervezés célja – a korábbi ún. „totális elhárítás” szervezeti maradványainak felszámolása volt.

Ekkor alakult ki a fent vázolt egységes belügyminisztériumi állambiztonsági szervezet, amely ebben a formában 1990-ig működött. A szervezetet párthatározattal hozták létre, annak az ország jogrendjéhez igazított törvényi szabályozása nem volt. Erre 1974-ig vární kellett, amikor is a hiányt Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. sz. törvényejű rendeletével pótolták.

A Katonai Elhárítás a BM III/IV. Csoportfőnökségeként a nagy belügyi apparátus állambiztonsági részeként működött.

A III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség működési területén (Honvédelmi Minisztérium, Magyar Néphadsereg, a BM Határohság, a BM Belső Karhatalom) a következő állambiztonsági szakmai feladatokat láta el:

- a nyugati országok hírszerzőinek felderítése, tevékenységük megakadályozása;
- a hadserege, illetve a katonai iskolák (tanintézetek) állományába felvételre kerülők állambiztonsági ellenőrzése;
- a nyugati országba kiutazó, valamint az ott kapcsolattal rendelkező katonák ellenőrzése;
- a fegyveres erők harckészültségét veszélyeztető cselekmények (hazaárulások, szökések, rendkívüli események) megelőzése, felderítése, megakadályozása;
- az alakulatok titokvédelmények biztosítása;
- a katonai gyakorlatok, szállítások biztosítása.

A katonai elhárítást 1968-ban Kucsera László¹²⁰ vezérőrnagy vezette.

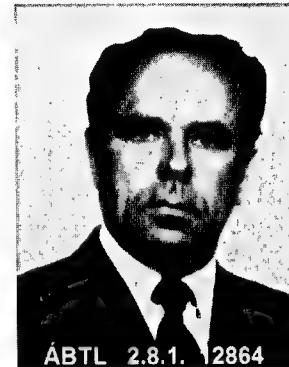
A hadjáratban résztvevő 8. gépkocsizó lövészhadosztály elhárító osztályvezetője Ötvös Dániel rendőr alezredes volt.¹²¹

Furcsa lett volna, ha a katonai elhárítás a Belügyminisztérium írt levél alapján értesül a Csehszlovákia *ellen* tervezett gyakorlatról. Dokumentumok nem térnek ki rá, de a Katonai Elhárítás csoportfőnöke tagja

volt a HM Katonai Tanácsnak. Ennél fogva, természetes, hogy ebben a helyzetben első kézből értesült a dolgoról. Volt egy másik csatorna is. Itt is voltak szovjet tanácsadók. Természetesen a KGB-tól. Dokumentumok nem bizonyítják, de a résztvevők visszaemlékezései ből ismert, hogy a katonai felkéréssel egy időben az elhárítás vezetőit is tájékoztatták a szovjet partnerek. A szükségszerűség is azt diktálta, hogy a titkosság és a konspiráció biztosítása érdekében az elhárítás nem csak a feladatra koncentrált, hanem a titkossági törzset is. A gyakorlatként szervezett megszállás előkészítésének szük köre miatt létfontosságú volt, hogy a tervezett katonai akció idő előtt nem juthat illetéktelenek tudomására.

Kucsera László
vezérőrnagy (69)

Ötvös Dániel
rendőr alezredes (70)

A ZALA feladat operatív¹²² biztosításának megszervezése

A Katonai Elhárítás tevékenysége szervezetten kapcsolódott a katonai, politikai helyzethez. A tevékenység szabályozott volt. Az alábbi dokumentumok részletes utasításokat tartalmaztak a Katonai Elhárítás számára.

A Katonai Elhárítás vezetése – igazodva a hadsereghoz Direktívát és ehhez kapcsolódó Intézkedési Tervet¹²³ adott ki az elhárítási feladatok végrehajtására, melyet Intézkedési Tervben és katonai munkatérképen rögzítettek.

(A munkatérképet nem sikerült megtalálni. Gyaníthatóan az egyetlen munkatérkép, amely a Katonai Elhárítás történetében készült.)

120 KUCSERA LÁSZLÓ vezérőrnagy (Győr, 1920.07.30. – Veszprém, 2006.07.20.) www.abtl.hu/ords/archontology

121 ÖTVÖS DÁNIEL r. alezredes (Tiszaszederkény, 1930.04.12. – Cegléd, 2001.02.28.) www.abtl.hu/ords/archontology

122 Operatív (lat.): gyors, határozott, egyben tervszerű, előre tekintő, célratörő intézkedés, ügyvitel. Hatékony végrehajtásra irányul, a körülmenyeskedést, a bürokráciát mellőző eljárás. Forrás ÁBÉSZ 1980. BM könyvkiadó

123 ÁBTL 1.11.7 KBH 436/3/26. 3. doboz

A BELÜGYMINISZTERIUM III/IV. CSOPORTFŐNÖKÉNEK

1. számú

DIREKTÍVÁJA

A „Zala” fedőnevű gyakorlat operatív biztosítására

A „Zala” fedőnevű gyakorlattal összefüggésben, a gyakorlaton résztvevő csapatok, valamint a gyakorlattal kapcsolatban létrehozott operatív törzset és operatív csapatokat az alábbi feladatok végrehajtására

UTASÍTOM:

a) A gyakorlaton résztvevő csapatok elhárító szervei és operatív tisztei a gyakorlatok idejére a korábbi utasításaimban meghatározott, szokásos feladatokat hajtsák végre.¹²⁴

b) A 8. gk. ho. operatív tisztei a hadosztályhoz behívásra került, biztonsági hányadban lévő hálózati személyekkel az összpontosítási körlet elfoglalásáig vegyék fel a kapcsolatot. A hálózati személyek számának és elhelyezkedésének megfelelően szervezzék újra a rezidentúrákat. A hálózat szervezését úgy irányításuk, hogy már a gyakorlat ideje alatt biztosítva legyen a széleskörű informáltság.

c) Amennyiben a 8. gk. ho. éles feladatok végrehajtását kezdi meg, a gyakorlaton résztvevő vezetői és operatív állomány az alábbi feladatokat hajtsa végre.

I.

A csapat elhárító osztály, és a csapatoknál működő elhárító állomány feladata:

1) Az általános részben megjelölt feladatokat, éles helyzet esetén is, folyamatosan hajtsák végre. Az információszerzés kiszélesítése érdekében szervezzék meg, hogy a lakosság körében kialakult hangulatról is folyamatosan kapjanak adatokat.

2) Forditsanak nagy gondot a lakossággal történő atrocitások, a polgári személyek részéről jelentkező provokációk, ellenséges hangulatkeltés megelőzésére, ezek felderítésére. A szükséges intézkedéseket ilyen esetekben hadéktalanul tegyék meg.

124 A „szokásos” feladatok azt jelentették, hogy a katonai elhárításnak a hadsereg mozgósítási rendszeréhez igazodva ki volt dolgozva „M” esetére a tevékenység rendje. A terveket az operatív tisztek folyamatosan pontosították, napra készen tartották. Így nem okozott gondot a gyakorlat operatív biztosításának a megszervezése.)

3) Amennyiben a katonai erők és a polgári lakosság között atrocitásra, vagy az utóbbiak részéről provokációra kerül sor, úgy az operatív tisztek a parancsnoki és politikai szervekkel értékeljék a helyzetet, tegyék meg a legfontosabb intézkedéseket, s ha szükséges, foganatosítanak őrizetbe vételt. Erről tájékoztassák a hadosztály elháritó osztály vezetőjét, aki intézkedjen a vizsgáló tisztek kiküldésére és a rendkívüli esemény haladéktalan jelentésére.

4) Ha a működési területen ellenséges propagandát sugárzó rádiókat észlelnek, tegyenek intézkedést a rádióadók helyének felderítésére és az ellenséges rádió tevékenységének megszüntetésére.

5) A hadosztály elháritó osztály vezetője és az operatív tisztek tekintsék fontos feladatuknak a hadosztály, valamint az egységek parancsnokok által a segyelemmel, a harckészültséggel, technikai eszközök hadrafoghatóságával – általában a morális állapottal – összefüggésben kiadott parancsnok, utasítások maradéktalan végrehajtásának ellenőrzését.

Tapasztalataikról tájékoztassák az illetékes parancsnokokat. Súlyos, halasztást nem tűrő, s felsőbb szinten foganatosítandó intézkedést igénylő esetben nekem tegyenek jelentést.

6) Tegyenek hatható intézkedéseket a szökések, a segyelemsértések megakadályozására, kísérjék figyelemmel a létszámellenőrzések, valamint az őrzés- és biztosítással kapcsolatban kiadott utasítások feszes végrehajtását.

7) Forditsanak gondot a „T”, valamint a hadműveleti okmányok készítésével, kezelésével, őrzésével és továbbításával kapcsolatos rendszabályok betartására.

8) Szervezzék meg az ellenőrző, áteresztő pontokon szolgálatot teljesítők ellenőrzését és az udvarias, kulturált intézkedésre történő kioktatásukat.

9) Súlyosabb rendkívüli események bekövetkezése esetére engedélyezem, hogy a szükségessé váló kapcsolatfelvételt, vagy beszervezést mind a katonai, mind a polgári személyek köréből végrehajtsák.

II.

Az operatív csoportok feladata:

A felállítandó helyőrségekben megalakításra kerülő operatív csoportok szervezésével, irányításával, a részükre szükséges anyagi és technikai eszközök biztosításával a csoportfőnök-helyetteset bízom meg, s az alábbiak végrehajtására utasítom.

1) Az operatív csoportok a katonai vezetés által létrehozott helyőrségekben a helyőrség parancsnokságokkal és a harcoló hadosztály mellé rendelt, nem katonai feladatokat ellátó közigazgatási törzzsel, valamint a helyőrségen és környékén működő csapatok elháritó tiszteivel együttműködve oldják meg feladatukat.

A csoportok összetétele:

- katonai elháritó tiszt;
- kémelháritó tiszt;
- belső reakcióval foglalkozó tiszt;
- közrendvédelmi tiszt.

A csoport vezetője a katonai elháritás részéről kiküldött operatív tiszt.

2) A csoportok a II/1. pontban felsorolt szervekkel szorosan együttműködve derítések fel az ellenforradalmi szervezeteket, csoportokat és ezek vezetőit. Külön utasításomra hajtsák végre azok őrizetbe vételét, szükség szerint ezek köréből hajtsák végre a beszervezést.

3) Az operatív csoportok fogadják a hadműveleti terület lakosai köréből jelentkező párt- és állambiztonsági szervek, a munkásmilícia, a hadsereg, továbbá egyéb, velünk szemben lojális, valamint az újonnan létrehozott szervek tagjait és képviselőit, akik segítségükkel felajánlják. A jelentkezőket kérdezzék ki az ellenforradalmi beállítottságú szervekre és személyekre vonatkozóan, azok felderítéséhez segítségükre vegyék igénybe.

4) A működési területekhez tartozó helyőrségekben szervezzék meg a hálózati munkát. Hálózatként mind az ellenséges kategóriába, mind a lojális kategóriába tartozó személyeket a szükségnek, illetve az operatív helyzetnek megfelelően felhasználhatják.

5) Hálózati és egyéb úton szerzett értesülésekkel tegyenek jelentést a helyőrség parancsnokságoknak és a hadosztály elháritó osztály irányítására vezényelt központi osztályvezetőnek. A felderített adatokat a fenti központi osztályvezető folyamatosan jelentse egyrészt a nem katonai feladatokat végrehajtó törzs vezetőjének, másrészt a Déli Hadsereg Csoport mellett létesített magyar vezérkari törzshöz összekötő tisztként vezényelt központi osztályvezetőnek.

6) Az operatív csoportok forditsanak nagy figyelmet a lakosság közötti hangulat felderítésére. Az arra illetékes szerveknek, lehetőségeikhez képest nyújtsanak segítséget a lakosság körében végzendő propagandamunkában.

7) A csoportokba tartozó közrendvédelmi tisztek segítsék a helyőrség parancsnokságokat a közrendvédelmi feladatok megszervezésében.

III.

Egyéb intézkedések:

1) Az elháritó szervek, illetve az operatív csoportok a jelentések, utasítások továbbítására az elháritási területük parancsnokságain lévő híradó eszközöket használják fel.

2) A 8. gk. ho. elháritó osztály az éles helyzet kialakulásáig a hadosztály hangulatáról, operatív helyzetéről naponta két alkalommal: reggel 08.00 óráig, este 18.00 óráig terjesszen fel tájékoztató jelentést.

3) A hadosztály harcbalépése utáni helyzetéről folyamatosan, rendkívüli esemény bekövetkezése esetén azonnal terjesszenek fel jelentést a Déli Hadseregcsoporthoz vezényelt központi osztályvezetőn keresztül.

4) Éles helyzet bekövetkezése esetén, vagy ha az operatív helyzet megköveteli, a csoportfőnök-helyettes utazzon a helyszínre és a harcfeladatokat végrehajtó operatív csoportok irányítását személyesen vegye át.

5) A Déli Hadseregcsoport mellett működő magyar vezérkari törzshöz vezényelt központi osztályvezetőt felhatalmazom, hogy szükség esetén nevemben közvetlen utasításokat, parancsokat adjon a hadosztály elhárító osztályvezetőnek, illetve a megerősítésére vezényelt központi osztályvezetőnek.

6) Az operatív állomány éles feladatokról történő tájékoztatásának időpontjára és mértékére később intézkedem.

Elvárom, hogy a harcfeladat szervezésében, irányításában és végrehajtásában résztvevő operatív állomány feladatait a legnagyobb odaadással, példamutató fegyelmezettséggel hajtsa végre.

Budapest, 1968. július 28.

/Kucsera László r. vörgy./
csoportfőnök

Nytsz: 305-273/1968.

Felterjesztle: 1. sz. pld. Benkei miniszter Elvtárs!

2. sz. pld. Rácz miniszterhelyettes Elvtárs!

3-6. sz. pld. III/IV. Csf.

A csoportfőnöki direktíva után az Intézkedési Tervben részletesen szabályozták a végrehajtó állomány feladatát. Fontos eleme volt ennek a vezetés és az összeköttetés rendjének a meghatározása abban az értelemben is, hogy harci helyzetben kellett biztosítani az operatív értékű információk továbbítását. Mindezt eddig valós körülmények között nem volt mód kipróbálni.

Természetesen a katonai elhárítás is rendelkezett – a hadsereg rendszeréhez igazodva – a mozgósítási tervvel. Ennek megfelelően a tartalékos állományban voltak tartalékos elhárító tisztek ill. hírforrások. A tartalékos elhárító tisztekkel a kapcsolat élő volt, a hírforrásokkal azonban nem. Velük a kapcsolatot csak a behívás után vették fel.

BELÜGYMINISZTÉRIUM
III/IV. Csfsg

„SZIGORÚAN TITKOS!”
1. sz. példány

INTÉZKEDÉSI TERV

a „Zala” fedőnevű gyakorlat operatív biztosítására

A központi utasításnak megfelelően, a 8. gk. ho. – teljes harckészültségebe helyezés után – a Déli Hadseregcsoport alárendeltségében gyakorlat végrehajtását kezdté meg.

A 8. gk. ho. és alárendeltjei 1968. július 27-én 22.00 h-kor és 1968. július 28-án 05.00 h-kor béké helyőrségét elhagyja és két menetvonalon; kerekkel történő előrevonással, valamint vasúti szállítással 1968. július 29-én 03.00 h-kor Balassagyarmat, Rétság, Pécel összpontosítási körletet foglalja el.

A gyakorlat időtartamára a 8. gk. lövészhadosztály alárendeltségebe került a 22. tü. e. Ceglédről és a 31. hk. ezred Rétságról.

A „Zala” fedőnevű gyakorlat operatív biztosítására az alábbiak szerint intézkedtünk:

1. A gyakorlat közvetlen operatív biztosítását a 8. gk. ho. elhárító osztálya szervezi meg. Feladatai eredményes végrehajtása érdekében az osztályt megerősítettük: 1 központi osztályvezetővel, 6 operatív tiszttel (közülük 2 tormács) és a BM III/1. Osztály vizsgálati alosztályától 2 fő vizsgáló tiszttel.

A 8. gk. ho. Elhárító Osztály állománya összesen:

Központi osztályvezető	1 fő
Ho. Elhárító osztályvezető	1 fő
Főoperatív tiszt	21 fő
Vizsgáló tiszt	2 fő

A megerősítésre vezényelt osztályvezető felelős a hadosztály elhárító osztály közvetlen irányításáért, valamint a katonai elhárítást képviseli a hadosztály törzsön belül alakult közigazgatási törzsben.

2. A Déli Hadseregcsoport elhárító osztályával a kapcsolatot felvettük, tervezéket folyamatosan egyeztetjük.

3. A Déli Hadseregcsoport mellett működő magyar vezérkari törzshöz egy központi osztályvezetőt vezényeltünk.

4. Éles helyzet esetére 10 helyőrségen történő alkalmazásra szerveztünk operatív csoportot. Egy-egy operatív csoport egy katonai elhárító, egy kémelhárító és egy belső reakcióval foglalkozó operatív tisztből áll. A fenti operatív erők a polgári területen jelentkező esetleges feladatokat hajtják végre.

A megalakításra kerülő helyőrségekben egy-egy, összesen 10 közrendvédelmi tiszt beosztása is szükséges. Ennek biztosítására kérjük Miniszter

Elvtárs intézkedését. A kijelölt közrendvédelmi tiszteknek 1968. július 29-én 07. 30 h-kor kell jelentkezniük a BM III/IV. Csfsg. Bp., V. Néphadsereg u. 9-11. III. emelet 301. sz. alatt.

A helyőrségekben megalakításra kerülő operatív csoportok munkáját a hadosztály, elhárító osztály irányítására vezényelt központi osztályvezető fogja össze.

5. A Csoportfőnökség központi állományából a gyakorlat operatív biztosítási feladatainak végrehajtására és a feladatok koordinálására a csoportfőnök-helyettes vezetéssel 15. fő operatív törzset hoztunk létre. Ezek egy része tartalékokat képez.

6. A gyakorlat területének karhatalmi zárására intézkedés történt. A záró alakulatokkal együttműködést a Csoportfőnökségen alakult operatív csoport szervezi meg.

7. A 8. gk. ho. elhárító osztály vezetőjét utasítottuk a gyakorlat részletes operatív biztosítási tervének elkészítésére.

8. A gyakorlat operatív biztosításával kapcsolatban felmerülő anyagi- és technikai eszközökre intézkedtünk.

9. A gyakorlatról folyamatosan terjesztünk fel tájékoztató jelentést.

Budapest, 1968. július 28.

/Kucsera László r. vőrgy./
csoportfőnök

Nytsz: 305-271/1968.

Felterjesztle: 1. sz. pld. Belügyminiszter Elvtárs!

2. sz. pld. Rácz miniszterhelyettes Elvtárs!

3. sz. pld. Irattár.

A katonai elhárításnak a belügyminisztériumi ügyrendnek megfelelően együttműködést kellett szervezni a határőrsgel, a rendőrséggel és a karhatalommal. E szervezetek működése során is keletkeztek olyan jellegű információk, amelyek a katonai elhárítás illetékesi körébe tartoztak. Az irányítás joga most a BM III/IV. csoportfőnököt illette meg.

Mind a direktíva, mind az intézkedési terv követi a katonai harcparancsot és együttműködési utasítást. Tehát háborús helyzetre készült. Nyelveztében és feladatszabásában tükrözi a totális elhárításra való törekést. Na meg a szovjet instrukciókat, hogy a közigazgatási területen a lakosság körében hírforrásokat kell szervezni. Ma már tudjuk, hogy ez kivitelezhetetlen feladatszabás volt. A lakosság magatartása átírta a terveket.

A katonai tevékenységet támogató társ fegyveres szervek intézkedései

A BM HATÁRŐRSÉG¹²⁵

A Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokságának intézkedési terv: A Magyar Néphadsereg és a Szovjet Hadsereg által tervezett gyakorlattal kapcsolatos párhuzamosan végrehajtandó feladatokról.

- Az északi határszakaszt a 9. és a 10. határkerület állományából mintegy 800 fővel erősítik meg, elsősorban a határon lévő örsöket.
- A déli határszakaszt, az 5. és a 6. kerület állományát a karhatalmi zászlóaljak állományából 200 fővel. Elrendelik a kerületeknél lévő tisztes iskolák állományának tartalék-ként felhasználását.
- A nyugati határszakaszon lévő erők a határszakasz őrzésére elegendők.
- A magyar – csehszlovák határszakaszon megtiltanak minden helyi – civil – kapcsolat felvételi kezdeményezést a túloldallal. Ugyanezen a határszakaszon vissza kell tolunk mindenkit, – aki politikai menedékjogot akar kérni, mondván erre nincs okuk. Aki ezt megtagadja, elrendelik a letartóztatását.
- A feladatokat azonnal bevezetik, ennek végrehajtásáról kettő óránként kell jelenteni.
- Megtiltják, hogy a kapott feladatról a külső szerveket tájékoztassák.
- A parancsot a szabadságon lévő országos parancsnok helyett a Törzsfőnök írja alá 1968. 07. 28-án (ebből arra lehet következtetni, hogy a felsőbb szinteken sem volt mindenki beavatva a készülő akció valamennyi részletébe).

A BM KARHATALOM¹²⁶

A BM Karhatalom Országos Parancsnokságának Törzsfőnöke 002166/1968. számú intézkedési terv 1968. 07. 27-én került kiadásra. Az intézkedési terv a szovjet és magyar hadseregggyakorlat csapatgyakorlatának biztosítására készült.

- A gyakorlat biztosítására a karhatalom 6569 fős állományából 3110 fő vehető igénybe. A többiek a hátországi feladatokra kerültek beosztásra.
- A biztonsági őrizetbe vett személyek őrzéséhez 114 főt különítenek el.
- Az intézkedés rögzíti, hogy a hadsereg koordinál a határőrséggel a feladatok pedig, „össze vannak hangolva”.
- A két oldalas terv nem részletezi a feladatokat. (ebből arra lehet következtetni, hogy a karhatalom vagy nem volt tájékoztatva a feladat horderejéről, vagy nem volt hozzászokva ilyen tervek-feladatok végrehajtásához).

A RENDŐRSÉG

A BM II/III-2 Osztály illetékes alosztályvezetőjétől 1968. 07. 27-én a HM VKF 1. csoportfőnökség hadműveleti tisztje kérte, hogy aznap 21 órától a Dunántúlról csapatokat vonnak előre Hatvan és Aszód térségébe, a menetoszlopok Böhönye térségből indulnak, ezért: (Ekkor történik a 8. gk. lövészhadosztály egységeinek az előrevonása a megindulási körletbe. Ezt biztosítja a rendőrség.)

125 ÁBTL 1. 11. 7. KBH 436/3/26 3. doboz

126 ÁBTL 1. 11. 7. KBH 436/3/26 3. doboz

- A katonai oszlopokat rendőri felvezetéssel és zárással kell kísérni.
- A nagy forgalmú útkereszteződéseket, hidakat és lakott területeket megfelelő létszámu rendőri erővel kell biztosítani.
- A katonaság rövid és hosszú pihenő körleteit rendőri erővel kell őrizni.
- A rendőri intézkedéseket a BM II/II. és II/III. csoportfőnöksége folyamatosan ellenőrizze.

A fenti szervezetek ellenőrzésére - irányukba utasítás kiadásra – a BM III/IV. csoportfőnöknek felhatalmazása volt.

A III/IV. Csoportfőnök direktívája és az intézkedési terv utasítása alapján megalakult a kikülönített operatív csoport, amelynek vezetését értelemszerűen a *Zala* feladat fő erejét képező 8. gk. lövészhadosztály elhárító osztályának osztályvezetője látta el.

A katonai elhárítás csoportfőnök helyettesi szinten – összekötő csoporthall – képviseltette magát a szövetségesi parancsnokságon, amely Pozsonyban települt.

A direktíva értelmében a kikülönített operatív csoport is elkészítette a saját intézkedési tervét, amely a részletes operatív munkát volt hivatott rögzíteni, elhárító tisztekre lebontva. A tevékenység rendjét munkatérképen is rögzítették.

Fennmaradt viszont az operatív csoport parancsnokának egyik dokumentuma, amely azon szempontokat tartalmazta, melyek alapján minden operatív tisztnak naponta jelentést kellett készíteni és felterjeszteni. A szempontokat olvasva ez nem kis terhet rótt az állományra. Könnyítésként megengedték, hogy a jelentések kézirással készüljenek. A szempontrendszer alapján megállapítható, hogy milyen feszes operatív helyzetismeret és stabil hírforrás rendszer kellett ahhoz, hogy a napi jelentések elkészüljenek.

Érzékeltetni szeretném, hogy a békélétszám alapján meglévő hírforrás rendszert – nem egészen egy hónap alatt – a mozgósítást követően a hadilétszámról feltöltött hadosztálynál és az alárendelt csapatoknál ki kellett egészíteni. A beszervezésekben túl végre kellett hajtani a hírforrások felkészítését, kiképzését. Ez a feladat rendkívül nehéz volt, mivel háborús körülmények között végrehajtandó felderítő munkára, kapcsolattartásra kellett a hírforrásokat felkészíteni. A problémát nehezítette, hogy maga az operatív állomány sem végzett még hasonló gyakorlati munkát, így szinte együtt tanulták és gyakorolták azt a hírforrásokkal.

Mindezek figyelembe vételével ajánlom az alábbi szempontokat olvasni és értelmezni. A későbbiekben bemutatásra kerülnek a fennmaradt jelentések közül mindazok, amelyek ez alapján készültek. Tartalmukban visszatükrözödik az a stressz helyzet, melyet a fenti tapasztalatlanság okozott.

BM III/IV. Csoportfőnökség
Kikülönített op. csoport

„Szigorúan Titkos!”
1.sz. pld.

Szempontok a tájékoztató jelentések elkészítéséhez¹²⁷

A következőkben a napi tájékoztató jelentést minden op. tiszt az alábbi felépítés szerint készítse el:

A terület általános helyzete

E jelentésrészben belül kell jelenteni a fegyveres összetűzésről, rendzavarásról, tüntetésről, tömeges röplapszórásról, feliratról, vagy olyan más körülményekről, ami a terület általános helyzetét lényegesen befolyásolja. Itt kell megjegyezni, ha csapatkivonás, átcsoportosítás történt, vagy nagyobb szabású saját akciót hajtottunk végre. Amennyiben lényeges változás nincs, azt is közölni kell!

II.

**Konszolidálódást elősegítő körülmények,
ezzel kapcsolatos pozitív tapasztalatok**

Ezen belül ki kell térti a Csehszlovák – illetve a Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának döntéseire, azok eredményeire és hatására.

– **Jelenteni kell a Varsói Szerződés csapataihoz történő közeledést, mind az állambiztonsági szervek, mind a csendőrség, honvédség és a lakosság vonatkozásában. Ki kell térti, hogy milyen céllal, milyen nemzetiségi személyek, milyen érdekből stb. közelednek felénk, a terület kommunista párttagjai mit tesznek.**

– **Sajtó- rádió- tv. pozitív tevékenysége**
– **Pozitív plakátfelirat megjelenése (ki adta ki, ki tervez, hol található, stb.)**
– **Magyar szervek propagandatevékenységének hatása (sajtó, film, röplap, sportrendezvény, egyéb)**

III.

Konszolidálódást akadályozó körülmények

– **Kifejezetten ellenséges tevékenység (rombolás, terror, szervezkedés, fegyver-, robbanóanyag szerzés, ellenséges propaganda és sajtótérmelek)**

- A szövetséges egységeket lejárató tevékenység (munkájukat akadályozó körülmények, esetek)
- Rémhírek (politikai, gazdasági, a csapatok ittlétével kapcsolatosan, valamint babonák, vallásossággal összefüggő hírek)

Megjegyzés: Az ellenséges tevékenység módszerét (usztás, gúny, hámisítás), formáját (irodalmi, vicc, tájékoztatás stb.) kitől származik (hivatalos szervek, magánklub, ifjúsági szervezet), minden fel kell tüntetni.

- Ellenséges tevékenységre utaló körülmények, kisebb provokációk
- Együttműködés durva visszautasítása, szövetséges katonákat megkülönböztető bánásmód (vizadás megtagadása, közlekedési rend megsértésével forgalmi akadály)
- Köpködés, fenyegetés, stb.
- Sajtó, röplap útján elkövetett, a tisztánlátást zavaró megnyilvánulások, tendenciózus cikkek, stb.
- Gyanús csoportosulások
- Nagyobb tömegek mozgása
- Események, ellenséges tevékenységre utaló gyanús összefüggések.

IV.

A csehszlovák fegyverek erők tevékenysége

- Állambiztonsági szervek magatartása (változás, új rendelkezések, általuk lefolytatott nagyobb akció, op. munkával összefüggő értekezletek, új intézkedések érvényesülése, állambiztonsági munkájukat akadályozó körülmények)
- A csehszlovák néphadsereg magatartása, parancsnokok intézkedései, tevékenységük, katonáik, növendékeik hangulata, laktanyában beállott változások.
- Rendőri és csendőri szervek tevékenysége, közigazgatás, közbiztonság vonalán tapasztalható változások, konkrét együttműködés példái, őrizetbe vételek, katonai szervek kérésére végzett ügyek kivizsgálása, annak módja, stb.
- Milícia tevékenysége.

V.

A hadosztály csapatainak eseményei

- Általános helyzet (romlott, javult, formálódott, milyen okból, mi nek a hatására)

- Politikai kérdésekkel kapcsolatos helyzet (mi foglalkoztatja az általományt, tisztázódnak-e a kérdések).
- Morális állapotot, harckészültséget negatívan befolyásoló események.
- Rendkívüli események (fegyverhasználat, szökés, önkényes eltávozás, öncsonkítás, részegség, botrányokozás, nagyobb arányú üzletelés stb.)

VI.

A Magyarországról kapott hírek alapján az otthoni helyőrségek hangulata, eseményei. (rémhírek, fecsegések, egyéb körülmények)

VII.

A korábban történt, de csak most felderített politikai jellegű események leírása. Folyamatos ellenséges tevékenységről szóló jelentések. Intézkedéseink hatása, visszhangja.

Megjegyzés: minden jelentésbe kerülő tényt, eseményt vagy körülményt úgy kell közölni, hogy a hírforrás, a történés helye (szlovák helységnév) annak ideje, a körülmény, a kár, megállapítható legyen. A feliratok, és röpcédulák fordítását, illetve rövid tartalmát, jellegét kell közzölni (pld. polgártársak, szlovákok! Harcoljatok.) Dátum, találási hely, szerkesztés módja szerint. A jelentés alapján a személyek azonosíthatóak legyenek, előkereshetőek legyenek. Lakcím, beosztás, személyi adatok szükségesek. A jelentésben szereplő üzem jellege, fontossága kimutatható legyen. (Pl.: tízezer fős hadiüzem, elektromos berendezéseket gyárt) Az üzemek nevében és más helyen előforduló szlovák rövidítések magyar fordítását (Pl: CSAD = Csehszlovák Autóközlekedési Vállalat)

A tett és javasolt intézkedéseket minden esetben fel kell tüntetni! (A parancsnok, az elhárító osztály, a csehszlovák szervek intézkedéseit is!)

A jelentéseket hadrendi számmal, a körzet rendes szlovák nevének feltüntetésével kell elkészíteni. A jelentések tájékoztató céllal, a teljesség igényével készüljenek.

Elvtársak! Pártunk- és Kormányunk operatív igénnel csak ezen az úton értesül a csehszlovák helyzetről. Ezt a jelentéskészítésnél mindenki tartsa szem előtt.

Harcálláspont 1968 08. 19.

**/:Ötvös Dániel alez./
Ho. Ov. sk.**

A direktíva, az intézkedési terv és a jelentésírás szempontjainak a meghatározása a szókásos kényszerpályára terelte az állományt. De ez nem volt ismeretlen számukra. Ebben éltek. Most az irányított jelentésírás mezejére tereljük az olvasót. Az alábbiakban - időrendben - azokat a jelentéseket közölöm, amelyek a fenti szempontok alapján készültek. Formáján és tartalmán nem változtattam.

Kivonatok a Katonai Elhárítás MN 4891: 8. gépkocsizó lövész-hadosztály Elhárító Osztály Elhárító tisztjeinek napi jelentéseiből¹²⁸

A Katonai Elhárító Csoportfőnök (BM III/IV. Csoportfőnökség) 1. számú Direktívájának megfelelően a mozgósítást követően az elhárító tisztek naponta jelentettek az elhárítási területükön történtekről. Ez minden magába foglalt. Az állambiztonsági eseményektől a harckészültséget veszélyeztető tényezőkön át a hangulattal kapcsolatos információig. Tájelentés volt. Az eredményesség nem számított. Jelenteni, jelenteni, jelenteni.

A katonai tevékenység megkezdésének – a határ átlépésének – pillanatától a tevékenységi körlet elfoglalásáig – menetben és feladat végrehajtása közben nem nagyon volt lehetőség írásos jelentés készítésére. Egyébként meg rádiótílalom volt.

Az Elhárító Osztály fennmaradt dokumentumaiból az első írásos jelentés 1968. 08. 22-én készült.

Az MN. 5532. – Elhárító tiszt hangulatjelentése 1968. 08. 22-én.¹²⁹

Jelenti, hogy a határátépéstől kezdve az alábbi ellenséges megnyilvánulásokat tapasztalták:

- Az előrevonás útvonalán azt kérdezték tőlünk, hogy miért jöttünk ide. Nem hívtak minket senki. Ők Dubcekkel meg vannak elégedve. Elérkezett az igazi szabadság, miért akarjuk a Novotnyt visszatenni a nyakukra.
- Föderatív módon akarják a függetlenséget biztosítani. Nem akarják a szocializmust megszüntetni. Miért avatkozunk be az ügyeikbe.
- Önálló gazdasági irányítást akarnak jugoszláv mintára. Nem akarnak a Szovjetuniótól függő gazdaságot.
- Miért jöttünk ide? Vissza akarjuk csatolni Magyarországhoz? Ők jól érzik magukat a szlovákokkal. Nincs szükség ránk.
- Ha nem megyünk haza, jönnek majd a németek segíteni és kivernek bennünket.
- A rádiójuk most is arról beszél, hogy 24 órán belül vonulunk ki. Ha nem, sztrájkba lépnek. Ha fegyverhez jutnak, az egész ország fegyveresen fog fellépni ellenünk.
- Úgy bánunk velük, mint a német fasiszták.
- Erős a szovjetellenesség, szerintük mi az ő parancsukra jöttünk ide, mert nem tetszik az oroszoknak Dubcek és Cernik.
- Az ország más részein beléjük lövöldöztek. Prágában az oroszok Dubcekéket is elfogták, mint a bűnözőket. Van még rádióadójuk, aki az egész országot ellenállásra szólítja fel.

128 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 149. o.

129 Uo. 149. o.

- Folyamatosan gyaláznak és köpködnek bennünket.
- Vannak azonban olyanok is, akik mellettünk vannak. A józanabb rész szívesen fogad és azt ki is nyilvánítja.

Az MN 8485 – Elhárító tiszt 1968. 08. 22-i tájékoztató jelentése. Táborhely¹³⁰

Az elhárító tiszt jelenti, hogy a HVP (hadtápvezetési pont) alakulatai a kijelölt helyen, VRABLE város Ény. 8 km. erdőben települtek. Az állomány hangulata jó. Ennek az oka, hogy a határátépést követően a közbeeső falvak lakossága barátságosan, integetéssel fogadta a csapatokat. A HVP azért nem tudott a községbbe települni 1968. 08. 21-én, mert annak lakossága ellenégesen fogadta őket. Kiabáltak, kövekkel dobálták őket és leködöttek a katonákat. Ezért kellett az erdőbe települni. A helyi lakosok azt terjesztik, hogy a magyarok a Felvidéket jöttek visszafoglalni.

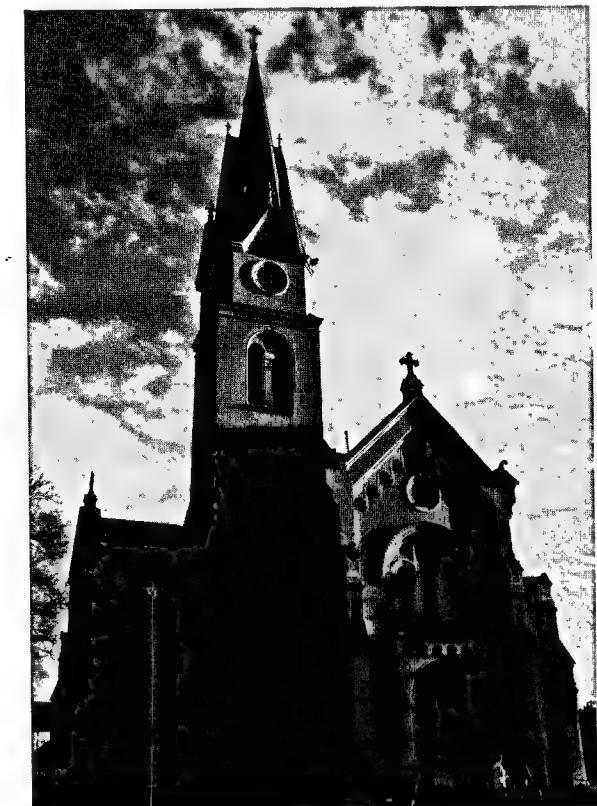
Az MN. 8486. Elhárító tiszt 1968. 08. 23-i jelentése. Táborhely¹³¹

Az elhárító tiszt jelenti, hogy 1968. 08. 22-én 22.00-kor akciót hajtottak végre VRABLE város területén. Az akció során „elbeszélgettek” a város vezetőivel. Azok ígéretet tettek arra, hogy kedvezően befolyásolják a tömegek hangulatát.

Az akció során tettek értek egy aszfaltfestő csoportot, akik ellenséges tartalmú jelmondatokat festettek a betonra és a falakra. Az érintettek „rábeszélésünkre” letettek további tevékenységükötől. Igazolványakat áadtak a helyi csendőrségnek.

Tetten értek és lelepleztek egy illegális röplapot készítő nyomdát és fotolabot. Az elkészített röplapot és fotóanyagot lefoglalták, az eszközöket elkobozták.

Az akcióban résztvevő személyi állomány magas fokú harckészültségről és bátorságról tett tanúbizonyosságot.

Verebény temploma mint fontos tájékozódási pont (71)

130 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 148. o.

131 Uo. 147.

Az MN. 5532. – Elhárító tiszt hangulatjelentése 1968. augusztus 23-án¹³²

- A polgári lakossággal folytatott beszélgetések során az alábbi információk jutottak a tudomásunkra: Veljankovce községen a tanácselnök odament a fűszerbolthoz. A sorban álló emberektől megkérdezte: kik azok, akik szeretik a magyarokat? Sókar véleményt nyilvánítottak. Majd kijelentette, hogy azok, akik helyeselték a magyar csapatok ittlétét, menjenek a magyarokhoz, azoktól kérjenek élelmet.
- A második üteg tüzelőállásához közel dolgozott egy magyar származású parasztember. Megjegyezte a katonáknak, hogy nekik most nagyon nehéz napjaik következnek, jobb lett volna, ha más csapatok jönnek ide.
- „Szabolcsi Andor” fedőnevű informátor jelentette, hogy a kőbányában dolgozó magyar származású munkások arról panaszkodtak, hogy a szlovákok már őket is támadják, leköpdösik, inzultálják a munkahelyükön. Félnek, mert a szlovákok őket okolják azért, amiért mi idejöttünk.
- „Kuti János” fedőnevű informátor jelentette, hogy vizet mentek vételezni a közel laktanyába. Ott olyan vízcsaphoz vezették őket, amely lassan folyt. Odament hozzájuk egy magyarul gyengén beszélő polgári alkalmazott és megmutatta nekik a magasnyomású vízcsapot. Ezt látna egy csehszlovák alezredes felelősségre vonta a polgári alkalmazottat, majd elment. A polgári alkalmazott szomorúan közölte, hogy az alezredes a tettéért elbocsátotta.
- Végül az elhárító tiszt jelentette, hogy az alakulat harci szelleme kitűnő, ellenséges megnyilvánulás és gyávaság nem volt. Készek a feladat végrehajtására.

Az MN 4268 alakulat Elhárító tisztjének hangulattal kapcsolatos jelentése: Táborhely. 1968. aug. 24.¹³³

Az elhárító tiszt jelenti, hogy az állomány hangulata kielégítő. A helyzetnek megfelelően értelmezik az eseményeket. Elítélik a városi lakosság szovjetellenes hangulatát.

A zászlóalj többek között átvette a postán a telefonközpont ellenőrzését, így kapcsolatba kerültek a helyi lakossággal.

- S. D. kapcsolat jelentette, hogy feladat végrehajtása közben a gépkocsiból kiszállva a helyi lakosok körülvették őket, és azt kiabálták: *minek jöttek ide, menjetek haza*.
- „Vadász” fedőnevű informátor jelentette, hogy aug. 22-én a táborhely bejáratánál *röplapokat terjesztő helybélieket fogtak el, és megverték őket*. Ezzel több ott tartózkodó katoná nem értett egyet.
- K. GY. kapcsolat jelentette, hogy aug. 22-én a vízvételzők Nyitrán *vaklószerrel lövöldöztek*. A vízműveknél egy nő azt ordította, azonnal menjetek haza.
- A hangulatot leginkább befolyásoló tényező, hogy kevés és egyhangú az élelmezés. Nincs éjjeli pótlék. Rövidesen elfogy a hadtáp tartalékkészlete. Vízhiány miatt nem tudnak tisztálkodni, mosni, fürdeni.
- Az elhárító tiszt jelent feletteseinek, hogy aug. 22-én 17. 00 - kor a 28. 08 khz-en ellenséges adást vettek: „CCCC itt Balaton, pontos idő 15 óra. Megérkezett, vétel. Jó, rendben van. Vége”.

- Jelentette, hogy az összeköttetés több alkalommal megszakadt, mert a Postán a vezetéket megrongálták. Augusztus 23-án megérkezett a táborba a műszaki hiba miatt Magyarországon maradt tábori vezetékes raj, gépkocsival.

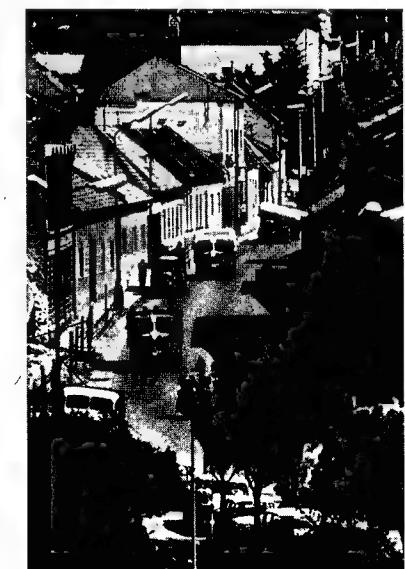
Az akkori helyzetet, a benne résztvevők magatartását és reakciót, lelkiallapotát csak az értheti meg igazán, aki ott volt és végig csinálta. Mi, aki a történeteket csak olvassuk, nem minősíthetjük azokat a katonákat és cselekedeteiket. Nem érdelik meg. Parancsot teljesítettek.

Az MN 2131 alakulat Elhárító tisztjének tájékoztató jelentése: Nyitra, 1968. augusztus 24-én.¹³⁴

- Az elhárító tiszt a hírforrásai beszámoltatása során az alábbi információkat jelenti – írásban. Az állomány a feladatait jól hajtotta végre. A határátlépéskor az állomány hangulata jó volt. Léva és Nyitra térségen azonban a lakosság hangulata nem volt barátságos, az állományon félelem mutatkozott.
- A vételező és a forgalomszabályzó állomány a röplapokat, gyalázkodó feliratokat, újságokat kezdetben érdeklődve olvasta. Később rájöttek, hogy csak frázispufogtatás, azokat begyűjtötték és leadták.
- „Péter” fedőnevű informátor aug. 24-én jelentette, hogy az állomány ellátása kielégítő, de a katonák unják a konzervet. A hadrafoghatóság százszázalékos. Jelentette továbbá, hogy kevesebb az úgynevezett gyerekes eredetű fegyelmetlenség. Pld: H. Á. honvéd akkumuláltortöltésre, a közelí majorba ment, ahol a géppisztolyát piszkálni kezdte és az elsült. Csak a véletlenben múlt, hogy nem sebesített meg senkit.

- „Bodnár” fedőnevű informátor jelentette, hogy aug. 22-én 19 órakor egy távolsági autóbuszt állítottak meg a harcálláspont előtt. A buszra egy magyarokat gyalázó plakát volt felfűzve. A buszon két részeg személy leköpte és megfenyegette az egyik őrmestert. A járőr le akarta őket szállítani, de a busz elhajtott. Este 20. 00 körül egy motoros állt meg a harcálláspont őrsége előtt és a buszon ülök nevében elnézést kért.

- Ugyancsak a fenti informátor jelentette, hogy az őrség előtt megállt egy Skoda típusú személyautó. A benne ülő egyik személy kiszólt, hogy *minek van itt a magyar*

Csepel teherautók Léván (72)

Abban az időben hasonló típusú Robur buszok közlekedtek (73)

132 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 145. o.

133 Uo: 141. o.

hadserg. P. hadnagy azt felelte: *rendet csinálni jöttünk ide*. Mire az utas magából kikelve ordította: „*Vigyázzatok, mert még eljöhét annak az ideje, hogy számon kérík tőletek, amit itt csináltatok!*”

• „Barna” fedőnevű rezidens 1968. augusztus 24-én jelentette: B. L. szds. tolmács az osztályparancsnokságon – több ember előtt – arról beszélt, hogy a helikoptereseknél járt. Ott egy pilóta biztos forrásra hivatkozva arról beszélt, hogy a román és jugoszláv csapatok a magyar határoknál fel vannak sorakoztatva. Ezen kívül csapatösszevonásokat hajtanak végre és várható, hogy a csehszlovák külügyminiszter kérésére beavatkoznak. Az információ a maga némében akkor azért tűnhetett hitelesnek, mert a helikoptereket csak a hadjárat magas rangú vezetői, parancsnokai használták.

Az MN 5532 alakulat Elhárító tiszt jelentése 1968. 08. 24-én:¹³⁵

• „Zentai” fedőnevű informátor jelentette, hogy a 2. üteg körlete melletti községen az emberek fel vannak háborodva, hogy a boltban azért nincsen kenyér, mert azzal a magyar csapatokat látták el. Megállítottak egy katonai teherautót és megmutatták az embereknek a rajta lévő kenyereket. A kenyereken budapesti címke volt. A helybéliek meggyőződhettek róluk, hogy az nem lehet csehszlovák kenyér. Néhány veknit kiosztottak, arról a helyiek megállapították „milyen szép kenyér”, bár csak náluk is ilyen lenne. Erre a hőborgök szégyenkezve távoztak.

Az MN 4284 alakulat Elhárító tisztjének 1968. 08. 25-i hangulattal kapcsolatos jelentése:¹³⁶

Az állomány a központilag kiadott politikai tájékoztatót pozitívan fogadta. L. T. szds. A románok tevékenységét elítélte. Kijelentette, ha itt végeztünk, mehetünk oda is rendet tenni.

• „Rezes Károly” fedőnevű informátor jelentette, hogy a nyitrai postán szolgálatot teljesítő 3 tartalékos tiszt és 4 sorkatona állandó politikai nyomásnak van kitéve. Az ott dolgozó személyektől ezt hallják: „minek jöttetek”, „mikor mentek haza”, „nincs itt ellenforradalom”, „nektek is az oroszok parancsolnak”. Javasolja egy hivatásos tiszt kiküldését, aki az ilyen helyzeteket kezeli, hogy a többiek tudjanak dolgozni. A postán dolgozó K.E. t. hdgy. elmondta, hogy Topolcsányból egy kollégája felhívta. Érdeklődött, hogy igaz - e az, hogy Nyitrán tűzharc volt a magyarok és a szlovákok között amelyben hat ember meghalt. Az információ természetesen rémhír volt. Zavaró továbbá, hogy az elfoglalt rádióállomásra rákapcsolták a Kossuth rádió adását. A helyi lakosok ezt nacionalista megnyilvánulásnak fogják fel.

• K.I. személyes kapcsolat jelentette, hogy az R-105 rádióállomások adását a 44.6 mhz-en működő idegen adó zavarja. Az átjátszó állomás melletti turistaházhoz rendszerven járnak fiatalok, akik régészkeknek adják ki magukat és Dubček mellett agitálnak.

• Problémaként jelentették, hogy a rádiós kocsikban kiégett az asztali égő, így a távirások sötétből nem tudnak írni. Az aggregátorok üzemörája is lejár, helyettük másikat kellene hozni.

Az MN 2131 alakulat Elhárító tisztjének 1968. 08. 25-i tájékoztató jelentése, Nyitra.¹³⁷

• „Barna” fedőnevű rezidens 1968. 08. 25-én arról jelentett, hogy a személyi állomány hangulata jónak mondható. Ellenséges megnyilvánulás, vagy a Párt, Kormány és szovjetellenes kijelentések ez idáig senki részéről nem hangzottak el. Az állomány azt kifogásolja, hogy a parancsnokság részéről semmilyen tájékoztatást nem kapnak a helyzetről.

• B.Z. hdgy. azt kifogásolja, hogy amiőt az ütegek tüzelőállásban vannak, semmit sem tudnak arról, hogy a Nyitrán lévő katonai alakulatok milyen álláspontra jutottak. Mellettünk, vagy ellenünk vannak. Nem érti ezeket, a lagymatacik ítézkedésekét.

• „Péter István” fedőnevű informátor jelentette, hogy a parancsnoki sátorban arról beszélgették, hogy a Léván lévő tüzérezred parancsnoka hogy verte át a magyar harcosok parancsnokát. A tüzér parancsnok azt mondta, hogy tematika szerinti kiképzést kell folytatniuk. A magyar parancsnok ebbe belement és kiengedte őket a laktanyából. A csehek pedig eltűntek, nem mentek vissza a laktanyába.

Nyitra, Szlovákia (74)

Léva vára (75)

Akik ismerték az alakulat elhárító tisztjét, azoknak egy élmény olvasni a következő sorokat: „*S.I. társadalmi kapcsolatunk jelentette, hogy 1968. augusztus 21-én, amikor Cseszlovákiában már a jelenlegi harcálláspont felé vonultunk, akkor H a r vasútállomás előtt az oszlop meg állt és a buszmegállónál kb. 7-8 főből álló férfi és női társaság állt. A személyek közül egy női személy, aki kb. 162 cm magas, tűpiros fekete hajú, mindenél fülében nagy terjedelmű aranyfülbevaló volt és a férfjének, vagy hozzáartozójának, a motorkerékpárjának a száma LV. 27-60 frsz. volt, a többi személyek előtt a következő kijelentést tette. „Na, megjöttetek békegalambok. Istenhozott benneteket elvtársak, nincs itt semmi baj. Azt hiszitek, hogy nekünk nincs eszünk, és nem tudjuk azt felmérni, hogy Moszkva küldött benneteket?” Az oszlop mellől a női személy el lett távolítva.*”

135 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga.123. o.

136 Uo. 130. o.

137 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 127. o.

Az MN 5532 alakulat Elhárító tiszt jelentése 1968. 08. 26-án¹³⁸

Az elhárító tiszt jelenti, hogy beszélgetést folytatott az egyik Nyitra melletti üzem éjjeliőrével. Nevezett elmondta, hogy a Nyitra folyón létesített ideiglenes katonai hidat a huligánok meg akarják rongálni. Alkalmatlanná akarják tenni a közlekedésre. Szóltak a helyi csendőrségnak, de azok nem intézkedtek.

Továbbá tájékoztatott arról, hogy mielőtt idejöttünk, a városban ismeretlen tettek betörtek a fegyverszaküzletbe. A kirakatban talált pisztolyokat és vadászfegyvereket elvitték. Szerinte a Boldogasszony hegy alatt két raktár van. Az egyik bejárat a kápolnából vezet, a másik a város felől. Előzőleg cseh katonák adtak ott őrséget. Lehetséges, hogy a fegyverek is ott vannak.

Az osztályvezető intézkedett. Megállapították, hogy a hídból több csavar hiányzik. A csendőrséget utasították a helyreállításra és az őrzésre. A fegyverekről a csendőrök azt mondták, hogy csak légpuskák tűntek el. A felderítést megkezdték. Az éjjeliőr elmondta, hogy ha a huligánok és a szélsőséges elemek fegyverhez jutnak, akkor provokálni fognak, de ezt a lakosság többsége elítéli. A környező községekben azokat, akik a magyar katonákkal barátkoznak, beszélgetnek – megfenyegetik. Az ilyen eseteket közlik a Nyitrán lévő vezetőkkel. (A jelentést láttamözta az operatív csoport vezetője.)

Az MN 4268 alakulat elhárító tisztjének hangulattal kapcsolatos jelentése 1968. 08. 26-án¹³⁹

Az elhárító tiszt jelenti, hogy a zászlóaljnál a hangulat kielégítő. A személyi állománytovábbra is foglalkoztatják a csehszlovák napi események. Ezeket helyesen ítélik meg. Korábban felmerült agresszív rendcsinálás helyett megértik, hogy nem a csehszlovák nép ellen jöttünk. Azok a katonák, akik érintkezésbe kerültek helyi lakosokkal, azon a véleményen vannak, hogy a csehszlovák embereket megtévesztették a reakciós propagandával. Megállapították, hogy ha nem lennének itt, akkor már vér folyna Csehszlovákiában, pont jökor jöttünk be.

„Dobozi” fedőnevű rezidens jelentette, hogy a HVP- n (hadtápvézetési pont) az a hír terjedt el, hogy az állomány fizetését ezen túl haza utalják a családoknak. Az ittlévőknek pedig a következő fizetés terhére 10% előleget adnak, amit majd levonnak. A jelenlévők nem értenek egyet ezzel a pénzügyi intézkedéssel. Tisztában vannak vele, hogy jelenleg sokba kerül a fenntartásuk a magyar államnak. De ne bíráljának azonos mércével bennünket azokkal, akik pl. Cegléden, verik a „f.....t.” Akik a „VLTAVÁN”¹⁴⁰ voltak, sokkal több kedvezményt kaptak.

Mivel a kint lévő állomány fizetése több alkalommal is szóba kerül, arról az alábbiakat kell tudni: a hivatásos állománynak – békében – rendelkezni kellett arról, hogy háború és mozgósítás esetén a fizetésüknek hány százalékát utalják át a családjuknak, vagy ennek hiányában más hozzájárulásnak. Pl. szülőnek. Mivel a hadjárat háborús helyzetnek minősült ez a szabály életbe lépett. Az otthonmaradt családok többször jeleztek, hogy a pénz nem elegendő a napi élethez. Erre próbáltak meg jó megoldást keresni. Már részről viszont

először kerül felszínre, hogy a csökkentett létszámu hadosztály hadjáratának finanszírozása pénzügyi problémákat vet fel.

• D. N. százados az utánpótlást szállította Magyarországról. Kifogásolta, hogy a határ átlépése után az Ipoly-híd nincs biztosítva. Amennyiben azt használhatatlanná tennék, az akadályozná az utánpótlást.

Az osztályvezető a fenti információkról tájékoztatta a hadosztályparancsnokot.

Az MN 5532 alakulat Elhárító tiszt jelentése 1968. 08. 27-én¹⁴¹

Az elhárító tiszt jelenti, hogy az elmúlt 24 órában operatív úton a lakosság köréből az alábbi ellenséges nézeteket derítette fel.

• „Bánvölgyi” fedőnevű informátor jelentette, hogy a vezetési pontra tartott. Útközben találkozott egy katonával, aki Brnóban egy páncélos alakulatnál teljesített szolgálatot. A katoná elmondta, hogy szabadságra küldték. Szerinte az alakulatnál a tisztek körében van a legnagyobb probléma. Egy részük – aki kommunista, - egyetért a segítségnyújtással. Van-nak olyan kommunista tisztek, akik szembefordultak és a nyugatiaktól remélnek segítséget a segítségnyújtók ellen. A sorállomány is hasonlóképpen ketté van osztva. A tisztek között kellene rendet tenni, és akkor minden rendben lenne.

• „Szabolcsi Andor” fedőnevű informátor a közeli kőbányában dolgozókkal beszélgetett. Közölték, hogy a rádió bemondt, hogy a lengyel és a német csapatok fellázadtak, le kellett váltani őket. A magyarokat is két héten belül hazaviszik. Egy művezető megjegyezte, hogy a Szovjetunió az oka annak, hogy idejöttünk. Eddig jó barátok voltunk, nem tudjuk mi lesz ezután. Velünk nincs baj, mert nem lőttünk. Az állami gazdaság egyik dolgozója elmondta, hogy a szlovákok már üldözik a magyarokat, már bicskázásra is sor került. Nagyon félnek, nincs kihez fordulniuk segítségért.

Az elhárító tiszt megjegyzi, hogy az alakult harci morálja jó. Bizonyos türelmetlenség tapasztalható, amiért nem tesznek határozottabb lépéseket a laktanyákban lévő cseh katonák lefegyverzésére és a huligán elemek összeszedésére. Katonáink nem akarnak úgy járni, hogy a mulasztások, illetve a határozatlan fellépés következtében a helyiek fegyverekhez jussanak, és orvul megtámadjanak bennünket. (Az osztályvezető a jelentésre írva megjegyzi, hogy a katonák határozottabb fellépést várnak a rendbontók ellen.)

Az MN 2131 alakulat Elhárító tisztjének tájékoztató jelentése 1968. 08. 28-án¹⁴²

• „Barna” fedőnevű rezidens jelentette, hogy az állomány nem érti, miért kell feladat nélkül napok óta a tárlyán taborozniuk. Már két hete nem kaptak levelet otthonról. A tartalékosok inkább mennének haza, termelőmunkát végezni. Több tiszt és tiszthelyettes nehezményezi, hogy mostoha körülmények között szalmán, földön fekszenek. A szalmát a közelí majorból rekvírálják, ami feszültséget generál a helyi lakosok és a katonák között. Lassan kettő hete nem fürödnek és tiszta ruhát sem cseréltek. Ugyancsak a hírforrás jelenti, hogy P.GY. törzsőrmester a harcálláspontról ittasan jött vissza. Társainak elmondta, hogy van 50 koronája, amit egy társától kapott, melynek ellenértékét majd otthon kell megfizetni.

138 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 123. o.

139 Uo. 125. o.

140 A VLTAVA – 66 fedőnevű VSZ koalíciós gyakorlat, ami 1966-ban zajlott Csehszlovákiában.

141 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 115. o.

142 Uo. 110. o.

• S. I. Társadalmi kapcsolat arról jelentett, hogy a sorállomány a politikai tájékoztatók alapján abban reménykedik, hogy a helyzet normalizálódik, és rövidesen kivonják őket Csehszlovákiából. Szerintük ezt támasztja alá, hogy a csapatokat a városokból és a falvakból külső területekre összpontosítják.

Az MN 4268 alakulat elhárító tisztjének jelentése 1968. 08. 29-én¹⁴³

A mai napon a zászlóalj áttelepült a közeli kastély környékére. Ezt egyesek a hazamenetel első jeleként értékelték. A személyi állomány az elmúlt napok élelmezését sérelmezti. Reggelire nem minden katonának jutott gyulai kolbász. Az ebéd mennyisége minimális. Az ebédhez járó nápolyi szeletet a zászlóalj katonái nem kapták meg. A vacsorához nem kaptak plusz egy májkonzervet, mint a többi alakulatnál. A csapatoknál nem főznek levest, csak a konzervet melegítik fel. A harcállásponton több kis konyhán főznek, oda megy el a nyersanyag. A hangulat csillapítására a csapattisztek dupla adag kolbász kaptak.

Az MN 4268 alakulat elhárító tisztjének hangulattal kapcsolatos jelentése 1968. 08. 30-án¹⁴⁴

Az elhárító tiszt jelenti, hogy az állomány hangulata kielégítő. Az események továbbra is élénken foglalkoztatják őket, elsősorban a hazamenetel szempontjából. Erről különböző időpontok terjednek. Az állomány nehezményezte, hogy az augusztus 20 – 22. között feladott leveleket csak augusztus 29-én kapták meg.

Egy helyi kapcsolat elmondta, hogy aug. 28-án a nyitrai kenyér üzem egy szállító sofőrje és kísérője azzal érkezett vissza, hogy a kenyéret nem tudták a rendeltetési helyére kiszállítani, mert azt a magyarok elkobozták. A gyors intézkedés megállapította, hogy azt a szállítók elsikkasztották.

A személyi állomány zúgolódik amiatt, hogy rendszeresen kevesebb élelmet kapnak, mint ami járna. Pld. 418 főre 580 db májkrémet adtak, pedig fejenként 2 db. járt volna. A 418 db szappan helyett csak 300 db-ot adtak.

A hivatásos állomány nem ért egyet azzal, hogy a fizetésükből 100, illetve 200 forintot levontak és még magyarázatot sem adtak.

Az MN 5532 alakulat elhárító tisztjének 1968. 08. 30-án kelt tájékoztató jelentése¹⁴⁵

Az elhárító tiszt az elmúlt 24 órában az alábbiakat állapította meg:

• „Zental” fedőnevű informátor jelentette, hogy az 1. ütegnél szolgálatot teljesítő K. A. tartalékos honvéd környezetében rontotta a hangulatot. Arról beszélt, hogy amikor behívták, a parancsnoka közölte, hogy 10-14 napot kell itt lenni. Már elmúlt egy hónap és még mindig itt vannak. Mivel ő idénymunkás, hátrányba fog kerülni azokkal szemben akik, otthon dolgoznak. Nem fogja megkapni azokat a juttatásokat, amit a munkatársai otthon megkapnak. Ki fogja neki ezt megtéríteni? A parancsnok a kapott tájékoztatás után üteggyűést hívott össze. Értékelte K. A. t. honvéd magatartását. Felhívta az érintett figyel-

mét, hogy bomlasztó magatartását hagyja abba, ellenkező esetben felelősségre vonást fog foganatosítani. Nem tűri el senki részéről, hogy bármilyen formában rontsa az erkölcsi állapotot. Ha szükséges, átadja a katonai ügyészségnak.

• „Varga Péter” fedőnevű informátor jelentette, hogy több tiszt beszélgetett a munkásátorban. F. S. tartalékos alhadnagy arról beszélt, hogy szerinte itt nem is volt ellenforradalom. Nem történtek olyan események, mint nálunk, 1956-ban. Arról is beszélt, hogy nem tudja elképzelni, hogy miért van a csehknél ez a nagy szovjetellenesség. Véleménye szerint gazdasági alapja van. A jelenlévők megpróbálták megmagyarázni idejövetelünk szükségességét. Közölték, hogy az ellenforradalom ideológiai úton robbant ki. Ha itt nem is volt még rombolás, komolyabb konfliktus az annak köszönhető, hogy időben közeléptünk. Az alhadnagy elfogadta álláspontjukat. Ő ezt másképp értékelte, azt gondolta, hogy akkor van ellenforradalom, amikor a fegyverek ropognak.

Az MN 2131 alakulat elhárító tisztjének tájékoztató jelentése 1968. 08. 30-án¹⁴⁶

• „Péter István” fedőnevű informátor 1968. 08. 29-én jelentette: a tüzérosztály személyi állományának a hangulata a harcfeladatok végrehajtásához megfelelő. Az éberség és az elővigyázatosság a polgári személyekkel szemben jó. A nyilatkozat (Csehszlovák Nemzetgyűlés nyilatkozata utáni magyarázat eredményeképpen a személyi állomány többsége megértette a harckészültség további fokozásának szükségességét.

Az alakulat hadrafoghatósága személyi, anyagi és technikai vonatkozásban a követelményeknek megfelelő. Az előjáró anyagi technikai vonatkozású parancsait maradéktalanul végrehajtják. A 24-órás szolgálat megszervezése, végrehajtása és ellenőrzése a törzsfőnök által biztosított. Az alakulat fegyelmi állapota jó, kirívó fegyelmezetlenség nem történt.

Az MN 4268 alakulat elhárító tisztjének hangulattal kapcsolatos jelentése 1968. 09. 01-én¹⁴⁷

A kapott politikai tájékoztatók alapján az állománynak az a véleménye, hogy a helyzet minden különösebb nehézség nélkül rendeződik.

Erre utalnak azok az intézkedések, hogy a hírközlő szervek állami ellenőrzés alá kerültek. A katonákat kivonták a nyitrai postáról. Az állomány körében elterjedt, hogy a korábbi elégedetlenség hatására – miszerint a fizetésüket haza utalják – kapnak félhavi jutalmat. A hírt a parancsnokság nem erősítette meg.

• „Vadász” fedőnevű informátor jelentette, hogy a katonák körében vita tárgya, hogy a lőszert le kellett adni. Nem értik, hogy lőszer nélkül hogyan lehet fenntartani a harckészültséget. Egyesek viszont a helyzet normalizálását értik, rövidesen haza lehet menni.

Az MN 2131 alakulat elhárító tisztjének tájékoztató jelentése 1968. 09. 01-én¹⁴⁸

A személyi állomány hangulata kielégítő, de vannak olyan hangok, hogy a katonák úgy élnek a táborhelyen, mintha lágerben lennének, mert sok mindenről elvonják őket.

143 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 97. o.

144 Uo. 80. o.

145 Uo. 90. o.

146 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 87. o.

147 Uo. 70. o.

148 Uo. 66. o.

- „Barna” fedőnevű rezidens jelentette: hogy az állomány körében olyan vélemény alakult ki, hogy helytelenek tartják azt, hogy a parancsnokság diszponál a fizetésekkel. K. J. tartalékos hadnagy helytelenítő, hogy a hadosztályparancsnok úgy döntött: az 1000 Ft-on felül 200 forintot, azon alul 100 forintot hagytak meg. N. M. őrnagy a fizetésszabályozás körülményeivel nem ért egyet. Szidalmazta azt, aki ezt elrendelte. Nem tetszik neki az sem, hogy a hadosztály parancsnokságban van sörkimérés, a harcolóknál meg nincs. Ezért fordul elő, hogy Lapás és Kislapás községekbe a tisztek és tiszthelyettesek ki-szöknek italszerzés céljából. Fontosnak tartotta jelenteni, hogy a község italboltjában a kocsmáros nagyon udvarias a magyar katonákkal szemben. Az italért nem kér pénzt, hanem cserébe a magyarországi hírek felől érdeklődik. Ez senkiben nem váltott ki óvatosságot.

Az elhárító tiszt jelenti, hogy a 35-ös számú helikoptertől egy tehén gerince eltört és le kellett vágni. A helikopter Csifári községen nem a kijelölt helyen szállt le.

A 35. sz. MI-2 helikopter (76)

Az MN 5532 alakulat elhárító tisztjének 1968. 09. 01-i tájékoztató jelentése¹⁴⁹

„Jelentem, hogy az alakulat egész személyi állományának erkölcsi politikai állapota megfelel a követelményeknek. Fel vannak készülve arra, hogy még sok nehéz nap vár rájuk addig, amíg a csehszlovák belső helyzetében a szocializmushoz hű erők győzelmet aratnak a jobboldal fölött. Vannak azonban negatív megnyilvánulások is.”

- „Rokkó” fedőnevű informátor jelentette, hogy N. ZS. honvéd rajtásai körében megjegyezte, hogy a csehszlovák erőszakszervezetek nem sokat tesznek annak érdekében, hogy normalizálódjon a helyzet. Ha ez így megy tovább, a jobboldal vérszemet, kap és aktívabban fog fellépni.

- „Vizes” fedőnevű rezidens jelentette, hogy a harckészültség fenntartására bevezetett intézkedéseket folyamatosan ellenőrzik. Megtartották a „T” okmányok és a fegyver lőszer, robbanóanyag ellenőrzését és hiányosságot nem tapasztaltak. Ezen a területen a rend és a fegyelem biztosított.

Az MN 4891 törzs - elhárító tisztjének 1968. 09. 02-i tájékoztató jelentése¹⁵⁰

„Az elhárító tiszt jelenti, hogy a 8. gépkocsizó lövész hadosztály törzs személyi állományának erkölcsi politikai állapota jó. Konkrét ellenséges tevékenységről nem szereztünk tudomást.”

- „Katona” fedőnevű informátor jelentette, hogy az állomány körében terjed az a vélemény, hogy már teljesen indokolatlanul vagyunk jelen. Többen kezdenek szímpatizálni a baloldali erőkkel. T.J. tartalékos alhadnagy szerint ránk már nincs szükség, csak akadályozzuk az itteni helyzet kifejlődését. V.I. őrnagy kijelentette, hogy jobb lenne, ha a csapatok minél előbb visszatérnének Magyarországra, mert a szlovákok az itt élő magyarokon fogják a bosszujukat kitölteni. Á.L. őrnagy úgy véli: a csapatok minél későbbi kivonása csak fokozza a nemzetek közötti ellentétet, ami már most is elégégedvezőtlen.

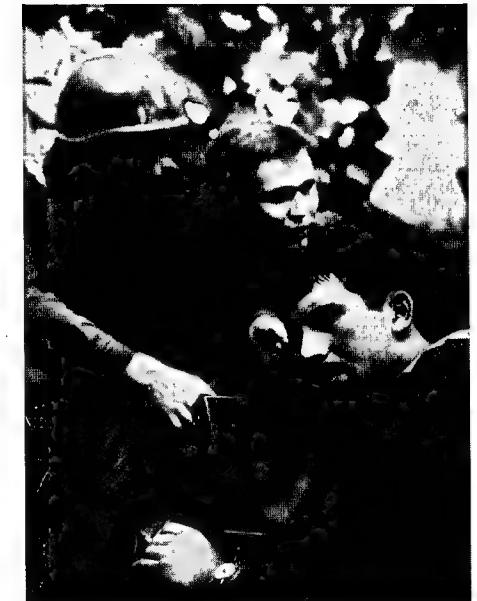
- „Kalocsai” fedőnevű informátor jelentette, hogy a hadosztály törzs gazdasági alosztályának sátrában több személy hallgatta a Szabad Európa rádió adásait. Arra figyelnek, hogy a hallottakat ne kommentálják.

(A fenti információ értékeléséről tudni kell, hogy abban az időben a Szabad Európa rádió hallgatása a Magyar Néphadseregen tiltva volt. Jogszabály által szankcionált helyzet volt. A kirívó eseteket rendőrhatósági figyelmezetéssel büntették, ami az egyén priuszában is jelentkezett. Előfordult, hogy izgatás vétségéért indítottak eljárást. JP)

Az MN 2131 alakulat elhárító tisztjének tájékoztató jelentése. Nyitra, 1968. 09. 05-én¹⁵¹

- „Barna Kálmán” fedőnevű rezidens arról jelentett, hogy K. I. szds. és Z. J. szds. káromkodva kifejezésre jutatta, hogy végtelenül unja már az ittletét. Kijövetelük előtt olyan eligazítást kaptak, hogy adott területen fel kell számolni az ellenforradalmárok. A katonák a parancsnokaiktól folyton azt kérdezik, hogy hol vannak itt az ellenforradalmárok, akiket le kell verni.

- „Bodnár Péter” fedőnevű informátor arról jelentett, hogy a parancsnoki sátorban hallgatták a rádiót. A hírekben bemondták, hogy a csehszlovák kormány 1968. szeptember 27-ig engedélyezte a szövetséges csapatoknak a vízumot és követeli annak betartását. Többen nem értették, hogy a megszálláshoz vagy a baráti segítség-nyújtáshoz miért kell vízum. K. J. tartalékos hadnagy azt nem érti, hogy a kint létert miért nem adnak pénzt. Amikor a „Vltava” fedőnevű gyakorlat volt, akkor az állomány egyaránt részesült megfelelő pénzösszegben. Mivel jelenleg hadiállapotban vagyunk itt ennek az összegnek a biztosítása még nagyobb jelentőséggel, bír. Ez a hangulat rovására megy, mivel ő biztosan tudja, hogy a szovjet csapatok katonáinak még magyar forint is rendelkezésre áll.

A katonák nem csak a sátorban hallgattak rádiót (77)

149 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 64. o.

150 Uo. 61. o.

151 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 57. o.

Az MN 4891 hadosztály törzs elhárító tisztjének 1968. 09. 06-án kelt tájékoztató jelentése¹⁵²

A jelentés rögzíti, hogy a hadosztály törzs személyi állományának a harckészültségi és erkölcsi – morális állapota jó. Vannak azonban olyan tények és problémák, amelyek negatív irányba befolyásolják az állomány hangulatát.

- Nemtetszéssel, sőt felháborodással fogadta a tiszti állomány azt az intézkedést, hogy a felállított öröktől az éles löszert leszedik. Csak egy tárral marad náluk, azt is a tártáskában kell hordani. Vannak olyan területek, ahol a cseh és a magyar katonák közösen adnak őrséget. A cseh katonánál a géppisztolyban van az éleslöszter, a magyar őrnél meg a tártáskában. A tisztek körében felmerül az a kérdés, hogy szükséges-e ilyen körülmenyek között őrök kiállítása. Ez azt a látszatot kelti, hogy a magyar katonákat a cseh katonák őrzik.

- Felháborította az állományt az intézkedés, hogy a katonák eddig megtakarított konzervjeit leszedik, azt a tiszti érkezében kell leadni. Ezért a tisztek a konzerveket felbontva adják le.

- „Kocsis Péter” fedőnevű informátor jelenti, hogy a tiszteknek az a véleménye, hogy ha már a laktanyákat is visszaadtuk a cseheknek, akkor ránk már semmi szükség nincsen.

- „Katona Zoltán” fedőnevű informátor jelentette, hogy a 8. ho. törzs rejtjelező alosztályánál a 888. számú rejtjelező tömböt nem találják. Korábban kiadták valakinek, de nem íratták alá az átvételt. Nem tudják, kinél van. (A rejtjelező tömbök *Szigorúan titkos! Különösen fontos! minősítésű, államtitkot képező vezetési okmányok. Háborús körülmenyek között különösen. Annak elvezetése nemcsak az adott katonai alakulat, hanem az egész hadsereg vezetési, irányítási rendszerét veszélyezteti. Szabálytalan kezelésük, nyilvántartásuk, elvesztésük bűncselekmény JP*)

Az MN. 2131. alakulat elhárító tisztjének tájékoztató jelentése. Nyitra, 1968. 09. 09-én¹⁵³

- Az elhárító tiszt az ügynöksége szóbeli jelentései alapján referál: Az állomány hangulata lényegesen javult az eltávozások bevezetése óta. Pozitívan hatott az állományra az elhelyezési körülmenyek javulása: sátrák, laticel, szalma, valamint a soros és soron kívüli előléptetések kiadása.

Székelykáposztát fogyasztó katona (78)

- „Péter” fedőnevű informátor jelenti, hogy R. K. százados mások előtt szidja azt a személyt, aki elrendelte azt, hogy nekünk – a Magyar Néphadsereg személyi állományának ide kellett jönni. minden cselekedetében a gyűlölet van. Feladatát nem érti, mindenivel folyton kiabál.

Az MN 4891 alakulat elhárító tisztjének jelentése. Nyitra, 1968. 09. 14-én¹⁵⁴

- „Kalocsai” fedőnevű informátor jelentette, hogy N. G. százados felesége Zalaegerszegről levélben felkereste nyugaton élő rokonait, melyben leírta, hogy férje Csehszlovákiában van. Kéri őket, adjanak részére anyagi támogatást, Ennek hatására több rokona különböző pénzösszegeket küldött részére. Ugyanezt kérte férje Venezuelában élő testvérétől is. N. G.-né rendszeresen hallgatja a nyugati adók magyar nyelvű adásait. Nevezetteket aktív nyugati kapcsolatos személyként, az elhárítás tartja operatív ellenőrzés alatt.

Az MN 2131 alakulat elhárító tisztjének 1968. 09. 17-i tájékoztató jelentése¹⁵⁵

Az elhárító tiszt hírforrásai jelentése alapján megállapítja, hogy az alakulat erkölcsi-politikai hangulata jó. A hadrafoghatóság 100%-os. A kapott parancsokat és utasításokat, a feladatot maradéktalanul végrehajtják.

- „Barna Kálmán” fedőnevű rezidens az alábbiakat jelentette: N. M. őrnagy, aki eltávozásról érkezett vissza, környezetében arról beszélt, hogy: az MN 5079 dandár parancsnoka azt mondta neki, hogy a kint lévő alakulatoknak az otthonmaradt anyagait központosítani kellett, mivel tartalékos behívásokat eszközölnek. Az első időszakos sorállomány alapkiképzése befejeződött. Velük leváltják a leszerelőket és a tartalékosokat. Ez a kijelentés az állomány tudomására jutott. Otthon a családok körében nagy nyugtalanságot kellett az újabb tartalékosok behívása és a laktanyák feltöltése.

Nevezett továbbá azon véleményének adott hangot, hogy a Varsói Szerződés csapatainak Csehszlovákiában tartózkodása szükségtelen azért, mert a várt intézkedéseket nem fogantosítottuk meg. Azzal, hogy ezt a hatalmas alakulatot itt tartjuk jelentős károkat, okozunk a szocialista világrendszer országainak. Jobb volna, ha ezt a pénzösszeget másra fordítanák.

Az MN. 4891. alakulat elhárító tisztjének tájékoztató jelentése. Nyitra, 1968. szeptember 17-én¹⁵⁶

Az elhárító tiszt a táborhely őrzésének hiányosságairól tesz jelentést.

- „Pomázi” fedőnevű informátor arról számolt be, hogy a hadtáپvezetési ponton több tartalékos katona arról beszélt: ők nem vállalták, hogy idejönnek. Ezért ha nem engedik őket haza, meglépnek.

Eddig a jelentésekben történő helyzetbemutató. Az idő előrehaladtával a tartalom is egyre általánosabb és szűkszavúbb. A jelentések tartalma a laikus olvasó számára is tanulságos. A sokszor semmitmondó tartalmat nehéz volt szakszerű köntösbe csomagolni. De azért igyekeztek. Emlékezzünk vissza a jelentésírás meghatározott tartalmi szempontjaira.

154 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 24. o.

155 Uo. 19. o.

156 Uo. 5. o.

152 ÁBTL 3.1.5. O-20219 8. gl. ho. törzs anyaga 51. o.

153 Uo. 41. o.

Ennek próbált megfelelni a 63. gk. lövéssezred elhárító tisztje, amikor összeállította tájékoztató jelentését.

MN 3335 Elh. ti.
Nagyatád

„SZIGORÚAN TITKOS!”

Tárgy: TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS¹⁵⁷
Tapolcsány, 1968. október 03-án

I. A TERÜLET ÁLTALÁNOS HELYZETE

A legutóbbi jelentésünk óta a területünk általános jellemzését befolyásoló tényezők nem változtak.

II. KONSZOLIDÁLÓDÁST ELŐSEGÍTŐ KÖRÜLMÉNYEK

A csehszlovák tisztekkel és polgári személyekkel folytatott személyes beszélgetés során eredményesen tudtuk felhasználni a „MAGYAR NEMZET”¹⁵⁸-ben megjelent folytatásos cikksorozat egyes részleteit – a szovjet „FEHÉR KÖNYV” nyomán.

Tényszerűen tudjuk bizonyítani a csehszlovák személyek megnevezésével azt, hogy itt augusztus 21-e előtt komoly ellenforradalmi veszély volt.

III. KONSZOLIDÁLÓDÁST AKADÁLYOZÓ KÖRÜLMÉNYEK

Zavarólag hatnak a magyarul beszélő polgári lakosság és csehszlovák katonák körében az „ÚJ SZÓ” című napilap egyes cikkei. Pl: az okt. 2-án megjelenő számban egy horogkereszttel díszített fejrovatban a „NAGY ÁRULÁS” címszó alatt alcímként szerepel, hogy „A PRÁGAI KORMÁNY ENGED SZÖVETSÉGESEINEK ÉS HITLERNEK”.

Igaz az, hogy a cikksorozat tartalma történelmi tényeket tükröz, de maga a cím a jelen időszakban félreértesre adhat okot.

Ellenséges cselekményre utal, és a magyar alakulatok elleni izgatásra alkalmas az a körülmény, hogy csapataink bevonulása előtt a Nagytapolcsány (Topoľčany) – Pöstyén (Piešťany) útszakaszon Bojná, valamint Nitrianska Blatnica községek közötti utakat javították, ami túlságosan rossz állapotban

volt és van. Erről az útszakaszról a munkaerőt szükségtelenül átcsoportosították a CHRABRANY és NAGYTAPOLCSÁNY közötti útszakasz javítására. Ezt azzal indokolják, hogy ott a magyarok járnak, és annyira megrongálták az utat, hogy annak a javítása sokkal fontosabb, mint a fent említett út.

Az útjavítók munkája abból áll, hogy a teljesen sima és sértetlen burkolatú úttestre a fent említett útszakaszon kb. 10 cm vastagságban egy plusz bitumen réteget raknak le. E munkának a szükségtelenségét, illetve feleslegességét K. O. továbbszolgáló szakaszvezető, építész technikus szakvéleménye támasztja alá.

IV. A CSEHSZLOVÁK FEGLYVERES ERŐ TEVÉKENYSÉGE:

A tapolcsányi laktanyában a már korábban jelentett alakulat beköltözése tovább folyik. Az alakulat tisztei közül B. őrnaggyal sikerült elégéjű kapcsolatot kialakítani, nevezett személyt tovább tanulmányozzuk, miközben vele a baráti kapcsolat elmelítését szorgalmazzuk.

A fent nevezett csehszlovák őrnagy az egyik beszélgetés alkalmával megkérdezte, hogy a mi újságunk Husák beszédét teljes egészében közölte-e, vagy csak kivonatosan. Arról beszélt, hogy az ő újságuk csak kivonatosan közölte a beszédet, ezzel kapcsolatban olyan érzése van, hogy az újságban lényeges részeit a beszédeknél elhallgatták. Kíváncsi lenne arra, hogy vajon a mi újságjaink mit közölnek ezekből a beszédekből. Kért arra, hogy amennyiben lehetőségeünk van, forditsuk le a részére a mi újságunkban írt beszéd szöveget vagy kivonatát.

Sajtófélőr (79)

157 ÁBTL I. 11. 7. KBH 436/3/26. 3. doboz

158 A jelentésben hivatkozott sajtótermékeket nem kutattam.

B. örgy. önmagáról elmondta, hogy katonai akadémiát végzett, nőtlen, eddig szüleinél lakott a korábbi szolgálati helyén, jelenleg a laktanyában lévő nőtlen szálláson van elhelyezve. 1947 óta párttag.

V. ALAKULATUNK ESEMÉNYEI

H. J. ideiglenes jelleggel megbízott kapcsolatunk arról tájékoztatott bennünket, hogy M. J. tart. örv. feleségét T. M. J., a kutasi Állami Gazdaság állattenyésztő brigádvezetője szerelmével ostromolja, illetve zaklatja. A felesége férjének levélben panaszkodik, öngyilkosságra utaló kijelentéseket tesz. A fenti körülményekről a parancsnokságot tájékoztattuk, akik a nevezetel elbeszélgettek.

„**Both**” *fn. inf. jelentette*, hogy F. F. t. honv. a 2. z. ello. sz. beosztottja nagyon el van keseredve, öngyilkossági szándékkal foglalkozik, mivel több személytől, így L. Z. z. pol. h-től azt a hirt kapta felesége felől, hogy azt Nagyatádon az italboltban láta italozni két férfi társaságában. Felesége vele nem törődik, elhanyagolja őt, ez nagyon bántja, és szeretné lerendezni családi problémáját, mert így nem tud élni bizonytalanságban, idegei teljesen kimerültek. A parancsnokot tájékoztattuk.

„**Szigetvári**” *fn. rezidens jelentette*, hogy H. L. tart. honvéd nagyon el van keseredve, mert keresztanya levelében arról írt, hogy felesége megesalja. A rezidens jelentése szerint a nevezett gyenge akaraterejű, magatartása arra utal, hogy öngyilkossági szándékai vannak. Figyelését megszerveztük.

„**Technikus**” *fn. inf. jelentette*, hogy T. P. tart. hdgy. állandóan levert hangulatban van, arról beszélt, hogy felesége idegbeteg, kisleánya ápolja. Problémáját a parancsnokság ismeri, segíteni azonban lehetőség nincs.

K. J. t. honv. 75%-os süket. Orvosi vélemény szerint katonai szolgálatra alkalmatlan. Otthon 3 gyermeké van. Problémáját csak leszerelésével lehet megoldani.

„**Szigetvári**” *rez. jelentette*, hogy T. J. tart. honvéd jobb lábának egyik ujja egy korábbi balesete folytán eltörött, és rosszul forrt össze, otthon speciális cipőben tudott csak járni. Menés közben sir a nagy fájdalomtól, ilyen körülmények között feladatot végrehajtani nem tud. Ez ideig erről a betegségről nem tett említést.

1968. okt. 2-án a HTP vezetési ponton a HT-3038 frsz., Cs-344 típusú

CS-344 tehergépkocsi (80)

löszerszállító kocsi kigyulladt. A kigyulladás oka a helytelen karbantartásból ered. Benzinnel mesta le a gk. vezető a motort, az ecsetet összeszorító fémgyűrű valamelyik vezetékhez ért a dinamónál, majd szikra következtében a benzines motor lángra lobbant. A tüzet sikerült eloltani, személyi sérülés nem történt, anyagi kár nem keletkezett. Szándékosságot az eseményben nem tapasztaltunk.

Hálózati úton, valamint személyes tapasztalatunk alapján megállapítottuk, hogy alakulatunknál a táborban, annak területén az erdőt a katonák vándál módon irtották. Sok fát derékmagasságban fűrészelték ki. Parancsnokot tájékoztattuk, a szükséges intézkedéseket megtette.

V. M. ideiglenesen megbízott kapcsolatunk arról tájékoztatott bennünket, hogy a hk. z.-tól 6 fő sorkatona engedély nélkül a tábor melletti falvakba távozott.

A vizsgálat során megállapítottuk, hogy V. M. honv. kezdeményezésére N. F. tiz., V. L., J. J., K. J. örv. és társai italoztak, majd onnét záróra után Nitrianska Streda községbe mentek, ahol folytatták az italozást. Az italt részben V. honv., részben a civilek fizették. Visszafelé a táborba nótaszóval jöttek, állomáshelyükre /:Nagyatád:/ utaló énekeket énekeltek. A parancsnokot tájékoztattuk.

H. F. szds., a tapolsányi csehszlovák alakulat elhárító tisztje arról tájékoztatott bennünket, hogy katonáink az italboltokban „Éljen Dubcek!” köszönéssel mennek be, hogy nékik italt fizessének. Érdeklődésünkre személyeket, időpontot, helyet, személyleírást nem tudott megadni. Az adatok nem ellenőrzöttek.

„**Virág**” *fn. ügynök jelentette*, hogy szept. 29-én a hk. z-nál a szolgálatban lévő 19 fő részére nem adták ki szolgálatba lépésük előtt a részükre járó söröt. Ezt szolgálatuk leteltével sem kapták meg. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy azt részben néhány törzstiszt, részben pedig a hadtáp munkások fogyasztották el. A körülményről a parancsnokot tájékoztattuk.

„**Szigetvári**” *rez. jelentette*, hogy beosztottai arról beszéltek, hogy B. hdgy. Tüfe. beosztottja elmondta, hogy Nagyatádra nem megy vissza alakulatunk, különleges járművekkel lesz ellátva, páncélozott járművekkel, valószínű, deszantalakulat leszünk. Valamelyik dunántúli városban leszünk elhelyezve. Nagyatádon a laktanyában a HM-ből egy bizottság rovancsol.

„**Both**” *fn. inf. jelentette*, hogy az állomány körében olyan hír van elterjedve, mely valószínűleg Nagyatádról eredhet, hogy nem megyünk vissza Nagyatádra, Györbe lett alakulatunk elhelyezve. A hírforrást nem ismeri.

N. B. tart. alhdgy. arról beszélt, hogy P. J. örgy. e. pk. pol. h. feleségétől olyan híreket hallott, hogy október 15-e és 20-a között fogunk visszamenni Magyarországra.

Nagykanizsa helyőrsében B. Gy. hdgy. felesége arról tájékoztatott bennünket, hogy Cs. K. hdgy. az elhelyezési szolg. ág vezetője a tiszti feleségek

problémáit nem akarja megoldani. Letagadatja magát, hogy ügyeikkel ne kereshessék fel. Pl. B. Gy. lakásán a csőrepedést nem akarta megcsináltatni, mivel a szerelőnek szabadnapot engedélyezett. Több tiszti feleség is hasonló problémáról panaszkodik Cs. hdgy. magatartásával kapcsolatosan.

L. F. társadalmi kapcsolatunk arról tájékoztatott bennünket, hogy 1968. szept. 17-én Segesd községen egy ismeretlen férfi felkereste V. I. szkv. családját, arra hivatkozott, hogy eltávozásban van, és megy vissza Csehszlovákiába, ha akarnak a fiuknak csomagot küldeni, ő szívesen elviszi. Több tiszttet nevezett meg, akik alakulatunknál teljesítenek szolgálatot, majd V.-tól 200 Ft készpénzt, 1 l pálinkát, 5 l bort és ruhaneműt vitt el csomag gyanánt azzal, hogy azt V.-nek átadja. Ezt a csomagot V. szkv. nem kapta meg.

Ugyancsak elmondíták, hogy Lábod községen egy férfi, aki T. szds.-nak adja ki magát, hasonló módon igyekszik családok bizalmába férközni, és különböző anyagokat megszerezni. Feltehetően a két személy azonos, valaha az alakulatnál szolgálhatott, mivel az alakulat eseményeit, állományát ismeri, kellőképpen tájékozott a jelenlegi csehszlovák helyzetről, és a katonák helyzetéről is. Az illető személyről személyleírást ez ideig nem tudtak adni.

Eddig tartott a jelentésekkel összeállított operatív helyzetismertetés. Valójában azonban nem kellett törekedni a teljesség igényére. A keletkezett információkból is megállapítható, hogy a napi élet történésein kívül, egy-két katonai fegyelemsériést jelentettek, amely a katonai és az operatív helyzetet nem befolyásolta. A hírforrások által adott titkosszolgálati jelentéseket az operatív tisztek minden esetben ki kellett értékelni, meghatározni, hogy milyen intézkedéseket kell foganatosítani, és rögzíteni kellett a következő feladatot. Akkor, ott az elhárító tisztek ezt meg is tették, hisz ez napi munkájuk szerves része volt. A meghatározott feladatok szoros összhangban voltak a katonapolitikai helyzet által diktált hírigénnel. Hogy ezt mennyire tudták teljesíteni? Erről szóltak a fenti jelentések. Hát elég szegényesen. Az 1. számú direktívát pedig hiányosan. Talán ezért jegyezte meg a miniszterhelyettes az összefoglaló jelentés kapcsán, hogy részletesebben is ki lehetett volna fejteni a „Zala” gyakorlaton végzett munkát. Csakhogy nem volt mivel. Ötven év távlatából, most már szabadon, arra biztatom az olvasót: szomorkodjon, mosolyogjon, vagy ha akar, meg is ijedhet.

Nem meglepő tehát, hogy a katonai vezetés is eljutott arra az állápontra, hogy itt nincs ellenforradalom, a felfordulás is normalizálódik. A politikai konszolidáció mellett a Csehszlovák Néphadsereg is ura a helyzetnek. Nem kellenek ide külföldi katonák. A jelenlétékkel okozott sebek is gyorsabban gyógyulnak, ha a megszállók is hazamennek.

A Zala feladat befejező szakasza: a kivonás rendje

A magyar katonai vezetés a harcászati helyzetet folyamatosan értékelte – az ezzel kapcsolatos jelentések alapján –, szeptember 3-án többek közt enyhítette az itthon maradt alakulatoknál a harckészültséget. Ez azt jelentette, hogy az ügyeletes parancsnoki állomány munkaidő után a lakásán tartózkodhatott, a laktanyákban lévő csapatok pedig folytathatták a kiképzésüket laktanyán és helyőrségen kívül is.

Fontos találkozó zajlott 1968. 09. 04-én Moszkvában a szovjet és a magyar honvédelmi miniszter között¹⁵⁹. A protokolláris egyetértő hangulatba a magyar fél becsempezte azon szándékát, hogy rendezni kéne a szövetséges csapatok jogi státuszát. Ezzel azt a szovjet szándékot szerette volna kipuhatalni, hogy meddig maradnak a szövetséges csapatok Csehszlovákiában. A forrásközleményből ismert, hogy a beavatkozás jelentős anyagi terhet rótt az adott országokra, ennél fogva nem mellékes, hogy meddig tart az akció. A kivonulás gondolata elindult.

Úton hazafelé (81)

159 „A dolgozó népet szolgálom!” 199–205. o.

A lengyelországi Legnicében 1968. 09. 12-én megtartott öt ország honvédelmi minisztereinek¹⁶⁰ találkozóján már konkrét formában került a csapatok csökkentése napirendre. A szovjetek körmönfontan, de beleegyeztek abba, hogy 1-2 héten belül három hadosztályt kivonjanak. A csehek kedvező reagálása esetén egy hónap múlva az összes csapatot kivonják.

A folyamatos politikai és katonai egyeztetések után a szovjet honvédelmi miniszter 1968. 10. 17-én a Déli HDS CS-t Csehszlovákiából a békehelyőrségeibe helyezi vissza. Ennek a kötelékébe tartozott a 8. gk. lövészhadosztály is. A magyar honvédelmi miniszter a hadosztályt 1968. 10. 21-én 00.00-tól az 5. HDS állományába helyezi vissza. Egyben utasította a hadosztályparancsnokot, hogy 1968. 10. 21. és 25. között a csapatok kombinált menetben téjenek vissza a békehelyőrségeibe. Kivételt képezett a 31. rétsági harckosci ezred, amely csak október 31-én tért haza.

Mondják, hogy a hazafelé vezető út mindig gyorsabb. Elérkezett hát az idő, amikor véget ér a hadjárat, ami a végére már értelmetlen kempingezés látszatát keltezte. A kivonás rendjét az október 17-én hozott döntés alapján négy nap alatt megszervezték, a kivonást pedig öt nap alatt végrehajtották. mindenki megelégedésére.

A kapott parancsnak megfelelően a katonai elhárítás erői is kivonásra kerültek. Az érintett osztály vezetője a katonai szervezethez igazodva elkészítette a kivonás tervét. A terv kortörténeti dokumentumként maradt fenn. Ehhez hasonlót az elhárítás történetében nem sokszor készítettek. Ezért azt változatlan formában közreadom.

BM III/IV Csfsg.
1. Oszt.
MN 4891. Elh. Oszt.

„Szigorúan Titkos!”
.... sz. pld.

TERV
a 8. gl. ho. Elhárító Osztály és operatív csoportjainak kivonására¹⁶¹

A hadosztály menetvonala

1. sz. menetvonal: NOVÉ MESTO – TRNAVA – SERED – GALÁNTA – DUNAJSKA-STREDA – MEDVEDOV – GYŐR – PÁPA – PÁPASALAMON – ISZKÁZ – JÁNOSHÁZA – KÁM – VASVÁR - ZALAEGERSZEG
2. sz. menetvonal: TAPOLCSÁNY – NITRA – NOVÉ-ZAMKY – KOMÁROM – KISBÉR – UGOD – BAKONYJÁKÓ – VÁROSLÖD – DEVECSER – KÁPTALANFA – SÜMEG – TÜRJE – ZALAEGERSZEG
- 2/a sz. menetvonal: KUP – DEVECSER – SÜMEG – HÉVÍZ – ZALAAPÁTI – PACSA – NAGYKANIZSA

160 „A dolgozó népet szolgálom!” 208–211. o.
161 ÁBTL 1. 11. 7. KBH 436/3/26 3.doboz

2/b sz. menetvonal: KUP – NOSZLÓP – SÜMEG – SÁRMELLÉK – MARCALI – NAGYATÁD

2/c sz. menetvonal: BAKONYJÁKÓ – VÁROSLÖD – DEVECSER – NYIRÁD – TAPOLCA

3. sz. menetvonal: HLOHOVEC – NITRA – LEVICE – SAHY – NAGYOROSZI – RÉTSÁG – VÁC – ISASZEG – ZSÁMBOK – FARMOS – CEGLÉD

3/a sz. menetvonal: N. ZAMKY – LUZANY – DEMANDICE – SAHY – NAGYOROSZI – BALASSAGYARMAT – KARANCSSÁG – KISTERENYE – MÁTRAGALLA – VERPELÉT – EGER

Ütemezés rendje:

I. ÜTEM: 1. sz. menetvonalon: 14. gk. e. 59. eü .z. (6-7. operatív csop.)
2. sz. menetvonalon: 6. gk. e. (2. op. csop.) 22. tü. e. (8 sz. op. csop.)

II. ÜTEM: 1. sz. menetvonalon: 36. műz. (3. op. csop.)
2. sz. menetvonalon: 63. gk. e. (4. op. csop.), 93. pct. tü. o., 300. fegyverjav. műhely.

3. sz. menetvonalon: 31. hk. e. (5. sz. op. csop.)

III. ÜTEM: 1. sz. menetvonalon: 33. gk. e. (9. sz. op. csop.)
2. sz. menetvonalon: 8. gk. ho. törzs. (10. sz. op. csop.), 134. hir. z., a 73. vv. szds., 8. gl. ho. HTP, 42. feld. z.

Vasúti szállítással kerülnek kivonásra:

- 14. létü. osztály
- gk. ezredek hk. zászlóaljai, hk. vontatók, úszó harckocsik
- a műszaki alegységek nehéz technikája
- üzemképtelen gépjárművek és egyéb anyagok

Tankok vasúton (82)

Csapatok részére kijelölt éjjelezési körletek:¹⁶²

1. sz. körlet: PÁPASALAMON-KUP-BAKONYPÖLÖSKE
2. sz. körlet: HOMOKBÖDÖGE-TAPOLCAFÓ-BAKONYJÁKÓ
3. sz. körlet: DRÉGELYPALÁNK-NAGYOROSZI (Lé. lötér)
4. sz. körlet: VERPELÉT (laktanya)

A kivonás végrehajtása:

1./ 14. gk. e. elh. ti. Rétai örgy.
Horváth szds.
Sziklai szds.
Deák örgy.
Dr. Perlaki örgy
Nové Mesto D.
N+2. 06.00¹⁶³
N+2 13.00
N+2 13.30–15.30.
1. sz. körlet
N+3 16.00

6. sz. op. csoport:
7. sz. op. csoport:
Megindulás pontja:
Áttelepülés kezdete:
Orszaghátrát-lépés ideje:
Ünnepség Györben:
Éjjelezési körlete:
Menet tovább folytatása:

Intézkedés:

- Az 59. eü. z. a 14. gk. e-hez csatlakozik Nyitra–Sered elágazásnál. A menetvonalon elhárítást a 14. gk. e. elhárító tisztje biztosítja a békelyörségig.
- Sziklai szds. a 7. sz. operatív csoporttal az 1. sz. éjjeli körlethöz békelyörségbe vonul.
- A 6. és 7. sz. operatív csoport az 1. sz. éjjeli pihenő körletben jelentéseket elkeszítik, és a 14. gk. e. elh. ti. által elkeszített jelentéssel bevonulnak a BM III/IV. CSF-sére. A jelentéseket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.
- A 14. gk. e. elh. tiszte N elrendelésekor gondoskodik a HB 16-39 frsz.-ú gk. elhárító osztályra történő beszállításáról (gk. parancsnokról és visszautazáshoz szükséges járműről gondoskodjon).

2./ 6. gk. e. elh. ti. Blazsekoviccs örgy.
Ipacs örgy.
Kovács alez.
Nové ZAMKY K.
N+2. 07.00
N+2 10.30
N+2 11.00–13.00
4. sz. körlet

2. sz. op. csoport:
Megindulás pontja:
Áttelepülés kezdete:
Orsz. hat. átl. ideje:
Ünnepség Drégelypalánknál:

Menet tovább folytatása: N+3 16.00

Békelyörségben ünnepi gyűlés: N+3 16.00

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztjei egységükkel együtt a békelyörségbe bevonulnak.
- A 2. sz. operatív csoport a 4. sz. éjjeli pihenő körletben jelentését elkeszít, és a 6. gk. e. elhárító tiszt jelentésével bevonulnak a BM III/IV. CSF-sére. Jelentéseket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.
- A 2. sz. operatív csoport vezetője N elrendelésekor az elhárító osztályra útba indítja a HB 17-17 frsz.-ú GAZ 66-es gépkocsit és a HG 08-11 frsz.-ú törzsbuszt. Gk. parancsnokról, és a visszautazásához szükséges járműről gondoskodjon.

3./ 22. tü. e. elh. ti. Lakatos alez.
Csernus alhdgy.
8. sz. op. csoport:
Megindulás pontja:
Áttelepülés kezdete:
Orsz. hat. átl. ideje:
Éjjelezési körlete:
Menet tovább folytatása:

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztjei egységükkel a békelyörségbe bevonulnak.
- A 8. sz. operatív csoport a 3. sz. éjjeli pihenő körletben jelentéseit elkeszít, és a 22. tü. ezred elhárító tiszt jelentésével együtt bevonulnak a BM III/IV. CSF-sére. Jelentéseket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.

4./ 36. műz. elh. ti: Koller örgy.
3. sz. op. csoport:
Megindulás pontja:
Áttelepülés kezdete:
Orsz. hat. átl. ideje:
Éjjelezési körlete:
Menet tovább folytatása:
Békelyörségben ünnepi gyűlés: N+4 16.00

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztje egységével a békelyörségbe bevonul.
- A 3. sz. operatív csoport az 1. sz. éjjeli pihenő körletében jelentését elkeszít (a 36. műz. elh. tisz. jelentésével), bevonul a BM III/IV CSF-sére. Jelentéseket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.

162 Az éjjelezési körlet, ahol a csapatoknak éjszakára meg kellett állni.

163 N a megindulás napja.

5./ 63. gk. e. elh. ti. Bencze hdgy.
 Major alhdgy.
 4. sz. op. csoport: Diószegi örgy.
 Megindulás pontja: Chrabrany
 Áttelepülés kezdete: N+3. 06.00
 Országhatár-átlépés ideje: N+3 12.00
 Ünnepség Komárom: N+3 12. 00-14.00-ig
 Éjjelezési körlete: 1. sz. körlet
 Menet tovább folytatása: N+4 06.00 a 2/b sz. menetvonalon
 Békehelyörségben ünnepi gyűlés: N+4 16.00

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztje egységével a békehelyörségbe bevonul.
- A 4. sz. operatív csoport az 1. sz. éjjeli pihenő körletében jelentését elkészíti (a 63. gk.e. elh. tiszt jelentésével), bevonul a BM III/IV Csf-ségre. Jelentéseiket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.
- Az e. elhárító tisztje gondoskodik – az N elrendelésekor – az AC 72-56 frsz.-ú GAZ 69 gk. elhárító osztályra történő útba indításáról. Gondoskodjon gk. pk-ról, és annak visszaszállításáról.

6./ 93. pct. tü. o. elh. ti. Benke örgy.
 Megindulás pontja: Lapas K.
 Áttelepülés kezdete: N+3. 11.00
 Orsz. hat. átl. ideje: N+3 14.30
 Éjjelezési körlete: 2. sz. körlet
 Menet tovább folytatása: N+4 10.00-kor a 2/b. menetvonalon
 Békehelyörségben ünnepi gyűlés: N+4 16.00

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztje egységével a békehelyörségbe bevonul.
- Az N elrendelésekor a HB 16-42 frsz.-ú GAZ 69-es gépkocsit az elhárító osztályra beszállítja. A menetet az AD 03-03 frsz.-ú GAZ 69 gk.-val folytatja.
- A 300 fegyverjavító műhely, a 93. pct. tü. o. alárendeltségébe kerül. Az egység besorol a Lapas K. N+3 megindulási helyre 11.30-kor. Az elhárítást a 93. pct. tü. o. elhárító tisztje biztosítja.
- Határlépéskor (a BM 50-58 v. HM 13-12) a Csf-ségre bejelentkezik.

7./ 31. hk. e. elh. ti. Cece örgy.
 Sárik örgy.
 4. sz. op. csoport: Misik örgy.
 Kivonása és az egység operatív biztosítása külön intézkedési terv alapján.

8./ 33. gk. e. elh. ti. Burda örgy.
 Baán hdgy.
 Dr. Szabó örgy.
 10. sz. op. csoport: Nyiregyházi örgy.
 Megindulás pontja: Vinovice D.
 Áttelepülés kezdete: N+4 08.00
 Orsz. hat. átl. ideje: N+4 14.00
 Éjjelezési körlete: 1. sz. körlet
 Menet tovább folytatása: N+5 09.00
 Békehelyörségben ünnepi gyűlés: N+5 15.00

Intézkedés:

- Az alakulat elhárító tisztje egységével a békehelyörségbe bevonul.
- Dr. Szabó örgy. az 1. sz. pihenőhelyről szolgálati helyére a 9. sz. operatív csoporttal bevonul.
- Az elhárító tiszt gondoskodik a BH 15-35 frsz.-ú GAZ 69-es gépkosciho. elhárító osztályra történő beszállításáról. (A gk. pk. visszautazásához szükséges járműről gondoskodjon.)
- A 9. sz. op. csoport jelentését az 1. sz. éjjeli pihenő körletben elkészíti (és a 33. gl. e. elh. tiszt jelentésével) bevonul a BM III/IV Csf-ségre. Jelentéseiket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.

9./ 8. gl. ho. törzs., 134. hir. z., 73. vv. sz.
 Megindulás pontja: Jelenec D.
 Áttelepülés kezdete: N+4 07.00
 Orsz. hat. átl. ideje: N+4 11.00
 Éjjelezési körlete: 2. sz. körlet
 Menet tovább folytatása: N+5 09.00
 Békehelyörségben ünnepi gyűlés: N+5 15.00

Intézkedés:

- Az elhárító osztály a menetet a ho. törzsben a HA 17-30 frsz.-ú Warszawa és az AC 72-56 frsz.-ú GAZ 66 gépkocsival hajtja végre.
- A 10. sz. operatív csoport a ho. 2. sz. éjjeli pihenőhelyén jelentését elkészíti, és az (elhárító osztály jelentésével) bevonul a BM III/IV. Csf-ségre. Jelentéseiket leadják, és leszerelésüket a kapott ütemezés szerint végrehajtják.

Warszawa személygépkocsi (83)

- A 10. sz. operatív csoport részére biztosított HB 15-25 és HB 15-41 frsz.-ú GAZ 69-es gépkocsikat a jelentések leadása után dr. Zakar örgy Székesfehérváron az MN 5232 Elh. Oszt-on átadja.
- A ho. törzssel, éjjeli pihenő körletébe vonul Lendvai fhdgy. parancsnoksága alatt:
 - o HB 17-17
 - o HB 15-31
 - o HB 16-42
 - o HB 15-32 GAZ 69-es gépkocsik
 - o HG 04-20
 - o HG 08-63 törzsbuszok,

majd a 2. sz. éjjeli pihenőhelyről önálló menetet hajt végre Székesfehérvárra.

- Szücs florm. parancsnoksága alatt a 8. gl. ho. törzs menetében a békéhelyőrségbe bevonul: HG 08-11 frsz.-ú törzsbusz, HR 20-61 frsz.-ú Garant.

10./ 8. gk. ho. HTP. elh. ti. Horváth szds.

Megindulás pontja: Cifare Ny.

Áttelepülés kezdete: N+4 09.00

Orsz. hat. átl. ideje: N+4 12.00

Éjhelezési körlete: 2. sz. körlet

Menet tovább folytatása: N+5 10.00

Békéhelyőrségben ünnepi gyűlés: N+5 15.00

Az elhárító tiszt egységével a békéhelyőrségbe bevonul.

ÁLTALÁNOS INTÉZKEDÉSEK:

- A határ átlépése után a 8. gk. ho. elhárító osztály a BM III/IV. csoportföönök és helyettesének közvetlen alárendeltségében marad a békéhelyőrségbe érkezésig.
- Az alakulat elhárító tisztei részt vesznek a táborhelyek végellenőrző csoportjának munkájában.
- A határlépés után az operatív csoportok vezetői (ahol operatív csoport nincs, az alakulat elhárító tiszte) a csoportföönökségre nemleges jelentés esetében is bejelentkeznek. (BM 50-58, HM 13-12)
- A 14. létü. osztály vasúti szállítással kerül kivonásra. Az elhárító tiszt rendkívüli esemény esetén saját hatáskörében intézkedik. Az eseményről legrövidebb időn belül a csoportföönökség ügyeletére (BM 50-58, HM 13-12) jelentést tesz. Békéhelyőrségbe történő beérkezés után a 8. gl. ho. elhárító osztályra bejelentkezik.

Az operatív állomány feladata a kivonási előkészület alatt és kivonási időszakban:

Operatív csoportok:

- 1.) A velünk együttműködő operatív és társadalmi kapcsolatokkal a kapcsolat megszakítása úgy, hogy adott vagy szükséges esetben a kapcsolat soron kívüli megtérítésére lehetőség legyen.
- 2.) minden rendelkezésre álló eszköz és lehetőség felhasználásával biztosítani, hogy az operatív csoport működési területén időben felszínre jöjjön:
 - a.) az egységeink, vagy egységeink egyes tagjai ellen készülődő ellen-séges cselekmény, provokáció. A kivonással összefüggő ellenséges tömegmegmozdulás.
 - b.) a konszolidáció ellen, vagy a konszolidáció érdekében tevékenykedő személyek ellen kivonásunk utáni időszakra tervezett ellenséges tevékenység, vagy más ellenséges cselekmény.

A csapatelhárító tisztek:

- 1.) A rendelkezésre álló eszközök felhasználásával biztosítani, hogy:
 - A Magyar Néphadsereget, vagy annak egyes tagjait kompromitáló anyag, eszköz ne maradjon hátra. Az egységek részéről provokáció, vagy ellenünk propagandaként felhasználható cselekmény ne kerüljön elkövetésre.
 - Fegyver, lőszer, robbanóanyag, T okmány, térkép ne maradjon le.
 - Szökés, hátramaradás, ellenséges személyekkel való kapcsolattartás ne forduljon elő.
 - Az éberség, titoktartás magas fokú legyen, és megakadályozni minden, a kivonuló egységek irányába megnyílóan ellenséges tevékenységet.
 - Állandó szoros kapcsolatot tartanak az egység parancsnokaival. Rendkívüli esemény megelőzésére intézkedjenek, bekövetkezése esetén a meghatározott módon járjanak el, az eseményt a kivonás megkezdése utáni időpontban a BM III/IV. Csf-ség ügyeletére jelentsék.
 - A békéhelyőrségbe történő beérkezés után N+5 14.00-ig a BM III/IV Csoportföönökségre, N+5 14.00 után a 8. gk. ho. elhárító osztályra távbeszélőn jelentsék.

Jelenec, 1968. október 19-én

Ötvös Dániel r. alezredes
osztályvezető

A kivonási terv alapján készített jelentések és beszámolók tartalma szinte sablonszerűen megegyezik, eseményről, rendkívüli eseményről nem számolnak be. Tehát a tervnek megfelelően zajlott a kivonás és a hazatérés a békéhelyőrségekbe. mindenki rendben hazaér, nem veszett el semmi. Hogy a történetnek kerek befejezése legyen, olvassuk el a hadosztály elhárító osztályvezető által készített összefoglaló jelentést!

Teaszünet (84)

BM III/IV. Csfsg.
1. Oszt.
MN 4891. Elh. Oszt.

„Szigorúan Titkos!”

.... sz. pld.

Tárgy: Tájékoztató

JELENTÉS
Zalaegerszeg, 1968. október 24.¹⁶⁴

Jelentem, hogy a 8. gk. ho. egységei /:8. gk. ho. tö. és közvetlenek, 33. gk. e., 42. feld. z./ 23-án a tervben meghatározott időben 15.00-ig átlépték a csehszlovák-magyar határt. Fenti egységek a határ átlépése után megadott útvonalai az éjhelezési körletekbe távoztak.

Október 24-én a Zalaegerszegre bevonuló alakulatokat ünnepélyes fogadtatásban részesítik. Hasonlóképpen a többi békéhelyőrségbe bevonuló alakulatot is ünnepélyesen fogadják.

A csapatok kivonásának ideje alatt rendkívüli esemény nem történt. Eddigi adatok szerint a kivont alakulatok állományából senki nem maradt Csehszlovákia területén. A menet végrehajtása során, illetve a táborhelyeken fegy-

ver, robbanóanyag, lőszer, technikai eszköz nem maradt, illetve nem veszett el. A titkos okmányok és térképek hiánytalanul megvannak.

1968. október 22-én a 8. gk. ho. tö. parancsnokait Nyitrán a csehszlovák helyi vezetők ünnepélyesen búcsúztatták. Hasonlóan ünnepi búcsúztatások voltak a többi helyőrségen is. Tapasztalható volt, hogy a csehszlovák helyi párt- és állami vezetők pozitívan értékelték és nyilatkoztak alakulatainkról. Elmondta, hogy a magyar katonák tevékenységükkel nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Csehszlovákiában a helyzet gyorsan konszolidálódjon. Elismeréssel nyilatkoztak katonáinkról és parancsnokaink tevékenységéről. Az ünnepségek valamennyi helyen rendben, baráti hangulatban, provokációk nélkül folytak le. Hazatérő alakulataink személyi állományának hangulata már csehszlovák területen rendkívül pozitív volt. Ezt bizonyította, hogy a kivonás előtti napon valamennyi gépjárművet és harcjárművet feldíszítették. A díszítésre főleg piros anyagokat és vörös zászlókat használtak fel. Ugyancsak bizonyította a pozitív hangulatot, hogy ellenséges jellegű kijelentésről és megnyilvánulásról nem szereztünk tudomást.

Az egységek kivonásának ideje alatt a csehszlovák lakosság az útvonalakon végig integetéssel üdvözölte csapatainkat. Egy-két esetben azonban tapasztalható volt, hogy katonáinkat drasztikus kijelentésekkel illették, és ököllel fenyegették. Pl. a Nové-Zamki, Komarno között lévő „Paprika Csárda” mellett települt rádiónál szolgálatot teljesítő katonáinkat egy ott elhaladó csehszlovák gépkocsi utasai drasztikus kijelentésekkel illették. Ugyancsak hasonló volt tapasztalható a határt 17.10-kor átlépő kutató-biztosító csoport katonái irányába is. Komárom belterületén gépkocsival haladó katonáink felé fiatal huligán elemek köpködtek.

Jelentem, hogy a kivonuló egységek táborhelyét a kutatócsoport Jelenecen, Trnaván és Cifare-ban átfészítette. A táborhely valamennyi helyen a kiadott parancs szerint lett hátrahagyva.

A békéhelyőrségekbe beérkezett egységeinknél a „T” okmányok, térképek, fegyver-robbanóanyag-lőszer meglétének ellenőrzését tovább folytatjuk. Amennyiben olyan jelzés jut tudomásunkra, hogy e vonatkozásban hiány mutatkozik, a szükséges intézkedéseket azonnal megte tesszük.

Azon tartalékos hálózati személyeinkkel, akik leszerelnek, a találkozókat október 31-ig végrehajtjuk. A találkozók során hálózatainkkal részletes, írásos jelentést készítünk.

Ugyancsak folyamatosan találkozókat folytatunk le minden hálózati személyünkkel. Ha operatív szempontból használható és értékelhető adatról szerünk tudomást, arról feljegyzések, illetve jelentések készítünk.

Ötvös Dániel r. alezredes
osztályvezető

Jelentős hatással volt a hadjáratban részt vett állományra, hogy a hadosztály kötelékébe katonai bíróságot telepítettek. Igaz, eddig sem alkalom, sem szükség nem volt rá. A Néphadsereg katonai körében a „hadra váglik”¹⁶⁵ kifejezés önmagában is visszatartó erőként hatott. Az alakulatoknál egy-egy katonai bűncselekmény nyilvános tárgyalása elrettentésként szolgált a sorállomány irányába. Az meg, hogy a katonai bíróság is hadjáratba ment, igazán megdöbbentően kuriózumnak számított. Többet azóta sem került rá sor.

Összefoglaló az MN 4891 Katonai Bíróság tevékenységéről.¹⁶⁶

Az Elnöki Tanács 187/1968. számú határozatával 1968. augusztus 2-án elrendelte az MN 4891 Katonai Bíróság felállítását. Az Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálynak vezetője a bíróság elnöki teendőinek ellátásával dr. Rabóczki Ede hadbíró századost bízta meg. A katonai bírói teendők ellátására dr. Marczi Pál tartalékos főhadnagy kapott megbízást. A bíróság felállítása után az elsődleges feladat a munkavégzéshez szükséges feltételek megteremtése volt. Ezzel párhuzamosan meg kellett teremteni a tábori ítélezés feltételeit. A bíróság tagjainak munkájuk során eddig nem ismert módszereket kellett alkalmazni. A speciális körülmények rugalmas megoldásokat, nagy körültekintést igényeltek. A magasabbegység katonai bírósága 1968. szeptember közepe érte a készenlétet, zavar-talanul működhetett.

Fennállása alatt, október 3-ig 15 bűnűgyet tárgyalt, 18 vádlottal. Ebből 3 bűnűgyben a vádlott tiszti rendfokozatot viselt.

- A Btk. 327. § /1. bek.-ben foglalt készenléti szolgálat szabályainak megszegése miatt 8 személy ellen indult büntetőeljárás.

- A Btk. 258. §-ba ütköző foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés miatt 4 vádlott, parancs iránti engedetlenség miatt 1 katona, előljáró elleni erőszak miatt 1 katona, őrutasítás megszegése miatt 2 katona, a társadalmi tulajdon károsító gondatlan rongálás miatt 1 vádlott, házközösségen élő személy sérelmére elkövetett lopás miatt 1 fő ellen indult büntetőeljárás.

Valamennyi ügyet a helyszínen, nyilvános tárgyalás keretében folytatták le. A katonai bíróság tagjai a hadjárat ideje alatt 20 megelőző jellegű előadást tartottak a magasabbegység állománya előtt. Megállapították, hogy a tárgyalt ügyek tekintetében a hadosztály fegyelmi helyzete kifogás alá nem esett. Őszintén elmondták, hogy a bíróság elé állítás és az ügyekben hozott ítéletek a hadosztály speciális helyzete miatt történtek, ugyanezek a cselekmények a békéhelyőrségen fegyelmire utalással fejeződnek be.

Megállapították, hogy a rendkívüli események viszonylag gyakoribb előfordulása nem a katonai feladat dinamikus végrehajtása során következett be, hanem amikor az egységek a táborhelyeket foglalták el, viszonylag nyugalmi időszakba kerültek.

A bűnűgyek elbírálásánál a bíróságának az alakulat speciális helyzetéből adódóan speciális szempontokat kellett érvényesíteni, amely azonnali, gyors reagálást követelt meg. A gyorsított eljárások azonnali előállításos tárgyalást eredményeztek. Különös gonddal jártak

el abban az esetben, amikor az ügyek csehszlovák állampolgár volt a sérültje vagy a bejelentője. Mindez azt kívánta elkerülni, hogy a csehszlovákellenes erők az eseményt valótlan hírek terjesztésére használhassák fel.

Tapasztalataikat összegezve megállapították, hogy az „M” szervezésnek a bíróság tekintetében voltak hiányosságai. Gépírónak egy kőműves kisiparost biztosítottak, akinek nem voltak a bírói munkát ismerő tapasztalatai. Betanítása külön gondot okozott. Ugyanakkor a hadosztály 14. gk. lövészszredében tartalékosként gépírói feladatokat látott el egy nagykanizsai járásbíró. Mosolyra fakaszt az a tény, hogy a bíróságnak a helyőrségből a megindulási körletbe nem volt mivel utazni. A munkához szükséges törzsbuszt és gépkocsit utólag pótolták. Higgadtan javasolták utólag, hogy a hadosztályok „M” zárolt eszközei között legyen egy bírósági munkához felszerelt törzsbusz, nyomtatványokkal, pecsétekkel, békelyegzőkkel és írógéppel. Ezzel együtt járna a kisegítő személyzet, úgymint gyakorlott gépíró és jegyzőkönyvvezető lebírálására.

A Politikai Főcsoporthónökség kötelességének érezte a saját kimutatásának elkészítését a hadjárat során bekövetkezett bűncselekményekről, fegyelmi vétségekről és balesetekről.¹⁶⁷ Erre 1969. január 24-ig kellett várnai. Ebben a kimutatásban nemcsak a hadosztály katonai bíróságának ügyei, hanem ezen idő alatt az egész Néphadseregen elkövetett események összesítése szerepelt.

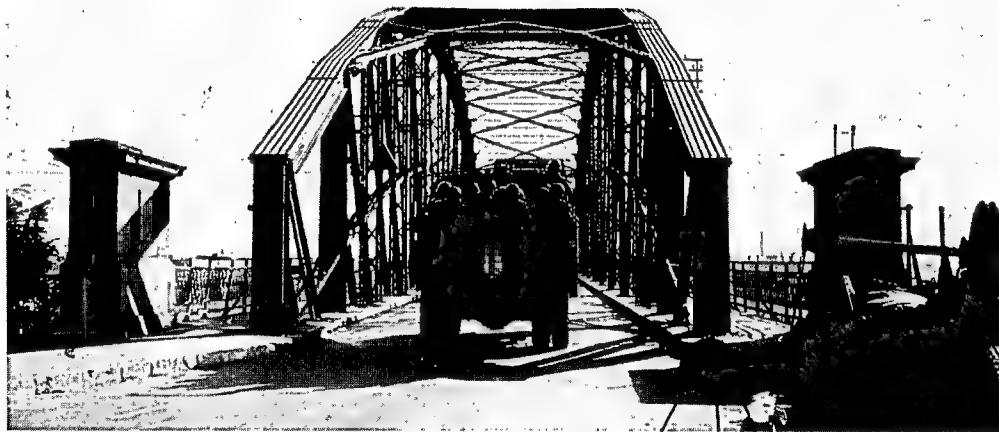
A 22. tüzér ezred Törzs munkahelye (85)

165 Katonai szleng, ami azt jelentette, hogy hadbíróságra küldenek valakit.

166 HL MN Zala (1968.) 8. gk. lövészhadosztály és alarendeltjei. 41. d. 68. öe. 3559-3570/92.

167 HL MN. Zala 1968: Politikai Főcsoporthónökség iratai 21. d. 37. öe. 3319-3335/91

A háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz, pénz!¹⁶⁸

Csehszlováki elhagyásának pillanata (63. gl. e.) (HL MN Kgy 586)

A katonai ügyészségekhez összesen 70 fő ellen érkezett feljelentés. Ebből vádat emeltek 51 fő ellen. Megtagadták a nyomozást 12 fő esetében. Fegyelmi hatáskörbe utalták 7 főnek az esetet.

A katonai bíróságok 45 bűnűgyet tárgyaltak 51 vádlottal. Elítélték 47 főt, felmentettek 3 főt, fegyelmit kapott 1 fő. Állománykategóriáját tekintve elítélték 8 tiszttet, 4 tiszthelyetteset. A tisztek közül 4 főt, a honvédek közül 31 főt ítélték el. Katonai bűncselekményért 17 főt ítélték el. Köztörvényes bűntettek közül kiemelkedik a rémhírterjesztés 3, és az izgatás 2 fő elítéltje. Egyéb köztörvényes bűncselekményekért 25 főt ítélték el. A bűncselekményeket előidéző okok között szerepel a túlzott italozás, a fegyverkezelési szabályok megsértése, az anyagi haszonszerzés stb. A parancsnokok a ZALA feladat kapcsán 260 főt fenyítettek meg, valamint 4500 főt részesítettek dicséretben és jutalomban. Fegyelmi eltávolítottak a hadseregből 9 főt. Harckocsi- és fegyver-, valamint gépkocsibaleset következtében elhunyt 5 fő, súlyosan sérült 15 fő.

Ötven év távlatából megengedhető, hogy pozitív következtetést vonjunk le. A hadjáratban részt vevő tisztek, tiszthelyettesek és sorkatonák (legyenek azok tartalékosok) létszámahoz viszonyítva elenyésző ügyszámmal kellett a katonai bíróságnak foglalkozni. Lehet úgy is mondani, ha már ott volt, ügyeket kellett kreálni. Ha nincs ott, akkor sem dölt volna össze a hadjárat. A parancsnoki joggyakorlat keretében az ügyek döntő többségét kezelni tudták volna. Amit nem, azt haza lehetett volna küldeni. A katonai bíróság létesítése és kiküldése is azt a tanácsotlanságot, illetve szovjet minta követését jelentette, hogy valójában háborúra készültek. A katonai bíróság jelentése a munkafeltételekről is azt mutatja, hogy a parancsnoknak egygyel több „púpot” raktak a hátára a politikai munkások és az elhárítás mellé. S hogy mi a pozitív következtetés? Hogy a hadjáratban részt vevő állomány magatartása dicséretet érdemel.

Vannak helyzetek, amikor a pénz nem számít. De előbb-utóbb figyelembe kell venni. Abban az időben az átlagember nem is tudott arról, hogy a hadseregre mennyit költenek. A hadjárat pénzügyi hátterét kutatva számonra érdekes összefüggés került felszínre. Már akkor is fogukhoz verték a garast. A pénzügyi szolgálatok és a kormányzati szervek között egy-egy intézkedést hosszú levelezés és tervezés előzött meg.

Azt gondoltam, hogy ezek után találók valahol egy összesített kimutatást arról, hogy mennyibe került ez a katonai kaland. Nem találtam. Hogy miért nem, arról J. K. tábornok világosított fel. A tábornok katonai szolgálatának jelentős részét a Pénzügyminisztérium Katonai Főosztályán töltötte, tudott minden. Elmondta, ilyen kimutatás nem készült. A pénz minden alakulat éves költségvetésében szerepelt. Ezt a katonai kalandot előre nem láta senki, tervezni sem tudott rá. A terven felüli költségeket minden szakszolgálat a maga vonalán intézte. Például a téli szállásolásra felkészülve a tűzifát a csehszlovák erdészettől vették meg. Tanácsára kutatást végeztem a Honvédelmi Bizottság üléseinek jegyzőkönyveiben. Az ide hozott példa is jól illusztrálja, hogy milyen szinten garasoskodtak.

Pénzügyi adatok¹⁶⁹ 1968 (1968. október 17-én)

A Honvédelmi Bizottság 3/198/1968. számú határozata
a Csehszlovákia területén szolgálatot teljesítő csapatok személyi állománya részére
kifizetendő költségátalányról. (kivonatosan)

A költségátalány kifizetése már a hadjárat vége felé vétődött fel. Az állomány körében elégedetlenséget váltott ki, hogy azok, akik nyáron a „SUMAVA” gyakorlaton vettek részt, napidíj címén koronát kaptak. Viszont a „ZALA” feladatban részt vevők sem gyakorlatnak, sem hadjáratnak nem minősülő helyzetben csak a fizetésükből gazdálkodtak. A megszállás idejére mégsem fizethettek napidíjat. Másfelől a háború sem napidíjas tevékenység. A költségátalány kifizetésére utólagosan került sor.

168 Raimondo Montecuccoli 1609. február 21. – 1680. október 16. olasz származású hadvezér. Forrás: // www.citatum.hu. Letöltve: 2017. 05. 23.

169 MNL OL Pénzügyminisztérium katonai vonatkozású iratai: XIX- L – 1 –q. II/ 20-68.

Az utasításoknak megfelelően az volt a szabály, hogy a szövetséges államok területén korábban végrehajtott gyakorlatokon az adott ország valutájában fizettek napidíjat. Hogy ez ebben az esetben nem történt meg, azt a következőkkel indokolták:

„A csehszlovák területen állomásosz személyi állomány részére nem került kifizetésre költségátalány. Most koronát nem akartunk adni, azért, hogy a tömeges vásárlást elkerüljük a nem kívánatos események miatt.”¹⁷⁰

(Részleteiben ezt nem indokolták, de az alkoholra, kocsmázásra és a helyi lakosokkal való kapcsolatba kerülésre gondoltak. Ha meg háború lesz, nem kell költőpénz. Visszat a katonai találékony, megoldotta saját hatáskörben. Kiemelés tőlem. JP)

Csehszlovákiában a korábbi gyakorlatok alatt a havi illetményen és a természetbeni ellátáson kívül az EFE Parancsnokság által koordinált összegben fizettek költségátalányt a résztvevőknek:

- **Tiszteknek:** 30.6 Kcs (naponta) 920 Kcs (havonta) 1250 forint összegben
- **Tiszthelyetteseknek:** 19 Kcs (naponta) 570 Kcs (havonta) 780 forint összegben.
- **Sorállománynak:** 6.3 Kcs (naponta) 189 Kcs (havonta) 260 forint összegben.

A Határozat harmadik pontja az alábbiak szerint rendelkezik: csehszlovák területen szolgálatot teljesítők részére utólagosan kifizetendő költségátalány egy főre eső összegét az alábbiakban határozzuk meg:

- Hadosztály- és ezredparancsnokok, helyetteseik, önálló és kötelékzászlóaljak parancsnokai, valamint ezeknek megfelelő beosztások: **havi 1000 forint**,
- Hivatásos tisztek és tartalékos tisztek: **havi 800 forint**,
- Hivatásos és tartalékos, továbbszolgáló tiszthelyettesek: **havi 500 forint**,
- Tartalékos tisztes és honvéd: **havi 300 forint**,
- Sorállomány: **havi 200 forint**.

Ezt az összeget kettő hónapra számolták ki és folyósították. Mindez **8 millió forintot** tett ki, amit a Honvédelmi Minisztérium a saját költségvetéséből finanszírozni nem tudott. Az összeget – mint póthított – a Pénzügyminisztérium biztosította. (Nem ellenőrzött adatok szerint akkor az állomány fizetése havi 700 és 2500 forint között volt.)

Szintén egy összehasonlítási adat:

Az 1968. évi állami költségvetés 33. HM fejezete a bevételi és kiadási főösszeg tekintetében kiadásra a Honvédelmi Minisztérium **6.439.570 ezer forintot** költhet.¹⁷¹ Érdekességeként megemlítjük, hogy a Magyar Népköztársaság 1968. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló 1969. évi IV. törvény 4. §-ához tartozó 2. sz. melléklet alapján a honvédelmi kiadások **6.611.383 ezer forintot** tettek ki.

Ebből bérállap: **1.377.870 ezer forint**. Megoszlása:

- Tábornokok és tisztek: 664.654 (bruttó) – 657.876 (nettó) ezer forint
- Tiszthelyettesek: 214.246 (bruttó) – 213.886 (nettó) ezer forint
- Polgári alkalmazottak: 363.884 (bruttó) – 346.101 (nettó) ezer forint
- Polgári alkalmazott (időszakos): 7.344 ezer forint
- Részfoglalkoztatottak: 9.808 ezer forint

- Túlmunka: 6.367 ezer forint
- Megbízási díj: 5.410 ezer forint
- Sor- és növendékállomány: 104.059 ezer forint
- Tartalékos állomány: 18.312 ezer forint
- Diplomáciai szolgálatot teljesítők részére: 8.707 ezer forint.

Hogyan történt a Néphadseregen a csehszlovákiai hadjáratban részt vevők jutalmazása?¹⁷²

Nyitrai Lajos ezredes, a Magyar Néphadsereg pénzügyi főnöke 1968. október 24-én javaslatot küldött – nyilván parancsra – Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszternek.¹⁷³

- Javasolja, hogy a minisztérium csoportfőnöki, osztályvezetői, valamint a gyakorlaton részt vevő egységek parancsnokai és vezető beosztású tisztei **5000–5000 forint** összegben kapjanak dicséretet és jutalmat.
- A minisztériumnál és a csapatoknál szolgálatot teljesítő tisztek és tiszthelyettesek részére miniszteri dicséret és jutalom címén **4–3 ezer forint** összegű jutalom legyen kifizetve.
- A miniszterhelyettes elvtársak a hozzájuk felterjesztett jutalmazottak részére **3,5–2,5 ezer forint** összegben adjanak jutalmat.

• A hadosztályparancsnok és az ezredparancsnokok a személyi állomány részére az alábbi keretösszegben adjanak jutalmat. A tiszteknek **2500–2000 forint** összegig, a tiszthelyetteseknek **1500–1000 forint** összegig, a tisztes és sorállománynak **800–400 forint** összegig terjedő jutalom legyen. Később ezt a kategóriát **1000–500 forintra** módosították.

Mindez nem azt jelenti, hogy minden résztvevő kapott jutalmat. Abban csak a szerencsés kiválasztottak részesülhettek. Ettől kezdve lázas számolhatás és intézkedéstervezetek születtek. A jutalmazásra és segélyezésre engedélyezett **2 millió forintot**, úgy tűnt, nagyobb feladat elosztani, mint a hadjáratot megtervezni. Mi lett volna, ha nem egy csökkenet létszámú hadosztály vész részt a hadjáratban!

Meghatározták, hogy jutalmazásra 1,2 millió forintot, segélyezésre 800 000 forintot lehet elosztani. Kikötötték, hogy a keret túlnyomó részét a csehszlovák területen szolgálatot teljesítő állomány részére kell kiosztani. A hazai területen a „ZALA” feladattal kapcsolatban kiemelkedő munkát végzők jutalmazása csak miniszteri vagy miniszterhelyettesi szinten történhet. Ezen Lakatos vezérőrmagy nagyon feláborodott. Alacsonyabb szinten a jutalmazás az egyébként is meglévő jutalmazási keretből történhetett. A pénzügyi adatok is bizonyítják, hogy a hadjáratban nemcsak egy csökkentett létszámú hadosztály vett részt, hanem így vagy úgy az egész Néphadsereget.

A kialakított elvek alapján az alábbi jutalmazási keretösszegeket állapították meg:

- Honvédelmi miniszter: 157 000 forint
- Vezérkari főnök: 104 000 forint
- Politikai főcsoporthőnök: 62 500 forint

¹⁷⁰ Uo. XIX- L – 1 –q. II/ 20-68.

¹⁷¹ MNL OL Pénzügyminisztérium katonai vonatkozású iratai: XIX- L – 1 –q. II/ 20-68

- Magyar néphadseregi pártbizottság: 30 000 forint
- Hadtápfőnökség: 60 000 forint
- MN VK 2. csoportfőnökség (katonai felderítés): 35 000 forint
- Országos Légvédelmi Parancsnokság: 50 000 forint
- BM III/IV csoportfőnökség (katonai elhárítás): 15 000 forint
- 8. gk. lövészhadosztály parancsnok: 654 000 forint
- Miniszteri tartalék: 31 900 forint.

A keretösszegek így vagy úgy, de fontossági sorrendet is jelentettek.

A határidő 1968. október 31. volt. A csapatok akkor jöttek haza. Kikötötték, hogy az általános elvként meghatározott jutalom összegétől csak külön engedéllyel – különlegesen kiemelkedő tevékenység elismeréseként – lehet eltérni. Már meg is volt a kiskapu. Lakatos vezérőrnagy rögtön élt is ezzel a lehetőséggel. Benyitott a kiskaput.

A hadosztály a 800 000 forintos segélykeretből 600 000 forintot kapott. Ebből kifizetet 519 200 forintot. A megspórolt 80 000 forintot az itthon maradt törzsek áldozatkész munkájának elismerésére kívánta felhasználni. Hogy az engedélyt is megkapja, kijelentette, hogy ebből bizonyos tartalékot is képez. A tartalékkal pedig minden lehet manőverezni. Az engedélyt megkapta.

A segély 90%-át a behívott tartalékos, valamint a sorállomány kapta meg. Azt is el kell ismerni, hogy az itthon maradtakra nagy teher és nyomás nehezedett. Nem csak a munkavégzés, de a hozzá tartozók is alaposan próbára tették a tűrőképességüket. Az elismerés nekik is megjárt.

A hadosztály 11 000 fős létszámából 166 tiszt, 112 tiszthelyettes, 26 tartalékos tiszt, 16 tartalékos tiszthelyettes, 109 tartalékos legénység és 149 sorállományú katona kapott összesen 614 ezer forint jutalmat. Az arányokon mindenki elgondolkodhat, ha akar.

A katonai elhárítás állományából 8 fő tiszttet összesen 16 000 forint, 5 fő tiszthelyettes 5 000 forint összegben jutalmazott Kucsera László rendőr vezérőrnagy csoportfőnök. (A központilag meghatározott keret 15 000 forint volt.)

A katonai felderítés vezetése (MN VK 2 csoportfőnökség) nem volt ilyen szerény. 45 főt terjesztett fel jutalomra, összesen 85 000 forint összegben. (A kiosztott keret 35 000 forint volt.)

Végezetül a Kv-359. számú kímtatás szerint 1968. 10. 31-én a csehszlovák területen végrehajtott gyakorlat alkalmával a 12 690 fő részére költségátalány címén – kettő hónapra – 6 907 920 korona került kifizetésre. A költségátalány kifizetésének kiszámítására a pénzügyi főnök 0012./1968. (10. 18.) számú utasítása alapján került sor. Ebben meghatározták annak kiszámítási és kifizetési szabályait. Abból semmilyen járuléket levonni nem kellett. A költségátalányt a Pü. 02-102. téteszámú „Külföldi kiképzési és tanulmányi költség, költségvetési altételen” kellett elszámolni.

Ez a néhány szemelvény is jól tükrözi, hogy ember legyen a talpán, aki összességében látja az egész költségvetést.

A HM Pénzügyi Főnöksége készített egy elszámolást a „Zala” gyakorlattal kapcsolatos cseh korona felhasználásáról. (A dokumentum titkosságát 1997-ben feloldották.)¹⁷⁴

A Magyar Nemzeti Banktól 1968. 08. 22-én a hadműveleti területen felmerülő kiadások fedezésére 1 000 000 – azaz egymillió cseh koronát vettek fel.

A részletes elszámolás szerint felhasználtak 159 289 koronát. A maradvány 840 710 korona visszafizetésre került az MNB-nek.

Íme, a felhasználás részletezve:

- Tűzifa beszerzése: 64 760,77 Kcs
- Szalma beszerzése: 21 073,28 Kcs
- Villanyáramdaj: 23 975,92 Kcs
- Villanyvezeték és felszerelési anyag: 28 347 Kcs
- Vízidj: 5 912 Kcs
- Szeg beszerzése: 337,52 Kcs
- Festék beszerzése: 41,50 Kcs
- Sajtó beszerzése: 335 Kcs
- Kártérítés (elhullott tehén): 1 200 Kcs
- Pénzfeladási díj: 6,40 Kcs
- Pénzesutalvány beszerzése: 0,10 Kcs

174 „Zala” 1968. MN Pénzügyi Főnökség 3349-3359/91, 23. d. 40. öe.

• Reprezentációs költség. Kiss Lajos vezérőrnagy politikai propagandájához és agitációs munkájához: 3 300 Kcs (*Ennyi pénzből nem csoda, hogy nem sikerült a csehek meggyőzése. JP*)

• Segély kifizetése J. P. cseh állampolgár részére kártérítés miatt: 10 000 Kcs a miniszter elvtárs intézkedése alapján.

Az elszámolást 1968. november 18-án hagyták jóvá. (*Ha mosolyogni támad kedviük az elszámolás láttán, ne fogják vissza magukat. JP*)

Azért nem csak adtak-fizettek. A pénzügyi főnök a 0014/1968. (10. 21.) utasításában intézkedett a „Zala” gyakorlaton részt vevők kártérítési felelősségről, az okozott károk és hiányok megtérítéséről. A kártérítés kötelezettsége állományviszonyra való tekintet nélkül minden katonára kiterjedt. A kártérítéseket 1969. január 31-ig le kellett rendezni. Utána a kárigények semmisnek nyilvánultak. A káresetekről jegyzőkönyvet nem kellett felvenni. Arról csak jegyzéket kellett készíteni.¹⁷⁵ Felhívták a figyelmet arra, hogy körültekintően kell eljárni, mivel a károk és hiányok rendkívüli körülisények között keletkeztek. Kijelentették, hogy fontos a Néphadsereg vagyonának védelme.

Így aztán nem meglepő, hogy Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszter a Honvédelmi Bizottságtól kért segítséget a többletköltségek fedezésére.¹⁷⁶ Igen tanulságos jelentés. Már maga a jelentés tárgya is: JELENTÉS a Csehszlovák Szocialista Köztársaság részére nyújtott katonai segítség többletköltségeiről. A felmérés előzménye, hogy erre a Honvédelmi Bizottság 7/1971/1968. sz. határozata alapján került sor. A többletköltségek a Néphadsereg 1968. évi költségvetésében nem szerepeltek. Azok a beszerzések, kiadások és a felhasznált készletek visszapötözésére szükségesek. A Csehszlovákia megsegítésével kapcsolatos feladatok véghajtása az 1968. évi kiadások, valamint a következő éveket terhelő költségek alapján – terven felül – 170,2 millió forintba került. Ehhez 107 millió forint póthitel biztosítását kérik. A miniszter megnyugtatóan közli, hogy a teljes költség és a póthitel közti –63,2 millió forint különbözetet az 1969-es és 70-es évek költségvetéseinek a terhére számolják fel, mint előrehozott beszerzéseket. (*Ember legyen a talpán, aki érzi ezeket a trükköket. Arra nem találtam információkat, hogy Csehszlovákia megsegítése milyen hatással volt az új gazdasági mechanizmusra. JP*)

A hadjárat befejezése, az összefoglaló jelentések elkészítése, a tanulságok levonása

Az előkészítő munka és a feladat véghajtása során keletkezett dokumentumok közül nagyon kevés maradt fenn a véghajtásban részt vevő alakulatok tevékenységét illetően. Ugyancsak töredékek maradtak az operatív biztosítást, illetve a konkrét elhárító munkát, véghajtást érintő dokumentumok közül. A kutatás során erre az alábbi válaszokat kaptam: az operatív anyagok ezen időszakból tartalmuk felülvizsgálata után selejtezésre kerültek, még a rendszerváltozás előtt. A keletkezett anyagok egyébként sem egy helyen, hanem a jellegüknek megfelelően több dossziéban voltak tárolva (lásd munkadossziék).

A „ZALA” feladat értékeléséről a legátvagyobban képet a Katonai Elhárítás vezetőjének az 1968-as évet összefoglaló jelentése adja. Igaz, az előjáró elég nyomatékos kritikával illeti azt.¹⁷⁷

Kucsra László r. vőrgy. elvtársnak
BM III/IV. csoportfőnök
Helyben

Kedves Kucsra Elvtárs!

Tájékoztatlak, hogy a Csoportfőnökség 1968. évi összefoglaló jelentését elfogadom, a munkatervet jóváhagyom.

Megjegyzésem, hogy a jelentés nem foglalkozik súlyának és jelentőségének megfelelően az 1968. augusztusi eseményekben való eredményes részvétellel. Továbbá nem tükrözi megfelelően, mint fő feladatot, a hadsereg védelmét, a prevenciót.

Budapest, 1969. március 19.

Elvtársi üdvözlettel:

Rácz Sándor

„A ’ZALA’ feladat értékelése

(kivonat a BM III/IV. csoportfőnök 1968. évi összefoglaló jelentéséből):

A Néphadsereg irányító szerve, a kijelölt magasabb egység és csapatok számára mind politikai, mind katonai szempontból jelentős erőpróba volt a „ZALA” akció. A feladatban részes operatív szerveink megállapításai mindenben alátámasztják pártunk és kormányunk

¹⁷⁵ A jegyzékek felkutatása nem járt eredménnyel.

¹⁷⁶ MNL. Pénzügyminisztérium katonai vonatkozású iratai. XIX-L-1-ggq II/20-68-o.

¹⁷⁷ ÁBTL. 1. 11. 7. KBH. 436/2/36. 2. doboz

értékelését, mely szerint csapataink internacionalista kötelességüket jól teljesítették. A parancsnokok, és az egész hivatásos állomány magatartását politikai egységen alapuló jó harckézség jellemzte. Az átgondolt parancsnoki tevékenység a sorállománynál is megmutatkozott, akiknek hozzáállása és munkája szintén példás volt.

A feladat váratlanul, de nem felkészületlenül érte csapatainkat. Jellege általában meglepetést okozott, bár a Varsói Szerződés 1968 júniusában Csehszlovákia területén megtartott „SUMAVA”-gyakorlatán részt vevő parancsnokok észlelték, és beszéltek a kinti helyzet torzulásairól. Ellenséges megnyilvánulás az első napokban is csak szórványosan fordult elő, majd fokozatosan csökkent. Pl. D. János örmester – 80. gk. ezred – megtagadta az elvonulásra való felkészülési parancsot, kijelentette, ha az országból kiviszik, agyonlövi parancsnokait. A katonai ügyészség eljárást indított ellene.

A „ZALA” feladatra több ezer tartalékos is mozgósítottak. A kiegészítő parancsnokságok jól hajtották végre a feladatot, az érintett tartalékosok döntő többsége normáidőn belül, fegyelmezetten tett eleget a behívási parancsnak. A csapatok felkészültek fogadásukra.

A mozgósítás ténye, a feladat kiszivárgott jellege életre keltette a rémhírterjesztést, háborús hangulat szítását. A tudatos ellenséges tevékenységet segítették a meggondolatlanul fecsegő – valótilan híreket terjesztő – katonák, de főleg azok a közvetlen hozzátartozók, akik féltésből tanúsítottak nemkívánatos magatartást. 20-25 tartalékos részéről fordult elő ellenséges magatartás, a bevonulást 5-en tagadták meg. Pl. Sz. I. tartalékos tizedes, kiskörei lakos a behívóparancs átvételekor arra uszította a bevonulók hozzátartozóit, hogy menjene Egerbe, és gyűjtsák vagy robbantsák fel a kiegészítő parancsnokságot.

A „ZALA” akció operatív biztosítása szükséges tette a kijelölt magasabbegység törzs és a csapatok operatív állományának „M” feltöltését. A váratlan helyzethez igazodva a feltöltést hivatásos elhárító tisztek vezénylésével a központi állomány, illetve a visszamaradó csapatok terhére oldottuk meg. Párhuzamosan létrehoztunk 10 operatív csoportot, amelyeket a BM más szerveitől vezényelt operatív tisztekkel, tolmácsokkal és rendőri közrendvédelmi beosztottakkal erősítettünk meg. A hadosztálytörzs elhárító osztályára vizsgáló tiszteket és operatív-technikai részleget is vezényeltünk.

A csoportfönikségen hadműveleti törzset szerveztünk, mely állandó kapcsolatot tartott a MNVK irányító törzsével; elősegítette a folyamatos tájékozódást, a katonai tevékenység és az operatív munka összehangolását. A Déli Hadsergescsoport Elhárító Osztályára vezetői összekötőket küldtünk, biztosítottuk a kölcsönös tájékoztatást, a tevékenység összehangolását.

Együttműködést szerveztünk a társ operatív és rendőri szervekkel, s egészében az erőket az akció titkosságának, a csapatok harckézségének, szállítási útvonalainak biztosítására, illetve az eredményes területi felderítő munkára összpontosítottuk. A munka – a felmerült problémák mellett is – lehetővé tette a vizuális felderítés minimálisra való csökkentését, a titkok védelmét, az ellenséges magatartást tanúsítókkal szembeni fellépést, azok elszigetelését, a súlyosabb politikai jellegű rendkívüli események megelőzését (két katona nyugatra szökési kísérletét hiúsítottuk meg).

Az elhárító szervek gyorsan reagáltak minden rendellenességre, káros hangulatra, titok-sétsre, s a felderített súlyosabb esetekben azonnal intézkedtek. A bűncselekményeknél büntetőeljárást kezdeményeztek, amelyek az állomány többségének egyetértésével találkoztak.

Az akció kapcsán összesen 24 esetben – 7 tisztnél – szereztünk tudomást súlyosabb ellenséges kijelentésről, izgatásról, amelyek zöme nem értett egyet az akcióval, vitatta annak jogosságát, és elítélte a szövetségek fellépését. Az előfordult esetekről folyamatosan tájékoztattuk a HM vezetőit és az érintett parancsnokokat, akik intézkedtek a felelősségre vonásra. A három súlyosabb esetben a katonai ügyészségek eljárást indítottak.

A határatlénget követően a csapatok morálja egyértelműen pozitív volt. A helyzet sajátosságából adódóan egyre inkább előtérbe került a környezeti – területi – felderítő munka. Az operatív csoportok munkája helyes irányú és eredményes volt. Felderítették az ellenséges tevékenységet, akciókat irányító személyek, csoportok nagy részét, s lehetővé tettek több ellenséges akció megelőzését. Mindezzel magas fokú politikai érettségről, tisztánlátásról tettek tanúbizonyságot, kiválták a parancsnokok és a párpolitikai szervek vezetőinek elismerését.

Az akcióval összefüggésben elhárító tiszteket vontunk el a visszamaradt területekről, ami bár szükségmegoldás volt, de az adott helyzet alapján utólag is igazolható. Ugyanakkor az akció figyelmeztetett arra, hogy „M”-re való felkészülésünk tartalmilag és ütemében nem kielégítő. Békeszervezetünk nem tette lehetővé erők átcsoportosítását, szükségszerű megoldásra kényszerültünk. „M”-re tervezett egységek elhárításának szervezeti keretei, operatív állománya nincs kialakítva. Elhárításunk a feltételezett hadműveleti irányokba a szükséges adatokkal, ismeretekkel nem rendelkezik.

1968-ban alárendelt szerveink egy részénél – a MN gyakorlataihoz igazodva – harckészültségi gyakorlatokat hajtottunk végre. Az 5. hds. és a 3. hdt. azon alakulatainál, ahol harckészültségi gyakorlatok nem voltak, „M” eligazításokat tartottunk. Pontosítottuk a HKSZ terveinket. Tapasztalataink bizonyítják, hogy szükséges HKSZ terveink további részfeladatainak kidolgozása /kitelepülések megtervezése és megszervezése, háborús ügyrendek elkészítése stb./ Hír- és rejtett vezetési vonatkozásokban tovább fejlesztettük „B”-hírrendszerünket. Létrehoztuk „B” rejtjelező szervünk megalakulásának, s működése megindulásának szervezeti előfeltételeit.

„A ZALA akcióban szerzett és egyéb tapasztalataink jelzik, hogy jelenlegi felkészültségünk nem felel meg egy nehezebb M-helyzet követelményeinek. Ehhez bizonyos szervezeti korrekciót kell végezni, ugyanakkor M-állománytáblánk feltöltését is meg kell gyorsítani. Mindezt az elkövetkező évek szervezésénél figyelembe kell venni.”

Eddig az értékelés. Tartalmában katonás, talán az operatív részét jobban részletezhette volna, így annak tapasztalatait az utókor jobban felhasználhatta volna.

Készült azonban még egy jelentés a katonai elhárítás munkájáról, de az sem igazán tartalmazta a részleteket. Talán azért, mert a részletekkel nem lehetett dicsekedni. Bemutatunk néhány jelentést, amely a hátországban történtekről szól.

A Belügymenisztérium III/IV. Csoportfőnökségének jelentése a BM szervek, egységek 1968. augusztusi csehszlovák eseményekkel kapcsolatban.¹⁷⁸

Néhány szemelvény a hátországban történtekről.

A Belügymeniszterek felterjesztett jelentés megállapítja, hogy a részt vevő állambiztonsági, rendőri, határoni és karhatalmi szervek tervezetlen és időben, gyorsan és határozottan hajtották végre a feladatokat.

A katonai elhárítás körültekintően és jól szervezte a munkáját. A kihelyezett és létrehozott operatív csoportok komoly segítséget nyújtottak ahhoz, hogy a hadsereg a megszabott funkcióját eredményesen tudta betölteni. Megállapítják, hogy a hadsereg azonnali készenléttű alakulatai azonnali alkalmazás esetén nagyobb létszámú katonai elhárítót igényelnek. Ezt a BM III/IV. Csoportfőnökség saját létszámából biztosítani nem tudja. A pótást a BM más területeiről kell megoldani. Ebben az esetben ez helyesnek bizonyult.

A határorség szorosan együttműködött a szovjet és a magyar csapatokkal, a feladatát körültekintően és jól oldotta meg. A jelentés külön kiemelte azokat, akik a határ átlépése előtt az érintett határszakaszokon a csehszlovák határorsöket lefegyverezték.

A jelentés megállapítja, hogy a karhatalmi egységek személyi állománya magas fokú harckészültségről, fegyelemről és politikai érettségről tettek tanúbizonyságot. Jól viselték a fáradalmakat és az időjárás viszontagságait. (*Idő előtt ki is vonták őket, mert nem volt szükség rájuk. JP*)

A rendőrség központi és területi szervei szakszerűen és fegyelmezetten oldották meg a honvédség csapatainak az átvezetését, a gyűjtőhelyek megszervezését és biztosítását. (*A gyűjtőhelyek a Magyarországon rekedt külföldi állampolgárok részére kerültek felállításra. Főleg a nyaralásból itt rekedt csehszlovák, NDK és lengyel állampolgárokat érintette. JP*). A gyűjtőhelyek gyakorlati működtetése során szerzett tapasztalatok bizonyították az idevonatkozó elvek és tervek helyességét.

A jelentés ehhez a részéhez néhány adat:¹⁷⁹

„Részlet a Budapesti Rendőr-főkapitányság Napi Jelentéséből: Budapest, 1968. augusztus 21.

A mai napon készült jelentésünket követően az alábbi intézkedések, események történtek:

Az adatok összesítése alapján megállapítottuk, hogy a budapesti pályaudvarokra (Nyugati, Keleti és Ferencvárosi) a mai nap folyamán kb. 800 fő csehszlovák, lengyel és NDK-beli állampolgár érkezett. Elhelyezésükön megbeszélést folytattunk a Fővárosi Tanács elnökhelyettesével. Ennek megfelelően ebből a számból ez ideig kb. 300 személy nyert elhelyezést különböző kollégiumokban. A többiek elhelyezése ugyancsak tanintézetekbe még folyamatban van, miután a campingekben való elhelyezésük nem oldható meg. Ezen személyek többsége ugyanis nem rendelkezik megfelelő felszereléssel.

A Ferihegyi repülőtéren nyert értesülés szerint az elutazás céljából megjelent fenti állampolgárságú személyek elhelyezéséről oly módon gondoskodnak, hogy a Tranzit Szállót

kiürítik, és azt rendelkezésükre bocsátják. A repülőtér teraszát és hallját, amennyiben az utasok elhagyják, lezárják, és ott mindenmű mozgást megszüntetnek.

Adataink szerint a mai napon kb. 200 lengyel állampolgár jelent meg a Szovjet Nagykövetség előtt azzal a kéréssel, hogy hazautazásukhoz nyújtsanak segítséget. Tudomásunkra jutott, hogy a Szovjet Nagykövetség a lengyel állampolgárok részére biztosítja a SZU-n keresztül, vasúton történő hazatérésüket, ehhez átutazó vizumot ad ki.

Hivatalos kapcsolattól értesültünk arról, hogy a Fővárosi Gázműveknek mintegy 15-20 napra elegendő szénkészlete van. Tekintettel arra, hogy a szenet Lengyelországból kapják Csehszlovákián keresztül, attól tartanak, hogy az események a további szénmennyiség szállításában és a gázellátásban fennakadást okozhatnak.

Az eddig birtokunkba jutott hangulati megnyilvánulásokból megállapítható, hogy az emberek többségét a katonai intézkedések váratlanul érték. Várják a híreket, hivatalos szerveink tájékoztatását, s addig is a „Szabad Európa rádió”, a „Szabad Beszterce” és a pozsonyi rádiók adásainból merítik igen negatív hatást kiváltó értesülésekét.

Újabb adatok szerint az Idegenforgalmi Hivatal további 900 csehszlovák, lengyel és NDK-beli, egyénileg jelentkezett személyt helyezett el.”

*Dr. Sós György r. vezérőrnagy
Főkapitány*

Feladataik végrehajtásához eredményesen hozzájárult a rendkívüli időszakra kidolgozott felkészülési tervek alkalmazása. Bizonyosságot nyert, hogy a rendkívüli helyzetben csak a centrális – egyszemélyi – irányítás biztosítja az összehangolt tevékenységet.

Az állam biztonságával és a belső rend szigorításával kapcsolatos intézkedések hatékonynak és helyesek voltak. Mivel ezen intézkedések begyakoroltak voltak, megkönnyítették az ellenőrzések és intézkedések gyors bevezetését.

Ennek illusztrálására álljon itt néhány tartalmas ügynökkjelentés:

„Sárdy” fedőnevű ügynök jelentése 1968. augusztus 24.

„Az elmúlt hét végére itthon végleg a tájékoztatás lehetetlen állapota lépett elő az események központi szereplőjévé. Lakásokban, táskaradiókból, klubokban mindenütt a Szabad Európa és az Amerika Hangja adása szól, sőt, olykor a moszkvai rádió is, mert az embereknek az az érzsük, hogy a mi tájékoztató szerveink a TASZ jelentésekkel is megnyirbálják. Egyes területeken, például Pest megyében (Pilis) felvásárolják a lisztet, a sót, háborús hangulat lesz úrrá. A polgárság és a kispolgárság rokonszenve a csehszlovák jobboldali erők mellett van. A Hungária kávéházból a nyugdiasok törzsasztalánál Ceausescut magasztalják, aki „karakánul” viselkedett. Ugyanitt büszkén megemlítik az izraeli kormány állásfoglalását, mely bölcs, megsemmisítő.”

Hungária kávéházbeli értesülés szerint S. A. cikket vitt a Népszabadsághoz, melyben az ellenforradalom taktikájáról írt, és a csehszlovák párttal a lengyel párt határozott preventív intézkedéseit állította szembe. P.P. állítólag még korainak tartotta a cikket, szerinte még nem lehet tudni a végét, személyes megnyilatkozásokkal jobb a kiváras álláspontjára helyezkedik.”

178 ÁBTL 1. 11. 7. 10-569/1969 /58/00553 sz. jelentés

179 Gyarmati György – Kamasznyár '68. Magántörténetem és ügynökkjelentések. Rubikon 2004/8-9 65.p.

A belső ellenséges erők tevékenységének fő tapasztalatai a csehszlovák helyzet tetőpontra jutásának idején. Jelentésrészlet Budapest, 1968. október 22.¹⁸⁰

„A belső ellenséges erők – mindenekelőtt a BM ellenőrzése alatt álló személyek – gyorsan reagáltak a csehszlovák eseményekre. Aktivitásuk különösen a politikai helyzet intenzív vitatásában nyilvánult meg. Általában óvakodtak a nyílt fellépéstől. Különösen a politikai elítéletek és a volt ellenforradalmárok. A volt ellenforradalmárok, politikai foglyok vagy horthysta elnyomószervek tagjainak egy része reményeket táplált arra, hogy a Szovjetunió teljes visszavonulásra kényszerül. A csehszlovákiai események, különös tekintettel a román és a jugoszláv álláspóntra, hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Magyarországon jobbra tolódás következzék be, s újra szerephez jussanak. Kevés számú elem hangoztatta a leszámolásra készülést is. Csehszlovákiában a pártvezetés ellen fellépő elemeket jó taktikusoknak tartották, akik tanultak 1956-ból, és más módszereket alkalmaztak.

Az egyházi reakció köreiben olyan következetésre jutottak, hogy helyes volt a magyar egyházi vezetők magatartása, amikor a cseh események hatására nem tettek elhamarkodott lépéseket, hanem várakozó álláspóntra helyezkedtek. A csehszlovák katolikus egyház vezető papjainak magatartását és akciót a Vatikán intézett szavának figyelmen kívül hagyásaként minősítették.

Az ellenőrzés alatt álló – országosan néhány száz – értelmezégi (író, újságíró, művész, tudós, pedagógus) személyek alapvetően a revisionizmus platformján állva ítélték meg, illetve ítélték el a Csehszlovákiában kialakult helyzetet, és az öt testvérpárt és kormány fellépését.

A felderített és leleplezett bűncselekményeket elkövetők döntő többsége nem az ellenőrzött személyek közül kerültek ki.

Augusztus 20. és szeptember 3. között az ellenséges cselekmények az alábbiakban nyilvánultak meg: röplapok készítése és terjesztése 2167 db, ellenséges feliratok 101 db, névellen levelek 91 db. Szóbeli izgatás, az ellenséges nyugati rádióadók híreinek tömeges és nyílt hallgatása és terjesztése.

A BM szervek intézkedései összesen 198 főt érintettek. Ebből 24 fő volt külföldi állampolgár.”

(A kiragadott szemelvények jól tükrözik a csehszlovákiai eseményekkel kapcsolatos hazai hangulatot. Érzékeltem szerettem volna, hogy a belső elhárítás milyen fontos feladata tárultak az állampolgárok megfigyelését. Tartottak az események begyűrűzésétől? [Lásd a mellékletekben: 1969-es BM parancs.] Hát ennyit a belső ellenállásról. JP)

A katonai elhárítás jelentésében kitérnek az állomány élet- és munkakörülményeinek megfelelő kialakítására. Megemlíti az anyagi-technikai ellátás alacsony színvonalát és az élelmezés hiányosságait. Megállapítják, hogy a békebeli parancsok nem biztosítják a rendkívüli helyzethez való gyors és célirányos igazodást. (Ezen a rendszer azóta sem tudott túllépni. Maradt minden a régiben.)

A továbbiakban egy olyan összefoglaló jelentést mutatok be az olvasóknak, ami folyamatában tartalmazza a nagyatádi lövészszéred katonáinak a tevékenységét a riadó elrendelésétől a megszállás első időszakáig. Az alábbi jelentés igazi értékének azt tartom, hogy megismerhető egy jól összekovácsolt egység szakszerű tevékenysége. A „mi lett volna, ha” feltételezéssel nem foglalkoztam.

180 Gyarmati György: Kamasznyár '68. Magántörténelem és ügynökjelentések. Rubikon 2004/8-9 69. p.

Hogyan működött a gőzhenger?

A 63. gépkocsizó lövészszéred parancsnokának összefoglaló jelentése¹⁸¹

A Magyar Néphadsereg 63. gépkocsizó lövészszéred – Nagyatád – parancsnokának összefoglaló jelentése a „Zala” és a „Duna”¹⁸² feladatok végrehajtásáról. A jelentés a kezdetektől, az 1968. július 26-tól 1968. szeptember 2-ig terjedő időszakot foglalja magában.

Az ezred hadműveleti tisztjét 1968. július 26-án este 19 órára berendelik Zalaegerszegre, a hadosztályparancsnokságra. Ott írásban megkapta a hadosztályparancsnok előzetes intézkedését a „Zala” gyakorlat végrehajtására. Ugyanekkor – távmondati parancsral – este 23 órára berendelték Zalaegerszegre az ezredparancsnokot, a politikai helyetteset, a törzsfőnököt, a hadtápláló és a technikai helyetteset. A parancsnok a visszafelé jövő hadműveleti tisztjét Csurgó községen átvette az előzetes intézkedést, tanulmányozta, majd utasításokkal láttá el annak végrehajtására.

A berendelt parancsnokok részére a hadosztályparancsnok 1968. július 27-én éjjel 02 órakor ismertette a „Zala” gyakorlat végrehajtásának elgondolását, utasítást adott az előkészítés megkezdésére. Ezzel párhuzamosan a hadműveleti ügyeletes tiszt (továbbiakban HÜTI) ugyancsak éjjel 03 órakor a hadosztály összes alárendeltje részére fokozott harckészültséget rendelt el. Hajnalban 04 órakor elrendelték a „Gyémánt” feladat végrehajtását, megkezdték a harckocsik vasúti szállításának előkészítését. Értesítették az alakulatokat, hogy az „M” (mozgósítás) végrehajtását a kiegészítő parancsnokságok útján hajnali 03 órakor rendelték el. Az alakulatoknál a parancsnokok távollétében a helyettesítéssel megbízott tiszt tiszti gyűlést tartott. Kihirdették a „Vízválasztó” és a Gyémánt feladatait, és az ezredparancsnoktól kapott utasításokat. Ezek a feladatok a harckészültségi tervekben (továbbiakban HKSZ) meghatározott időrendben kerültek végrehajtásra.

Az ezred „M” főtisztje felvette a kapcsolatot a Somogy Megyei Kiegészítő Parancsnoksággal, (a kieg. a vezérkari főnök utasítása alapján dolgozott), ahol közölték, hogy a népgazdaságból 38 db gépjármű kerül bevonultatásra. A tartalékos állomány bevonultatása július 27-én 07.30-kor kezdődik.

A hadosztályparancsnok eligazítása hajnali 04 órakor fejeződött be. A parancsnok és helyettesei visszamentek az alakulathoz, a törzsfőnök a hadosztálytőzsönél maradt, hogy a hadműveleti helyzetet térképen rögzítse. Az ezredparancsnok július 27-én reggel 07 órakor megkapta a HOPK 1. számú parancskivonatát. Ebben megparancsolták, hogy az ezred 1968. 07. 28-án este 21 órára foglalja el összpontosítási körletét ERDŐKERTES–GÖDÖLÖ–ISASZEG–VALKÓ térségében, és 1968. 07. 29-én éjjel 02 órára legyen készen a harcfeladat végrehajtására. A készenlétet a megindulási ponton 27-én éjjel 23 órakor jelentse, és a megindulási terépszakasz 28-án éjjel 01.25 perckor lépje át.

181 HL MN. Zala 186. MN 63. gépkocsizó lövészszéred 47. d 75. öe. 3649-3656/92 (nytsz: 00893/68. 2. sz. pld.) A jelentés a szerző tolmácsolásában kerül közreadásra.

182 A „DUNA” fedőnéven a megszállás a Déli Hadseregcsoportnál szerepelt. Ebből adták a magyar hadosztálynak a „ZALA” fedőnevet.

A feszes napirend folytatódott

A feladatok tanulmányozása és a helyzetértékelés után az EPK 09.00-kor törzstájékoztatót tartott, majd a törzsfőnök kidolgozta a menetre vonatkozó elhatározást. Az alegységek 10.00-kor kapták meg a menet végrehajtására vonatkozó előzetes intézkedéseket. Kidolgozták a szükséges számvetéseket. Ezzel egy időben térképen rögzítették az alegységek feladatait, melyet azok borítékban kaptak meg. Az alegységeknél folyamatosan fogadták, eligazították és felszerelték a beérkező tartalékosokat. Az alegységek a feladatok végrehajtását a meghatározott 10 órás normaidőn belül, július 27-én 15 órára befejezték. Ekkor az ezredparancsnok kiadta parancsát a menet végrehajtására és az összpontosítási körlet elfoglalására. A katonai szabályzatnak megfelelően előkészítő részleg indult az összpontosítási körlet felderítésére és a megérkező csapatok bevezetésére.

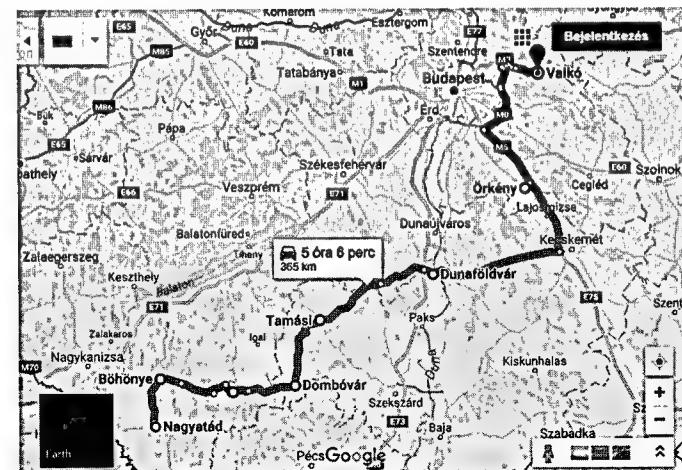
A menet

Az ezred alegységei 1968. július 27-én este 21 órára elértek a laktanyán belül a menetkészenlétet, besorolva várták az indulási parancsot. Az engedély után az alegységek szervezetten elhagyták a laktanyát, és éjjel 23 órakor Böhönye község déli részén elfoglalták a megindulási pontot. Ezzel párhuzamosan Somogyszob vasútállomáson a harckosci zászlóalj befejezte a berakodást, és megkezdte a vasúti szállítást.

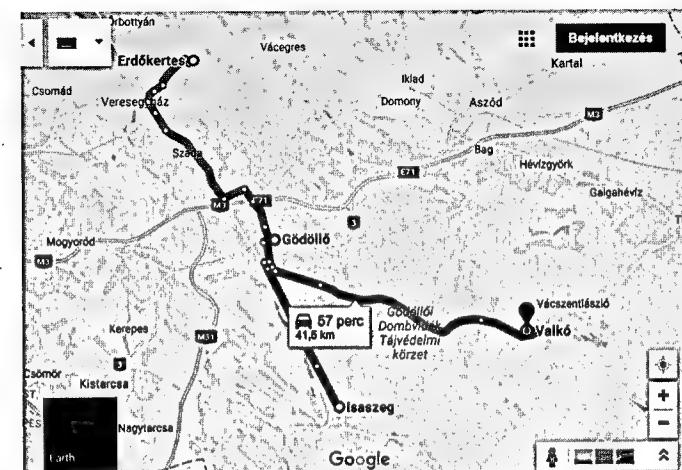
Harckocsik vasúti szállítása (86)

Az ezred alegységei július 28-án éjjel 01.25 perckor engedélyt kaptak a menet megkezdésére. Az előrevonást egy megerősített elővéd zászlóalj biztosította. Az ezred a hadosztály 3. számú menetvonalán menetelt, NAGYADTÁD–BÖHÖNYE–KAPOSVÁR–DOMBÓVÁR–TAMÁSI–DUNAFÖLDVÁR–ÖRKÉNY–VALKÓ irányába.¹⁸³ A menetet az ezred 20 óra alatt hajtotta végre.

Forrás: Google Map útvonaltervező

A harckosci zászlóalj GÖDÖLLŐ vasútállomásról a 2 km-re lévő erdőben elfoglalta a részére kijelölt körletet. Az ezred többi része július 28-án 18 órára ERDŐKERTES–GÖDÖLLŐ–ISASZEG–VALKÓ térségében elfoglalta a kijelölt összpontosítási körletet.

Forrás: Google Map útvonaltervező

Az ezred a beérkezés után július 29-én éjjel 02 órára az összpontosítási körletben a biztosítás mindenoldalú megszervezésével készen állt a további harcfeladat végrehajtására.

Az ezred tevékenysége az összpontosítási körletben

A harcbiztosítás megszervezésével párhuzamosan az ezredtörzs a hadosztályparancsnok által meghatározott harcfeladat elhatározásának kialakításán dolgozott. (Ez a harcfeladat Csehszlovákia menetből történő megszállása volt. JP)

Fontos dátum július 29-e. A hadosztály csapatai ezen a napon kiléptek a Magyar Néphadsereg alárendeltségéből, és a szovjet Déli Hadseregcsoport parancsnokának alárendeltségebe kerültek. Aznap reggel 06 órakor az ezredparancsnok tiszti gyűlést hívott össze, ahol felolvasták a honvédelmi miniszter parancsát. A parancs tudatta az állománnyal, hogy Csehszlovákiában az általános politikai helyzet tovább romlott. A párt és a kormány döntése alapján fel kellett készülni arra, hogy eleget tegyenek internacionálista kötelezettségeiknek, és ha a helyzet úgy kívánja, katonai segítséget nyújtsanak a Csehszlovák Népköztársaságnak.

Ez a parancs az elkövetkezendő időre meghatározó tényezője lett az ezred életének, minden nap tevékenységének és felkészülésének.

Az ezredtörzs kidolgozta a harcfeladatokat alegység szintig, előkészítette az ezredparancsnok elhatározását. Az alegységek a harckészültségi tervek szerint összekovácsolási gyakorlatokat hajtottak végre. Július 30-án a magyar vezérkari főnök látogatta meg az ezredet, és szempontokat adott a feladatok kidolgozásához. Július 31-én délután 15 órakor a hadosztályparancsnok jóváhagyta az ezredparancsnok elhatározását. A törzs megkezdte a zászlóaljparancsnokok részére a várható harcfeladatok 200 000 méretarányú térképeken való rögzítését. Az ezredparancsnok augusztus 5-én jóváhagyta az alegységek részére készített harcparancs térképeket, majd azokat lezárt borítékban kiosztották.

A fegyelem és ezen keresztül a magas fokú harckészültség biztosításához, fenntartásához és megszilárdításához az ezredparancsnok táborparancsot adott ki. Ebben megszorította a tábor elhagyását, a gépjárművek mozgását, a körletek őrzését és védelmét, az álcázási fegyelmet. Szigorú rendszabályokat léptetett életbe a 24 órás szolgálat megszervezésével és ellenőrzésével kapcsolatban. A titoktartás és az éberség betartása érdekében az egész személyi állomány részére megtiltotta a levelezést. Telefonálni csak az ő engedélyével lehetett.

A tilalom megszegőivel szemben megtorlást helyezett kilátásba.¹⁸⁴ Az eredeti terveknek megfelelően nem sikerült a menetből történő bevonulás Csehszlovákiába, a katonákat foglalkoztatni kellett. Mivel a laktanyákat riadóval hagyták el, így a kötelékrendezésre most megfelelő időt lehetett fordítani.

Az ezred- és zászlóaljtörzsek augusztus 6. és 18. között az ezredparancsnok elhatározásának megfelelően parancsnoki és törzsfoglalkozásokat tartottak. Ennek célja a várható feladat részleteinek a kidolgozása volt. Az ezredhez bevonult tartalékosok az aszódi lőtéren előkészítő lőgyakorlatokat hajtottak végre. A harc- és gépjárműveken a hadrafoghatóság megtartása érdekében végrehajtották a 2. számú technikai szemlét. A hadosztályparancsnok augusztus 6-án ellenőrizte az ezred alegységeit, a harckészültséget, a körleteket és az állomány elhelyezését. Az ezred politikai apparátusa megszervezte az állomány folyamatos

politikai tájékoztatását, sajtóval, televízióval, filmvetítésekkel töltötték ki a kiképzések utáni szabadidőt. Megszervezték a tábori futárposta szolgálatot a körletben tartózkodók és az otthon maradtak között. Augusztus 16-án az ezred engedélyt kapott arra, hogy a tiszti és tiszthelyettesi állomány telefonon beszélhessen az otthon maradt családtagokkal. Ehhez az elöljáró a körlet és Nagyatád helyőrség között – Kaposváron keresztül – önálló telefonvonat biztosított. A békés táborélet véget ért.

A hadosztályparancsnok augusztus 18-án 18 órára berendelte az ezredparancsnokot, és megparancsolta, hogy az ezred augusztus 19-én 19 órára a saját körletében érje el a teljes harckészültséget. Az ezredparancsnok a harcálláspontra visszaérve 18-án este 22 órára magához rendelte a fegyvernemi főnököket és az alegységek parancsnokokat. Ismertette a DHDSCS és a hadosztályparancsnok parancsát: az ezred alegységei augusztus 19-én 19 órára érjék el a teljes harckészültséget. Ezred kötelékben, zászlóalj oszlopokban legyen besorolva.

A teljes harckészültség fő feladatai az alábbiak voltak:

- A feladatok lejuttatása zászlóalj-, üteg- és századparancsnoki szintig.
- A helyzet tanulmányozása, feladatok pontosítása magas fokú titoktartással.
- Az alárendeltek tájékoztatásának előkészítése, a lőszerkiosztás rendjének meghatározása, a személyi állomány pihentetésének a megszervezése.

- Augusztus 19-én délután 15 órakor tiszti gyűlést tartottak.
- A besorolás után teljes anyagi feltöltést rendelték el.

A hadjárat megkezdődött. Az ezredparancsnok kiadta 01. számú harcparancsát.¹⁸⁵

Az ezred fő feladata:

Az ezred megerősítő eszközeivel a hadosztály 3. számú menetvonalán VERESEGYHÁZA–VÁC–NAGYMAROS–LETKÉS menetvonalon hajtson végre előrevonást, majd a hadosztály balszárnyán harc előtti alakzatban lépje át a csehszlovák államhatárt, kelljen át az Ipolyon és a Garamon, egy zászlóaljával vegye birtokba STUROVO városát, a főerőkkel pedig NOVÉ ZÁMKY városát. Vegyék birtokba a fontosabb katonai és polgári objektumokat, anyagi bázisokat, és biztosítsák a párt- és állami élet normális körülmenyeit. Nyújtsanak segítséget az ellenforradalmi erők felszámolásában. Ha a csehszlovák csapatok egyetértéssel fogadják saját alegységeink tevékenységét, akkor velük együtt hajtsák végre a feladatokat. Ha az ellenforradalmat támogatják, szigeteljék el őket, ha fegyverrel ellenállnak, semmisítések meg és fegyverezzék le az ellenálló erőket.

Az ezredparancsnok elgondolása

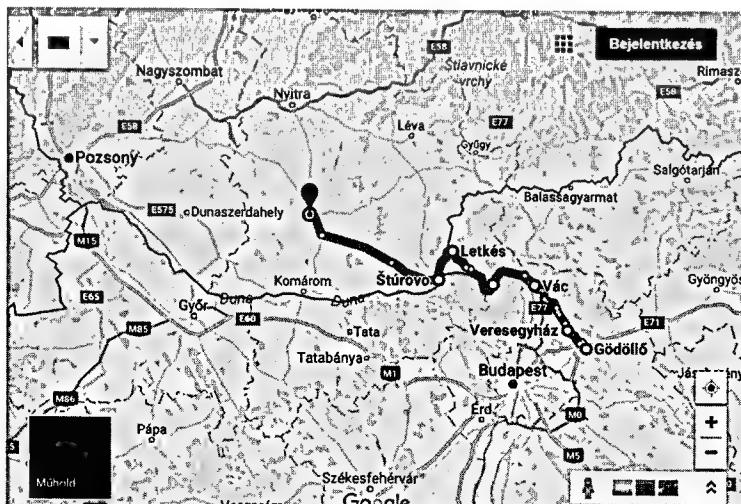
Erős felderítő csoporttal és megerősített elővéd zászlóalj alkalmazásával átlépi az országhatárt, birtokba veszi STUROVÓT, megakadályozza az itt lévő tűzérezred alkalmazását, ezzel párhuzamosan az ezred fő erőivel 5–6 órán belül birtokba veszi NOVÉ ZÁMKY városát.

Ezután a törzsfőnök kiosztotta a harcparancs térképeket. A harcparancs kihirdetése augusztus 18-án éjjel 23 órakor befejeződött.

184 HL. MN. Zala 1968. A 63. gl. ezred parancsnokának 02. sz. táborparancsa c. pontja. 3649-3656/92

185 HL. MN. Zala 1968. A 63. gl. ezred parancsnokának 01. sz. parancsa (00558/68 sz.)

Másnap, 19-én délelőtt 9 órakor az ezredparancsnok (EPK) az alárendelt parancsnoknak szóban és írásban kiadta az együttműködésre és a harc mindenoldalú biztosítására vonatkozó parancsát 00557/68., valamint a 00554/68. számú ügydarabok alapján. Ezen a napon parancsot kaptak a gép- és harcjárművek megkülönböztető jelzéssel történő ellátására: a jármű hosszában felfestett 20 cm-es fehér csíkra, amely repülőeszkökről jól látható. Az ezredparancsnok a már jelzett tiszti gyűléseen 15 órakor kihirdette a „ZALA” 1. számú parancsot. Ezután az alegységek a körleteikben végrehajtották a besorolást, és 19 órára elértek a készenlétet, majd besorolva augusztus 20-án 21 óráig várakoztak. A várakozás alatt ismertették a harcparancsot, kiosztották a löszert. Közben, augusztus 20-án 18 órakor áttértek a moszkvai időszámításra. Az új hadműveleti idő 1968. augusztus 20. 20 óra.

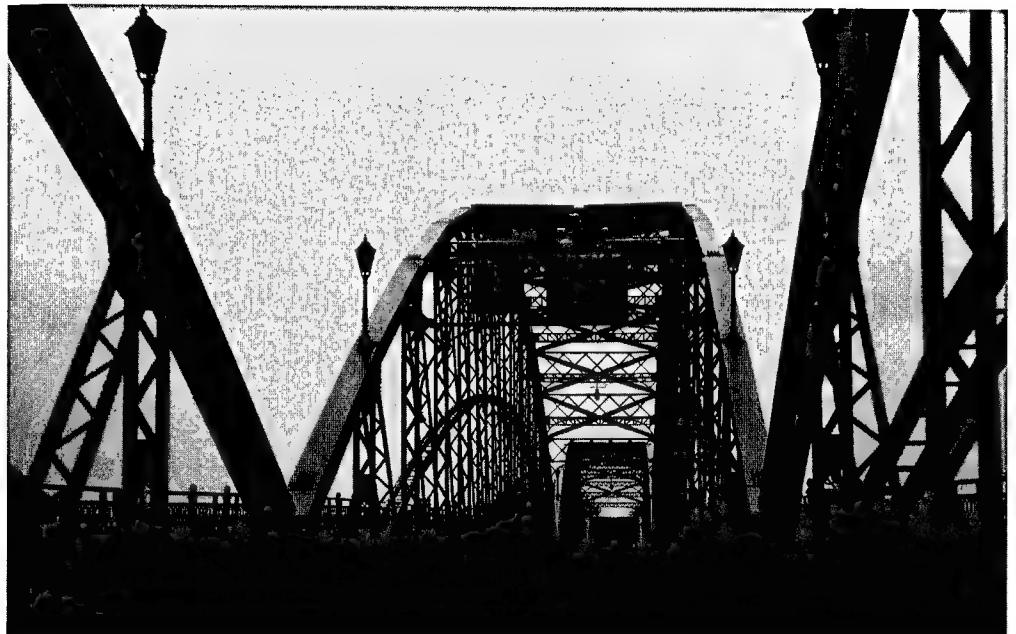
Az előrevonás menetvonala. Forrás: Google Map útvonaltervező.

Előrevonás az államhatárhoz, az államhatár átlépése

1968. augusztus 20-án este 21 órakor az ezred alegységei elértek a teljes menetkészséget, az ezred éllel GÖDÖLLŐ-DK 4 km műút kereszteződés megindulási pontra besorolt.

Az ezred menetrendje:

- Felderítő csoport: 3 úszó harckocsi (UHK) – 2 felderítő úszó gépkocsi (FUG) – 1 műszaki felderítő járőr (1 műszaki FUG) – 1 vegyisugár felderítő járőr (1 FUG)
- Harcfelderítő járőr: a 2. harckocsi század (6 harckocsi)
- Elővéd zászlóalj: az 1. gépkocsizó lövész zászlóalj megerősítve 3 TMM hídkészlettel és egy légvédelmi szakasszal, egy 120 mm aknavető üteggel, egy mozgásbiztosító osztag (MBO), egy műszaki raj és egy páncélehárító tartalék (RPT. üteg).
- Ezredtörzs: a 3. gépkocsizó lövész zászlóalj, megerősítve egy harckocsi századdal, a Haditanács (18 gépkocsival), az ezredhadtápl lépcső (E. HTP)
- Utóors az 5. gépkocsizó lövészszázad.

Mária Valéria híd, Štúrovo (87)

Moszkvai időszámítás szerint az ezred 21.30 perckor megindult, és az előrevonási útvonalon menetet hajtott végre. A menet során több apró bonyodalom lépett fel, minden bizonnyal a nem kellően alapos felderítés miatt Szobnál, egy közúti aluljáró 3,2 m-es magassága miatt a hídrakó gépkocsik nem fértek el a híd alatt. Kerülő úton, késve tudtak csatlakozni az ezred főerőihez. Mindez azonban nem zavarta a csehszlovák államhatár átlépését, így az ezred LETKÉSNÉL, moszkvai idő szerint augusztus 21-én éjjel 02.00 órakor átlépte a határt.

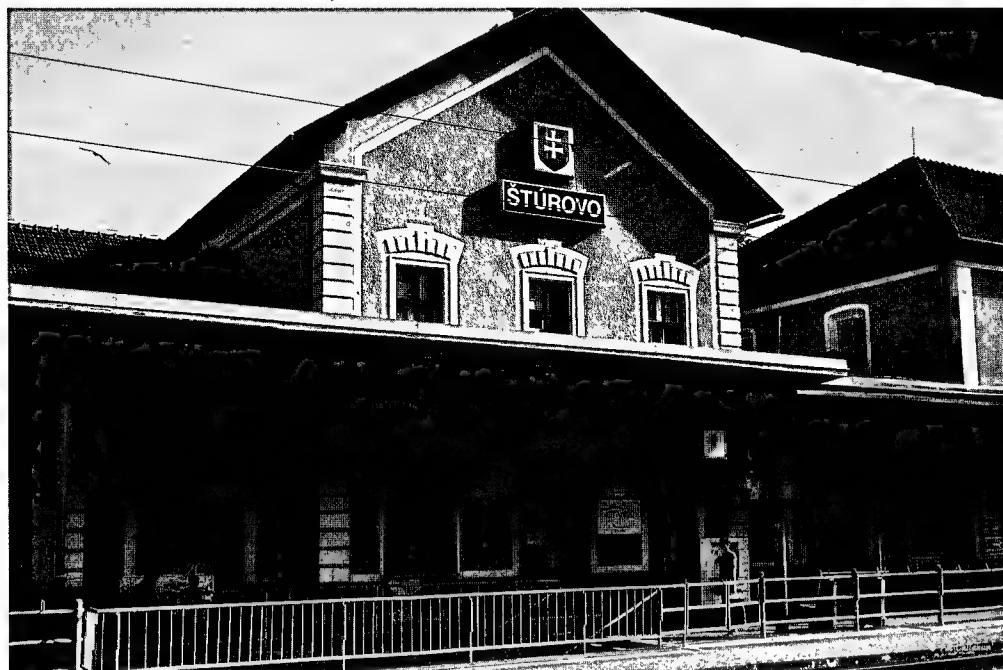
A határ átlépése a következőképp zajlott: az ezred felderítő csoportja együttműködve a határőrséggel, birtokba vette a SZALKA-i csehszlovák határőrsöt. Az államhatár átlépése után az ezred alegységei a meghatározott csoportosításban akadálytalanul nyomultak előre. Az 1. gépkocsizó lövész zászlóalj megerősítő eszközeivel STUROVÓ irányába, az ezred főerői, élen a 3. gépkocsizó lövészszázaljjal, KAMENYIN–GBELCE–NOVÉ ZAMKY irányába.

Štúrovo objektumainak elfoglalása

Az 1. gk. zászlóalj harcfeladatát folytatva a határ átlépése után éjjel 03.00-ra elérte a kijelölt objektumokat. Egy szakasz a Štúrovo régi laktanyát, míg a zászlóalj többi része a Nána területén lévő laktanyát fogta körül. A laktanyák körülzárása szervezetten és gyorsan megötörtént. A zászlóalj 1. gk. százada a páncéltörő szakasz 2. és 3. lövegrajával Štúrovóban éjjel 03.10 perckor birtokba vette a csendőrőrsöt, a vasútállomást, a híradó szakasz pedig a postát.

A zászlóalj 2. gk. százada a laktanyát nyugatról, a 3. gk. százada pedig délről és keletről zárta körül. A laktanya körülzárása és elfoglalása közben a magyar katonák ellenállással nem találkoztak. A stúrovoi laktanya kapuján elsőként Puskás és Sereg századosok léptek be. Puskás százados a kapuőrt, Sereg százados pedig az ügyeletes tiszti szoba elé állított őrt fegyverezte le. A zászlóalj katonái a laktanya 2 méteres kerítésén áthatolva körülzárták a legénységi épületeket, a telephelyet és a laktanya nyugati szárnyát. (Mint ahogyan azt Gyula is elmondta!)

A zászlóalj 3. gk. százada és az aknavető üteg egy szakasza az ügyeletes tiszti szobát, az őrszobát, a parancsnoki épületet, valamint a laktanya keleti szárnyát foglalta el. A zászlóalj parancsnoka a csehszlovák ügyeletes tiszttel az őrséget lefegyverezte. Ezután a laktanyában lévő tiszteket és a sorállományt összegyűjtötték, majd a parancs szerint szabadságolták őket. Mindeközben egy magyarul tudó csehszlovák tiszt vezetésével a lőszerraktár és a régi laktanya őrségének a lefegyverzése is megtörtént. A magyar csapatok az őrséget az objektumokban átvették. A stúrovoi objektumok birtokba vétele után augusztus 22-én reggel 06.45-kor a zászlóaljparancsnok az ezred tartalékát képező erőket útba indította Nové Zamkyba.

Stúrovo vasútállomás (88)

A harckocsik átkelésének céljából a hadosztály műszaki erői hidat vertek az Ipoly és a Garam folyókon. Mivel a hídépítést a normaidőn belül nem tudták végrehajtani, a menetvonalakon torlódás keletkezett. Így a harckocsik a települések elfoglalásában nem tudtak részt venni.

Az ezredparancsnok a katonai tevékenységet értékelve megállapította: az 1. zászlóalj a részére meghatározott feladatokat időre végrehajtotta. Veszeség és technikai meghibásodás nem volt. Külön kiemelte, hogy az állomány nagyfokú figyelemről, öntudatról és leleményességről tett tanúbizonyságot. Különösen figyelemreméltónak találta a katonák ötletességet a tüzelőállások megválasztásánál és egymás biztosításánál. Augusztus 22-én 16 órára az alakulatok berendezkedtek, véglegesen megszervezték a 24 órás szolgálatot, a laktanyák és objektumok őrzését és védelmét.

A zászlóalj parancsnoka a csehszlovák alakulat parancsnokával együttműködve rögzítette a laktanyai élet és a szolgálat ellátásának rendjét, és azokat a viszonyokat, amelyek alapján a magyar és a csehszlovák szervek Štúrovóban katonai és polgári vonatkozásban együttműködnek.

Időközben a városban megkezdődött a lakosság körében az ellenséges röpcédelük terjesztése és a szocialista hadseregek elleni uszítás. Ugyanakkor a város katonai parancsoksgánál jelentkeztek olyan személyek is, akik hajlandónak mutatkoztak az együttműködésre.

Nové Zamky elfoglalása és birtokba vétele

Az ezred, főrői élén a 3. gépkocsizó lövészszázaljjal, mint elővéddel (EVÉD) Nové Zámkynához tört előre. Az EVÉD zászlóalj – moszkvai idő szerint – augusztus 21-én reggel 05.30 perckor elérte és birtokba vette a várost. A zászlóaljparancsnok elhatározása szerint az alegységek elfoglalták a fontosabb objektumokat és középületeket, a járási párbizottságot, a posta, a bank épületét és a csendőrlaktanyát egy-egy lövészszázaddal. Az ezred felderítő csoportja az északi, a páncéltörő szakasza a déli városba vezető utakat zárta le. Egy lövészszázad megszálta Nové Zamky vasútállomását.

Érsekújvár látképe (89)

A 3. zászlóalj parancsnoka az utasítás szerint összehívta a város vezető személyeit, úgymint: a pártbizottság titkárát, a Nemzeti Bizottság elnökét, a csendőrség parancsnokát, és a hadkiegészítő parancsnokság vezetőjét. Ezt követően a katonai tanács tagja, Kiss Lajos vezérőrnagy a kora reggeli órákban megkezdte a tárgyalásokat a város vezetőivel. (Ez nem kis zavart okozott az ezred katonai menetrendjében. JP) Az ezred operatív csoportja reggel 06 órakor érkezett a helyszínre. A 3. zászlóalj parancsnoka jelentette a kialakult helyzetet. Ezt követően az ezred parancsnoka a városi tanács épületébe ment, és a katonai tanács vezetőivel együtt tájékoztatta a város vezetőit a kialakult helyzetről. A tájékoztatást a csehszlovákok elfogadták. A kötelezően elfogadott megegyezéseket a csehszlovákok közt lévő megosztottság miatt azonban nem tudták teljesíteni.

A tárgyalások közben a város lakosságának egy része a katonákkal szemben ellenséges magatartást tanúsított. Cinikus, sértő és becsmérő kijelentéseket tettek. A hangadók nacionalista uszítása következtében a városban feszült lékgör keletkezett. A déli órákban a város főterén, a tanács épülete előtt tömegtüntetésre került sor. A tüntetésben részt vevő tömeg nagy része a katonákkal szemben támadólag lépett fel. Ennek következtében a járási tanács épületének biztosítására kirendelt alegység kénytelen volt a fegyverét használni. Sortüzet adott le a levegőbe. (A jelentésből diszkréten kímaradt Kiss Lajos vezérőrnagy szerepe. JP)

A feszült lékgör enyhítése érdekében az ezredparancsnok elrendelte a városból a katonai erő kivonását. A telefonközpont és a városi erősítő állomás továbbra is katonai ellenőrzés alatt maradt. A kivonulás után az alegységek a város repülőterén és attól délre, az erdőben foglaltak körletet. A közvetlen biztosítás megszervezésével egy időben tervezet dolgoztak ki a város tervszerű körülzárására, a fontosabb objektumok birtokbavételére és egy esetleges támadás elhárítására.

Ugyanaznap este a város és a járás vezetői megjelentek a táborban, ahol az ezredparancsnok ismertette követelményeit a városban a rend helyreállítására és a fontosabb objektumok őrzésére vonatkozólag. Fontos volt, hogy a feladatokat a milícia erőivel közösen kellett megoldani. Az erre vonatkozó helyőrséghparancsnoki parancsot a városi, az állami és a pártvezetők közösen írták alá, kifüggesztésére augusztus 22-én reggel került sor. A miliciával az együttműködés megvalósult, de a város vezetői ezek után kerültek az együttműködést. A következő napokban az ezred erői körzeteikben szilárdan megtartották a pozícióikat. Esemény, rendkívüli esemény, veszteség nem volt.

Átcsoportosítás Nagytapolcsány körzetébe

A hadosztályparancsnoki parancs értelmében az ezred augusztus 25-én este 20 órától átcsoportosításra került Nagytapolcsány területére, azzal a feladattal, hogy átvegye a 14. gépkocsizó lövéssezred által ellenőrzött körzetet. Az ezred főerői megkezdték az előrevonást Nyitra–Nagytapolcsány irányába. A nagytapolcsányi csehszlovák tüzérlaktanya átvételére az ezred törzsfőnököt jelölték ki. Az átvételt éjjel 23.30-ra végrehajtották. A 3. gk. zászlóalj, egy harckocsiszázad és a 120 mm-es aknavető üteg megszállta a laktanyát, valamint a löszerraktárt. Egy szakasz elfoglalta a tapolcsányi postát. Az ezred főerői a 14. gk. ezred helyén, Nagytapolcsány déli részén, az erdőben várakozási körletet foglaltak.

A laktanyában a csehszlovák hadsereg 22. páncéltörő tüzérezredének egy osztálya általomásoszt 37 tiszttel, 138 fő sorállományú katonával és 36 darab 100 mm-es páncéltörő löveggel A. Liska alezredes parancsnoksága alatt. A tüzérezred parancsnoki és sorállománya kezdetben közömbös és bizalmatlan magatartást tanúsított. Ennek oldására a magyar és a csehszlovák ezred parancsnoki állománya közös megbeszélést tartott. Liska alezredes jelentett az ezred helyzetéről és a feladatairól. Közölte, hogy az együttműködésre vonatkozólag előljárótól semmilyen utasítást nem kapott. Kérte, hogy az előző ezreddel korábban kötött megállapodásokat – miszerint a városban ne legyenek harckocsik és páncélozott harcjárművek, és a laktanyából a magyar alegységeket vonják ki – tartsák be. A magyar ezred parancsnoka kijelentette, hogy amennyiben a helyzet lehetővé teszi, ez megtörténik. A laktanyából a katonáinak a kivonása most még nem időszűrű. Mivel a helyzet nem volt megnyugtató, a hadosztályparancsnok előzetes intézkedést adott ki a csehszlovák tüzérezred lefegyverzésének előkészítésére, valamint a város katonai és polgári objektumainak elfoglalására. (Ennek az alapja, hogy ebben az időben a csehszlovák párt és kormány nyilatkozatot adott ki a helyzet tudomásulvételére, amelyet a csehszlovák katonai alakulatoknak el kellett fogadni. JP)

Augusztus 28-án délelőtt 10 órakor a katonai vezetés ismételten közös megbeszélést tartott, amelynek témája a kialakult helyzet és Dubček pártfőtitkár, valamint Svoboda köztársasági elnök közös nyilatkozata volt. A tüzérezred parancsnoka jelentette, hogy párttagygyűlést és állománygyűlést tartottak, ahol az egész személyi állomány elfogadta a párt és a kormány nyilatkozatát. (Így a bizonytalan helyzet normalizálódott. JP) A laktanyában helyreállt a rend, beindult a kiképzés. Felkészültek az újoncok fogadására. A csehszlovák hadsereg kiképzési tervein nem változtattak, azok a megszokott rendben folytak tovább. Utasítást kaptak arra vonatkozólag, hogy szoros szövetséget kell teremteni a csehszlovák területen tartózkodó szövetséges csapatokkal. Megemlékezéseket tartottak a szlovák nemzeti ünnep alkalmával, megkoszorúzták az emlékművet, megnyitották a postát a polgári lakosság számára.

Augusztus 30-án az ezredparancsnok ellenőrizte a körletben lévő alegységek harckészültségét. Az ezredtörsz tervezet dolgozott ki a kiképzés folytatására és a fegyver, a lőszer, a robbanóanyagok kezelésének szabályozására. Közös bizottságot hoztak létre a stúrovói, a Nové Zamky-i laktanyákban keletkezett károk felmérésére. Az objektumok őrzésére kirendelt alegységeken kívül a csapatok a kiképzési tervezet szerint működtek.

A jelentést az ezredparancsnok 1968. szeptember 2-án készítette.

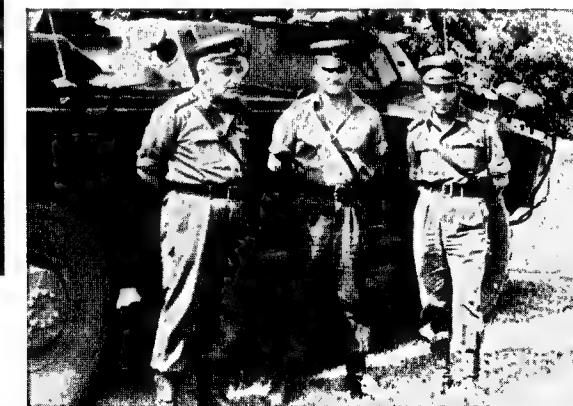
A 63. gépkocsizó lövészszázad képei a hadjárat időszakából
Takács István ny. ezredes családi gyűjteménye

Az ezred menetoszlopa

Átvonulás Nové-Zamkyn

Tanácskozás a telephelyen

Az előjáró helikopteren érkezik

Az ezred telephelye

Hazaérkezés, fogadás Nagyatádon.
Az úttörők között az ezredparancsnok fia, Takács István

Hogyan működött a logisztika, amit akkoriban hadtápnak hívtak?

A harc sikere megvívásának legfontosabb feltétele a harctérenkénség mindenoldalú biztosítása. Ezért a hadtápbiztosítás magában foglalja mindeneket, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak. (MN Harcászati szabályzata – ho, e – 47 pont.)

A 8. gk. lövész hadosztály parancsnok hadtáphelyettesének összefoglaló jelentése:¹⁸⁶

A jelentés a hadosztályparancsnok 1968. október 03-án kiadott: 001011. számú intézkedése alapján készült az anyagi és egészségügyi biztosítás tapasztalatairól. A jelentés 1968. október 11-én készült. A hadosztály csapatai október 21-én hazaindultak Csehszlovákiából.

Az anyagi és egészségügyi helyzet az „M” végrehajtása során:

Az „M” feladat végrehajtása az előre kidolgozott tervek alapján történt. A végrehajtást akadályozta, hogy a tervekben beállított gépkocsik nem kerültek bevonultatásra. Helyettük más alakulatoktól vezényeltek gépkocsikat. A gépkocsik hiánya miatt az előírt anyagi készletnek csak a legszükségesebb része került elszállításra. Emiatt a helyőrségen maradt a raktárak felszerelése, a ruházati anyag egy része, és a hadbiztos javító műhelyek zöme.

A hadtáp törzshöz lebiztosított személyi állomány egy része nem vonult be. A hadtáp törzs munkáját más alakulattól vezényelt törzsbusz segítette.

A fenti mozgósítási problémák miatt a szállító zászlóalj a saját és vezényelt járművekkel hajtotta végre a szállítást. 118 db tehergépkocsival, 25 db pótkocsival, 45 db tartálygépkocsival, 1 db sebesültszállító gépkocsival, 1 db személygépkocsival és 5 db motorkerékpárral rendelkezett a mozgósítás befejezésekor. Így a zászlóalj kapacitása szilárd anyagból 66%-os, folyékony anyagból 99%-os volt.

Üzemanyag-szolgálat:

Az üzemanyag-szolgálat az „M” elrendelése után feladatát a tervének megfelelően hajtotta végre. A készletet 5 db tehergépkocsira, egy pótkocsira és 43 db tartálykocsira málházták fel. Szállítótér hiányában 3 db motoros „B” szivattyú nem került málházásra.

A menet megkezdése előtt a 14. és a 33. gépkocsizó lövészredeket 10-10 db tartálykocsival erősítették meg, melyek a kijelölt ezredekhöz csak részben érkeztek meg, mert meghibásodtak.

186 HL MN Zala 1968:44. d. 71. őe. A 8. gépkocsizó lövészhadosztály hadtápyezetési pontjának 00105. jelentése a „DUNA” hadművelet anyagi és egészségügyi biztosításának végrehajtásáról. 3599-3615/92

Póttartály a harckocsin (90)

Élelmezési szolgálat:

Az „M” elrendelésekor a hadosztály élelmezési készlete teljes volt. A mozgó készletek felszállításra kerültek. Szállítótér hiányában a raktár felszerelése otthon maradt. Az 5 javadalmazás mozgókészletből az ezredraktárak csak kettőt kaptak. A csapatok 2 javadalmazás romlandó és 4 javadalmazás nem romlandó élelmezési anyaggal, illetve 2 javadalmazás mozgókészettel voltak ellátva.

Ruházati szolgálat:

A hadosztály és az alárendelt csapatok az előírt készletekkel rendelkeztek. Szállítótér hiányában az alárendelt csapatok a készletnek csak 50%-át tudták elszállítani. A bevonult tartalékosok csak késve kaptak sátorlapot, takarót és lepedőt. A hiányosság azoknál az egységeknél mutatkozott, amelyek békében csak kerettel rendelkeztek. A tartalékos állomány 50%-a bevonuláskor csak a rajta lévő egy rend ruhát hozta magával, cserekészletet nem. A behívottak közül 100-an polgári ruhában vonultak be, mivel a behívóparancsot a munkahelyükre kézbesítették. (Gondoljunk arra, hogy volt, akit a szántóföldről vittek el!) A hiányt az alakulatok saját készletükönél pótolták. A sorállomány ruházatát a lehetőségekhez mérten újra, vagy egyszer mosottra cserélték.

Egészségügyi szolgálat:

A mozgósításkor az egészségügyi szolgálat a bevonulókat megvizsgálta, és az alkalmatlanokat visszaküldte a kiegészítő parancsnokságokra. A parancsnokságok sok esetben felülvizsgálták a csapatorvos véleményét, és ismét behívották az érintetteket. A mozgósításra lebiztosított szakállomány megfelelt az előírt követelményeknek. A biztonsági hányadnál azonban voltak hiányok, az egészségügyi zászlóaljhoz több orvos nem vonult be, mert a behívóparancsot nem tudták kézbesíteni.

Az anyagi és egészségügyi biztosítás működése a megindulási körlet elfoglalása során

Az előrevonás anyagi biztosítása a mozgókészlet terhére történt. A menet végrehajtása során a megindulási körletbe a 43 db tartálykocsiból minden össze 37 db érkezett meg. Különböző meghibásodás miatt 6 db tartálykocsi a bákehelyőrségben maradt. Ennek eredményeként 18 tonnával kevesebb üzemanyag került kiszállításra. Ennek ellenére a hadosztály mozgókészlete biztosítva volt.

Az előrevonás alatt a hadosztály üzemanyagraktára ellátást nem biztosított. Az üzemanyagot a rövid pihenők alatt a gépjárművek saját kiegészítő készleteikből biztosították. A készlet a járműveken 20 literes kannákban volt.

A menet során az állomány élelmezését a csapatok saját készletükön belül biztosították. A megindulási körlet elfoglalása után a hadosztályraktárak a feltöltést végrehajtották. A hadosztály üzemanyag-ellátása biztosított volt, a pótlásokat folyamatosan végezték.

A menet végrehajtása során sérülés nem történt, így egészségügyi ellátásra nem volt szükség.

A központi hadtár a várható feladat jobb ellátása érdekében a szállító zászlóalj állományát 1968. 07. 28-án 37 db, lőszerrel felszerelt tehergépkocsival erősítette meg. A tehergépkocsikat lőszerrel együtt továbbadták az alakulatoknak.

A tartós élelmiszeradagokat a hadosztályraktár igénylése alapján a központi hadtár két-naponként biztosította. A romlandó élelmezési anyagok vételezését kezdetben Gyöngyösről és Budapestről a csapatok önállóan végezték. A gyöngyösi vállalatok az igényt tartósan biztosítani nem tudták, így a hadosztály ez irányú igényeit Budapestről biztosították. A szállítást továbbra is a csapatok önállóan végezték. A hadtápnál nem volt beszerzőtiszt. A vezényelt beszerzőtiszt betegségénél fogva és helyismerete hiányában alkalmatlan volt a feladata végrehajtására. Így a napi vételezéseket a hadosztály élelmezési vezetője hajtotta végre. Neki viszont a saját munkájára nem volt elég ideje. Így egy hónap alatt a hadosztály 14,2%-os túlfogyasztást okozott. (Ennyivel ettek többet, mint szabadott volna. JP)

A tartós táborozásra történő berendezkedés szükségessé tette, hogy élelmezési felszereléseket igényeljenek. 1-1 db 100 személyes főzööstöt és raktári felszerelést kellett igényelni ahelyett, ami szállítótér hiányában otthon maradt.

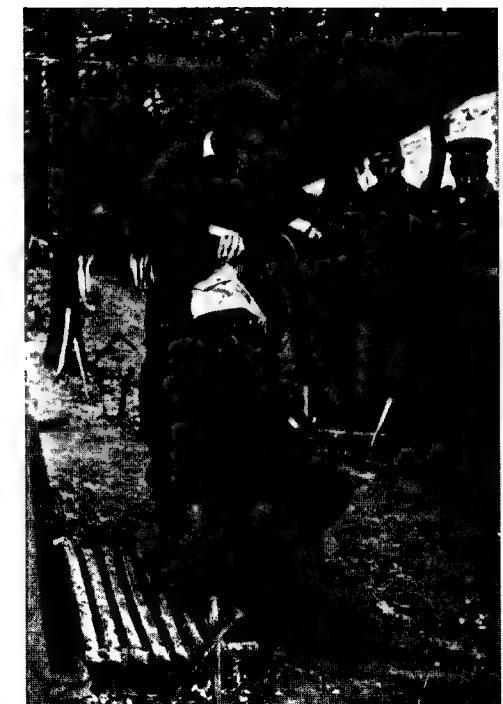
A tartós táborozás szükségessé tette, hogy a személyi állomány pihentetését megoldják. A központi hadtár – igénylés alapján – a teljes személyi állománynak PH ágybetétet (szivacsot) és gumimatracot biztosított. A tartalékosok sátorlapot és esőgallért kaptak. Szükségessé vált a helyőrségben hagyott harci riadó (HR) készletek és a második rend takarók kiszállítása, amit az alegységek saját szállítással hajtottak végre. A személyi állomány fűrészét heti egy alkalommal 3 db fűrészgépkocsival tudták megoldani. A ruházati anyag mosatását az egységek a Budapesti Gőzmosodában és Gyöngyösön oldották meg.

A hivatásos állomány a ruházati könyv terhére vásárolhatott ruházati cikkeket. Az állomány hajvágására 40 készlet hajvágó eszközt igényeltek, és a hajvágást alegységenként – előre tervezve – hajtották végre, téritésmentesen. A hivatásos és a továbbszolgáló állomány részére katonai ágyakat biztosítottak, mert a kiszállított ágyak csak az állomány 1/3-ának volt elég.

A rendszeres tisztálkodást a MN VKF. 0066. számú (titkos) utasításban szabályozták, de az nem volt elégsges. Így 10 főre 1 db mosdótál és 20 főre 1 db vizes veder jutott. A főzéshez szükséges tűzifát a hadosztály hadtár biztosította.

A 14. gk. ezred és a 22. tü. ezred szálítótér hiányában a helyőrségen hagyta az ESH (ezred segélyhely) anyagát és a kiürítő szakasz állományát. Gépjárművei a népgazdaságból pótolva nem lettek. A hátrahagyott anyagok kiszállítása pótlólag megtörtént.

A megindulási körletben eltöltött idő szükséges volt ahhoz, hogy az egészségügyi anyagok hiányosságát felmérjék, és pótlásuk megtörténhessen. Súrgós volt a laboratóriumi gépkocsi cseréje, mivel annak anyagai régiek voltak, nem tettek lehetővé a szükséges vizsgálatok elvégzését. Pótolták a sebesültszállító gépkocsikat is. A tartalékos állomány eü. vizsgálatát augusztus 15-ig befejezték.

Hajvágás tábori körülmények között (91)

Tisztálkodás tábori körülmények között (92)

(Vajon mi történik akkor, ha a bevonulás az eredeti terveknek megfelelően, menetből kerül végrehajtásra? Másfelől meg a csehszlovák hadsereg ellenáll? JP)

A fentebb hivatkozott VKF utasításban elrendelt anyagokon kívül pótolni kellett az üzemanyag-szolgálatnál a tároló és kiszolgáló edényeket. Az élelmezési szolgálatnál a raktárfelszerelést, bukóüstöket, éttermi felszereléseket. A ruházati szolgálatnál: tisztíti ruházati anyagokat, ágybetétek, takarókat és sátrákat. Az elhelyezési szolgálatnál: ágyakat, vödröket, mosdótákat, asztalokat, ülőkéket és padokat. Az eü. szolgálatnak nagy mennyiséggű klórmészre volt szüksége.

Az anyagi és egészségügyi biztosítás működése a harcfeladat végrehajtása során, valamint a meghatározott körletek – objektumok – elfoglalása után

Mivel a bevonulást nem menetből hajtották végre, így a várakozási körletben a csapatok rendezték soraikat, kiképzést és tervezést folytattak. A hadosztály hadtáp a napi feladatok mellett megtervezte a bevonulás és a megszállás körleteiben folytatandó tevékenységét. Az összefoglaló jelentésekben megállapítható, hogy a biztosítási tervet lezárt borítékban tárolták. A bevonulás és a körletek elfoglalása ennek megfelelően történt. A hadtáp a bevonulást (*a fentebb közölt Ho. Pk. parancsnak megfelelően*) harcbiztosítás megszervezésével, egy menetoszlopban hajtotta végre, és a számára kijelölt hadtápkörletbe települt. Az előrevonás idejére elrendelt esetleges eü. kiürítésre a balassagyarmati kórházat jelölték ki.

Üzemanyag-szolgálat:

Az előrevonás alatt az üzemanyag-szolgálat feladatait a terveknek megfelelően láttá el. Az üzemanyag-felhasználás tervezése helyesnek bizonyult a valóságos fogyasztást illetően. Az utánpótlások és a feltöltések zavartalanul megtörténtek. Az elfoglalt körletekben az üzemanyag-vételezést az alegységek a hadosztályraktáról önállóan hajtották végre. Ezek a raktárak az első időszakban Drégelypalánk vasútállomáson települtek, innen történt a vételezés. Később mintegy 20-30 tartálykocsival az alegységek körleteibe szállították az üzemanyagot. Az üzemanyag-felhasználás nyilvántartása nem volt egységes. Voltak olyan alegységek, amelyek nem is vezettek nyilvántartást. Mindezek ellenére pozitívum, hogy az összpontosítási körletekben az üzemanyag-fogyasztás nem haladta meg a tervezettet: a napi 15 tonnát.

Élelmezési szolgálat:

A harcfeladata során a csapatok kétnapi élelmezésüket a saját mozgó készleteikből oldották meg. (*Hidegre voltak jelentve. Ez annyit tett, hogy konzervet kaptak. JP*) A körletek elfoglalása után a harmadik napon a központi hadtáp már kenyereset szállított. Ezt követően a központi hadtáp a tartós és a romlandó anyagokat folyamatosan szállította a hadosztály hadtápkörterületére. Az élelmezés zavartalanul működött. Gondot csak a főzéshez felhasznált tűzifa beszerzése jelentett. Hetenként 750 q tűzifára volt szükség. Ehhez 25 db 3 tonnás teherautó kellett.

Az előrevonást az alegységek az elrendelt ruhálatban és felszereléssel hajtották végre. A felesleget hátrahagyották a korábbi összpontosítási körletben. A gyűjtőosztagok a munkát késve kezdték meg, így a felszerelés nagy részét illetéktelenek ellopták.

A személyi állomány pihentetése az első napokban szalmán történt. Később kaptak ágybetétet és gumimatracot. A tisztek és tiszthelyettesek ágyat. Az elhasznált ruházatot és a HR készletet pótolták: 4000 rend felsőruházatot, 5000 rend fehérneműt és 2000 pár bakancsot biztosítottak.

A fürdetést a hadosztály hadtáp ruházati szolgálat szervezte helyőrségenként, ahol külön fürdető eszközök működtek. A mosatás továbbra is Budapesten, az MN Gőzmosodában történt.

A kint tartózkodás elhúzódása miatt ismételten napirendre került a VKF 0066. számú intézkedésben meghatározott készletek növelése. Újabb anyagok kiszállítása vált szükségesé:

- 659 klt. 63 M egység sátor (klt. – készlet)
- 200 klt. HOSA
- 60 klt. ESA
- A teljes állomány részére katonaágy és ágyösszekötő
- 500 db katonaasztal
- 1000 db katonapad
- 1100 db kályha, csövekkel
- 6000 db ülöke
- 520 db tűzoltókészülék
- 500 db mosótál
- Személyenként 4 db lepedő, 1 db fejpárna, 2 db fejpárna huzat, töltöny gyakorlóruha, 1 pár bakancs, 2 rend téli fehérnemű; 1 db 65 M kabát, valamint téli óvócikk.

A hűvösebb idő beálltával a teljes személyi állományt el kell látni téli ruházzal. Az elhelyezési körletekben 16 katonai kereskedelmi bolt működött. A napi átlagos forgalma elérte a 65 000 forintot.

Tábori kantin (93)

Egészségügyi szolgálat:

Az egészségügyi biztosítást a letelepült HSH (hadosztály segélyhely) végezte. Az alegységek ide szállították a sérüléket és a betegeket. A súrgós eseteket a HSH szállította tovább a Központi Katonai Kórházba, Budapestre. A HSH munkájához több olyan eszközöt kellett igényelni, amely nem volt rendszeresítve: röntgengép, EKG készülék, fogászati gépkoci.

Az utánszállítás végrehajtása:

Az üzemanyagot Drégelypalánkra vasúti tartálykocsiban szállították, onnan a hadosztály szállította tovább. Később az elhelyezési körletekben a szállítótér kevésnek bizonyult, így azt megnövelték. Az utánszállítás gyorsabb és biztonságosabb végrehajtása érdekében javasolták, hogy a tartálykocsik Vráble vasútállomásra érkezzenek. Az alegységeket üzemanyag-utánfutókkal látták el.

Az élelmezési, az elhelyezési, valamint a ruházati anyagok kiszállítása és utánpótlása a központi hadtáp, a hadosztály és az alakulatok szállító eszközeivel folyamatosan működött. A technikai anyagok szállításához a szállítótér kapacitása kevésnek bizonyult, így azokat folyamatosan ki kellett egészíteni. A hadosztály hadtáp őrzését, védelmét a hadtáp őrszázad végezte, de a külső és belső védelmi gyűrű létrehozásakor a szállító zászlóalj állományának 50%-át is igénybe kellett venni.

Az összefoglaló jelentésben a szolgálati ágak javaslatot tettek a szükséges változtatásokra. A teljesség igénye nélkül: a meglévő üzemanyag-szállító tartálykocsik elavultak, lecsérélésük indokolt. A szállítózászlóalj részére már békében biztosítani kell a javító, karbantartó eszközöket, mert a korszerű technika kiszolgálását már nem biztosítják. Az egységek részére vízszállító és hűtő gépkocsikat kell rendszeresen. A szállító egységeknél a gépkocsivezetői állományt legalább 15%-al növelni kell, hogy a váltás és pihentetés biztosítva legyen. A forgalomszabályzáshoz oldalkocsis motorkerékpárok rendszeresítését javasolták.

Az alárendeltek egészségügyi ellátása érdekében javasolták hadosztály egészségügyi raktár létrehozását, amely képes biztosítani hasonló körülmények között a jó ellátást. Javasolták az eü. anyagok szakorvosi felülvizsgálatát, mivel a harcbiztosítási anyaglista a fekvőbeteg-ellátást nem biztosítja. Javasolják a gyógyszerlista frissítését és a Magyar Néphadseregben történő egységesítését. Eddig az összefoglaló jelentés.

(Értékelésre és értelmezésre nincs szükség. A jelentés katonásan szakszerű. Megdöbbentő mondatai ötven év távlatából is súlyosak, főleg azok számára, akik nem voltak katonák. A háborús helyzet átsüt a mondatok között. De akkor erre a résztvevők nem gondoltak. Évek óta erre trenírozották magukat és a katonáikat. Vajon ha a csehszlovák hadsereg ellenáll? Honnan lett volna főzőüst, hajvágó olló, ágyak és matracok? JP)

A felderítőcsapatok tevékenyége

A felderítés a harc megvívásának fontos eleme. Olvashattuk, a megindulási körletben eltöltött idő egyik fontos tevékenysége volt a hadszíntér felderítése. Most ismerjük meg a hadosztály felderítő csapatainak szakmai tevékenységét, valamint a szerzett tapasztalatokat!

A 8. gépkocsizó lövészhadosztály felderítő főnökének

– Neiger Béla őrnagynak – 1968. 10. 18-án a harcállásponton készült összefoglaló jelentése a felderítő csapatok tevékenységéről¹⁸⁷

I. A hadosztály felderítő alegységeinek hadiállományra való feltöltése és az „M” végrehajtása, ezek tapasztalatai:

1) A hadosztály felderítő zászlóalj, valamint az ezred felderítő századok a „GYÉ-MÁNT” feladatra vonatkozó parancsot időben és szervezetten végrehajtották. A felderítő zászlóalj a feladatra vonatkozó parancsot ügyeletes tiszte útján, valamint a parancsnok személyesen kapta.

2) A felderítő zászlóalj a készenlétet a megszabott időre elérte, amelyet a hadosztály-parancsnok elvtársnak jelentettek. A tartalékosok a megszabott időre bevonultak, amelyet elősegített az a tény, hogy a közvetlen környékről kapta őket a zászlóalj.

3) A helyi kiegészítés rendszere jól bevált. Nagyobb gondot kell azonban fordítani az egyes felderítő beosztásokba kerülő személyek kiválogatására. Pl.: a mélyiségi felderítő század kettő MFCS (mélyiségi felderítő csoport) tagjai, akik tartalékosok, és általában 30 éven felüliek, ejtőernyős kiképzést 5-8 ével ezelőtt kaptak, vagy ejtőernyős ugrással egyáltalán nem rendelkeznek.

Az ejtőernyős századoknál a lebiztosítás szakmai képzettség szempontjából általában megfelelő, azonban itt is előfordulnak olyan hiányosságok, mint pl. az MN.4730: 14. gk. lövészszred, Nagykanizsa alakulat felderítő századánál olyan személyt osztottak be felderítő szakaszparancsnoki, századparancsnoki beosztásba, aki sorkatona ideje alatt nem felderítő, hanem parancsnoki gépkocsivezető volt, és leszereléskor előléptették őrmesterré.

II. A megindulási körlet elfoglalása, és annak tapasztalatai

4) A hosszú menet végrehajtása során a felderítő járművek a szabályzatban rögzített normákat teljesíteni tudták. A tapasztalat az, hogy a sebesség felső határát növelni lehet és kell, amit az alábbiak tesznek indokolttá:

¹⁸⁷ HL. MN. Zala 1968. 42. Felderítő zászlóalj anyaga. 52. d. 83. öe. 3599-3615/92

- a FUG-oknál (felderítő úszó gépkocsi) nem gazdaságos az üzemeltetés;
- a mотор hatásfoka nem kedvező;
- az erőátviteli szerkezet igénybevétele nagy, az elhasználódás mértéke jelentős;
- LO-1800-as tehergépkocsiknál a motor hatásfoka alacsony;
- a motor hűtése nem megfelelő, amiből következik, hogy gyakoriak a meghibásodások.

5) A felderítő zászlóalj állományából a helyőrségen visszamaradt harcászati rádió felderítő század és az első időszakos kiképzést folytató sorállomány a kiképzés folytatása mellett a laktanya őrzését látja el.

III. A kapott harcfeladat végrehajtásának előkészítése és tapasztalatai

1) A harcfeladat végrehajtásának előkészítésében kezdtettől fogva a HOFSZF (hadosztály felderítő szolgálat főnök) vett részt. A felderítő alosztály részéről a felderítő alegységek feladatainak kidolgozásában részt vettek: Kéri József őrnagy, Pál József őrnagy és Kovács Sándor őrnagy. Miután a felderítő zászlóaljparancsnokok és az ezredfelderítő főnökök (EFEF) megkapták a részükre megszabott felderítési feladatokat, az egyes felderítő szervek konkrét feladatait saját maguk dolgozták ki. A feladatokat a kidolgozás után borítékolták.

2) Az előjáró intézkedése alapján az előrevonási útvonalak, műtárgyak, katonai objektumok és lakott területek felderítése céljából szakasz-, századerejű VFCS-okat (vegyes felderítő csoportokat) szerveztünk.

3) A vegyes összetételű felderítő csoportok fő feladata a fentieken kívül felderíteni, hogy az egyes katonai objektumok parancsnoksága és személyi állománya milyen magatartást tanúsít. Ezt a feladatot a felderítő csoportok a következő módszerrel hajtották végre:

A laktanyával (vagy más objektummal) szemben megfelelő biztosítás mellett megállt a FCS pk-a (felderítő csoport parancsnoka) a harcjárművel. Az ott szolgálatot teljesítő személy által kihívatta az objektum parancsnokát. Felszólította, hogy menjen vele az abban a körletben tevékenykedő egység parancsnokához. Ellenkező esetben figyelmeztette, hogy a város körül van fogva a harckocsi, tüzér, valamint gépkocsizó lövész alegységekkel, és ellenállás esetén tüzet nyitnak rájuk.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az erős, ütképes felderítő csoportok képesek az ilyen és hasonló feladat végrehajtására még akkor is, ha nagyobb erőkkel állnak szemben.

A határorséggel a kapcsolatot Kéri József őrnagy vette fel 1968. 07. 30-án Balassagyarmaton, és pontosítva lettek az alábbi kérdések:

- Hol, milyen erőben, milyen tűzfegyverekkel rendelkeznek a csehszlovák határőr szervek?
- Hol, milyen átkelési lehetőségek állnak rendelkezésünkre?
- Hol, mikor, milyen erőben tudnak nekünk segítséget nyújtani a saját határőr szerveink?
- Tájékoztatást adnak közvetlen a határon, a határ közelében (1-3 km-ig) beálló mindenféle változásról;
- Alkalmazás előtt bevezetik a saját felderítő szerveinket a határ közelében;
- Nagyobb mélységből (20-25 km) adatokat szolgáltatnak;
- A lehetőségekhez képest a csehszlovák erők tevékenységéről, védelmére előkészített terépszakaszokról, robbantásra előkészített hidakról, egyéb tereptárgyakról stb.

- A határ átlépésének végrehajtásakor vezetik a VFCS-okat (vegyes felderítő csoporthatárőrök) a határig;
- Lefegyverzik az adott helyen a csehszlovák határőrséget;
- Biztosítják a hidakat, a távbeszélő hálózatot, és meggyártják, hogy a csehek a hátországba jelenteni tudjanak.

4) Az ezred felderítő főnökök és a felderítő zászlóaljparancsnok által kidolgozott részfeladatokat az alosztály ellenőrizte. A feladatok ismertetésébe kizárolag az adott felderítő szerv parancsnoka lett bevonva, aki azt teljes részletességgel megismerte. A feladatokat jól dolgozták ki.

A felderítő zászlóalj és a felderítő századok az elhelyezési körletükben – a rendelkezésre álló eszközök figyelembevétele mellett – kiképzést folytattak, valamint örszolgálatot láttak el, készen arra, hogy a feladat végrehajtását bármikor meg tudják kezdeni.

IV. A felderítő alegységek tevékenysége a harcfeladatok végrehajtása során, annak tapasztalatai

1) A létrehozott vegyes összetételű felderítő csoportok, valamint a felderítő tartalék végrehajtották a megszabott időre a besorolást a megindulási körleteikbe. Az előrevonás végrehajtására vonatkozó parancsot a felderítő szervek rádión kapták.

A VFCS-ok határhoz való bevezetésére megjelentek a határőrség tisztjei. A határatlénység végrehajtását nagymértékben elősegítették az ott lévő határőr őrsök személyzetei, akik a csehszlovák határcsendőrség lefegyverzését erre az időre végrehajtották. A határatlénység elsőként az ezred és a hadosztály VFCS-i hajtották végre.

Felderítették az előrevonási útvonalakat, az utakon lévő műtárgyakat, a helyiségekben lévő fontosabb középületeket (posta, párházak, csendőrség, a laktanyák pontos helyeit, a katonai objektumokban lévő erők összetételét és nagyságát, a rendőrség és milícia helyét és erejét). Biztosították a víz- és villanytelepeket az esetleges megrongálások ellen, majd a főerők beérkezésekor áadták azokat.

A tervekben kidolgozott időpontokat a VFCS-ok mindenütt betartották, és a feladataikat végrehajtották.

2) A VFCS-ok feladatai végrehajtása során, előrevonás közben a következő problémák merültek fel:

- A harcjárművek, főleg a lánctalpas harcjárművek vezetői gyakorlatlanok voltak macskaköves, beton, bazalt kocka, kerámia úton való vezetésben. Az UK-k (úszó harckocsik) erősen csúsztak a fordulóknál. Ilyen esetekben minimálisra kellett csökkenteni a sebességet, vagy pedig több műtárgyat (hídkorlát, villanyoszlop, telefonoszlop, kerékvető stb.) megrongáltak.

• Jelentős befolyással volt az is, hogy a felderítő szervek nem voltak ellátva megfelelő térképekkel. A rendelkezésre álló kis méretarányú térképek igen pontatlanok voltak.

3) A harcfeladat végrehajtása után a felderítő zászlóalj NITRA K. kb 2 km területén gyűlekezett, innen áttelepült CITARE ÉNY majd a téliesítési követelmények figyelembevétele miatt LADICE ÉK területére.

A hadosztály felderítő zászlóalj harcászati ráf. századának (rádió felderítő század) kihozatalát szükségessé tette a körzetünkben működő ellenséges, kalóz rádióállomások felderítése és helyének megállapítása. Ennek következményeként 1968. 08. 26-án az MNVK 2. Csoportfőnökség által 2 fő rádiófelderítő tiszt, egy fő tiszt tolmács és egy fő tiszthelyettes technikus megerősítéssel érkezett ki.

4) A felderítés erői:

Működött minden ezredtől egy-egy VFCS (vegyes felderítő csoport) az alábbi összetételeben:

- MN 4730-nál: 2 db UHK, 2 db FUG (felderítő úszó gépkocsi)
- MN 8931-nél: 2 db UHK, 2 db FUG
- MN 3335-nél: 3 db UHK, 2 db FUG
- MN 9001-nél: 2 db UHK, 2 db FUG

A hadosztály közvetlen felderítő zászlóaljától 2 VFCS az alábbi összetételeben:

- 1. sz. VFCS 2 db UHK, 3 db FUG
- 2. sz. VFCS 2 db UHK, 3 db FUG

A VFCS-oknál megerősítésként működött egy-egy műszaki felderítő raj egy-egy FUG-gal.

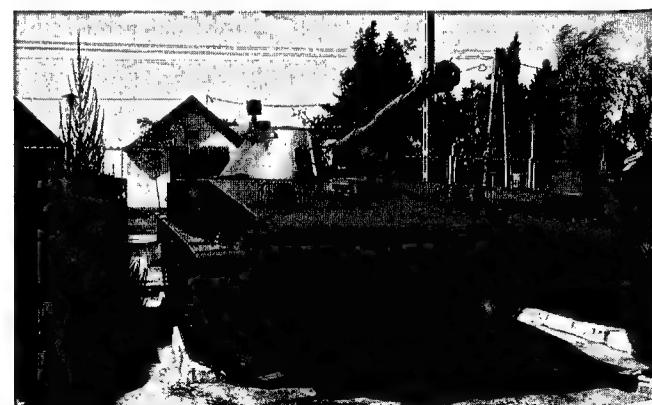
Felderítő tartalékban maradt:

- MN 4730-nál:
2 db FUG,
1 db UHK (úszó harckocsi)
- MN 8931-nél:
1 db FUG,
1 db UHK
- MN 3335-nél:
3 db FUG
- MN 9001-nél:
2 db FUG,
1 db UHK
- MN 9027-nél:
3 db FUG, 1 db UHK és 6 MFCS (mélységi felderítő csoport)

A működési körletbe való körkezés után a feladatnak megfelelően a felderítés át lett szervezve. Naponta meghatározott menetvonalon, körletben és időben járőrzéssel folyt a felderítés.

Kiszolgált felderítő úszó gépkocsi, FUG (94)

PT-76 úszó harckocsi (96)

Az átszervezés után a következő felderítő erők ténykedtek:

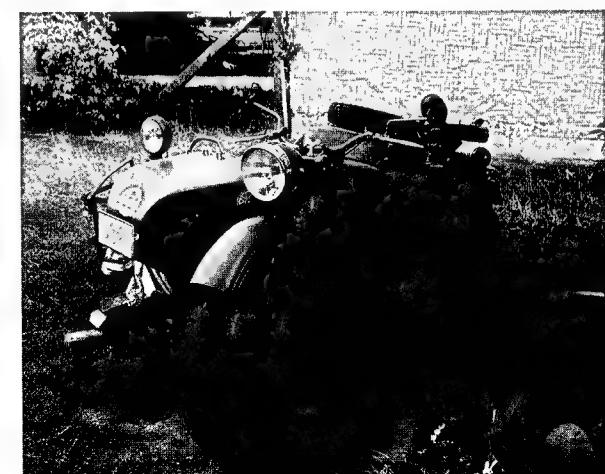
- MN 4730-nál: 1 VFCS, 2 db FUG, 1 db omkp (oldalkocsis motorkerékpár)
- MN 8931-nél: 1 VFCS, 2 db FUG, 1 db GAZ
- MN 3335-nél: 1 VFCS, 2 db FUG, 1 db omkp
- MN 9001-nél: 1 VFCS, 2 db FUG, 1 db omkp
- MN 9027-nél: 1 VFCS, 2 db FUG, 1 db GAZ, 1 MFCS
1 figyelő őrs, 1 db FUG és kezelő személyzete
1 figyelő őrs, 1 db GAZ, 1 MFCS (mélységi felderítő csoport)

Az MN 4419 a 6. gk. lövészszáred Eger alakulat beérkezése után egy VFCS-t alkalmazott, ereje: 2 db FUG és 2 db oldalkocsis motorkerékpár (omkp).

A többi felderítő erőkből lettek megszervezve a felderítő szervek, feladataik ki lettek dolgozva, és készen álltak az alkalmazásra.

Tevékenység sajátosságai:

- Kezdetben a harcászati ráf. szid. nem volt alkalmazva;
- A tevékenységi körlet elfoglalásáig az MFCS-ök nem kerültek alkalmazásra.
- A működési körlet elfoglalása után a f. z. be lett tervezve objektum (NITRA 2. sz. laktanya) birtokbavételére.
- A felderítő szervek feladatait fegyveres ellenállás nélkül hajtották végre.
- A helyi szervekkel és polgári lakossággal az érintkezés kezdetben korlátozott volt tolmács hiányában.
- A felderítő szervek feladatai nagy mélységen lettek megszabva.
- A felderítő szervek között részletesen el lettek osztva a felderítendő útvonalak és objektumok.

Ural típusú oldalkocsis motorkerékpár (97)

V. A pártpolitikai munka, és annak tapasztalatai

1) A felderítő alegységek erkölcsi-politikai hangulata jó. A harcfeladatok ismertetése után az egész személyi állomány helyes álláspontra helyezkedett. A feladatok konkrét végrehajtásában részt vett hivatásos, továbbszolgáló, sor- és tartalékkállomány, a párt- és KISZ-tagság magas fokú fegyelemről és példamutatásról tett tanúbizonyságot. A párt politikája mellett harcosan kiálltak. A járőrözés végrehajtása során helyesen magyarázták a helyi lakosságnak a szövetséges csapatok bejövetelének célját. Nem alkudtak meg az olyan megnyilvánulásokkal szemben, hogy jogtalannul jöttünk ide, menjünk haza stb.

Ünnepi koncert a táborban szeptember 29. alkalmával (98)

A felderítő szervek a fegyelmezett magatartásukkal elértek azt, hogy a polgári lakosság részéről rövid időn belül több helyen felvetették, hogy jó, hogy itt vagyunk, mivel így meggátoljuk a jobboldali nézetek további terjedését, és addig ne menjünk ki, amíg a konzolidáció meg nem valósul.

A feladatok példamutató és eredményes vérehajtásáért többben dicséretben és jutalomban részesültek. Különösen kiemelkedtek a feladat vérehajtásában, mint VFCS parancsnok Magyar Pál őrnagy, Németh Mihály százados, Pavlovszki György százados, Harc Tibor százados.

A feladat vérehajtása során (1968. 08. 24-ig) a felderítő alegységeknél esemény, vagy rendkívüli esemény nem történt.

Miután a felderítő szervek részére a járorrözés lett feladatul megszabva, és a polgári lakossággal közvetlen kapcsolatba kerültek, több elvtárs leittasodott. A felderítő alegységeknél összességeben az alábbi rendkívüli események történtek:

Az MN 9027-nél:

- Egy fő sorkatona meghalt (fegyverbaleset)
- Egy fő leittasodott (becsületbíróság foglalkozott vele)
- Egy fő leittasodott (hadbíróság foglalkozott vele)
- Kettő fő leittasodott (hadbíróságnak átadva)

Az MN 4730-nál:

- gyűrőnél eltörött a lába

Az MN 4419-nél:

- Motorkerékpárral karamboloztak

VI. A harci technika működése és kiszolgálása

1) A felderítő zászlóaljak és a felderítő századok az „M” (mozgósítás) vérehajtása után nem rendelkeztek az állománytáblában meghatározott mennyiségű gépjárművel. A behívott gépjárműállomány általában jól megállta a helyét az állandóan meglévőkkel együtt. A feladat teljes vérehajtása során egy db FUG sérült meg, amelyikbe az utána jövő szaladt bele, és páncélrepedése lett. Javítás céljából Rétságra lett bevonatva.

Kisebb meghibásodások többször előfordultak, melyeket a helyszínen kijavítottak. Szükséges volt, hogy a gép- és harcjárművekhez rendszeresített egyedi kisjavító készletek mellett a felderítő zászlóalj rendelkezzen központi anyaggal, alkatrészkekkel. A feladatát önállóan oldja meg, esetleges meghibásodás miatt nem kell ez esetben a járművet hadosztály javító műhelyébe, vagy a hártszágba szállítani, hanem a helyszínen is meg tudják javítani.

2) A harc- és gépjárművezetők kiképzettségi foka még az első időszakosoknál is megfelelt a követelményeknek. Állóképességük jó, melyet bizonyít, hogy a nagyfokú igénybevétel mellett sem történtek karambolok.

Hiányosságként mutatkozik:

- Viszonylag kevés a műúton való vezetés, nincs megfelelő jártassága.
- Nincs kellően begyakorolva a beton, macskaköves, keramitkockás úton való vezetés.
- Fordulók vérehajtása nehéz, a lánctalpas jármű megsúszik.
- A botkormány kisebb mérvű behúzása is nagyobb fordulatot eredményez, mint talajon, kavicsos úton.

VII. Az anyagi-egézségügyi biztosítás és tapasztalatai

1) A felderítő alegységek az „M” feltöltés után az állománytáblában előírt anyagokkal rendelkeztek. Később olyan problémák jelentkeztek, hogy a hivatásos és tiszthelyettesi állomány részére nincs megfelelően biztosítva sátoranyag, takaró és egyéb anyag.

Egészségügyi vonatkozásban célszerű lenne harcjárművenként egy-egy mentőláda rendszeresítése. Ez lehetővé tenné, hogy törés, ficam esetén rögzíteni tudják a sérült testrészét addig, míg a segélyhelyre le nem adják. Szükség lenne bizonyos fajta vérzéscsillapítóra is, mert a felderítő alegységek egymástól és segélyhelytől távol, felcser nélkül hajtják végre feladataikat. Esetleges sebesülés következtében ennek hiányában egy-egy személy elvérezzhet.

2) A feladat előkészítése és vérehajtása folyamán felvetődött a térképellátás problémája. A felderítő szervek eredményes, gyors és pontos ténykedését, jelentését ez gátolja. A célok meghatározásánál pl. 1:200 000-es méretarányú térképen 1 mm-es tévedés már 200 m eltérést eredményez.

VIII. A vezetés és összeköttetés megszervezése, annak tapasztalatai

1) A hadosztály felderítő főnök híradása a kiadott fedőnevek és frekvenciák alapján működött. A megindulási körletben állandó vételkészsg volt elrendelve, miután a feladat végrehajtására szóló parancsot megkaptuk.

A határ átlépése előtt rövid forgalmi adatváltás történt. Miután a felderítő szervek átlépték az államhatárt, az összeköttetés rövid időn belül megszakadt, majd a feladat végrehajtása után ismét helyreállt. A híradó zászlóalj összeköttetés megszakadásának okát az alábbiakban látom:

- A nagymélységű feladatokat viszonylag rövid idő alatt kellett teljesíteni. Ez nagy sebességet feltételezett.
- A hadosztály törzs nem követte kellő távolságban az első lépcsőket, ezáltal a felderítő szervek és a felderítő alosztály közötti távolság megnőtt.
- A nagy távolságot a rádiók nem tudták áthidalni.
- A terep egyenetlensége is jelentős behatással volt.
- A feladat végrehajtása után a felderítő szervek elfoglalták a részükre megszabott helyeket. Az összeköttetés itt sem állt teljesen helyre, mert:
 - » Nagyok voltak a távolságok, az MN 8931 kb. 65 km-re, az MN 4730 kb. 80 km-re, az MN 3335 kb. 70 km-re volt.
 - » A rádióállomások a távolságokat nem tudták áthidalni a terep domborzati árnyékoló hatása miatt.

Úgy a feladat végrehajtása, mint az átcsoportosítás megtörténte után szükség lett volna egy átjátszó állomásra.

2) A határőrség a kapcsolat felvétele után a lehető legmesszemenőbb támogatást megadta a feladat eredményes előkészítése és végrehajtása érdekében. Lehetőségük lett volna nagy mélységből is (30–50 km) adatokat szerezni, de ehhez az elöljáró szervek nem járultak hozzá. A határőrséget az elvektől eltérően nem rendelték a hadosztálynak alá, nem lett a hadosztály törzs és a határkerület parancsnokság között közvetlen összeköttetés kiépítve. Ez vonatkozik az ezredek és a határőr őrsök közti együttműködés és összeköttetés megvalósítására is.

3) A szovjet seregtét állományában tevékenykedő magyar csoporttól viszonylag kevés tájékoztatást kaptunk – főleg a csehszlovák határrendőrség, a hadsereg tevékenységéről. A tájékoztatást meg kellett javítani, főleg olyan esetben, ha a hadosztály részéről nem volt engedélyezve a felderítés bevezetése és folytatása.

4) A jelenleg rendelkezésünkre álló híreszközeink nem biztosítják mozgás közben az összeköttetés fenntartását a felderítő szervekkel. Ez különösen vonatkozik az R-104 típusú rádióra. Szükségessé válik – főleg erdős, hegyes terepen – egy átjátszó állomás létrehozása annál is inkább, mivel az adatok gyors közlésére, megfejtésére, értékelésére és a szükséges utasítások kiadására távíró üzemmódban nincs lehetőség.

A jelenleg meglévő felderítő kódok az ilyen irányú feladatok végrehajtásának jelentéseit nem teszik lehetővé, mert kimondottan ellenséges tevékenységek jelentésére készültek.

IX. Az ezred felderítő főnökök, a felderítő zászlóaljak parancsnokainak és törzseik tevékenységének értékelése

Az ezred felderítő főnökök:

A feladat előkészítése időszakában jó munkát végeztek. Időben kidolgozták a felderítési feladatokat az utasításoknak megfelelően. A kijelölt csoportokat jól felkészítették a feladatok végrehajtására. A feladat végrehajtása folyamán nagy körültekintéssel és hozzáértéssel irányították a felderítő szerveket. Az átcsoportosítás után személyesen is részt vettek a felderítési feladatok végrehajtásában. Legerdeményesebben Kertész László szds. és Deák Dezső szds. tevékenykedett.

A zászlóaljparancsnok és törzse:

A feladat előkészítését jól végrehajtották. A kijelölt felderítő csoportokat jól felkészítették. Magyar őrnagy mint zászlóaljparancsnok személyesen is igen jól vezette a hadosztály 1. sz. VFCS-ját.

A átszervezés után az utasításoknak megfelelően jól szervezte meg a csoportok tevékenységét és irányítását. Hibáként kell megemlíteni, hogy a csoportok ellenőrzésére viszonylag kevés gondot fordítottak. Ennek hatására több fegyelemsértés adódott. Pl.: Németh Örgy. csop. pk. leittasodott, beérkezés után a fegyverek ürítését nem ellenőrizték, italboltoknál megálltak stb., aminek következménye az lett, hogy több személlyel a katonai bíróság foglalkozott, és elítélte őket.

XII. Következtetések

1) A felderítő alegységek kiképzése megfelel a korszerű követelményeknek. A technikát képesek megfelelően alkalmazni.

2) A meglévő technikai harcészközök jók, de a híradás biztosítása érdekében változtatást kell alkalmazni.

3) A harckészültség magasabb fokának elérése, illetve végrehajtása a sok tartalékos állomány miatt több időt vett igénybe, mint amennyit a várható feladatok időbeni megoldása megengedne. Sok a felderítő zászlóalj részére a 12 órás „M” készsg.

4) A harcfeladatok végrehajtása, a hivatásos, a továbbszolgáló és sorállományról való gondoskodás megköveteli, hogy a felderítő zászlóalj és az ezred felderítő századok részére megfelelő mennyiségű sátor és más tábori anyag legyen biztosítva.

5) A feladatok eredményes végrehajtása megköveteli, hogy a felderítő szervekhez egy-egy – az ellenség nyelvét beszélő – tolmacs legyen beosztva még a feladat megkezdése előtt. A felderítő alosztály állományába szükséges rendszerszeréni már békéidőben egy orosz nyelvet beszélő személyt.

6) Az elöljáró szervektől több, részletesebb tájékoztatásra van szükség.

7) A felderítő alegységekkel a békéiképzés időszakában gyakorolattnak kell a határra történő felvonulás, a passzív felderítés bevezetését és a határőrséggel való együttműködés kérdéseit.

8) A harcászati rádiófelderítő századokat a feladat végrehajtása érdekében minden esetben alkalmazni kell. Szükséges ellátni őket RH (rövidhullámú) iránymérő készülékkel. A jelenleg meglévő IU-5-T iránymérő készülékek gyorsan meghibásodnak.

9) A MFCS-ök alkalmazása még ilyen feladat végrehajtása során is – légi szállítás után – célszerű egyes fontos objektumok vagy útsomópontok felderítése és birtokbavétele érdekében.

10) Az „M” normában meghatározott szabályzatok skáláját növelni kell.

11) A ho. FEF híradásának megbízható működése érdekében szükséges a felderítő al-osztályhoz rendszeresíteni még egy db R-125 vagy hasonló típusú rádióállomást.

Javaslatok:

1) A felderítő zászlóaljak és az ezredek felderítő századai állománytáblájából az „M” beosztásokat megszüntetni.

2) Az „M”-ben lebiztosított technikai eszközök helyett békében meglévőket biztosítani. Az oldalkocsis motorkerékpárokat törölni az állományból.

3) Békében – de hasonló esetekben is – gyakorlatatni kell úgy a törzset, hogy a határorségnek feladatokat szabjon meg.

4) A felderítő szervek menetbességet megnövelni.

5) A feladatok konkrét megkezdése előtt megfelelő méretarányú térképeket kell biztosítani a felderítő szervek részére.

6) A felderítő zászlóaljnál békében – de zárolt anyagként – biztosítani a járművekhez egyes főalkatrészeket.

7) Olyan harcjárművezetési gyakorlatot tervezni és rendszeresíteni, ahol a lánctalpas harcjármű vezetői a műúton (kockakő, kerámia) történő vezetés (fordulás, kanyarodás, fékezés) sajátosságait megfelelően be tudják gyakorolni.

8) A VFCS-ök egészségügyi anyagai közé rendszeresíteni a rögzítésre és vérzéscsillapításra szolgáló eszközöket.

9) A felderítő zászlóalj szállító rajához békében rendszeresíteni a megfelelő szakképzettségű személyt, valamint a szállítás zavartalan biztosítása érdekében a jelenleg meglévő szállító tehergépkocsikon felül újabb 2-3 tehergépkocsi rendszeresítését és biztosítását.

10) A felderítő zászlóalj egészségügyi ellátásának biztosítása – a feladatok jellegéből, az önállóan történő végrehajtásból adódóan – szükségessé teszi a meglévő felcser mellett egy általános képzettségű orvos rendszeresítését, és biztosítását.

Harcálláspont, 1968. 10. 18.

(Neiger Béla örgy.)

8. gépkocsizó lövészhadosztály
felderítő főnök

A levéltári dobozok néha rejtének meglepetéseket. Kőszegvári Tibor ezredes, felderítő csoportfőnök-helyettes 1969 márciusában szó szerint a saját neve alatt felterjeszti a fenti összefoglaló jelentést.

A Magyar Néphadsereg 1968-as csehszlovákiai katonai tevékenysége az akkori szövetségesi kötelékben kétségtelenül az első határon túli akció volt a második világháború óta. A szövetségesi nemzetközi gyakorlatok nem ebbe a tevékenységi körbe tartoztak. A korabeli katonai dokumentumok szakszerű, alapos, tartalmas jelentések. Felkészült, képzett katonák munkáját tükrözik. Legyen ez az írás munkájuk, hivatásuk elismerése. (JP)

Visszaemlékezések

A titkosszolgálati információhalmaz és a szakmai körmondatok után következzen néhány visszaemlékezés, melyeknek szerzője anonim kívánt maradni.

Az eltelt 50 év feleldeti az eseményeket. A résztvevők életkora előrehaladt, emlékezetük megkopik. A bátrabbak személyes élményeiket feltöltik az internetre, vagy könyvet írnak a történetről. Így az utókorra fennmaradnak a megszállás részletei, történetei. Ajánljuk az olvasónak, hogy az eddig olvasottat hasonlítsa össze a sorkatona visszaemlékezésével. Több érdekes kiegészítést vagy azonosságot fedezhet fel benne.

1968. Csehszlovákia: A bevonulás egy sorkatona szemével.¹⁸⁸

1968 nyara számomra különleges, „hosszú, forró nyár” volt. 1966-ban soroztak be a Zalaegerszegi Petőfi Laktanyába, '68-ban az egyik tüzéralegység felderítő rajparancsnoka-ként számláltam a leszerelésig még hátralévő napokat. Tizedesi rendfokozat, állandó kímaradási engedély, szóval, ahogy mondani szokás, a szolgálat nehezen túl voltam, azt a 150–160 napot, ami akkor még hátravolt, úgy gondoltam, sokadmagammal, hogy már játszva kibírjak.

Mint utóbb kiderült, játékról szó sem volt, a bajok június 12-én kezdődtek, ekkor ugyanis az egész üteget elvezényelték Székesfehérvárra őrséget ellátni. Ez akkoriban több volt, mint szokatlan, egy „elsőlépcsős” alakulatból egy komplett üteget elvinni, hetekre őrségbe – persze a katonának nem érteni, hanem végrehajtani kell a parancsot. Fehérváron, a laktanyaudvaron rajsátrakban lettünk elszállásolva, az állandó kímaradási engedély ide nem volt érvényes stb. Csak hátrányunk származott a „kiküldetésből”, akkoriban itt volt a hadseregparancsnokság, nagyon észnél kellett lenni, egy-egy felvezetés alkalmával 2–3 tábornokkal biztosan találkoztunk, nem győztük a vigyázz-t veretni, és még fárasztó is volt. Ugyanis 24 órás szolgálat, 24 óra szabad, váltásban jártunk. Így aztán nem csoda, hogy mennyire öröltünk, amikor végre július 27-én reggel – szombati nap volt – indultunk vissza Zalaegerszegre. A gépkocsin, amin útaztunk, már tervezgettük, hogy délután a kimenőn majd hová megyünk, meglepjük a barátnőket, moziba megyünk stb.

Akkor persze még nem sejtettük, hogy bár még több mint három hónapunk volt hátra a katonaidőnkön, mi már sem szabadságra, sem eltávra, de még kímaradásra sem fogunk többet menni.

188 „Zagyvapart” fedőnéven közzétett élménybeszámoló az 1968-as csehszlovákiai bevonulásról. www.index.hu/fórum/2007.10.08. Letöltve: 2010. 05. 03.

Lássuk sorban az eseményeket, megérkezés az egerszegi laktanyába, mi örültünk, hogy visszaérünk, de örömkünk nem tartott sokáig. mindenki ideges, szombat délután van, mégis szokatlanul nagy a súrgés-forgás. Lepakolunk, valaki hozza a hírt, hogy a raktárból az összes kimenőruhát elvitték, nincs idő meglepődni, öt perc múlva tisztes eligazítás, az üteg-parancsnok tartja.

Az eligazítás lényege, hogy ebéd után az üteg egyik felét a telephelyre, a másik felét a lőszerraktárba osztották be málházásra.

Reggel 8-kor adtuk le az örséget Fehérváron, azután a tehergépjármű platóján zötyköldtünk Egerszegig, mondanom sem kell, holtfáradtak voltunk, és most málházás, de még nem volt vége. Alighogy a málházással végeztünk, ezredriadó.

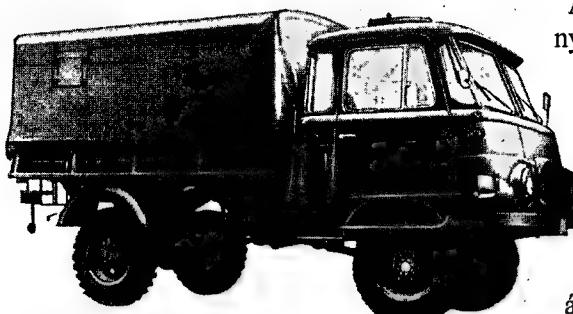
Ez a riadó is más volt, mint a többi, akkor tünt fel, hogy milyen sokan vagyunk, és sok „idős,” 30–40 éves katona is van közöttünk, vagyis az ezred személyi állománya harchelyzethez fel lett töltve. Még egy doleg feltűnő volt, most nem kellett kapnodni, még sietni sem, mint más riadók alkalmával, sőt még a tisztek nyugtatgattak bennünket, hogy mindenek pakoljunk el, itt ne maradjon semmi, a személyes holmjainkat is hozzuk magunkkal (riadó alkalmával a személyes tárgyakat nem szokás magunkkal vinni). Felpakoltunk, szokatlanul sok ételkonzervet és kenyeret osztottak ki, ebből is lehetett tudni, hogy egyhamar nem jövünk vissza.

A minket szállító Garant este háromnegyed nyolckor gördült ki a laktanya kapuján, a városban sétálók is rácsodálkoztak a végiglenül kígyózó kocsisorra, mi pedig szomorúan vettük tudomásul a mögöttünk elmaradó városközpont láttán, hogy kimenő helyett egy hosszú út áll előtünk, melynek végét akkor még nem tudhattuk.

Huszonkét órai utazás után, július 28-án este hat órakor érkeztünk meg Verseg térségebe. Azt mondanom sem kell, mennyire csalódottak és kimerültek voltunk, mire végre jött a vezényszó: gépjárműről!

Egy erdős, ligetes helyre érkeztünk, nem messzire Verseg-től, de azért jól elrejtve a kíváncsi tekintetek elől. (Verseg: Pest megyei község, Hatvantól cirka 20 km-re, a csehszlovák határtól, akkor még egy ország volt, kb. 30 km-re.) A késő estébe nyúlt, mikorra századonként, ütegenként felvertük sátrankat, és nyugovóra tértünk. Senkit nem kellett ringatni, mi akkor már vagy hatvan órája talpon voltunk.

Másnap aztán kürtszóra ébredtünk, mint a laktanyában, és a szokásos napirend reggeli torna, utána a tisztálkodással némi probléma akadt, mivel nem volt víz, ezzel később is mindig baj volt. Egy-két nap alatt berendezkedtünk, látszott, hogy hosszabb ideig maradunk, csak nem tudtuk, hogy miért. Ha a tisztekkel kérdeztük, ingerülten elutasítottak, mondván, majd megtudjuk időben, amint az utóból kiderült, akkor még ők sem tudták pontosan. Az ilyen irányú kérdezőkötést aztán egyszerűen megtiltották, a kis zsebrádiókat le kellett adni, így aztán teljesen elszeparáltak a külvilágtól. Még híreket sem hallgathattunk, újságot

Garant teherautó (99)

nem kaptunk. Levelet sem lehetett írni, csak a politikai tisztek által kiosztott rózsaszínű levelezőlapot lehetett használni, amit cenzúrázni fognak, ezt be is jelentették. Azt is közölték, hogy mit írhatunk, csak általánosságokat, azt, hogy hol vagyunk semmiképpen, a címünk pedig megmaradt az eredeti zalaegerszegi, a postát onnan hozták naponta helikopterrel.

A nagy titkolozás ellenére mégis kiderült, hogy mi végre vagyunk itt, leszerelés után tudtam meg, hogy a Szabad Európa rádió még aznap bemonpta, amikor Versegre érkeztünk, hogy a Magyar Néphadsereg jelentős csapatösszevonást hajtott vére a csehszlovák határ mentén, és napirenden van az ország megszállása a Varsói Szerződés által.

Ez még odébb volt, még csak július végén vagyunk, és rendezzük a táborit, az arra ki-jelöltek wc-ket, fogdát építenek, illetve ásnak, aztán akinek még kétsége lenne, hogy ez az egész nem vicc, az augusztus 2-án megbizonyosodhat róla. Ugyanis aug. 2-án mindenivel aláíratják, hogy felvette a hat tár éleslöszert és két darab éles kézigránátot, ezt ugyan még nem osztják ki, de az adminisztrációja már rendben van. Ettől olyan „háborús hangulatba” kerültünk, már tudtuk, hogy majd menni kell, de nem tudtuk, hogy mikor, és hogy ott mi vár ránk, minden esetre arra készültünk, hogy lehetséges az is, hogy harcolnunk kell. Ahogy ma mondanánk, ez is benne volt a pakliban.

A tábori élet elég unalmas, kiképzés is ritkán van, hiszen erőben felderítő kiképzést nem nagyon lehet tartani. Néha kaptunk úgynevezett politikai képzést, a cseh és szlovák elvtársak internacionálista megsegítésének szükségességéről, az imperialista hatalmak galád mesterkedéseiről stb. Így azután több a szabadidőnk, rákapunk a kártyázásra, nagy ulticsatákat vívunk 10-20 filléres alapon. Közben van egy nagy „ünneünk”, a másodéves állomány (akkor 24 hónap volt a katonaidő) aug. 8-án „robbantotta a 100-at”, ez azt jelentette, hogy száz napunk van hátra, és a centink már rövidebb, mint egy méter. Gondolják csak meg, amikor bevonultunk, 730 napunk volt, és most 99, persze, hogy megünnepeztük a magunk módján. Botrány is lett belőle, akkor hangzott el először, hogy nem is biztos, hogy időben leszerelünk. Ez azután szíven ütött mindenkit, és tudtuk, hogy nagyon is lehetséges.

Érdekes és szokatlan dolgok is történtek a táborban, kettő ezek közül:

Augusztus 15-én ügyész előadáson kellett részt venni az egész zászlóaljnak, ami abból állt, hogy egy katonai ügyész (alezredesi rendfokozattal) hosszan ecsetelte, hogy milyen büntetés jár annak, aki harchelyzetben cserbenhagyja bajtársait, dezertál stb., végezetül bejelentette, hogy ez külföldön még nagyobb bűn, de hozzájette, hogy ez a tábori tartózkodás is harchelyzetnek számít. Így lassan hozzászoktunk a harchelyzethez, és kezdtünk beletörödni abba, hogy hamarosan irány Csehszlovákia.

A másik, merőben szokatlan doleg aug. 17-én történt. Meleg nyári nap, ebéd után az ütegparancsnokunk sorakozót rendelt el, majd utasított, hogy az egyik gépkocsi álljon elő. Felszálltunk az autóra, és kb. 20–30 perces kocsikázás után Erdőtarcsán, a faluban megálltunk, gépkocsiról! – vezényelte a századosunk, majd így folytatta: – fiúk, van 45 percük, bemehetnek szembe a kocsmába, fejenként két korsó sört engedélyezek, háromnegyed óra múlva a kocsin van mindenki. Nos, azóta eltelt 39 év, de ilyen jól talán azóta sem esett sör, mint akkor Erdőtarcsán.

Eljött augusztus 20-a, egész nap feszült volt a hangulat, senki sem találta a helyét, ebéd után sorakozó. Kiosztották a löszert és a kézigránátokat, betáraztunk. Utána táborbontás, minden szerelvénnyt felpakolni, a táborozás és tárazás nyomait eltüntetni, löszeresládákat

és dobozokat elégetni. Ebből aztán lett olyan tűzijáték, hogy csuda, a ládákban, dobozokban maradt lőszerek a tűzben sorra felrobbantak, tényleg harci hangulatot teremtve, persze ennek senki nem örült, csoda, hogy nem sérült meg senki. Későre járt az idő, amikor elindultunk, lehetett úgy 22 óra, lassan, nagyon lassan haladtunk.

Augusztus 21-én hajnal 2 órakor léptük át a határt. Ekkor egy megindító dolog történt a Garant utasfülkéjében. Az ütegparancsnokunk az ülése alól egy hosszúnyakú üveg bort húzott elő, és hátraadta, hogy nyissam ki. Amíg a bontással bábelődtem, azt mesélte, hogy ezt a bort, és még egy másikat is akkor vette Erdőtarcsán a kocsmában, amikor kivitt bennünket, és mégfogadta, hogy ez egyiket akkor bontja fel, ha baj nélkül jutunk át a határon, a másikat meg akkor, ha majd sértetlenül, veszteség nélkül hazahozza az üteget. Azzal idenyújtotta, hogy „igyon, Feri, egészségére!”, majd adja tovább Pistának, a hírrajparancsnoknak, ő ivott utoljára, a gépkocsivezetőnknek pedig azt mondta, elnézést, babit megelfejtettem venni.

Tudni kell róla, hogy kemény, katonás, szigorú ember volt, soha nem ivott, és soha senkit nem szólított a keresztnévén. Ez akkor nagyon jólesett, de azt is látni engedte, hogy nagy a bizonytalanság. Ilyen kétségek között virradt ránk, továbbra is meglehetősen lassan haladtunk. Az első faluban, ahol megálltunk, egy idős házaspár jött a kocsinkhoz, és azt mondta, hogy nagyon régen vártak már bennünket, és remélik, visszacsatoljuk őket az anyaországhoz. Ilyen is volt, de a többség közömbösen fogadott bennünket. Azt tudni kell, hogy ezek magyarlakta területek, de voltaik, és nem kevesen, akik köpködtek felénk, és durva sértésekkel kiabáltak, persze semmire nem volt szabad reagálnunk. Délelőtt tíz óra tájban érünk Seredre. Az üteg egyik felét a postára vezénylik, ezek között vagyok én is, és a rajom, másik felét a tanácsházára. A helyzet normális, vagy tízen sorban állnak a postán, igencsak furán néznek ránk, amikor talpig fegyverben beállítunk, aztán két fegyveres bennmarad, mi, többiek a posta udvarán rendezkedünk be, a bentieket óránként váltjuk, a kocsi is beáll az udvarba, majd éjszaka a platóján alszunk.

Másnap a bátrabb helyiek közül néhányan bemerészkednek az udvarba, nekünk kedvesnek tünnek, de ébernek kell lennünk. Érdeklődnek, barátságosak, később néhány üveg sört is hoznak, persze ezt nem szabad elfogadni, de mi elfogadjuk, konzervet adunk érte. Mi így építettük a magyar-magyar, illetve a magyar-szlovák barátságot, minden esetre mi tettük jobban, mert jól megvoltunk a helyiekkel, nem úgy, mint a politikusok Prágában. Onnan rossz hírek érkeztek, harcokról, halottakról stb.

Néhány nap múlva (aug. 26-án) el is vezényeltek bennünket Seredről Nagyszombatra (Trnava), itt a repülőtérrre mentünk, és itt vertünk tábort. Ez egy sportreptér volt, nagy füves pusztaság, nappal olyan meleg volt, mint a sivatagban. Nyugodt viszonyok, de messze a várostól, a Sereden cserélt sörégyeség is lassan elfogy, szóval ott sokkal jobb volt.

Pusztaság és hőség, mindenek tetejébe foglalkozásokat kell tartani. Aki valaha alakizott füvön, az tudja, miről beszélek, de a katonát valamivel le kell foglalni, még táborszemlét is tartottak.

A helyzet közben normalizálódni látszik. Szept. 5-én leszedik a lőszert és a kézigránákat, ennek mindenki örül, már kezdünk reménykedni, hogy hamarosan mehetünk haza, de az még odébb lesz. Unalmasan telnek a napok, a hetek a nagyszombati reptéren, sokszor vagyunk őrségen és belszolgálatban.

Aztán szeptember 27-én teli táborba vonulunk, gyönyörű erdőbe érkezünk az Alacsány-Tátra alján. Új, duplafalú kórházsátrat állítunk fel, amelyek fűthetőek, és rendes vaságyakkal rendezzük be. Hihetetlen, de igaz, hogy három és fél hónapja nem aludtunk ágyban.

A télre való itteni készülődés szomorúsággal tölt el bennünket, ideges a hangulat, hiszen nekünk november elején le kéne szerelni, és ez most nem úgy néz ki. Egy köbányából teherkocsival kavicsot hordunk, és a táborba utakat építünk, hogyha majd esősre fordul az idő, ne kelljen a sarat dagasztani. Közben a leszerelésről hivatalosan szó sem esik, persze mi egymás között másról sem beszélünk. Ismét sokat járunk őrségebe. mindenféle rossz hír elérte bennünket, olyan is, hogy az idén már haza sem megyünk. Képzelhetik, milyen hangulatban voltunk, a bizonytalanság a lehető legrosszabb érzés, és nekünk ebből most kijutott.

Aztán október 17-én, üteggyűlésen kihirdetik, hogy a jövő héten hazamegyünk Zalaegerszegre, és időben leszerelünk. Az utóbbi három hónap összes feszültsége most jön ki rajtunk, van, aki könnyezik, van, aki örömében örököng, egymás nyakába ugrálunk, boldogok vagyunk. Az itt hátralévő néhány nap őrséggel és készülődéssel telik, a nap is szebben süt, egyébiránt szép nyárutó és gyönyörű őszünk van.

Október 23-án reggel 6 órakor elindulunk haza, 13 óra 45 perckor lépjük át a határt, a parancsnokunk közli, hogy az erre, ez alkalomra félretett üveg bor időközben eltörött, huncut mosolya sejtetni engedi, hogy más történt a borral, de ki bánja, itthon vagyunk Magyarországon. Pápára megyünk, ott töltjük az éjszakát.

Október 24-én 15 órakor Zalaegerszeg főterén ünnepélyes fogadatnás, tömeg, tévé, díszmenet. A hátralévő időket karbantartással, belszolgálattal, töltöttük, és vártuk, hogy megérkezzen a civil ruhák.

Történt még egy szokatlan dolog, az első éves állományt, a „kopaszokat” november 1-jén elvezényelték, szanaszét az ország különböző laktanyáiba, utóbb megtudtam, hogy a hivatalos állományt is szétszórták az országban, ide pedig máshonnan vezényeltek ősegeket.

Minket 1968. nov. 9-én leszereltek. Arról nem mi, sorkatonák tehettünk, hogy ismét nem a jó oldalon vitézkedtünk.

1968 Zala gyakorlat:
csendélet az erdőben (100)

Egy újabb memoár a sorkatona szemével.

1968, Zala gyakorlat, Csehszlovákia.¹⁸⁹

Kovács Zoltán 2004. 01. 29-én töltötte fel az élményeit.

A kiindulási körletek elfoglalása az akció előtt kb. egy hónappal történt, ezután nem volt mozgás. Teljes álcázás, rádiótilalom stb. Ezalatt bejelentett /elterelő/ gyakorlatok és csapatmozgások folytak az ország területén. Mi csendben lapultunk, és folyamatos kiképzés mellett készültünk a bevetésre. A szükséges utánszállításokat polgári járművekkel oldották meg. A várakozás okozta feszültség oldása egyre több gondot okozott, különösen a családos tartalékos katonáknak. Jelezték, hogy ez a probléma otthon is egyre erősebb, egyre többen mentek be a kiegészítő parancsnokságokra, és csoportosan a laktanyákba, követelvén /akkor még/ a felvilágosítást, tájékoztatást.¹⁹⁰

Minden katona a harci feladatnak megfelelően volt felszerelve. Az éleslőszert még Magyarországon, a támadásra vonatkozó parancs kapása után kiosztottuk. Megjegyzem, nagyon sok, főleg régebben kiképzett katonának a betárazás is gondot okozott. Nem lőttek, tehát viszszalóni sem lehetett. Szerencsére. A csehszlovák hadsereg nem kapott parancsot a fegyveres ellenállásra, mint utólag kiderült. Nem hagyták el a laktanyákat. Velük csak a laktanyában találkoztunk. Nem tanúsítottak ellenállást. Rossz rágondolni, mi történt volna ellenkező esetben. Felszereltségük mind mennyiségben, mind minőségen felülmúlt a mienket. Megjegyzem, a mi szerepünk elsősorban a részvétel volt. A fő szerepet a szovjet hadsereg elit alakulatai, a hadászati első lépcsőben lévő, NDK-ban díszszínekkel, és Ukránból bevetett alakulatok, első lépcsőben T-55-ös páncélosok játszották. A határok átlépése (NDK, ukrán, magyar) egy időben, éjfélkor történt (CS-idő).

A szovjet páncélosok megállás nélkül, szó szerint átrobogtak az országon és hajnalra lezárták „a Varsói Szerződés eddig nyitott nyugati határát”. Ezzel megakadályozták a két tömb közötti háború kitörését, Ez volt akkor a soha ki nem mondott, legfőbb érv a beavatkozás indoklására.

T-55 harckocsik kirakodása
harchelyzetben (101)

A két idézett visszaemlékezésnek az igazi élményét az adja, hogy a végrehajtók szemével láttatja az eseményeket, nem pedig a beavatottakéval. Valójában megerősítik a bevezetőben – „Gyula szájából” – elhangzottak sommás összefoglalását. Nem történt ott semmi. Még akkor sem, ha a politika másként értékeli.

A következő visszaemlékezés rendkívüliségét az adja, hogy egy politikai munkás, aki szlovák rokonsággal rendelkezik, beszéli a nyelvet, hosszú idő távlatából sem tagadja a megszállás káros hatását.

Fehér János nyugállományú alezredes

visszaemlékezése az 1968-as csehszlovákiai bevonulásra¹⁹¹

Fehér János alezredes akkor a maféali 36. műszaki zászlóalj politikai tisztje, főhadnagy rendfokozattal. Szlovákiai rokonsággal és csehszlovák néphadseregi katonabarátsággal a háta mögött vett részt a megszállásban.

Akkor azonban ezt nem megszállásnak, hanem internacionalista segítségnyújtásnak vették és hitték. Elhitték, semmi okuk nem volt, hogy kételkedjenek benne. Mint politikai tiszt, az akkori irányvonálnak megfelelően maga is nap mint nap végezte a politikai felvilágosító munkát az állomány körében. Tette ezt annak szellemében, hogy az alakulata állománya minden tekintetben megfeleljen az elvárásoknak, Megóvják a katonákat, felkészíték őket a katonai feladatra, annak szakszerű végrehajtására. Fontos volt elhíteni, meggyőzni őket arról, hogy jó ügyet szolgálnak. Az elején még működött, mivel az akkori katonai gyakorlatnak megfelelően senki nem kételkedett abban, hogy *ez csupán gyakorlat*. A közepén meg jól működött a titoktartás, így a kényes kérdéseket meg lehetett válaszolni a szokásos „imperialista fellázítás” rémképével. Amikor meg már „odaát” voltak, és szembesültek a valósággal, akkor egyszerűen „csak” haza akartak jönni, mert tudták, hogy tisztességgel és becsülettel már nem lehet. Az évtizedes barátságnak vége szakadt. A sarlót és a kalapácsot jó messzire elhajtották. Nem is találták meg soha. Ma már nem vesződnének a katonák lelkével, hanem üvöltenek a fülükbe, hogy „ez nem gyakorlat, ez nem gyakorlat.”

Fehér János Állj, vagy megyünk! című visszaemlékezésében – 2008-ban, negyven ével az események után – még mindig vegyes érzelmekkel és félelemmel írja le a történetet. Nincs egyedül. Anyaggyűjtés közben több résznevővel beszélgettem. Kíváncsi voltam a történetükre. Nem adták. Még mindig félnek. Azt nem tudták megmondani, hogy mitől. Például: egy vezető beosztású felderítő tiszt szívesen vállalta, hogy elmondja történetét. A felesége viszont felháborodva tiltotta meg neki, hogy beszéljen. Még bajuk lehet belőle. Híába. A régi reflexek.

Igaza van Fehér Jánosnak. 1968 időben és szellemiségeben is olyan távol van, mintha ez a történet nem is róluk szólna. Meg hát a tények: megszünt a Szovjetunió. Felbomlásztotta magát. Nincsen Varsói Szerződés. De ami a legnyomósabb: nincsen Csehszlovákia. Kettészakadt. Ezek a tények minden erkölcsi felelősséggel alól feloldozzák az akkori részt-

189 www.index.hu/fórum

190 Itt a történetíró az otthon maradt családagokra gondol

191 Fehér János: Állj, vagy megyünk! Visszaemlékezés az 1968-as csehszlovákiai eseményekre. Marcali 2008. Helytörténeti Füzetek. (A visszaemlékezést a szerző tolmácsolásában olvashatják. JP)

vevőket. És ami a legfontosabb: nincs mitől félniük. Nincs, aki bántsa őket. Ezért biztatók még minden élő résztvevőt, hogy vesse papírra vagy mondja el arra vállalkozó írástudónak a történetét. Hogy az hitelesen maradhasson fenn az utókornak!

Hogy ne történhessen meg, ami velem megtörtént: megkeresésemre egy résztvevő – ma nyugállományú tábornok – rikácsolva kioktatott: „Mit akar maga 1968-ról írni? Hiszen ott sem volt! Akkor még gyerek volt. (Ami egyébként igaz, csak nem tartozott a tárgyhoz.) Jól gondolja meg! Bele ne fogjon! Nem árultam el neki, hogy már félíg készen vagyok. Hát ezért gondoltam, hogy közreadom Fehér János történetét.

Fehér János – mint oly sokan a Magyar Néphadseregen – 1968 júliusában családjával szabadságra készült. Fiatal házasként, kétéves kislányával és a „félúton” lévő második gyermekükkel az akkori csalámodellnek megfelelően a nyarat anyósáknál terveztek tölteni. Mindez azonban felemásra sikeredett. Berendelés a parancsnokságra, „majd utánatok megtek” búcsúszavakkal, erre október végéig kellett várni. A nyaralásból harckészültség lett. A verkli beindult, mindenki, mint a felhúzott csörgő óra, végezte a dolgát. Eszébe sem jutott, hogy azzal vigasztalja magát, hogy nem kell a szabadságot az anyósával tölteni.

A fokozott harckészültség végrehajtása „olajozott gépezetként” működött. Zárolt harcészközök kikonzerválása, működőképessé tétele, tartalékosok behívása, felszerelése, az alakulat harci létszámról való feltöltése. Mindez nem volt zökkenőmentes. A tartalékosok közül sokan nem vonultak be. Szabadságon voltak, nem voltak kiértesíthetők. Többségük a nyári betakarításon dolgozott, nem voltak vidámak, hogy behívta őket. Morogtak. A politikai munkásoktól elvárták, hogy meggyőzzék a tartalékos állományt: a hazai védelme fontosabb, mint a betakarítás. Nem sikerült. De ez már nem érdekelte senkit.

Még nem gyanakodtak akkor sem, amikor a normális kiképzési rendnek megfelelően folyt az újoncok alapkiképzése, amelyet nem sikerült rendesen befejezni. Nem tudtak alaplögyakorlatot végrehajtani. A gépkocsivezetőnek behívott újoncok nem vettek részt nagytávolságú vezetési gyakorlaton. (Ez azt jelentette, hogy azon a katonai járművön,

amelyre kiképzést kapott, vezetni kellett 30-60 kilométert, hogy gyakorlatot szerezzen a kötelékvezetésben és a közúti közlekedésben.) Kész csoda, hogy a július 27-én elrendelt nagytávolságú meneten nem volt emberhalál. A technikai problémákon rugalmasan túlléptek. A lerobbant gépkocsik pontosan jeleztek a műszaki zászlóalj mintegy 400 kilométeres előrevonási útvonalát. Ha lett volna akkor műholdas felderítés, akkor minden bizonnyal feltűnik a NATO-nak, hogy ez nem „csupán” gyakorlat.

BTM árokásó gép. A műszaki zászlóaljnaknál használták (102)

Az sem igazán szűrt szemet senkinek, hogy a mindig nagy gonddal előkészített „ünnepléyes” katonai eskü egyes alegységek a gépkocsik platóján tették le.

Az összpontosítási körletek a külvilágtól teljesen el voltak zárva. Már ez sem egy normális mozgósítással egybekötött gyakorlatra utalt, mivel azokban az esetekben nem voltak elzárva a külvilágtól. A katonai felkészítés mellett igen intenzív, Csehszlovákiával kapcsolatos politikai agitációs munka folyt. Ezeken a beszélgetésekben kellett „bizonyítani”, hogy Csehszlovákiában ellenforradalmi veszély van, amit a politikai vezetők igyekszének tárgyalásokkal megoldani. Célozgattak rá, hogy amennyiben ez nem lehetséges, akkor a Varsói Szerződés katonai segítséget nyújt.

Fehér János őszintén bevallja, hogy a sorkatonák általában nem szerették a politikai tájékoztatókat, de most nagyon figyeltek és tájékozódtak. A titkolozás ellenére mindenki tudta, hogy mire készülünk, mi vár a hadseregre. Tilos volt ilyeneket megírni az otthoniaknak. A leveleket cenzúrázták.

Cinikusan fogalmazva, némi izgalmat és napokig tartó beszédtémát adott, hogy a zászlóalj körletébe látogató hadosztály műszaki főnökét szállító helikopter a fák ágainak ütközve a földbe csapódott. Szerencsére senki sem sértült meg.

Az augusztus 19-én történt jelbeszédből aztán mindenki megérte, mi következik. Az összes járműre függőleges fehér csíkot kellett festeni. Ebből mindenki tudta, mi következik, hogy mennek. De nem hazára.

A jelbeszéd tovább folytatódott. Az augusztus 20-i ünnepi ebédhez mindenki kapott egy-egy üvegsört, csak a gépkocsi- és harcjárművezetők nem. Következett a táborbontás, a visszahagyott anyagok csoporításá és a menetre való felkészülés. Az este beköszöntével a csapatok „fellopakkodtak” a határra. Mint a tolvajok.

Fehér János történetének van egy titkosszolgálati epizódja. Ma már döbbenet és komikum is egyszerre. Akkor azonban nem volt az. A határlépés előtt, a várakozási körletben az elhárító tiszt félrehívta, hogy egy rossz hírt közöljön vele.

Odahaza, Marcaliban a feleségét meglátogatta hárrom nyugatnémet fiatal, amire a felesége nem kért engedélyt. A hír igaz volt, a látogatók a feleség NSZK-ban élő unokatestvérei voltak. Sem előtte, sem utána nem jártak többet Magyarországon.

Az elhárító tiszt közölte, hogy ebből még később lesznek kellemetlenségei. A politikai munkást az utolsó órában „politikailag” felkészítették a megszállásra. Nyilvánvaló, hogy ez az utolsó órára hagyott presszió volt, az esemény nem akkor jutott az elhárítás tudomására.

Az epizód megértéséhez „helyezzük bele magunkat az időbe”!

A 22. tüzérezred elhárító tiszt szolgálati gépkocsija (103)

A katonai elhárítás azokban az években nyilvántartott mindenkit, aki „nyugati kapcsolattal” rendelkezett. Akár rokoni, akár baráti kapcsolattal.

Parancs volt rá, hogy a külföldi állampolgárokkal történő kapcsolattartáshoz, rokonok, látnogatók fogadásához engedélyt kellett kélni – írásban az erre a célra létesített nyomtatványon, ahol fel kellett tüntetni a rokonok adatait. (*Milyen szép jelentést lehetett belőle írni. JP*) Ezt hivatalosan a parancsnokhoz kellett benyújtani, de valójában az elhárító tiszthez került. Az elhárítás védelmi jelleggel eligazította az érintetett és a családját, majd utána beszámoltatta őket a történtekről. Mindez akkor teljesen természetes szabály volt, amit az érintettek elfogadtak. Akik nem, azok előbb-utóbb kikerültek a hadseregből. Na, nem ezzel az indokkal.

Fehér János is nyugati kapcsolatos személy volt. Nyilvántartották. Ő azonban minden szabályt betartott. Jelentési kötelezettségeinek mindenkor eleget tett. Ha tudott. Ebben a helyzetben hogyan is tudhatott volna? Meg hát hogyan is írhatta volna meg a felesége, mi történt, ha nem volt hová? Azt sem tudta, hogy neki engedélyt kellett volna kélni. Nem volt kitől. A megszokott rend felborult, az alakulat elvonult. Az otthon maradtakkal meg nem foglalkozott senki. Azok az „istenverte” rokonok meg váratlansul jöttek! Marcalihoz közel volt a Balaton.

De az elhárítás logikája másként működött. Ez egy kémelhárítási jellegű információ volt. A „rokonok” nem véletlenül jöttek. Hírt szerezni küldték őket. Meg kellett állapítani, kinek a megbízásából. Mert hát, ugye, az nem véletlen, hogy fél Európa háborúra készül, és ez a nyugati hírszerző szolgálatokat nem érdekelte. Csak hát azokat nem érdekelte. Elhitték, hogy a nagyszabású katonai mozgolódás a szovjetek újabb játéka. Még jó ideig nyomoztak, de semmi fontosat nem állapítottak meg. Fehér Jánost meg lekötötték az események.

Nevezetesen a határ átlépése előtt kiosztották az éleslőszert. Betöltötték a pisztolyokat, géppisztolyokat. A honvédelmi miniszter parancsban tiltotta meg, hogy a magyar csapatok elsőként használjanak fegyvert. Így egyszerre áldozatnak jelölték őket. A józan ész azonban felükkerekedett. Svoboda csehszlovák köztársasági elnök és a honvédelmi miniszter megtiltotta a csehszlovák fegyveres erőknek az ellenállást. A háború ezzel befejeződött, még mielőtt elkezdődhetett volna.

A 36. műszaki zászlóalj Parassapusztánál lépte át a határt, menetvonalában a rétsági harckocsiezrednek. Az aranyosmogyoródi elágazásig központi forgalomirányítás volt. De a harckocsik lánctalpainak a nyoma, kidölt villanypóznák, telefonoszlopok és fák is jeleztek, merre vonult a sereg.

A megszállás első napjának reggelén már megmutatkozott a magyarlakta területek lakosságának a véleménye a magyar csapatokkal szemben. Megrázó volt. A tömeg egyre hangsúbb és ellenségesebb volt. Tájékozottak voltak a történtekről. Fenyégetően ordítottak, köpdösterék, rázták az öklüket, szidalmazták a katonákat.

A Léva városán történő áthaladás lelkileg és idegileg is megviselte a katonákat. Borzasztó dolog volt szembenézni „véreinkkel”, és tűni a szidalmazásukat. Feldühödött fiatalok nekimentek a meg-megálló harckocsiknak, teherautóknak, és megpróbálták feldönteni, lökdönsi őket.

A 36. műszaki zászlóalj kijelölt körlete az ARANYOSMARÓT (ZLATÉ MORAVCE) melletti erdőben volt. Aranyosmarót bányaváros, döntően szlovákok lakják. Az a kevés magyar lakos is letagadta, hogy beszél magyarul. Azt a helyiekkel később meg lehetett ér-

tetni, hogy a katonák parancsot teljesítenek, de ettől nem lettek barátságosabbak. A zászlóalj állományát megviselte a bevonulás tortúrája. Igazából azonban a megszállás fogadtatása és az emberek reakciója. Talán így természetes, hiszen a világon sehol sem fogadja a helyi lakosság örömmel a katonai megszállást.

A zászlóalj *parancsnoka* egy különleges ember volt. Nagy tudású, fizikailag és pszichikailag nagy teherbírású, határozott, zömök ember. Indulatos ember volt, erről a szeme árulkodott. A beosztottait sem a szokványos – hivatalos – módon szólította meg. A helyetteseit tegezte, és a keresztnévükön szólította. A tiszteket és a tiszthelyetteseket a vezeténevükön szólította, és magázta őket. A sorállomány és a tisztesek csak katonák voltak. Az „elvtárs” megszólítással és a rendfokozattal soha sem vesződött. Tudott jókedvű és szelíd is lenni, ha dühös volt, paprikavörös lett, és a szeme villámokat sugárzott. (*A „népnyelv” szerint ezzel szemben a törzsfőnök egyik szeméből a gyűlölet, a másikból a megvetés sugárzott. JP*)

Ugyanakkor nagy empatikus képességekkel rendelkezett. Mi sem bizonyította ezt jobban, mint amikor az alakulathoz egy hivatalos katonát vezényeltek tolmácsnak. A tolmács az egész csehszlovák akciót nem tudta elfogadni, magába roskadva ült a sátorban. A parancsnok, elfogadva álláspontját, mentesítette a faladat alól. Más parancsnok valószínű feljelentette volna a hadbírósagon. A tolmácsot még az elhárító tiszt sem vegzálta.

Ez a parancsnok a megszállást követő első napon sajátos módon „rakta össze” a zászlóalj katonáit. A bevonulás és a fogadtatás sajátos módja idegileg megviselte a katonákat. Sókan „bepánikoltak”. A kialakult helyzetet jól kezelte a vezetés. A katonák számára felejthetetlen élmény maradt a körletben megtartott első állománygyűlés. Már a szervezeti formája is rendhagyó volt. A parancsnok oktatási négyzögbe sorakoztatta az egységet. Majd leültette őket. Ő maga padig állva maradt.

Megköszönte az állománynak a fegyelmezett magatartást, a sikeres menetet. Egyetlen jármű sem robbant le, mindenki tartani tudta a menet ütemét. Ezután sajátos stílusban lelkileg is felrázta a katonákat. Néhány mondata felejthetetlen maradt a sorkatonáknak: „mit vannak úgy beszarva? Nálunk van a fegyver. Ha úgy adódna, kihajtjuk őket az erdőbe, mi pedig befekszünk a szállodába.” Hasonló hangvételű beszédei után a katonák bátorak és erősnek érezték magukat. Bizonyosságot nyert, hogy a parancsnok határozottsága, lelkesítő beszéde, kellő humor mekkora erőt ad a katonáknak.

Az első éjszaka a gyakorlaton minden rendkívüli. Hát még a majdnem háborúban! A katona sötéten fél. Van, aki tagadja. A fizikailag és lelkileg is megerőltető bevonulás után felépült a tábor. Kialakítják a táborrendet, megszervezik az örséget. Alig csitul el a tábori zaj, rátelepszik a katonára az erdei sötétség a maga neszteleségével. Idegen országban, idegen erdőben. Ezt a remegő csendet egyszer csak egy kiáltás: „állj, vagy lövök!” töri meg, majd eldördül a lövés. Azonnal elhangzik a riadó, az ügyeletes alegység akcióba lép. Átfésülök az erdőt, de nem találnak semmit. Talán csak egy madár vagy vad, aminek a nevéhez a katoná nincsen hozzászokva.

Másnap reggel az erdő alján lévő Moravce faluból küldöttség kereste fel a tábot. Tilakoztak az éjszakai lövöldözés miatt, majd egy lövedéket mutattak, amit az ajtófelfából szedtek ki. A parancsnok elnézést kért, és egyben a maga módján kérte őket, hogy vegyék tudomásul az ittlétünket, és ne provokáljanak bennünket.

Az első napok aktív és demonstratív járőrzése nem tetszett a lakosságnak. Tiltakozásukat sértő jelszavakkal és transzparensekkel fejezték ki. A járőrök ez ellen felléptek, és elkergették a tiltakozókat. Csupán egyszer állítottak elő két helyi fiatalt, akik megszéppenve körtyolgatták a reggeli teát a sátorban. Közben a városi rendőrkapitányság tisztje a táborba érkezett a fiukat keresve. A parancsnok átadta őket a rendőrnök. Udvariasságból megkérdezte, van-e valami kérésünk. A parancsnok közölte, hogy nincs, csak a kávé van fogytán. Másnap, mindenki legnagyobb meglepetésére, megjelent a rendőrtiszt egy csomag kávéval. A tolmács kérdésére, hogy mivel tartozunk, csak annyit válaszolt, hogy *barátsággal*.

Nem volt azonban mindenki ilyen barátságos. Amikor elfogyott az ivóvíz, a katonák elmentek Moravcere, a szomszédos állami gazdaságból vízért. A helyiek nem adtak vizet. Közölték, ha megpróbálnak vizet vételezni, megmérgezik a kutat. A parancsnok a sajátos stílusában utasította helyettesét: „Sanyi, a Fehérrel menjek ki, és rendezzétek le az ügyet. A szabályoknak megfelelően felfegyverezve, páncélos járművel kimentek a község nemzeti tanácsának elnökéhez. Közölték, miért jöttek. Az elnök vette a lapot, és egy kupica pálinkával kívánta oldani a helyzetet. Közben telefonált, és lett víz. Megbeszélték az egymás mellett élés szabályait. A katonák nem járőrznek a faluban, ők pedig nem provokálják a katonákat. Így is lett. Béke lett.

Az aranyosmaróti emberek hatásosan tiltakoztak a sűrű járőrzés ellen. Ha a páncélosok beértek a városba, megszólaltak a szirénák, és az emberek eltűntek az utcáról. Mintha egy halott város lenne.

Másnap a parancsnok, a politikai helyettese, az elhárító tiszt és Fehér János mint tolmács felkereste a tanácselnököt. A fogadatás rideg volt. Szíréna, üres utcák.

A tárgyalást érzékeltesse néhány mondat:

- A parancsnok közölte, hogy mától ő ennek a városnak a parancsnoka. Az történetet, amit ő engedélyez. (A helyiek ezt nem fogadták el.)
- Azonnal szedjék le az áruház ablakaiban lévő transzparenseket. (Ezt nagy vita után megígértek.)
- A város központjában lévő pavilonokról távolítsák el a falfirkákat. (Gyorsan jött a válasz: nem lehet, mert magán tulajdon.) Akkor majd én megoldom, közölte a parancsnok. A szlovákok kajánul vigyorogtak. Kérdeztek: hogyan? Katonás választ kaptak. Bulldózerrel széttörjék.

Ez a kemény, barátságtalan viszony továbbra is megmaradt. Az állomány örömmel vette, hogy másik tábor jelöltek ki a számukra.

Az örömbé azonban üröm vegyült. A zászlóalj 1968. augusztus 25-én éjszaka áttelepült Szeredre. A zászlóalj vette át a helyőrséget, megerősítve egy gépkocsizó lövész zászlóaljjal. A városban egy csehszlovák műszaki ezred és egy építő zászlóalj állomásosztott. Egy kemping és a katonai telephely mellett, a Vág partján volt a katonai tábor. Megérkezéskor a döbbenet fogadta a magyar katonákat. A zalaegerszegi lövész zászlóalj táborára, mint a harci tábor. A bejáratnál három gépuskás raj beásva tüzelőállásba. A lövészek szerint kemény a helyzet. Megerősítésül kaptak 2 fő elhárító tisztet és egy pártmunkás propagandistát. A napok nem teltek eseménytelenül. A katonák tisztálkodásra használták a Vág folyót. Egy nap a döbbenet lett úrrá rajtuk. A folyón egy koporsó úszott közéjük. Gyorsan kikapták és eltüntették. Az, hogy ez vicc volt, vagy üzenet, sohasem derült ki.

A helyőrség vezetőivel, katonáival jó kapcsolat alakult ki. Segítette ezt a hasonló szervezet, a közös múlt. Az alakulat fegyverei zárt helyen voltak, azt közösen őrizték. Később a bizalmatlanság is oldódott. Ebben szerepe lehetett annak is, hogy a csehszlovák parancsnok és a katonatolmács régről ismerték egymást. Szerinte a parancsnok rendes, magyarbarát ember.

A város vezetőivel is jól alakultak a kapcsolatok. Beszélt magyarul, és ezt a kezdetektől fölvállalta.

A helyzet és a kapcsolatok normalizálódása után némi unalom kezdett úrrá enni az állományon. Kezdték kérdezgetni, minek vagyunk itt, mikor megyünk haza. Ennek semlegesítésére kiváló technikai megoldások voltak kidolgozva néphadseregi szinten. Párt- és KISZ-szervezetek kezdeményezésére körletversenyet rendeztek „legszébb körlet” néven.

A sors humorá, hogy a megszállt országban élgették a csehszlovák-magyar barátságot. A körletverseny egy hónap után kifulladt. Utána következett a jól bevált elfoglaltság: a lengőtőke és a kártya. A csehszlovák sorkatonák is „átjártak” a magyarokhoz barátkozni. Az egyhangúságot néha a Török Sanyi egyhűros hegedűjének szomorú dallama törte meg. „A piros rózsák beszélgetnek” című dalról mindenki tudta, hogy most a gondolatai otthon járnak.

Amikor engedélyezték, hogy az állomány egy része hazamehessen, a kedélyek vélegleg megnyugodtak. Idilli állapot vette kezdetét a minden napos rutinokkal, mintha nem is idegen országban lettek volna, és nem háborúnak indul volna ez a nagy kaland.

Ennek fényében már akkor is, de utólag mindenki, nevetséges volt a „ki kit győz meg” kérdés. Egy odavezényelt pártmunkás feltétlenül meg akarta győzni a helyieket, hogy megértsék: mi az ellenforradalmi erők megfékezésére kötöttük. A baj csak az volt, hogy sehol sem találták az ellenforradalmi erőket. Nagyon feszült légiörben zajlottak azok a beszélgetések, ahol a „ki hívott bennünket” kérdésetek boncolták. Majd egy idő után meguntak, és abba hagyták. Végül elfogadták, hogy „katonák vagyunk, parancsot teljesítünk”. A pártmunkások igen hamar felismerték, hogy értelmetlen dolog az eredeti kérdésekéről beszélgetést kezdeményezni. Szeptember közepén a munkájukat be is fejezték, és hazamentek.

Mire eljött szeptember 29-e, a fegyveres erők napja, már normalizálódott a helyzet. Ennek kapcsán ünnepséget kellett szervezni. Amikor a megszállást terveztek, senki nem gondolt arra, hogy itt valaha is ünnepség lesz. Ezért ennek kellékeit, például a himnuszokat, senki nem vitte magával. Enélkül azonban nincs ünnepség. A parancsnok ezen nem töprengett: „Fehér, oldja meg!” A csehszlovák ezred politikai helyettese mentette meg a

BTM 3 árokásó gép (104)

helyzetet. Magnetofonon kölcsönadta a csehszlovák, a magyar és a szovjet himnuszt és az Internacionálét. A katonai protokoll egymást közt nagyon egyszerű. Itt most mégis bonyolult volt. Hivatalosan mégis csak megszállás volt. A megszálltakat pedig nem hívják ünnepségre. De a katonák ezen már nem polemizáltak. Túlléptek rajta. A szovjet elvtársak az elhárító tiszt sátrában várakoztak. A csehszlovákokat a parancsnoki sátorban fogadták. Majd egybeeresztétték őket. A pillanat leírhatatlan volt. A néma csend a parancsnok kezére játszott: „No, elvtársak! Ha már ilyen szépen egybejöttünk, igyunk egy kupicával! És indulunk az ünnepségre!” Megrendezni sem lehetett volna jobban.

A zászlóalj a focipályán sorakozott fel. A tribün egy platós gépkocsi volt, széles lépcsővel. A felsorakozott katonák azon kuncogtak, hogy a csehszlovákok sehogy sem akartak a szovjetek mellé kerülni. A tülekedés komikus volt, de senki nem mert nevetni. Bizonyára sosem volt ilyen „vicces” ünnepség a Varsói Szerződésben.

Tribün a szeptember 29-i ünnepségen (105)

Hogy a megszálló csapatok identitásavarban szenvedtek, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy időnként kiestek a „megszállók” szerepéből. Háborús körülmények között fontos a politikai munka. Az állomány ideológiai töltetének szinten tartása elsődleges a fegyveres harc eredményes megvívásához. Annak célirányosnak kell lenni. Na de a versenymozgalom? Azt úgy hívták, hogy: *KISZ KB Vörös Vándorzsázló versenymozgalom (Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága Vörös Vándorzsázló versenymozgalom.)*

KISZ KB vándorzsázló (106)

felkeresni, amelyek viszonylag nagy távolságra voltak egymástól. A felmérés a bizottság szerint is formális volt. A harci feladat miatt látványos KISZ-munkára nem is volt lehetőség. A versenyt a zalaegerszegi lövészszék nyerte. A vándorzsázlót hazai földön, október 23-án, a zalaegerszegi főtéren megtartott ünnepségen kapták meg. Az otthon maradt – a megszállásban részt nem vevő – csapatok „labdába” sem rúghattak.

Furcsa egy megszállás volt ez. A katonák akkor sem, és azóta sem értik, hogy sem a szovjet, sem a magyar szomszéd alakulatokkal nem volt kapcsolat, összeköttetés. Mindenki a hadosztályparancsnok parancsa szerint, de önállóan dolgozott. A szovjetek jelenlétéről úgy szereztek tudomást, hogy egy sebesült szovjet katonát hoztak elégé szokatlan módon a táborba. Ekkor derült ki, hogy a magyar tábor mellett egy szovjet lokátor állomás működött. A sebesült katonát a tábor hátsó részén hozták be parancsnoki kocsival, orvosért kiabálva. A zászlóalj orvosa ellátta az oldalán lött sérülést, és azonnal a hadosztály tábori kórházába szállították, onnan pedig a budapesti Honvédkórházba. Természetes emberi tulajdonság, hogy idővel érdeklődtek az állapota felől. Parancs jött. Az egészet elfelejteni! A szovjet katona öncsonkitást végzett, ezért hadbíróság elé kerül. A többit elköpzeltük.

Fehér János megrendülten írt arról, hogy a sors kegyetlensége folytán a nagyobb csapást az otthon maradt hozzá tartozók kapták. Akik erre a legkevésbé szolgáltak rá. A katonafeleségek, a gyerekek, a csonka család. Az ő számukra nem volt ismeretlen és idegen a riadó, a gyakorlat, a tartós távollét. Eddig mindig tudták, hogy hol a férjük, és meddig lesz távol. De ez a helyzet más volt. Az elején azt hitték, hogy ez is olyan, mint a többi. Aztán lassan rájöttek, hogy „ez nem gyakorlat”. Az első hónap semmitmondó levelezőlapjai (ami egyébként máskor nem volt szokás) és később a rádió híradása a határátlépésről:

A helyőrségen tartottak számukra tájékoztatókat, hogy mindenki jól van. Amikor eljött az ideje, kifizették számukra a járandóságukat. Amúgy a nyakukba szakadt minden. Az iskolakezdés, az őszi betakarítás, a téli tüzelő beszerzése meg a gyereknevelés. A városlakók sem viszonyultak egyformán az otthon maradtakhoz. Voltak segítő kezek, de sértő megjegyzések, és rosszindulatú híresztelések is. (A kutatásaim során találkoztam olyan el-

hárítói jelentésekkel, amelyek a lakótelepi hangulatról, rémhírterjesztsésről és erkölcselen kapcsolatokról szóltak. Ezeket azonban még vázlatosan sem tartom méltónak megemlíteni. Kiemelném azonban a megkéssett miniszteri intézkedéseket, amelyek az OTP-kölcsönök törlesztésének a felfüggesztéséről, segélyek és elmaradt fizetések folyósításáról, emelt összszegű segélyek kifizetéséről tanúskodnak. Mind a hivatásos, mind a tartalékos és sorálomány esetében.

A hazatérés is olyan gyors volt, mint az elmenetel. 1968. október 21-én a zászlóalj – technikai összetétele miatt – vasúton került hazaszállításra. A szerelvénny október 23-án érkezett Balatonszentgyörgy állomásra. Az utolsó méterek a legnehezebbek. Kéthely községnél be kellett várnia a „lábon” érkező páncéltörő tüzérosztályt. Azon már meg sem lepődött senki, hogy a parancsnok a várakozás közben elrendelte a borotválkozást. A kialvatlan, mosdatlan had, motorháztetőkön, földön, csajkafedőből borotválkozott, pár kilométerre az otthontól.

Igy, frissen borotválva vonultak be Marcali központjába, ahol a sebtében épített tribünön a városi párt- és állami vezetők, valamint Kárpáti Ferenc vezérőrnagy, az MSZMP Néphadsegi Pártbizottságának első titkára köszöntötte e furcsa hadjáratból hazatérő katonákat.

A fentiekben bemutatott történetek is jól érzékelhetik azt a fajta hangulatot, amely a csalódottság és a kudarc keveréke. Egy jól képzett katona minden vágyik arra, hogy ne csak gyakorlatokon bizonyítsa alkalmasságát, tudását, hanem rendkívüli körülmények között is. Kiválképpen akkor, amikor katonai eszküjükhoz híven kell teljesíteni „internacionalista” kötelezettségeiket. Nem ők tehettek arról, hogy becsapták őket.

Ügyeljünk a tisztaságra! (MNN-IIIF-BR(1969)106-7)

Tanulmány arról, hogy a NATO milyen álláspontra helyezkedett

Felderítő jelentések keringtek arról, hogy a NATO csapatok felsorakoztak a csehszlovák–nyugatnémet határon, azzal a szándékkal, hogy beavatkozzanak a demokrácia megmentése érdekében. Ezzel szemben az alábbi dokumentum azt érzékeltei, hogy nem igazán volt pontos képük a Csehszlovákiában történtekről.

Csehszlovákia 1968–1969 A válság nemzetközi kontextusa¹⁹²

Negyven évvel ezelőtt a világ szeme Csehszlovákiára szegeződött. A Prágai Tavasz a hidegháború történelmi pillanatokkal teleült, meghatározó eseménye volt.

Az évforduló alkalmából érdemes visszanézni a Prágai Tavasz történéseire. A hidegháború vége óta számos levéltár teszi nyilvánossá és elérhetővé a korábban titkosított dokumentumokat. Ez tette lehetővé egy tárlat összeállítását a Cseh Központi Katonai Levéltárnak – a NATO levéltárral együttműködésben –, amely számos forrásból származó hivatalos levéltári dokumentumok, újságok, képek segítségével bemutatja a Prágai Tavasz történelmi eseményeit, ezúttal azt nemzetközi kontextusba helyezve.

A dátumot figyelembe véve megállapítható, hogy a jelentés a bevonulás után hét napal készült. Lehet önjelölő szándék is, tekintettel arra, hogy a felderítési adataik nem egészen egyeznek a megszállásra hozott katonai döntésekkel. Ezt a következetést abból a tényből vonom le, hogy semmilyen dokumentumban nem említi a magyar 8. gk. lövészhadosztály mozgósítását, előrevonását és a csehszlovák határon történő felsorakoztatását. A NATO-nak az okozott meglepetést, hogy fel sem tételezték, hogy a csapatösszevonások egy szövetséges állam ellen irányulnak. (JP)

192 A tanulmány angol fénymásolata 2009-ben került a Hadtörténelmi Levéltárba. Jelzete: MN Kgy. A. VIII/e-5 számon. A kiemelt rész a 7-10. oldal fordításából készült. Az információk nem tesznek különbséget a SUMAVA gyakorlat csapatmozgásai és a bevonulásra történő mozgósítás között. Nem tesz említést a magyar részvételről sem. Befejezésük közölik az összefoglaló részeket, melyekből megismerhetjük a másik fél véleményét is. JP

A NATO vezetése (107)

Az elemzés fordítása:

0110. 5/17-1

1968. augusztus 27.

**Elemzés a jelenleg zajló szovjet beavatkozásról Csehszlovákiában
katonai szemszögből**

Bevezetés

Ez az elemzés a Katonai Tanács kérésének megfelelően készült. A felkérést a 1968. augusztus 23-ai MILCOM 93 feljegyzése tartalmazza. Egyfajta előzetes elemzés, amely a lehető legtöbb szempont figyelembevételével készül a jelentős időintervallum vonatkozásában.

Az elemzés célja: Egy széleskörű katonai értékelés elkészítése a szovjet tevékenységet illetően Csehszlovákia vonatkozásában. A NATO Tanácsa által meghatározott vizsgálati aspektusok kifejtése.

A jelentés tartalma: Az események összegző felsorolása a Varsói Szerződés országainak beavatkozását megelőzően, és azt követően Csehszlovákiában.

Események összegző felsorolása: Csehszlovákia és a Varsói Szerződésbe tömörült szomszédai között a feszültség egyértelműen érezhető 1968. május 9-e óta, amikor is a Varsói Szerződés hadereje felsorakozott a csehszlovák határon.

Főbb események:

Május-augusztus: Összesen 24 hadosztály sorakozott fel Csehszlovákia határai mentén az alábbi megoszlásban:

- Németország szovjet megszállási övezetének határán: 9 szovjet hadosztály, 2 keletnémet hadosztály
- A lengyel határ mentén: 4 szovjet hadosztály, 3 lengyel hadosztály
- A szovjet határ mentén: 2 szovjet hadosztály
- A magyar határ mentén: 4 szovjet hadosztály

A 19 szovjet, 2 keletnémet és 3 lengyel hadosztály átcsoportosítása május elején kezdődött meg, és azt gondoljuk, hogy a teljes feltöltöttséget augusztus elejére érték el. Németország szovjet megszállási övezetének délkeleti részén a csapatmozgások befejezését nyugati megfigyelők is jelentették.

Június 20–30.: a Varsói Szerződés országai törzsvezetési gyakorlatot hajtottak végre 1968. június 20-a és 30-a között, melynek során közel 30000 fős szovjet csapat vonult be Csehszlovákia területére. Ezek a csapatok a gyakorlatot követően több héten át Csehszlovákiában maradtak, és az utolsó csapatok is csak a július 29-e és augusztus 1-je közötti időszakban távoztak. Ezzel megteremtve a lehetőséget annak, hogy a felvonulási útvonalakat feltérképezzék, azokat bejárják.

Július 17. A Varsói Szerződés országainak csúcstalálkozóján készült nyilatkozatból (1968. július 17.) egyértelműen kiderül, hogy a Szovjetunió, Kelet-Németország, Lengyelország és Bulgária célja a szabadelvű törekvések megállítása Csehszlovákiában. Ez a nyilatkozat elutasításra került a Csehszlovák Kommunista Párt által július 18-án.

Július 23. – augusztus 10. Nagyszabású logisztikai és ellátó gyakorlat került végrehajtásra Nyugat-Szovjetunióban, Lengyelországban és Kelet-Németországban. A gyakorlat ideje alatt tartalékosok behívására, civil gépjárművek kisajtítására került sor, és ellátó pontok fejlesztése zajlott (részleges mozgósítás).

Július 29. – Augusztus 3. Csehszlovákia pártvezetése és kormánya és a Varsói Szerződés többi tagállamának részvételével (kivéve Románia) tárgyalások zajlottak július 29. és augusztus 01. között Ciernában, Ágcsernyön, majd Bratislavában augusztus 3-án. Későbbiek folyamán Csehszlovákiába látogat Tito (augusztus 9.), Ulbricht (augusztus 12.) és Ceausescu (augusztus 15.).

Augusztus 11–20. Híradó szakharcászati gyakorlat kezdődik augusztus 11-én, közvetlenül a logisztikai gyakorlatot követően. A gyakorlatban részt vesznek a szovjet, lengyel és keletnémet hadseregek. A gyakorlat augusztus 20-án is tart.

Augusztus 20–21. A beavatkozás augusztus 20-21-re virradó éjszaka, éjfél és hajnali 03.00 között veszi kezdetét a szárazföldi csapatok határátlépésével és a csapatok Prágába történő légi szállításával, döntő többségében a cseh határ közelében állomásozó csapatok bevonásával. A szovjetek ellenőrzésük alá vonták az összes nagyobb várost és Csehszlovákia összes kulcsfontosságú területét 24 órán belül. A főbb műveleti tengelyek az alábbiak: Karl Marxstadt város – Prága, Neustadt–Brno, Uzghorod–Brno, Győr–Trnva. Összességében mintegy 22 hadosztályt mozgósítottak, amelyből 16 ténylegesen be is hatolt Csehszlovákia területére az első három napban. Légi szállítású egységek szintén bevetése kerültek, és elfoglalták Prága közelében a jelentősebb területeken található reptereket. Augusztus 21-én a korai órákban közel 100 vadászrepülő került átcsoportosításra 9 cseh reptérre, feltehetően azért, hogy a Varsói Szerződés területén a légvédelemben keletkezett ürt betöltse. Ez a szám azóta 200–300-ra növekedett.

Következtetések:

Politikai előjelek: Kimutatható feszültség volt Csehszlovákia és a Varsói Szerződés-beli testvérországok között május elejétől kezdve, amikor a szovjet csapatok felvonultak a határ menti területeken. A csapatmozgások vizsgálata során megállapítható volt, hogy ez nem jelentett növekvő fenyegést a NATO-ra nézve. Ez a megállapítás a politikai tanácsadó testület által került kialakításra, és nem került megváltoztatásra a beavatkozás teljes időtartama alatt. Az állásfoglalás az európai erők legfelsőbb parancsnokának (SACEUR) kérésére született augusztus 2-án. A kialakult helyzetben egyértelmű volt, hogy a figyelmeztetések és politikai lépések Csehszlovákia ellen irányulnak. A NATO vonatkozásában semmilyen fenyegésnek vagy ellenséges politikai szándéknak nem mutatkozott jele. Feltételezhető azonban, ha bárminemű feszültség lett volna a NATO és a Varsói Szerződés országai között, akkor nagy valószínűséggel annak politikai vonatkozásban lettek volna figyelmeztető jelei. Ebben az esetben a hírszerzési elemzések kiértékelése más színezetet kapott volna, és a csapatmozgások úgy is értelmezhetőek lettek volna, hogy egy esetleges NATO elleni támadásról van szó.

Katonai előjelek – stratégiai színen: Május-tól kezdődően közvetlenül a csehszlovák határvalon mentén jelentős mérvű katonai erő került felsorakoztatásra. A katonai jelenlét célja az volt, hogy nyomást gyakoroljon Csehszlovákiára, és egyértelműen jelezte egy esetleges katonai beavatkozás lehetőségét. Korábban májusban az Európai Erők Főparancsnoksága (SHAPE) egy jelentésében összszekapcsolta a csapatmozgásokat a csehszlovák belpolitikai eseményekkel. Július 24-én egy jelentés megfogalmazta, hogy az alakulatok (8. szovjet páncélos hadsereg) készültségi szintje olyan mértékű, ami alapján megállapítható, hogy egy esetleges NATO elleni támadás valószínűsége elenyésző. A megszállás éjszakáján az Európai Erők Főparancsnoksága által kiadott elemző jelentésből az alábbi idéznénk: „A katonai és más jellegű nyomás folyamatos. A szovjet csapatok állomáshelyei változatlanok, gyors bevonulást tesznek lehetővé Csehszlovákia területére”. A fenti helyzetet elemzve, összességeben elegendő figyelemfelkeltő jelzés adódott volna. Ha a fent említett szituáció a Varsói Szerződés és a NATO vonatkozásában alakul ki, a NATO -határok mentén ekkora mértékű csapatmozgás történik, akkor az ezekkel járó figyelemfelkeltő események egyértelműen azt a következtetést engedték volna levonni, hogy az Európai Szövetséges Erők készenléti szintjének megemelésére és esetlegesen alakulatok áthelyezésére lett volna szükség. Csehszlovákia nem foganatosított semmilyen ellenállásnak, feltételezhetően azért, hogy elkerülje a szomszédjainak provokálását, és megelőzze azt, hogy a Szovjetunió esetlegesen túl messzire menjen.

A NATO időrendi táblázata a csehszlovákiai eseményekről. A kronológia nem tartotta fontosnak, hogy az ötök megszállásban részt vevő csapatai 1968. október 25-én kivonultak az ország területéről. Maradnak ideiglenesen szovjet csapatok, de ez csak a fele a megszállásban részt vevő szovjet erőknek. (A szerző kiemelése.)

NATO embléma (108)

Kronológia¹⁹³

1968. január 5.	Alexander Dubcek váltja Antonin Novotnyt a Csehszlovák Kommunista Párt (KSC) első titkári pozíójában
1968. március 22.	Antonin Novotny lemond a köztársasági elnöki címről
1968. március 23.	A drezdai csúcstalálkozón a Varsói Szerződés országai (Románia kivételével) megvitatják a csehszlovák eseményeket. A szerződés országainak vezetői (Szovjetunió, Lengyelország, Magyarország, Bulgária és a Német Demokratikus Köztársaság, GDR) hangot adnak aggodalmuknak.
1968. március 30.	Ludovik Svoboda tábornokot megválasztják a köztársaság elnökének
1968. április 05.	A Csehszlovák Kommunista Párt KB elnöksége előtt Alexander Dubcek bejelenti szándékát „az ember arcú szocializmus” program beindítására, és bemutatja a végrehajtási tervét, amelyben a kommunizmus megreformálását vetíti előre.
1968. május 8.	A Varsói Szerződés országainak vezetői Moszkvában találkoznak.
1968. május 9.	A Varsói Szerződés országainak hadseregei felsorakoznak a csehszlovák határon. (A magyarok nem sorakoztak fel)
1968. június 20–30.	Nagy volumenű törzsvezetési gyakorlat zajlik csehszlovák és lengyel területen Jakobuvsky marsall vezetésével. A gyakorlaton részt vevő alakulatok kivonása nagyon lassúnak tűnik.
1968. június 26.	A cenzúra eltörlésre kerül.
1968. június 27.	„A Kétezer Szó” címmel erős hangvételű kiáltványt ad ki egy hetven írót, értelmezít és más meghatározó személyeket tömörítő csoport, buzdítva a többi állampolgárt is a több szabadság kikényszerítésére.
1968. július 3-9.	Csehszlovákia kéri a Varsói Szerződés törzsvezetési gyakorlaton részt vevő országait az alakulataik kivonására az országból. A kivonás lassan megkezdődik.
1968. július 14-17.	A varsói ötök csúcstalálkozóján (Varsóban) egy levél kerül összeállításra és továbbításra a Csehszlovák Kommunista Párt részére. Az aláírók mélyéges sajnálatukat fejezik ki a Csehszlovákiában zajló események kapcsán, és elfogadhatatlannak tartják a történteket, közös fellépést helyezve kilátásba a jobboldali és szocializmusellenes tábor vonatkozásában.
1968. július 18.	A Csehszlovák Kommunista Párt központi bizottsága elutasítja a varsói levél kéréseit.

¹⁹³ A kronológia fordítása nem minden esetben felel meg a magyar helyesírási szabályoknak. Az követi a szerzők szóhasználatát.

1968. július 29. – augusztus 1.	Szovjet-csehszlovák találkozó kerül megrendezésre Tiszacsernyön (Cierna nad Tisou). Brezsnyev utoljára fejt ki nemetszsét a csehszlovák vezetés irányába, és nyomatékosan emlékezeti őket a szocialista értékek védelmére, felhíva a figyelmet arra, hogy az ellenforradalmárokkal szemben kötelességük fellépi.
1968. július 29. – augusztus 10.	A Varsói Szerződés országai katonai gyakorlatot hajtanak végre a Szovjetunió nyugati határánál.
1968. augusztus 3.	A varsói ötök és Csehszlovákia részvételével konferenciát rendeznek Pozsonyban.
1968. augusztus 11–20.	A varsói szerződés országai híradó gyakorlatot tartanak.
1968. augusztus 18.	A varsói ötök Moszkvában találkoznak, ahol megszületik a politikai döntés Csehszlovákia megszállásáról. Brezsnyev megmutatja a főtitkároknak a Csehszlovák Kommunista Párt konzervatívjai által aláírt (Bilák, Indra, Kapek, Kolder és Svestka) kérést, amelyben baráti segítségyújtást sürgetnek.
1968. augusztus 20–21.	A varsói ötök fegyveres erői megszállják Csehszlovákiát az éj leple alatt. A reformista vezetőket, köztük Dubceket is, később Moszkvába szállítják.
1968. augusztus 22.	A Csehszlovák Kommunista Párt 1968. szeptember 9-re titokban összehívja XIV. soron kívüli kongresszusát, ahol Dubceket mint első titkárt igyekeznek megerősíteni pozíciójában, és elkötelezettségüket fejezik ki a reformok további végrehajtásában. Közel 1100 küldött lép fel a megszálló erők ellen. (A kongresszust előrehozták, Prága külvárosában tartották, nem minden küldött tudott rajta részt venni, ezért később érvénytelennek nyilvánították.)
1968. augusztus 23–26.	Ludvík Svoboda elnök kérésére Moszkvában egyeztető tárgyalásokat folytatnak a bebörtönözött csehszlovák vezetőkkel. Az Alexander Dubcek, Oldrich Černík, Josef Smrkovsky, František Kriegel (Nemzeti Front) részvételével folytatott egyeztetésen pszichológiai nyomás hatására kikényszerítik egy nyilatkozat aláírását, amelyben a XIV. kongresszus kimenetelét eredménytelennek nyilvánítják. Egyedül František Kriegel nem írja alá.
1968. augusztus 24.	Jiří Hájek külügyminiszter az ENSZ biztonsági tanácsában hivatalosan is felszólal a megszállás ellen.
1968. augusztus 28.	A csehszlovák vezetők visszatérnek Prágába. Az ENSZ szervezetében a csehszlovák küldöttek kérvényezik a tárgyalások megszakítását a megszállás vonatkozásában.
1968. augusztus 31.	A „moszkvai protokoll” megállapításait a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága érvényesít.

1968. október 16.	Szovjet-csehszlovák egyezmény, amelyben a szovjet csapatok csehszlovák területen történő ideiglenes állomásoztatását deklarálják, aláírásra kerül Prágában.
1968. október 28.	A Csehszlovák Köztársaság fennállásának 50. évfordulója kiváló alkalmat jelent a cseh lakosság számára, hogy kifejezze ellenállását és nemetszsét a Szovjetunió ellen. Zászlóégetések történnek, szovjet tisztek és csehszlovák kollaboránsokat inzultálnak.
1968. november 6–7.	Megtörténnék az első letartóztatások, amelyek során a megszállás ellen tüntetőket vesznek őrizetbe.
1969. január 16.	Egy diákok, Jan Palach felgyűjtje magát a prágai Vencel téren, tiltakozásul a megszállás ellen.
1969. március 28–29.	Az éjszaka több mint 500 000 ember vonul az utcákra, tiltakozásul a megszállás ellen. A meghozzájárulás a Csehszlovákia–Szovjetunió hőmérkőzésen aratott csehszlovák győzelem fűtötté.
1969. április 17.	Alexander Dubceket leváltották a pozíciójáról, akit Gustav Husák vált, megkezdi a „normalizációt.”
1990. február – 1991. június	A szovjet csapatok kivonulása Csehszlovákiából

Külügyminiszteri szintű NATO ülés, 1968. június 24., Reykjavik, Izland

Miről írnak az újságok nyugaton? Mire kíváncsi az állambiztonság vezetője?

Az alábbi információk titkosszolgálati nyelven fogalmazva: nem ellenőrzött és nem megbizható forrásból származnak. Csupán újsághirek. Tartalmuk érdekes. Meg az is, hogy kinek készültek. Talán egyetlen kutató sem merné ellenőrzöttsgég hiányában idézni. Ha a Belügyminisztérium felsővezetésének fontos volt, úgy nekünk, egyszerű olvasóknak is érdekes lehet.

A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökének 1968. augusztus 20-tól minden nap készítettek egy részletes kivonatot a nyugati hírügynökségek Csehszlovákiával¹⁹⁴ kapcsolatos nyilvános tudósításairól. A készített anyag szigorúan titkos volt. Erre mondják, hogy az információ hatalom.

Elsőként a pozsonyi rádió 1968. 08. 21-én 02.30 perckor sugárzott adásában tájékoztatta az állampolgárokat, hogy augusztus 20-án 23 órakor a Szovjetunió és a csatlós országok csapatai megszállták az országot. Közlik, hogy az államhatárok védelme lehetetlen. A fegyveres erők az ellenállásra nem kaptak parancsot. Kérík az állampolgárokat, hogy őrizzék meg nyugalmukat.

Az AFP (Agence France-Presse Párizs) francia hírügynökség 03.20-kor arról számol be, hogy az USA a NATO riasztórendszerén keresztül értesít a szövetség legfelsőbb parancsnokságát. Az angol miniszterelnök szabadságról tér vissza.

Az USA elnöke 04.23-kor összehívja a Nemzetbiztonsági Tanácsot. Az amerikai elnök – L. B. Johnson – forródrón keresztül közvetlen kapcsolatot tart Koszigin szovjet miniszterelnökkel.

A szövetséges hatalmak európai legfelsőbb parancsnokai jelenleg Görögország felett egy repülőgépen tartózkodnak.

Az osztrák honvédelmi minisztérium magas rangú vezetői érkezletet tartanak. Riadókészültséget rendelnek el, és 04.28-kor lezárják az osztrák-magyar határt. A forgalom leáll. A csehszlovák-osztrák határ mellett sátoráborokat állítanak fel. Figyelemreméltó azonban, hogy 1968. 08. 27-ig csak 210 csehszlovák állampolgár kért menedéket Ausztriában.

Forrás nélkül megjelölik, hogy minden fontosabb nyugati vezető szabadságon volt, és a bevonulás hírére megszakították szabadságukat.

A UPI hírügynökség (United Press International nemzetközi hírügynökség) 08. 21-én 23.35-kor Brüsszelből jelenti: Monlio Glussio NATO főtitkár szabadságát megszakítva visszatér Brüsszelre. Nyilatkozata szerint a csehszlovákiai események nem fenyegetik a NATO-tagállamokat.

(Ezzel megadta a kegyelemdöfést azoknak, akik abban reménykedtek, hogy a NATO beavatkozik az eseményekbe. Minderről szegény csehek és szlovákok semmit sem tudtak. Reménytelenül terjesztették „egymás közt”, hogy a nyugatnémetek beavatkoznak. JP)

Ugyanakkor a híradásban közlik, hogy az USA elnöke nem tartja fontosnak a NATO csúcs összehívását.

A valóságtartalmát ellenőrizni csak a jegyzőkönyvekből lehetne annak az 08. 22. 01.47 perckor Moszkvából keltezett AFP-jelentésének, hogy: diplomáciai körök úgy tudják, hogy az SZKP KB Politikai Bizottságának ülésén Koszigin, Szuszlov és Seljepin nem értett egyet Csehszlovákia megszállásával. Erre még nem volt példa, hogy a KB elnöksége nem egyhangú döntést hozott volna. Kosziginék véleménye szerint a beavatkozás veszélyezteti a novemberre tervezett szovjet-amerikai csúcstalálkozót. (Talán ez volt az egyik fő mozgatórugója, hogy októberben a felére csökkentették a megszállásban részt vevő erőket, így a magyarok is hazajöhettek. JP)

A kommentárból kitűnik, hogy az oroszok csak „muszájból mentek be”. Ez a régi gondolkodás és a realista gondolkodás erőpróbája volt, de rájöttek, hogy a régi rend már nem működik tovább. (Ha lett volna összeurópai egyezmény, a prágai eseményekre és a csehszlovák beavatkozásra nem került volna sor. Talán egyszer majd megköszönik a bátor csehszlovákoknak, hogy akkor még mit sem sejtve elindították az 1975-ben kiteljesedett helsinki folyamatot. JP)

Vajon miért volt ez a nagy politikai „érdektelenség” nyugaton? A nagy politikai „mutyrá” a Szabad Európa Rádió (SZER) 1968. 09. 11-i adásában elhangzottak utalnak.

Walter Scheel, a nyugatnémet Szabad Demokrata Párt elnöke világított rá: „Ha valami változatlan maradt a világban 1945 óta, az a Jaltai Egyezmény és az érdekszférák tiszteletben tartása. A szovjet vezetők azzal a tudattal követték el agressziójukat, hogy tiszteletben tartják a szovjet hatalmi érdekszférát.

A nyugati világnak az enyhülés politikájának kivitelezésekor vigyázniuk kell arra, hogy ezek a lépések ne idézzenek elő robbanásokat Kelet-Európában.

A németeknek kerülniük kell, hogy táplálják ezeket a szenvédélyeket. Ezért az NSZK vezetésének a jövőben elsőként a szovjet vezetőkkel kell tárgyalniuk. (Mindez talán finom kritika az amerikaiaknak, főleg Kissingernek, amiért fellazítási aknamunkájukkal olyan helyzetet teremtettek Csehszlovákiában, ami kiváltotta a szovjetek beavatkozását. JP)

Mindazonáltal nem késték a keményebb szavak sem: A SZER 1968. 09. 20-i adásában Strauss nyugatnémet pénzügyminiszter kijelentette: „Németországnak óvatos magatartást kell tanúsítani az új helyzetben, ami a csehszlovák beavatkozás óta állt elő. Még nem ismeretesek a szovjet tervek, vannak-e szovjet szándékok Európában. A Kreml vezetőinek tudniuk kell, hogy nagy kockázatot vállalnak, ha átlépik a befolyási övezetek határát.” Mitől féltek a nyugatnémetek? Máig sem derült ki. Mégis csödöt mondott a hírszerzés? Vagy talán ők is felfigyeltek arra, amire Kovács Zoltán 2004. 01. 29-én feltöltött blogjában utalt, hogy a szovjet páncélosok átrobogtak Csehszlovákián, és lezárták a nyugatnémet-csehszlovák határt?

Egy különös határ menti találkozó¹⁹⁵

A csehszlovák katonai elhárítás csoportfőnök-helyettesének és a BM III/IV. Csoportfőnök-ség csoportfőnök-helyettesének határ menti találkozója a rajkai FEP-en (Forgalom Ellenőrző Pont) 1968. október 31-én. A találkozót a csehszlovák fél kérte.

Figyelmet érdemel az időpont és a résztvevők köre. Még fel sem szállt a por az október 25-én kivonuló magyar csapatok után, a csehek már szükségesnek tartották álláspontjuk kifejtését. Az a tény, hogy erre a katonai titkosszolgálat csatornáját használták fel, egyfajta stabil bizalmat és kapcsolatot feltételezett. A résztvevők is sokat sejetnek. A magyar csoportfőnök-helyettes – Sz. ezredes – mellett M. ezredes, a szovjet Déli Hadseregcsoport elhárító osztályának helyettes vezetője, és tolmácsként H. százados a BM III/II. (polgári kémelhárítás) Csoportfőnökség beosztottja volt jelen. A cseh vezető csak egy százados tolmácsot hozott magával.

A csoportfőnök-helyettes a tájékoztatójában elmondta, hogy a politikai konszolidáció megkezdődött, de a baloldal még nem erősödött meg annyira, hogy legyőzze a jobboldali erőket, pedig azok népszerűsége egyre csökken. Egyre többen értékelik nyíltan ellenforradalomnak a Csehszlovákiában történteket. Követelik a felsővezetéstől, hogy vessenek véget a lavírozó politikának, nevezék meg a felelősöket.

Az állambiztonsági szolgálatnál jól alakulnak a dolgok, a főcsoportfőnök a katonai elhárítás korábbi csoportfőnök-helyettese lett.

A katonai elhárítás vezetése továbbra is a régi csoportfőnök, Sz. vezérőrnagy kezében van, aki elkötelezett internacionálista. Azok a hivatásos tisztek és tiszthelyettesek, akik az események alatt kompromittálódtak, nem maradhatnak a hadseregben, de sorsukról a HM még nem döntött.

A katonai helyzetről elmondta, hogy a szovjet csapatok ideiglenes csehszlovákiai tarthozkodása miatt a saját hadseregüknek új diszlokációt kellett végrehajtani. Ez mintegy 23 ezer főt érintett. A többség fegyelmezetten tudomásul vette az új helyzetet, és alkalmazkodott. Sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy a katonai akció ideje alatt a csehszlovák katonai elhárítás trencséni körzet elhárító osztályának egyes vezetői és tisztei ellenségesen viselkedtek a szovjet és a magyar csapatokkal.

Tájékoztatta a feleket arról, hogy a csehszlovák katonai elhárítás helyzete, hovatartozása képlékeny. A vezetés, személy szerint ő is, azon az állásponton van, hogy maradjanak az állambiztonsági főcsoportfőnökségen belül, de ezzel az állomány nagy része nem ért egyet, mert a hadsereg tiszteihez viszonyítva hátrányos helyzetben vannak. A hadseregben jobbak a fizetések és az anyagi-technikai ellátottság, a rendfokozati viszonyok, jutalmak, kitüntetések, elismerések.

195 ÁBTL 4.1. A-2126/3

Véleménye szerint néhány elvi kérdést is meg kellene oldani, mert a Varsói Szerződésbe tömörült katonai elhárító szervek állandó jellegű munkakapcsolata és konzultációja nincs és nem is volt megoldva. Míg a hadseregek között a kapcsolat állandó jellegű volt, addig a katonai elhárításnál ez nem működött. Mivel a meghívásos rendszer továbbra is túl bürokratikus, lassú, az együttműködés a jelenlegi helyzetben nagyon nehéz. Viszont a katonai elhárításnak egyes kérdésekben nagy szüksége lenne a baráti tapasztalatok átadására, véleménycserékre. Pillanatnyilag még a jó szó is bátorítást jelent. Kérte, hogy a szövetségesek feltétlenül bízzanak bennük, mert teljesítik internacionálista kötelességüket.

A magyar küldöttség vezetője a találkozót hasznosnak és megnyugtatónak tartotta. Úgy értékelte, hogy a csehszlovák katonai elhárítás vezetői jól értékelik a helyzetet, helyesen látják feladataikat. Nem rajtuk műlik, hogy nem tudnak még határozottabban előrelépni. Konkrét kapcsolattartásban nem állapodtak meg, szükség esetén a határőrség elhárító szerzővein keresztül felveszik egymással a kapcsolatot. (Már az is rendkívüli bátorosságra vallott, hogy a csehszlovákok eljöttek magyarázkodni. Az meg külön megtiszteltetés, hogy hozzánk – magyarokhoz – jöttek. JP)

Amikor 1969 nyarán, Budapesten tartották a Varsói Szerződés katonai elhárító csoportfőnökeinek 2. találkozóját, a hozzászólásokból kicsengett a nagy egyetértés és a szakmai együttműködés. Nyoma sem volt annak, hogy az előző évben milyen katonai akció történt Csehszlovákiában. A csehszlovák katonai elhárítás vezetője két mondatban utalt rá, megköszönve a segítségyűjtést. A világ már más problémára figyelt.

Kronológia azon nemzetközi eseményekről, amelyek a megszállás előkészítésének és végrehajtásának időszakában jellemezték a térséget¹⁹⁶

A kronológiáknak megvan az a diszkrét bája, hogy sajátos szemszögből mutatnak be egy időszakot, egy évet, hogy milyen fontosabb események történtek a világban. Az alábbi kronológia összefoglalja az 1968-as évet. Szomorúan kell megállapítani, hogy a csehszlovák megszállás csak egy epizódja volt az eseményeknek. A felsorolást javaslom összehasonlítani a NATO táblázatával.

1968. 07. 23. (kedd)

A szovjet honvédelmi minisztérium közleménye: megkezdődtek a katonai körzetek csapatainak hadtáp-hadgyakorlatai Ukrajna, Belorusszia és Lettország nyugati területein. A gyakorlatok augusztus 10-ig tartanak.

1968. 07. 24. (szerda)

A bonni hadügyminszter bejelenti: a szeptember 15–21. közötti időszakra tervezett „Fekete Oroszlán” fedőnevű hadgyakorlat színhelyét a csehszlovák határ közeléből Baden-Württemberg tartományba helyezi át.

A bonni minisztertanács ülésén Willi Brandt külügyminiszter alkancellári minőségen tájékoztatót tartott a csehszlovákiai eseményekről. A kormányülés jóváhagyta a hadgyakorlat színhelyének megváltoztatásával kapcsolatos intézkedést.

1968. 07. 30. (kedd)

A nevadai kísérleti telepen föld alatti nukleáris robbantást hajtottak végre, a szerkezet alacsony hatóerejű volt.

1968. 07. 31. (szerda)

Véget ért az „Égi Pajzs” fedőnevű hadgyakorlat. A szovjet légvédelmi csapatok főparancsnokának nyilatkozata (a Krasznaja Zvezda honvédelmi lapban) a gyakorlatról: korszerű körülmenyek között vizsgálták a légvédelmi alakulatok harci akcióegységének hatékonysságát.

Júliusban Minszkből jelentette a szovjet hadtárgyakorlatok törzse: A Szovjetunió nyugati területein elkezdődött hadgyakorlatok az NDK és Lengyelország területén folytatódnak, és részt vesznek bennük ezen országok hadseregeinek hadtápszervei is.

1968. 08. 04. (vasárnap)

A Varsói Szerződés tagállamainak kormányai Szergej M. Stemenko hadseregtábornokot kinevezték a Varsói Szerződés tagállamai egyesített fegyveres erőinek vezérkari főnökévé. Elődjét, M. J. Kozakov hadseregtábornokot (egészségi állapotára való tekintettel) felmentették.

1968. 08. 06. (kedd)

Az amerikai légierő hírszerző mesterséges holdat bocsát fel.

1968. 08. 09. (péntek)

Joszip Broz Tito, a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének (JKSZ) elnöke a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága (CSKP KB) meghívására Csehszlovákiába érkezik. A következő két napon megvitatják a két párt együttműködésének kérdéseit, kölcsönösen tájékoztatják egymást saját pártjuk tevékenységéről.

1968. 08. 09. (péntek)

Föld körüli pályára bocsátják a Kozmosz 235 jelzésű mesterséges holdat.

1968. 08. 11. (vasárnap)

Az NDK és Lengyelország területén, valamint Ukrajna nyugati térségében megkezdődött az elektronikus-műszaki alakulatok közös hadgyakorlata.

1968. 08. 13. (kedd)

Andrej Grecsko marsall, a Szovjetunió honvédelmi minisztere megtekinti az NDK-ban állomásozó szovjet csapatok hadgyakorlatát.

1968. 08. 15. (csütörtök)

A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága (CSKP KB) meghívására háromnapos tanácskozásra Prágába érkezik Nicolae Ceausescu román államfő, a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára. Aláírják a két ország közötti, 20 évre szóló új barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést.

17-én Prágában és Bukarestben közös közleményt adnak ki a tanácskozásáról: a felek kölcsönösen tájékoztatták egymást pártjuk és országuk tevékenységéről, eszmecsérét folytattak a nemzetközi kérdésekről, a csehszlovák–román együttműködés kérdéseiről.

1968. 08. 16. (péntek)

Lengyelország délnyugati területén Andrej Grecsko marsall, a Szovjetunió honvédelmi minisztere „baráti és testvéri léggörben találkozott” Boleslaw Chocha hadosztálytábornakkal, az ügyvívő lengyel nemzetvédelemi miniszterrel. A találkozón jelen volt még Ivan Jakubovszkij marsall, a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erőinek főparancsnoka is.

1968. 08. 17. (szombat)

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) titkárságának közleménye: U Thant főtitkár Csehszlovákiába szóló meghívást fogadott el.

1968. 08. 18. (vasárnap)

Andrej Grecsko marsall szovjet honvédelmi miniszter napiparancsa a szovjet légierő napja alkalmából: „a nemzetközi helyzet nem enyhül. Ilyen feltételek között a légiőr harcosainak minden készen kell állniuk arra, hogy teljesítsek hazafias kötelességüket, s megvédjék a Nagy Október vívmányait.”

1968. 08. 20. (kedd)

Augusztus 19–20-án helyi ünnepségek zajlottak Magyarország-szerte. Kádár János, Fock Jenő nem jelent meg egyetlen helyen sem. Losonczi Pál a Kaposvárott megrendezett katonai eszkütetélen vett részt. Budapesten a hagyományos tűzijáttal fejeződött be 20-a.

Ülést tartott az MSZMP Politikai Bizottsága. Napirend: a csehszlovákiai helyzet.

Éjszaka, 23 óra körül, megkezdődik a Varsói Szerződés öt tagállama fegyveres erőinek behatolása Csehszlovákiába. A Magyar Néphadsereg egységei szovjet, keletnémet, lengyel és bolgár csapatokkal közösen a hivatalos magyar közlemény szerint csehszlovák párt- és állami vezetők kérésére, a szocialista rend megvédése érdekében vonultak be.

1968. 08. 21. (szerda)

A prágai rádió közleménye hajnali 2 órakor: „Tegnap, augusztus 20-án megközelítőleg 23 órakor, a Szovjetunió, a Lengyel Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Magyar Népköztársaság és a Bolgár Népköztársaság csapatai átlépték a Csehszlovák Szocialista Köztársaság határait. Ez az akció a köztársaság elnökének, a nemzetgyűlés elnökének, a miniszterelnöknek, illetve a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága első titkárának a tudta nélkül történt. A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának elnöksége kéri köztársaságunk minden polgárát, őrizze meg nyugalmát, és ne tanúsítson ellenállást a csapatmozgásokkal szemben. Hadsereünk, a biztonsági erők és a népi milícia nem kaptak parancsot az ország védelmére.”

A brnói rádió közlése: Alexander Dubcek, a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága (CSKP KB) első titkára, amint tudomására jutottak az események, a CSKP KB éppen megbeszélést tartó elnökségének becsületszavára kijelentette, hogy nem volt tudomása semmiféle készülő invázióról, a bekövetkezett helyzetet élete legnagyobb tragédiájának tartja.

Szovjet fegyveres erők körülveszik a pártközpont és a fontos állami szervek épületeit. Alexander Dubcek első titkárt és a CSKP KB elnökségének még három tagját (Josef Smrkovsky, František Kriegel, Josef Spacek) a pártközpont épületében tartják, elzárják a külvilágtól, és hamarosan repülőgépen Moszkvába szállítják.

Bár a csehszlovák fegyveres erők nem tanúsítottak ellenállást, a lakosság egyes csoportjai néhány helyen – pl. a prágai rádió épületénél – összetűzsbe kerültek szovjet katonai egységekkel, benzinespalackokat dobáltak a páncélozott járművekre.

Ludvik Svoboda köztársasági elnök felhívásában kéri a lakosságot: „tanúsítson megfontolt magatartást, őrizze meg nyugalmát, és teljesítse állampolgári kötelességét, a köztársaság érdekében tartózkodjon a meggyondolatlan akcióktól.”

A Vltava rádió (a megszállók által irányított rádióadó) felhívása a csehszlovák katonákhoz és tisztekhez: adjanak meg minden támogatást a szocialista országok hadseregeinek, amelyek azért jöttek, hogy védelmezzék a szocializmus vívmányait.

Öt NATO-ország (USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Kanada és Dánia), valamint Paraguay javasolja az ENSZ Biztonsági Tanács azonnali összehívását, hogy megvitassa a csehszlovák helyzetet. A javaslatot elfogadták, az érdemi vitát azonban elnapolták 22-ére, az esti órákra.

A Fehér Ház közreadja Lyndon Baines Johnson amerikai elnök nyilatkozatát a csehszlovákiai bevonulással kapcsolatban: a Varsói Szerződés egyes tagországai intervenciót hajtottak végre Csehszlovákiá ellen, ami az ENSZ alapokmányának „kirívó megsértését” jelenti.

1968. 08. 23. (péntek)

Az ENSZ Biztonsági Tanács ülése. Hét nyugat-európai ország (közülük öt tagja a NATO-nak) javaslatának megtárgyalása, amelyben kérlik a Szovjetunió és a csehszlovákiai akcióban részt vevő szocialista országok elítélését. Az ülésen csak Magyarország és a Szovjetunió szavazott a javaslat ellen. (A javaslatot a többségi vélemény ellenére a testület nem fogadhatta el, mivel a Szovjetuniónak, mint a tanács egyik állandó tagjának, vétójoga van.)

Kanada javasolja a Biztonsági Tanácsnak: az ENSZ főtitkára küldjön megfigyelőket Csehszlovákiába.

Az öt szocialista ország (Bulgária, Lengyelország, Magyarország, NDK, Szovjetunió) kormányai közös dokumentumban indokolják („magyarázzák”) a beavatkozás jogosságát és állítólagos szükségességét.

1968. 08. 26. (hétfő)

Moszkvában befejeződött a csehszlovák és a szovjet párt- és állami vezetők négynapos tanácskozása. A felek – többek között – megvitatták a nemzetközi helyzet alakulását, és az öt szocialista ország Csehszlovákiában való ideiglenes tartózkodásával összefüggő kérdéseket. Másnap, 27-én Josef Smrkovsky ismerteti a moszkvai megállapodások négy legfontosabb pontját: 1. A megszálló csapatok fokozatos, három lépésben történő kivonása az országból; néhány szovjet egység azonban a nyugatnémet határ közelében, Csehszlovákiában marad. 2. Sem a szovjet katonai parancsnokok, sem a KGB (Komitet Goszudarsztvennoj Bezapasztosztyi – a szovjet Államvédelmi Hatóság) emberei nem avatkoznak bele Csehszlovákia belügyeibe. 3. Szovjet segítségnyújtás kölcsön formájában az intervenció okozta gazdasági visszaesés ellensúlyozására. 4. Néhány régi pártvezető és kormányzati tisztségviselő megtartása a vezetésben.

A Moszkvában tartózkodó Ludvik Svoboda csehszlovák köztársasági elnök távirata New Yorkba Jirí Hájek csehszlovák külügyminiszternek: ne szólaljon fel a Biztonsági Tanács ülésén, mert „Csehszlovákia fejlődését a szocialista országok egymás között vitatják és oldják meg.”

A Pravda egész oldalas terjedelemben közli a „csehszlovák dolgozók” leveleit, amelyekben „haladéktalan testvéri segítségnyújtásra szólítanak fel”, miután hazájukban az ellenforradalmi erők támadásba lendültek.

1968. 08. 27. (kedd)

Föld körüli pályára bocsátották a Kozmosz 236 és 237 jelzésű mesterséges holdat. Másnap, 28-án fellőtték a Kozmosz 238 jelzésű holdat is.

1968. 08. 30. (péntek)

Befejeződött a Demokrata Párt elnökjelölő konvenciója Chicagóban. A vietnami kérdéssel kapcsolatos vitában a hivatalos tervezet (a bombázások beszüntetését feltételhez köti) 1567 szavazatot kapott, míg a „béke-ellenterv” (a bombázások feltétel nélküli beszüntetése) 1041-et. Az elnökválasztás eredménye: Hubert Humphrey 1760, Eugene McCarthy 601, George McGovern 146, más jelöltek összesen 112 szavazatot kaptak. Az elnökjelölt – Hubert Humphrey – sajtórétekezleten bejelentette: alelnökjelöltnek Edmund S. Muske mainei szenátort választotta.

A konvenció záróülésén Charlene Mitchalle, az Egyesült Államok Kommunista Pártjának elnökjelöltje nyilatkozatban követelte, hogy az amerikai kormány külpolitikai kérdésekben ugyanúgy konzultáljon vele, mint a többi elnökjelölttel.

Hatalmas politikai tünetés Chicagóban. A mintegy húszezer, háborúellenes jelszavakat skandáló fiatal és a heves rendőrségi reagálás sebesültjeinek száma 300 körüli.

Másnap, 31-én Eugene McCarthy szenátor jogász-vizsgálóbizottságot alakít a chicagói atrocitások kivizsgálására.

1968. 09. 03. (kedd)

Czinege Lajos magyar honvédelmi miniszter Andrej Grecsko marsall honvédelmi miniszter meghívására nem hivatalos, kétnapos látogatásra Moszkvába érkezett, ahol „megvitatták a kölcsönös érdeklődést kiváltó kérdéseket.”

1968. 09. 11. (szerda)

A Bundeswehr második hadtestének képviselője Ulmban sajtókonferencián jelentette be: szeptember 15–20. között „Fekete Oroszlán” fedőnével az NSZK déli részén, Bajorországban és Baden-Württemberg tartományban nagyszabású hadgyakorlatot tartanak, amelyen 42 000 katona vesz részt.

Szeptemberben a csehszlovák–nyugatnémet határ mentén megélenkült az amerikai helikopterek felderítő tevékenysége, több ízben megsértették Csehszlovákia légterét.

1968. 09. 14. (szombat)

Pályájára bocsátották a Kozmosz 240 elnevezésű műholdat.

Másnap, 15-én fellőttek a Szonda–5 jelzésű automatikus űrállomást. Feladata: tudományos mérések végzése, a fedélzetén elhelyezett berendezések kipróbálása.

1968. 09. 27. (péntek)

Ludvik Svoboda csehszlovák köztársasági elnök a prágai várban fogadja Ivan Jakubovszkij marsallt, a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erőinek főparancsnokát.

1968. 10. 07. (hétfő)

Ötnapos NATO-hadgyakorlat kezdődik az NSZK (Schleswig-Holstein) és Dánia területén az angol, a dán és a nyugatnémet szárazföldi és légiérő (10 000 katona, 3000 tank és gépjármű, valamint a légiérő több egysége) részvételével.

Október folyamán „Gyors nyíl” fedőnével a Bundeswehr légi hadgyakorlatokat folytat a Nordhorn közelében lévő NATO gyakorlótéren.

1968. 10. 08. (kedd)

A Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO) tartozó országok külügyminisztereinek munkavacsorája az USA-ban. Téma: a kelet-európai politika, a kelet–nyugati kapcsolatok és az enyhülés. Lemnitzer amerikai tábornok, a NATO európai haderőinek főparancsnoka bejelenti: október 16–25. között Fallex–68 elnevezéssel hadgyakorlatot tartanak.

1968. 10. 10. (csütörtök)

Bonnban tanácskozik a NATO nukleáris tervezőcsoportja. Napirend: a nukleáris fegyverek esetleges bevetésének kérdése európai konfliktus esetén; továbbá megvitatták a fel-elevenített 1964-es nyugatnémet tervet: atomaknázár telepítése az NSZK-nak az NDK-val és Csehszlovákiával határos területén.

Október 14-én Giuseppe Medici olasz külügyminiszter nyilatkozik az atomaknázár tervről, s javasolja annak megvalósítását.

1968. 10. 11. (péntek)

Fellőttek a Kozmosz 247 jelzésű szovjet műholdat.

1968. 10. 14. (hétfő)

Oldrich Cernik csehszlovák miniszterelnök Moszkvában megkezdi kétnapos tanácskozását az augusztus 23–26. közötti tárgyalásokból adódó feladatokról – egyebek között a szovjet csapatok Csehszlovákia területén való ideiglenes tartózkodásának feltételeiről.

1968. 10. 19. (szombat)

Föld körüli pályára bocsátják a Kozmosz 248, majd október 20-án a Kozmosz 249 jelzésű szovjet mesterséges holdat.

1968. 10. 21. (hétfő)

Hazaindulnak a Varsói Szerződés augusztusi akciójában részt vett magyar katonai egységek. A Magyar Néphadsereg első egységei Györbe érkeztek, ahol ünnepélyesen fogadták a katonákat. Kovács Pál vezérőrnagy beszédet mondott, melyben kiemelte, hogy katonáink „becsülettel teljesítették a kapott feladatokat”.

Néhány napon belül a lengyel csapatok is elhagyják Csehszlovákia területét. 23-án megkezdi kivonulásukat a bolgár katonai egységek.

1968. 10. 25. (csütörtök)

Zalaegerszegen ünnepélyes keretek között fogadták a Csehszlovákiából hazatért magyar katonai egységeket. Köszöntött Varga Gyula a megyei pártbizottság első titkára és Csémi Károly miniszterhelyettes, vezérkari főnök mondott.

A Hadtörténeti Irattárban, a 8. gépkocsizó hadosztály 193. számú főnyilvántartási számon található csapattörténeti könyvben található rövid bejegyzés: „A hadosztály törzset és a helyőrségen állandóan szárazföldi csapatokat 1968. október 25-én meglátogatta Csémi Károly altábornagy, a Honvédelmi Miniszter első helyettese a Vezérkar Főnöke. A „ZALA” feladat

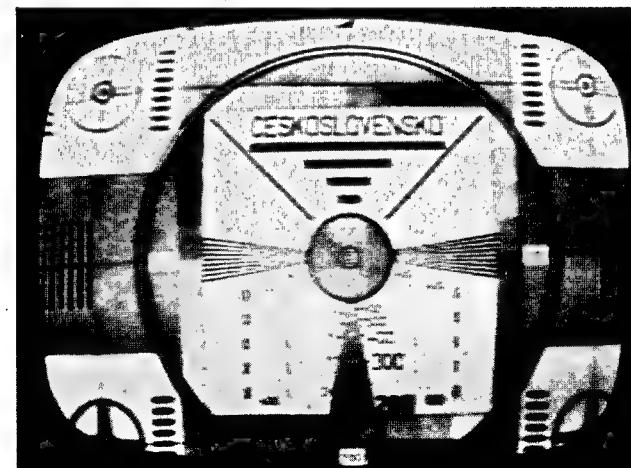
megoldásáért, valamint a harci-politikai kiképzés terén elért eredményekért 8-an kaptak Vörös Csillag Érdemrendet, különböző, más kitüntetéseket pedig a hadosztálytörzs állományából 62-en, a hadosztály alárendelt alakulataitól összesen 728-an.”

A kitüntetések kiosztása után – köszöntő helyett – Csémi altábornagy a következőket mondta: „Jó munkát végeztek, Elvtársak! De ne higgyék azt, hogy egy győztes hadjáratban vettek részt.” (Feljegyezte Pataky Iván ny. ezds.)¹⁹⁷

A hazatérők fogadása Zalaegerszeg főterén (109)

Zárszó helyett...

Adás vége! Forrás: Fortepan7987

Csehszlovákia megszállása a Magyar Néphadsereg első és egyben utolsó hadjárata volt. Azóta a nemzetközi gyakorlatokon kívül nem került olyan helyzetbe, hogy az ország határain túl majdnem háborúban kellett volna részt venni. Igaz, ezt akkor sem háborúnak, sem hadjáratnak nem tekintették a katonák, inkább az évtizedeken keresztül beléjük nevelt szocialista internacionalizmus szellemében végrehajtandó elvtársi segítségnyújtásnak. A politika azt mondta, hogy Csehszlovákiában ellenforradalom van, és ezt a katonák komolyan vették, elhitték, és ennek szellemében tették a dolgukat. Az ellenforradalomról többségüknek 1956 jutott az eszébe. A bevonulás után, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az ellenforradalomnak se híre, se hamva, újra önmaguk lettek: elvtársak, bajtársak, barátok. Ezek után már csak az foglalkozatta őket: mikor lehet hazamenni, minél előbb elfelejteni a kudarcot.

Visszapillantó...

Megszállás magyar módra?

Az 1945-ben szovjet megszállás alá került közép-európai országokban szinte minden rendszerűen került sor a nemzeti ellenállási mozgalom kibontakozására. Lengyelországban 1981-ét megelőzően is visszatérő volt a hadiállapot: először az „elátkozott katonák” fegyveres küzdelmei idején, azután amikor a sortüzek egymást követően dördültek Poznanban, majd a tengermelléki Háromvárosban, utána Radomban és Ursusban. A párt azonban meg tudta tartani a hatalmat, így a szovjetekre közvetlenül nem volt szükség. Az 1953-as NDK-beli megmozdulásokat viszont a szovjet csapatok számolták fel, nem kis részben azért, mert a Német Szocialista Egységpárt és az általa felügyelt hatalmi apparátus ehhez gyenge lett volna. Ekkor Sztálin örökösei is még kíméletlen hatalmi harcukat vívták – így az NDK megrettent vezetése a Volskpolizei egységei mellett biztosan számíthatott a szovjet elvtársak segítségére. 1956-ban Magyarországon más helyzet állt elő: a kommunista párt tíz nap alatt lényegében megszűnt, a fegyveres erők elbizonytalannak, néhány kivételtől eltekintve megbénultak, sőt, úgy tűnt, hogy egy jelentős részük a forradalmárok oldalára állt. Más lehetőség tehát nem maradt a kommunista hatalom és a szovjeturalom helyreállítására, mint maguknak a szovjet csapatoknak a bevetése.

« 270 »

Csehszlovákiában, szemben a magyar '56-tal, lassabban bontakoztak ki a fejlemények, hiszen hosszú hónapokról volt szó. Az események logikája miatt a belső fegyveres erők nem voltak felhasználhatóak a rendteremtésre, a tiszti kar megosztottá vált. Az uralkodó kommunista párt egysége nemcsak megbomlott, de 1956-hoz hasonlóan egy új hatalmi központ megjelenése is körvonalazódott. A szovjeteknek most azonban lehetőségeük nyílt arra, hogy rava-szabbul járjanak el, mint 1956-ban: bevontak mindenkit, hogy „közösen vigyék el a balhét”. Ezért került sor a Varsói Szerződés beavatkozására 1968. augusztus 21-én.

A Magyar Népköztársaságnak is fel kellett sorakozni a szocialista országok egységfrontja mellett. Lengyelországban a tavaszi diáktüntetések után a Mieczeslaw Moczar vezette csoport befolyása érvényesült: a kommunista párt a népies-balos ideológiát egy anticolonistának álcázott antiszemita kampánnal ötvözte (ami a túlélő zsidóság csaknem egészének elüldözésével járt). Magyarország viszont mintha új utakat keresett volna. Az előző évben lefolytatott nagyszabású zuglói nyilas per egyértelműen gesztus volt, amely a nemzetközi színtéren is a „valódi” antifasiszmus letéteményeként mutathatta be a kommunista blokk egyik tagországát. 1968-tól pedig hosszas ideológiai és gyakorlati előkészítés után bevezetésre került az új gazdasági mechanizmus. A magyar társadalom 1956-ban keserűen megtanulta a leckét: a nagyhatalmi leosztáson önerőből nem tud változtatni, és bár nem felejtett, egyelőre nagyrészt a tudattalanba száműzte a forradalom és a nemzeti küzdelem emlékét. Az életmód forradalma azonban zajlott, és nem is csak a háztartások gépesítettsége és a szocialista kispolgárosodás paradox jelenségeinek terén. Ahogyan Csurka István „Deficit” című, 1967-ben írott drámájában a szereplők mondták: ha máshol nem tudunk forradalmat csinálni, csinálunk az ágyban. Visszaemlékezésekkel tudjuk: a lehetőségekhez képest vidám és boldog nyár volt ez. A jampecek után megjelentek a hippik. Noha a beatkorszak még tartott, teljes erővel dübörgött a rockandroll, és megjelent az új típusú rock is. Jóllehet, az 56-osok közül a főbenjáró bűnök alapján elítélték még börtönben voltak, de az előző év korszakhatárt is jelentett: Hamusics János és társai perét követően nem került sor több politikai okokból meghozott és végrehajtott halálos ítéletre. A már nemzetközileg is elfogadottá vált magyar vezetés eredményeket könyvelhetett el, és az engedmények, a fejlesztések nyomán hivatkozni lehetett a „szocialista építőmunkára”.

Most 1968-ban minden veszélyben látszott forogni. Kádár János először szövetséget sejtett a szlovák reformkommunista Alexander Dubcekben. Másfelől Brezsnyev felé bizonnyítania kellett, hiszen jól tudta: ő a Brezsnyev által megbuktatott Hruscsov embereként került pozíciójába, és nem haboznának leváltani őt. Így – Huszár Tibor meghatározása szerint – Kádár egyszerre játszotta a „rokonszenvező közvetítőt”, illetve a „megszállók cincosát”. Az MSZMP Politikai Bizottsága még július 12-én is egyhangúlag vetette el a katonai beavatkozás tervét, de másnap a varsói tanácskozásra Kádár már megkaptá a figyelmeztetést Walter Ulbrichttól: „Figyelmeztetjük Kádár elvtársat, a következő csapás Magyarországot éri”. Brezsnyev és a többiek hallgattak, és nem utasították vissza Ulbricht szavait – és a hallgatás helyeslésnek számított a maffiafilmeket idéző tanácskozáson. Így maga Kádár is indulatossá vált Dubcekkel szembén, és immár beállt a sorba.

Ekképpen került sor a Magyar Néphadsereg egyes alakulatainak részvételére a csehszlovákiai invázióban. Jelen kötetben a végrehajtó erőszakszervezet, vagyis a Magyar Néphadsereg állományának szemszögéből is követhetjük az eseményeket. Ellentmondásos a

« 271 »

kötet, ahogyan a kádári diktatúrát is jelentős ellentmondások feszítették. Jelen van benne az „ismét nem a jó oldalon vitézkedtünk” tudata, és a jól működő hadigépezet által sikeresen végrehajtott feladat keltette büszkeség is. Szó esik a „nemzeti szuverenitás fontosságáról”, miközben egyértelmű a szovjetek birodalmi fennhatósága is. Olvashatunk arról, hogy egyes tisztek „a Wehrmachthoz hasonlóan betörték a tányérsapkát és élre vasalták a csizmanadrágot” – miközben ott voltak a párttikárok, akik ettől „megvadultak”. Szerepel a könyvben hivatalos jelentés arról, hogy a csapatok harci szelleme kifogástalan, de az is, hogy „a katonáknak nem volt nagy harci kedvük”. A könyv írója leszögezi, hogy „az akkori információigény nem volt olyan felfokozott, mint napjainkban. A hivatalos propaganda tartalma általánosan elfogadott volt. Széles körben nem igazán tekintettek a dolgok mögé”, miközben az állambiztonsági jelentések szerint „lakásokban, táskaádókból, klubokban mindenütt a Szabad Európa és az Amerika Hangja adása szól, sőt, olykor már a moszkvai rádió is, mert az embereknek az az érzésük, hogy a mi tájékoztató szerveink a TASZSZ jelentését is megnyírbálják.” A bevonult katonák között is akadtak, akik a Szabad Európát hallgatták.

A könyv Czinege Lajosról és magyar pártvezetésről szóló megállapításait is ezeknek az ellentmondásoknak a fényében kell szemügyre venni. Ahogyan a magyar külpolitika kutatója, Borhi László fogalmazott: „a magyar külpolitika képes volt-e akkora szabadság kivívására, mint amilyent a többi, a magyarral azonos erőtérben működő nemzeti külpolitika. A politológiai és történeti szakirodalomban jól ismert, hogy kliensállamok sokszor képesek a hegemon hatalom erejét a saját nemzeti érdekek szolgálatába állítani, vagy legalábbis nagyobb külpolitikai mozgásteret kicsikarni a maguk számára.” A magyarországi kommunista diktatúra rövid távú szempontjából 1968 siker volt, hiszen nem került sor durva külső beavatkozásra sem a párt soraiban, sem pedig az országban. Az, hogy az államérdek és a nemzeti érdek találkozott-e ekkor, már más lapra tartozik. Jelen sorok írójának nehezére esne a Néphadsereget igazán nemzeti intézménynek tekinteni, nem is annyira amiatt, hogy a diktatúra támasza volt, hanem a kötetben felbukkanó, elemi erővel sokkoló kép miatt. A leírás szerint a Sumava hadgyakorlaton a csehszlovák tiszt „a szemétdomb melletti cseresznyefához vezette a vendégeket [a magyar tisztek], és biztatta őket, hogy tessék, lehet fogyasztani. Csak a hadosztályparancsnokban volt annyi tartás, hogy messzi-ről figyelte a cseresznyefa ágait húzogató beosztottait”. Jól érzékelhetően fel-felbukkan a csehek és a szlovákok megkülönböztetése nemzeti alapon, vagy utalhatunk arra is, amikor a szovjet mellett a jelentésekben „oroszt” is olvashatunk. Ugyanakkor viszont a felvidéki magyarokkal való összetartozás kérdése a párt és a hadsereg vezetését is teljesen hidegen hagyta. Kádár 1958-as marosvásárhelyi beszédéhez hasonlóan itt is szerepel a „magyarul beszélő polgári lakosság” formulája az MN 3535. elhárító tisztjének tájékoztató jelentésében. Mindeközben egy másik jelentésben szereplő beszámoló szerint „a szlovákok már üldözik a magyarokat, már bicskázásra is sor került. Nagyon félnek, nincs kihez fordulniuk segítségért”.

A kötet egy adott időpontról készült, mélyrétegeket feltáró lenyomata annak, hogy az utóbbi időben az „antinacionalista nemzetépítés” címkével is ellátott kádári koncepció miért nem működhetett. Kádár János politikája defenzív taktikák sorozata volt, és jóllehet, hellyel-közzel voltak apró sikerek az érdekkérvényesítésben – mint a VSZ vezetésében a

szovjet hegemonia legalább szimbolikus csökkentése –, a kiemelt helyzetekben mindig a szovjetek szava volt a döntő. Ezért a könyvben szereplő megállapításokat – miszerint „hát így szívatta szépen, csendben a magyar politikai és katonai vezetés a szovjeteket”, vagy az, hogy „a magyarok csendben morogtak. Nem kezdeményeztek. Lassan bomlasztottak” – nem lehet másként értelmezni, mint a kényszerpályán mozgó politika mögött létrejött, beszorított magyar psziché valóságérzékeléseként. Ha úgy tetszik, a kádári „jusmurmurandi” kifelé irányított, határesetnek tekinthető változataitól. De „élesben”, vagyis a legfeljebb taktikai atomfegyverek bevetésével járó, korlátozott háború esetén a Magyar Néphadsereg ágyútöltelék lett volna, az egész Népköztársaság pedig felvonulási terep, a náci Vorfeld újabb kiadása.

1968 lehet, hogy a magyar vezetés szempontjából sikeresen kibekkelt válság volt, de a szovjet blokk szempontjából kudarc. Ahogyan a régi, kipróbált nemzetközi elvtárs, Tömpe András írta az MSZMP KB-nak: Csehszlovákia 1968 után lett a Varsói Szerződés gyenge láncszeme. Kádár ugyan elutasította Tömpe megjegyzéseit, de Andropovnak megjegyezte: „A jelenlegi csehszlovákiai helyzetet vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az nem egy első díjas műalkotás”. Vagy Csémi altábornagynak a könyvben is feljegyzett kijelentése szerint: „Jó munkát végeztek, elvtársak! De ne higgyék azt, hogy egy győztes hadjáratban vettek részt!”

Mindez nem érinti azt, hogy a Néphadsereg tisztjeinek egy részét (talán többséget) nem a proletár internacionalizmus, hanem a szocialista hazafiság motiválta. Magyarul: úgy véltek, hogy a hazájukat szolgálták. Még akkor is, ha ma már mindenki biztosan tudja: a „szocialista” fosztóképző. Aligha kétséges, hogy a kádári diktatúra legnagyobb talánya és legszomorúbb öröksége éppen az, hogy az ellenállás és a kollaboráció akár egy-egy életúton belül is keveredhetett egymással. Ha cseh szempontok szerint nézzük, akkor a röplapozó, graffitiző fiatalok a pozitív hősök, miközben az őket igazoltató, „leállító” VSZ-csapatok akár magyar tagjai is pedig az elnyomás képviselői. Ha magyar szempontok szerint nézzük, az emberségesen viselkedő néphadsereg-egységek tisztjei, és leginkább a kiskatonák pedig nehezen tehetők felelőssé azért, mert egy nemszeretem invázióban kellett részt venniük. Mindez mi sem mutatja jobban, mint hogy a legénység és a csapattiszték is kitörő örömmel üdvözölték a hazatérés hírét – nem utolsósorban azért, mert nem értették, hogy miért vannak ott.

Végül vegyük egy mély levegőt, és lépjünk eggyel hátrébb! Az invázió ötévtizedes távlatban totális kudarcnak bizonyult. Először megszűnt a Varsói Szerződés. Utána megszűnt Csehszlovákia. Végül felbomlott a Szovjetunió is. A csehszlovákiai „emberarcú szocializmus” kísérlete (kísértete?) helyett „1968” inkább jelenti a kulturális marxizmus megszületését, és mindeneket a közéleti harkokat, amelyeket az európai ember életformája megőrzéséért manapság kénytelen vívní.

Máté Áron
a Nemzeti Emlékezet Bizottság
elnökhelyettese

MELLÉKLETEK

A 33. gépkocsizó lövéssezred tábori képei
a zalaegerszegi Göcsej Múzeum gyűjteményéből

Híd a Nyitrára vezető úton (ADF_43.878._002_N)

Nyitrai utcarészlet (ADF_43.881._002_N)

Nyitra (ADF_43.860._002_N)

Nyitrai lakótelep (ADF_43.879._002_N)

Nyitrára bevezető út (ADF_43.858._002_N)

Trnava repülőtér területe (ADF_43.859_002_N)

A 33. ezred sátortábara a trnavai repülőtéren (ADF_43.861_002_N)

« 276 »

Ételosztás magyar és szovjet katonáknak (ADF_43.875_002_N)

« 277 »

Hiradós tábor Jelencben (ADF_43.871_002_N)

Hiradós tábor (ADF_43.872_002_N)

Kiránduló tisztek (ADF_43.868_002_N)

Tisztek egy csoportja a jelenci üdülőövezetben (ADF_43.877_002_N)

A 33. ezred 2. harckocsizó százada (ADF_43.863._002_N)

A Petőfi laktanya hiradós hivatásos állománya (ADF_43.873._002_N)

A 33. ezred harkocsi személyzet,
1 szakasz, 1 raj (ADF_43.866._002_N)

A harckocsi század parancsnoki állománya
(ADF_43.867._002_N)

Harckocsi irányzók (ADF_43.865._002_N)

A 33. ezred 2. harckocsizó százada (ADF_43.864._002_N)

Az élelmezés vezérkara: Zsoldos Géza,
Török József és Farkas Zoltán
(ADF_43.900._002_N)

Harcokosi irányzók csoportképe
(ADF_43.862._002_N)

Kitüntetettek csoportja
(ADF_43.898._002_N)

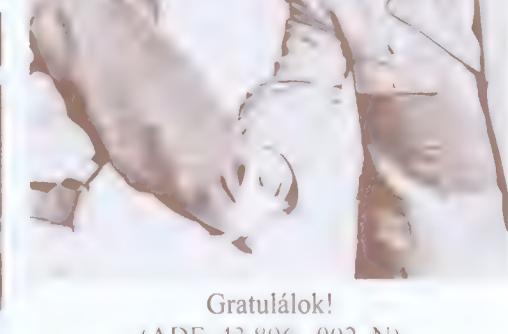
Kitüntetések átadása hazai földön
ADF_43.894._002_N

A kitüntetettek
(ADF_43.899._002_N)

A kitüntetettek
(ADF_43.869._002_N)

Gratulálok!
(ADF_43.896._002_N)

Kitünteések átadása (ADF_43.895._002_N)

Vidám poharakás a hazatérés után Zalaegerszegen (ADF_43.876._002_N)

A dolgozó népet szolgálom! (ADF_43.897._002_N)

A ceglédi 22-es tüzérezred tábori képei Csernus István ny. alezredes képei

Ütegparancsnok és helyettese

Sátorépítés

Katonák szálláshelye

Az egységügyeletes szolgálati sátra

Tisztek szálláshelye egy szlovák gyakorlótéren

Tábori étkezde

Tisztisátor

Alkalmi tribün a gyakorlótéren

A Csehszlovákiából hazatért katonákat fogadják Cegléden

Táborrend valahol a gyakorlótéren

Elöljáró fogadása

Disszemle Cegléd Fő utcáján

A pszichológiai hadviselés korabeli dokumentumai

A 8. Gépkocsizó lövészhadosztály Politikai osztályának felhívása

A FELHÍVÁS

Mottó:

„Az ellenséggel soha a legkisebb egyetértésbe nem bocsátkozom,
Ellene mindenkor, mindenütt bátran és férfinan harcolok.”

Elvtársak!

Hadosztályunk személyi állománya igen fontos és komoly feladatot kapott. Mint a Varsói Szerződés katonai erejének része, internacionálista kötelességünk a szocializmus védelmére keinti, ha az ellenállás kerül hármely testvéri országban.

Mint ismeretes Csehszlovákiában a jobboldali erők ki akarják sajátítani a munkáshatalmat. Csehszlovák elvtársaink nem tudják egyetérteni ezt a folyamatot megállítani. Ezért pártunk és kormányunk az 5 testvérvártal egyetértésben úgy határozott, hogy segítséget nyújunk Csehszlovák testvéreinknek a szocialista lívjmányai megvédeésében.

Elvtársak! Igen nagy felelősség hárul ránk. A Magyar Népköztársaságot, a Magyar Néphadsereget, a mi hadosztályunk képviseli.

Ha valamikor az Esküben foglaltak maradéktalan betartását kértük önkötiől, akkor most ezt különösen kihangsúlyozzuk. Nem lesz könnyű feladatunk.

Igaz, hogy barátként megnyílik barátokhoz. De azok az erők, amelyek a szocializmus ellen fellépnek, mindenre képesek, még a leggyaláztatottabb akcióra is. Nekünk sajnos tapasztalatunk van az ellenforradalom módszerére illetően. Ezért tudjuk, hogy ellenük csak határozott fellépéssel lehet eredményt elérni.

A feladat, amelynek végrehajtása előtt állunk, szigorú fegyelmet, bátoroságot követel mindenüttünkön. A feladat végrehajtása közben szigorúan ügyelni kell a titoktartásra. Beszélgetést senki nem folytathat idegen személyekkel. Ügyelni kell az egymás közötti beszélgetésekre is, mert a feladatot olyan területen hajtjuk végre, ahol igen sokan értik és beszélnek a magyar nyelvet.

Külön felhívjuk minden katona figyelmét arra, hogy legyen korrekt a viselkedésében, öltözökdedében, ne önkényeskedjen, ne tulajdonítson el idegen tárgyat, ne kövessen el a katonai bűntörök törvénykönyvbe tiltott cselekményeket. Feladatunk végrehajtása közben ne feledkezzünk meg arról sem, hogy 1956-ban a Csehszlovák elvtársak is készek voltak katonai segítségnyújtásra, hasonlóképpen, mint most mi. Akkor a körülmenyek ezt nem tették szükségessé. A Szovjet Hadsereg egyetérült nyújtott segítséget ahhoz, hogy a karhatalmunk fel tudja számlálni az ellenforradalmi erőket (Ez egy érdekes megközelítése 1956-nak. Nagy elvakultság kellett ennek megállapításához. JP.)

Elvtársak! Amiért most harcba indulunk az, korunk legféltebb kincse a szocializmus, a munkáshatalom védelme. Ez nagy politikai kérdés. Az egész világ közvéleménye, ellenág és jó barát eggyártott figyelemmel köszön minden lépésünket. Úgy is mondhatnánk, hogy igen komoly történelmi eseményeknek vagyunk részesei. Ez a tény még inkább növelte felelősségeinket. Harcunk végső kimenetele nem kétséges. Testvéri szocialista országok katonai ereje, katonai, erkölcsi, politikai állapotba biztosíték arra, hogy a szocializmus lívjmányai a dolgozó nép hatalmát megvédjük bárhol is kerül ellenállásba.

Elvtársak! Az előtünk álló harci feladatak megoldásához a Parancsnokság a Pártvezetőség és a KISZ Bizottság sok sikert és becsületes, férfinas helytállást kíván.

Elvtársak! Katonák!

Levelek százai érkeznek pártunk Központi Bizottságához, a társadalmi szervekhez, a fővárosi és megyei lapok szerkesztőihez, amelyekben a Magyar Népköztársaság dolgozói üdvözlik a Csehszlovákia szocialista vívmányait fenyegető ellenforradalom megakadályozását és a szomszédos testvér nép békés életét, felemelkedését szavatoló összefogást. Néünk minden rétege, munkások, parasztok, alkotó értelmiségek és mindenki, akinek kedves a szocializmus, a béke sorsa, üdvözlik a csehszlovák nép haladó erőinek nyújtott internacionalista támogatást és kifejezik meggyőződésüket, hogy a béke, a szocializmus iránt érzett és vállalt felelősségtől áthatott segítség eléri a célját.

„Támogatjuk pártunk politikáját. Internationalista kötelességeink a szocializmus vívmányainak megvédése és büszke vagyok arra, hogy az én fiam is a szocialista vívmányok védelmezői között lehet” — olvashatjuk az egyik levélben.

„Támogatjuk pártunk és kormányunk döntéseit és szolidaritásunkról biztosítjuk az ellenforradalom megakadályozásáért küzdő csehszlovák erőket. Ha kell, magunk is készek vagyunk a testvéri Csehszlovákia szocialista vívmányait fegyverrel védelmezni” — írják levelükben azok az egyszerű dolgozó emberek, akiknek fiai veletek együtt teljesítik internationalista kötelezettségeiket és akik egykor, 23 ével ezelőtt a csehszlovák nép legjobbjával együtharcoltak partizánként Csehszlovákia nemzeti és társadalmi felszabadulásáért.

„Bízunk abban, hogy a Csehszlovák Kommunista Párt és a csehszlovák munkásosztály — megértve e sorsdöntő napok jelentőségét — megvédi a proletárdiktatúra eddigi vívmányait, élre áll az imperialista mesterkedések elleni harcnak” — írják a vasasok, a könnyűipari dolgozók, az élelmiszeripari dolgozók, termelőszövetkezetek tagjai.

**EZ AZ OTTHON VÉLEMÉNYE,
EZ AZ OTTHON HANGJA.**

Fehér János ny. alezredes gyűjteményéből

Elvtársak! Barátaink!

Szlovákok!

Csehek!

Magyarok!

Igaz burátként jöttünk, hogy segítsünk megvédelmezni azokat a nagyszerte szocialista vívmányokat, melyeket hazátok felszabadítása óta létrehoztatok.

Szlovák és Cseh hazafiak és Szovjet katonák kihullatott vére alapozta meg mindenzt, amit ma magatoknak mondhattok.

A szocialista építőmunka nehéz évei során, ha történtek is hibák, húzások, javítani is kell a néphatalom, a szocialista guzdaság, a szocialista demokrácia megszilárdítása érdekében tett tevékenységen, ne engedjétek, hogy ezt a szocialista ellenes erők hamis frázisukkal, nacionalista uszításokkal saját célcíjaikra kibaszolnák, és aláássák több mint 20 éves fáradtságos munkátokat.

Felhívunk benneteket:

Tartsatok rendet, őrizzétek meg nyugalmatokat, folytassátok a termelést, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaság tovább virágzhatson.

Internationalista barátként jöttünk, testvéri szocialista közösség köt őszibennünket, tegyetek meg mindenöt azért, hogy azt senki meg ne bonthassa.

Kommunisták! Hazafiak!

Álljatok az élre, keressetek meg bennünket, hogy együttes erővel minél hamarabb konszolidálódjon a helyzet, és folytatódjék a békés építő munka.

Baráti fogadtatástokat őszinte barátsággal vizzonozzuk!

Közös ellenégeinknek pedig fogjátok le a kezét, készen állunk ebben is segíteni nektek!

Éljen a szocializmust építő népek testvéri összefogása!

A Magyar Néphadsereg

Fehér János ny. alezredes gyűjteményéből

Elvtársak! Katonák!

A moszkvai szovjet—csehszlovák megállapodás jó alapot nyújt a konszolidációhoz.

A csehszlovák vezetők kinyilvánították, hogy Csehszlovákia továbbra is a szocializmus útján halad a szocialista országok közösségeben.

MOST ELVÁLIK, HOGY KIK A SZOCIALIZMUS IGAZI HÍVEI ÉS KIK AZ ELLENSÉGEI!

A SZOCIALIZMUS IGAZI HÍVEI következetesen betartják és betartatják a moszkvai megállapodásokat: harcolnak a rendért, nyugalmért, a párt és a munkásosztály vezető szerepének biztosításáért, a szocializmus vívmányainak megvédelmezéséért, továbbfejlesztéséért, a szocialista országok egységéért és barátságának szilárdításáért.

A SZOCIALIZMUS ELLENSÉGEI — most már nem bűjhatnak álnokul a párt zászlaja mögé: Aki szembe száll a CSKP konszolidációs politikájával, aki fellép a rend ellen, uszít, sztrájkot szít, rágalmazza a testvéri szocialista országokat és hadseregeiket — lelepleződik, mint a szocializmus ellensége!

SZÁMITANUNK KELL A REAKCIÓ AKTIVIZÁLÓDÁSÁRA, A HARC KIÉLEZÖDÉSÉRE!

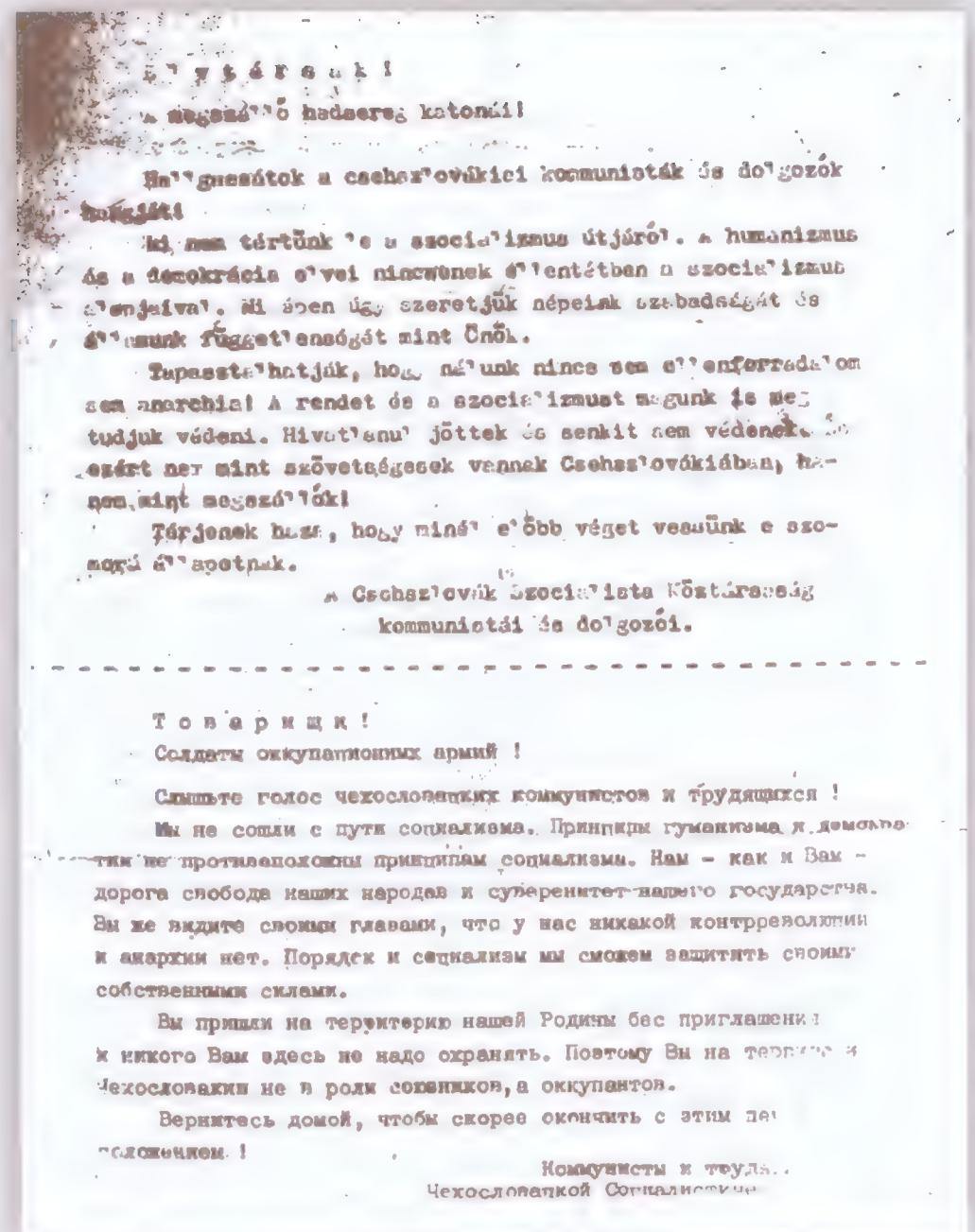
A szélsőséges jobboldali, nacionalista elemek fegyveres kalandor akciókra is vettek részt, hogy megakadályozzák a kibontakozást, ezért most

FOKOZOTT ÉBERSÉGRE, MAGASFOKÚ HARCKÉSZÜLTSÉGRE VAN SZÜKSÉG!

Légy készen minden, minden eshetőségre.

Feladatod most: biztosítani a feltételeket ahhoz, hogy a párt és állami szervek megszervezhessék a szocializmushoz hű erőket, kimunkálhassák a kibontakozás feltételeit és megvalósíthassák a kibontakozást.

Fehér János ny. alezredes gyűjteményéből

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

magyarak.

Közösségeink nem resek
és nem rosszak még ophi-
zen többek olyan egysége-
sek, mint szélebber a töv-
döntő napokban. Egy ak-
rattal, és szílárdabban il-
lunk tövérünk kormá-
nyunk és a Csehorszak
Komunista Párt mögött
a Szabóczkai af elnöv, Sz-
bóczki tövérünk elnökké
kép, Cseh miniszterelnök
kép és Smrkovský olt, a
nemzetegységes elnöke. A
laurint, a szovjet tövérünk
kormányjel.

vagytek csöcsk a paru-
csokat teljesítettek. De
tudunkkép is, hogy
nem lárult meg a többi
vagyok, csöcsk egy halálra
készül, amely most teljesen
értelesül és ok nélkül el-
vezetette a fejét.

Semilyen tövérünkkel törté-
nt a legnagyobb figyelemkörű
ez beláttatlanul törökbe-
menyekkel járva. Emel kira-
tok a dicsejges, hőrök kom-
muni felkelésre! Óta koll, mi-
tudunk harcolni és mi-
halunk is. - Komunista nyug-
a mi nyugunk a ti nyugatok,

Csehorszak nyugat

Redves Magyar előtis-táni hazáingban -
van Béke, anélkül, nyugtan dolhnak min. kormányai
megvagyunk elégadva magukal, nem követelünk lesá-
nyugtan, haza meni!

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

Katonák, Tiszték, Elvtársak!

Nézzetek nálunk körül és monjatok véleményt, mit vettünk ellenetek,
hogy tekiatet nélkül megtámadtak hozánkat?

Hol van nálunk ellenforradalom? Ki hívott ide benneket?

Kommunista, beleártva az itt élő magyar kisességeit is, még soha nem
voltak annyira egységesek, mint idejöttök előtt!

Nagy erőfeszítéssel és kedvvel kezdtünk hozánkban a demokratizálásnak
feljáratba, melyben a szabadság és az egyenlőség nem csak üres dráma.
Ekkor jöttük Ti a vassói szovjet hadseregei és megszálltatók bá-
smiattal hozánkat. Ezután a lépással nagy szabt ajtottak népeink barát-
ságát. Dolgozó népünk minden részben, barátai érzelmeket táplált a magyar
dolgozó nép iránt és soha nem adott eket Ályon beavatkozásra.

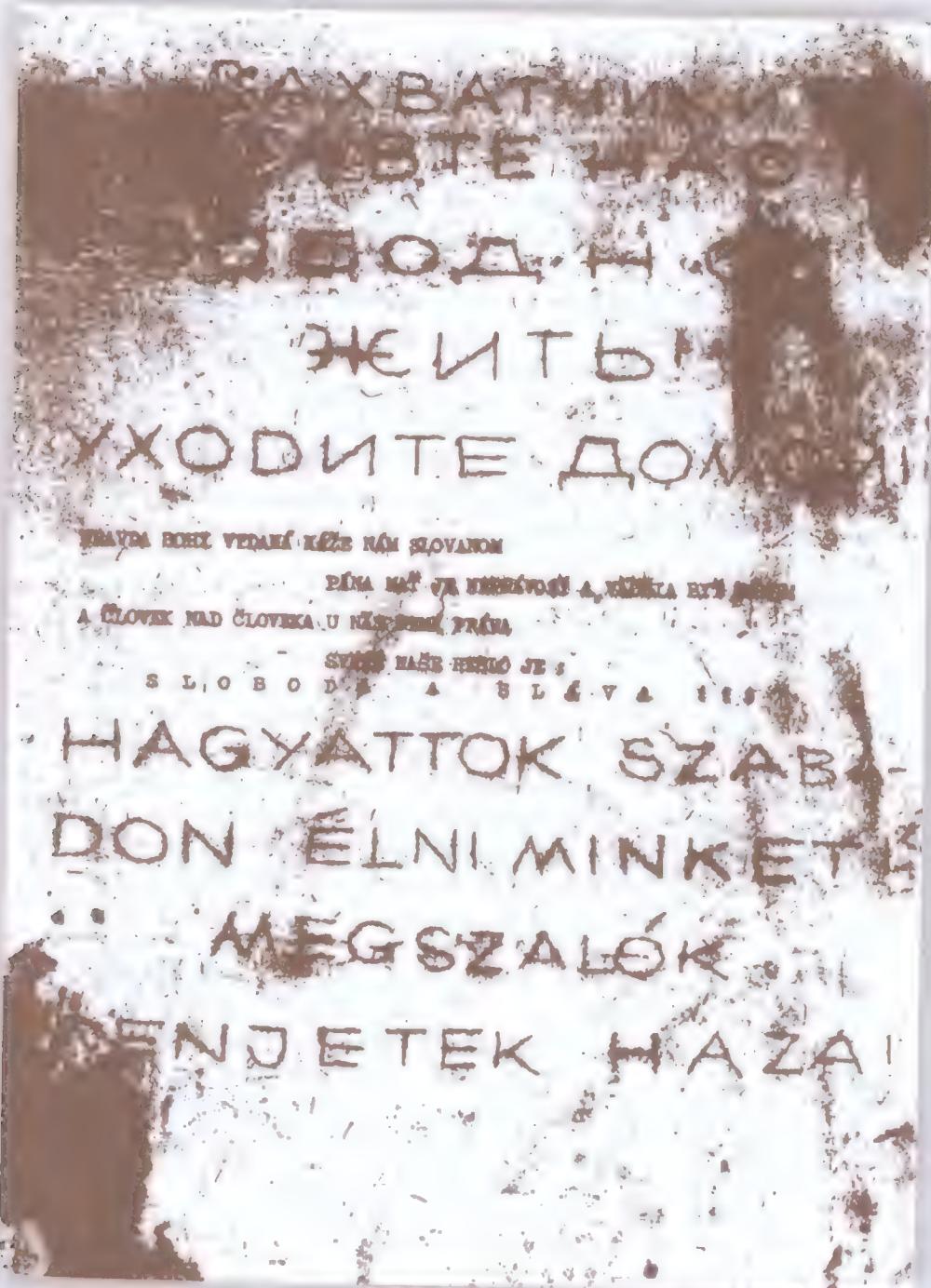
Kerekeszajátokkal és harcseregetésekkel megszálltatók békesszerető
hazánkat, feldültítők nyugalmunkat és úgy viselkedtek velünk mindenben,
mint az ellenség.

A vassói szovjet hadseregei jogtalanul tartják fogva népünk legjobb
fiait: Dubcsék, Szarkovszky, Csári elvtársakat és a többiket.
Miért nem engedik őket szabadonjutni? Csak ők élvezik népünk önként belé-
jük helyezett teljes bizalmát. Népünk demokratikus alapon választotta
őket és állította az élre és csak ők képviselhetnek bennünket jogosan.
A vassói hadserege eggyes egységei tüzet nyitottak fegyvertelen népünkre,
melynek eredménye több halott és sebesült. Úgy állítják nekik, hogy
hogy kormányunk hívott segítséggel benneteket. Nehogyjétek!

Miért nem árulják el, kik voltak az illetük? A Moszkva-i rádió és
az újságok azt állítják, hogy nemzetünk felszabadítóként fogadták benneteket.
Nincs bennünket kitűni felszabadítani, erről magatok is meg-
győződhettek. Dolgozó népünknek nagy keresületet okoz ez a megszállás.
Ezért kérünk benneteket, mint barátokat, monjatok haza családjait hozzá!
Békében és barátságban akarunk elnájászmáig népekkal, boldogan csalá-
jaink körében és építeni egysült erővel a demokráciát és a szocializmust.
Mossátok le a szágyenfoltot, melyet ez az erőszakos megszállás ír tör-
ténemetek naplójába azaz a családokkal, hogy önként kivonultok ha-
zánkból. Hálás lesz ezért Csehszlovákia egész felleges népe.

Eljön a szabad, demokratikus szocialista Csehszlovákia!

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

BELÜGYMINISZTERUM

SZIGORUAN TTKOS

10-22/7/1969

8

▲ MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG

BELÜGYMINISZTERÉNEK

07. számú

UTASITÄÄ

Budapest, 1969. augusztus hó 9-én

Tárgy: Az 1968. augusztus 21-i csehcslovák események évfordulójával kapcsolatos intézkedések.

Az öt szocialista ország elmaradt évi együttettségi fellépéseknek évtizeddeljén a várható ellenállás tevékenysége, provokációk fejlesztése és megakadályozása érdekében a BM szervek vezetőit 1969. augusztus 15-25 között időszakra vonatkozóan az alábbi intézkedések végrehojtására

utastion:

1./ Az 1968. augusztusi események során ellenállásos tevékenységet folytató személyeket fokozott operatív és nyílt ellenőrzés alá kell vonni.

(Külön figyelmet kell fordítani az "F" doasziás személyek, az elmaradt évben ref. alá helyezettek, volt politikai előítétek, "kiemelt" személyek ismétlő ellenőrzésére, az események kapcsán keletkezett Ugyelők, Ugyelőszék feldolgozására.)

2./ Elítéltetni kell a fontosabb objektumok (rádió, televízió, MTI, egyetemek, főiskolák, stb.) működését és szovjet sirok fokozottabb ellenőrzését.

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

- 3./ A rendicivili események megelőzése és gyors felderítése érdekében biztosító intézkedéseket kell tenni:
 - a./ az eddig ismert legesponditabb röpcédula szórói helyeken mozgó, vagy rejtett figyelemzők szervezésére,
 - b./ a fokozott URH járőrzés, gépkocsi és nyomos pártiasszolgálat szervezésére,
 - c./ a rendőrőkapitányságokon a biztosítás idejére szakártó, technikai ügyellet szervezésére,
 - d./ a nagyobb tömegelőt mozgató rendezvények operatív és nyitott biztosítása érdekében különös figyelemet kell fordítani:
 - a megyeszákhelyeken és városokban tartandó ünnepségekre,
 - az ORI által szervezett kulturális rendezvényekre,
 - a fontosabb sport rendezvényekre.
- 4./ Az ügynökség egyes tagjaival indokolt esetben előírni kell a találkozókat.
 - a./ A rendicivili eseményekről soron kívüli tegyenek jelentést.
 - b./ Fokozott figyelemet kell fordítani az ellenőrzés alatt álló személyek ellenes hangulatának, illetve szándékának gyors, pontos jelentésére.
- 5./ A bűncselekményeket követően a rendicivili eseményeket a területek közötti közlekedési rendszertől, a közrendet, közbiztonságot sérülő magatartások, ellenes megnövekedésekkel járó ügyellemmel ki-sérésére és soron kívüli jelentéstetőre kell előkészíteni.
- 6./ A kapitalista országokból hazánkba érkező utasokat fokozottabban kell ellenőrizni.
A belföldön időszakában az eddigieknél nagyobb figyelemet kell fordítani a beuteső csehszlovák turisták határon történő ellenőrzésére, magatartásuk figyelemmel kísérésére.

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

- 7./ Előírni kell az augusztus 20-i ünnepségeken (műnöke-párti találkozókon) részt vevő párt- és kormányvezetők operatív biztosítását.
- 8./ A BM központi szerveinél, országos parancsnokságokon, valamint a csehszlovák viszonylatú határőr kerületi parancsnokságokon, a budapesti és megyei rendőrőkapitányságokon augusztus 19-én 17 órától augusztus 22-én 8.30 órátig megerősített Ügyellet kell szervezni. Az Ügyellet vezetésével intézkedőképes, vezető beosztású tisztet kell megbízni.
- 9./ Az évi fordulóval kapcsolatos ellenes tevékenység alakulásáról, a tett intézkedésekről - a szükségnak megfelelően - valamennyi szerv az érvényben lévő utasítások betartásával soron kívül köteles jelentést tenni.
Jelen utasításomról a személyi állományt a szükséges, mértékben tüdőkötőtől kell.

A téval lévő miniszter helyett

Rácz Sándor s.k.
r. vezérőrnagy
miniszterhelyettes

Dr. Sallai János ezredes gyűjteményéből

A közreadott szövegen található katonai rövidítések és jelentésük

HM	Honvédelmi Minisztérium
MN	Magyar Néphadsereg
MNVK	Magyar Néphadsereg Vezérkara
Csfsg	csportföönöksg
„M”	mozgósítás
gk. ho.	gépkocsizó lövészhadosztály
gk. e.	gépkocsizó lövészszéred
hk. ho.	harckocsi-hadosztály
hk. e.	harckocsiezred
tü. e.	tüzérezred
gk. z.	gépkocsizó lövészszázlóalj
hk. z.	harckocsi-zászlóalj
pk.-i gk.vez.	parancsnoki gépkocsivezető
omkp.	oldalkocsis motorkerékpár
f. z.	felderítő-zászlóalj
e. f. z.	ezred felderítő-zászlóalj
f. szd.	felderítőszázad
f. sz.	felderítőszakasz
f. alo.	felderítő-aloztató
ráf.	rádiófelderítő
mű. f.	műszaki felderítő
MVCS	mélységi vegyi felderítő csoport
FSZF	felderítő szolgálat főnök
FUG	felderítő úszó gépkocsi
UHK	úszóharckocsi
EFEF	ezred felderítő főnök
FCS	felderítőcsoport
VFCS	vegyi és sugárfelderítő

Képek jegyzéke

1. Célra tarts. indul a hadjárat. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy gyűjteménye.
2. Reményi Gyula vezérőrnagy fényképe. Forrás: KNBSZ Szakmatörténeti gyűjteménye.
3. I.I. Jakubovszkij marsall fényképe. Forrás: www.wikipedia.org.hu
4. Csémi Károly altábornagy az MN. vezérkari főnöke. Forrás: www.wikipedia.org.hu
5. Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszter. Forrás: www.wikipedia.org.hu
6. Czinege Lajos honvédelmi miniszter szovjet tisztekkel. Forrás: www.wikipedia.org.hu
7. Zbigniew_Brzeszinski politológus. Forrás: www.wikipedia.org.hu
8. Csehszlovákia Európában. Forrás: www.wikipedia.org.hu
9. Andrej_Antonovic_Grečko. A bronz mellszobor Csehországban, a Dukla Hősök Alley-jén. Forrás: www.wikipedia.org.hu
10. Ivan Vasziljevics Tutarinov vezérezredes. Forrás: www.wikipedia.org.hu
11. Kádár János fényképe. Forrás: www.wikipedia.org.hu
12. Lyman L. Lemnitzer hadseregtábornok. Forrás: www.wikipedia.org.hu
13. Willy Brandt nyugat-német külügyminiszter. Forrás: www.wikipedia.org.hu
14. L.B. Johnson amerikai elnök. Forrás: www.wikipedia.org.hu
15. L.I. Brezsnyev szovjet pártfőtitkár. Forrás: www.wikipedia.org.hu
16. Szűcs Ferenc vezérőrnagy. Forrás: KNBSZ Szakmatörténeti gyűjteménye.
17. Lakatos Béla vezérőrnagy hadosztályparancsnok. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.
18. Behívóparancs minta. Forrás: www.wikipedia.org.hu
19. Pontonhíd építése. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.
20. GSP-55 úszókomp MN. Kecel. Saját felvétel.
21. TBK-67 táborti telefon. Forrás: Szombathely Katonatörténeti Kiállítás.
22. Futárgép. Forrás: Fortepan 22159.mhsz- futárgép
23. L-29_Delfin felderítő repülőgép. Forrás: Kiss Dezső ny. alezredes.
24. MIG-21 vadászgép. Forrás: Kiss Dezső ny. alezredes.
25. Kádár János és a. Dubcek. Forrás: www.wikipedia.org.hu
26. Földerítők figyelőben. Forrás: Somkutas Róbert ny. alezredes gyűjteménye.
27. RH álls. rövidhullámú rádió felderítő állomás. Forrás: Hekli László ny. alezredes gyűjteménye.
28. Katonák vegyvédelmi gyakorlása. Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.
29. Vegyi felderítő úszó gépkocsi. Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.
30. VS FUG. Forrás: Szombathely Katonatörténeti Kiállítás.
31. Göcsej Falumúzeum megnyitása. Forrás: Göcsej Múzeum. ADF 07.225. 001N
32. Az új kenyér ünnepe. Forrás: Fortepan 94552 Várkonyi Árpád.
33. Balassagyarmati határátkelő magyar oldala. Fortepan 94828 Várkonyi András.
34. Úszó harckocsi (UHK) Forrás: Somkutas Róbert ny. alezredes.
35. Bogáth József hadnagy felborult harckocsija. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

36. Bogáth József hdgy. síremléke a zalaegerszegi temetőben. Forrás: Göcsej Múzeum. 43883. sz. fotó.

37. Telefonvonalak kiépítése. Forrás: HTM-43732 tyúkbelesek.

38. A 8.gk. hadosztály megszállási körzetének vázlata. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

39. R10 rádiókészülék. Forrás: Szombathely Katonatörténeti Kiállítás

40. Harckocsi menetoszlop. Forrás: Fortepan.

41. 30. MHSZ repülőtér. Forrás: Fortepan 84593 mhsz.

42. Barátkozás a helyiekkel Dohina major. 1968.08.26. Kustor József ny. alezredes felvétele.

43. A nagykanizsai 14 gk ezred vezetése. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

44. P37 radar. Forrás: Hekli László ny. alezredes gyűjteménye.

45. IL 14 típusú repülőgép. Forrás: Kiss Dezső ny. alezredes gyűjteménye.

46. Morava L-200 kisreplőlő. Forrás: Kiss Dezső ny. alezredes gyűjteménye.

47. A 33. gk. ezred tábora. Légifelvétel. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

48. URHF irányító központ. Forrás: Hekli László ny. alezredes gyűjteménye.

49. A33. gk ezred fegyverjavító műhely állománya. Kustor József ny. alezredes felvétele.

50. Falfirka. Kustor József ny. alezredes felvétele.

51. Kétnyelvű falfelirat. 40.A 33. gk. lövéssezred tábora.

52. Izgató buszmegálló. Kustor József ny. alezredes felvétele.

53. Szolgálati eligazítás. Kustor József ny. alezredes felvétele.

54. Harckocsi löszermálházás. Forrás: Fortepan. 87398 Urbán Tamás.

55. A ceglédi 22. tüzérezred tábori konyhája. Forrás: Csernus István ny. alezredes gyűjteménye.

56. Lőszer látogatása. Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

57. Barátkozás a helyiekkel. Kustor József ny. alezredes felvétele.

58. Harckocsi javítás. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

59. A Csepel is elromlik néha. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

60. A 33. gk. lövéssezred tábora. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

61. Parkositott tábor. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

62. Rádióállomás építése. Forrás: HTM. 43 564.

63. A szlovákok véleménye. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

64. MI-2 helikopter a ho. törzs tagjaival. Fotó Szabó László.

65. Harckocsizó katona. Forrás: Fortepan.8946 Urbán Tamás.

66. Szovjet művészek oldanák a hangulatot. Forrás: Fortepan. MHSZ.

67. Gaz-66- parancsnoki szgk. Forrás: Hujber Tibor gyűjteménye.

68. Volga típusú személygépkocsi. Forrás: Hujber Tibor gyűjteménye.

69. Kucsra László vezérőrnagy.

70. Ötvös Dániel rendőr alezredes.

71. Verebény templom mint fontos tájékozódási pont. Forrás: www.wikipedia.org.hu

72. Csepel teherautók Léván. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

73. Hasonló Robur típusú buszok közlekedtek abban az időben. Forrás: www.wikipedia.org.hu

74. Nyitra-slovakia. Forrás: www.wikipedia.org.hu

75. Léva vára. Forrás: www.wikipedia.org.hu

76. A 35.sz. MI-2 helikopter. Fotó Szabó László.

77. A katonák nem csak a sátorban hallgattak rádiót. Forrás: Fortepan. 56066. MHSZ.

78. Székelykáposztát fogyasztó katona. HTM KR-4-12-68.

79. Sajtótér. Forrás: HTM: 27Kgy586.

80. CS-344 tehergépkocsi. Forrás: Fortepan 2367 MHSZ.

81. Úton hazafelé. Forrás: Zalaegerszegi Honvéd Klub. Szabó László ny. alezredes.

82. Tankok vasúton. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

83. Warszawa személygépkocsi. Forrás: www.wikipedia.org.hu

84. Teaszünet. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

85. A 22. tüzér ezred Törzs munkahelye. Forrás: Csernus István ny. alezredes gyűjteménye.

86. Harckocsik vasúti szállítása. Forrás: Tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület. Horváth Gábor ny. fhdgy. gyűjteménye.

87. Mária Valéria hid, Štúrovo. Forrás: www.wikipedia.org.hu

88. Štúrovo vasútállomás. Forrás: www.wikipedia.org.hu

89. Érsekújvár látképe. Forrás: www.wikipedia.org.hu

90. Póttartály a harckocsin. Forrás: Fortepan 88947 Urbán Tamás

91. Hajvágás tábori körülmények között. Forrás: HTM 17Kgy586

92. Tisztálkodás tábori körülmények között. Forrás: HTM 19Kgy586

93. Tábori kantin. Forrás: Csernus István ny. alezredes gyűjteménye.

94. Kiszolgált felderítő úszó gépkocsi FUG. Forrás. www.Google.hu/képek.

95. FUG-1. Forrás. www.Google.hu/képek

96. PT-76 úszó harckocsi. Forrás: MN. Kecel haditechnikai gyűjtemény. Saját felvétel.

97. Ural típusú oldalkocsis motorkerékpár. Forrás. www.Google.hu/képek

98. Ünnepi koncert a táborban szeptember 29. alkalmával. Kustor József ny. alez. felvétele.

99. Garant teherautó. Forrás. www.Google.hu/képek

100. 1968 Zala gyakorlat: csendélet az erdőben. Kustor József ny. alezredes felvétele.

101. T-55 harckocsik kirakodása harchelyzetben. Forrás: Fortepan 87156Urbán Tamás.

102. BTM árokásó gép. Fotó: Fehér János ny. alezredes MN 36. műszaki zászlóalj.

103. A 22. tüzérezred elhárító tiszt szolgálati gépkocsija. Forrás: Csernus István ny. alezredes gyűjteménye.

104. BTM 3 árok ásógép. Fotó: Fehér János ny. alezredes MN 36. műszaki zászlóalj.

105. Tribün a szeptember 29-i ünnepségen. Forrás: Csernus István ny. alezredes gyűjteménye.

106. KISZ KB vándorzászló. Forrás: www.wikipedia.org.hu

107. A NATO vezetése. Forrás: www.wikipedia.org.hu

108. NATO embléma. Forrás: www.wikipedia.org.hu

109. A hazatérők fogadása Zalaegerszeg főterén. Forrás: HTM MNN-IIIF-BR(1969)112-7

110. Adás vége. Forrás: Fortepan 7987 Urbán Tamás.

111. Visszapillantó. Forrás: Fortepan.16141 MHSZ.

Felhasznált irodalom

1. „A dolgozó népet szolgálom” Forráskiadvány a Hadtörténelmi Levéltárban őrzött – Magyar Néphadsereg iratairól 1957–1972. Hadtörténeti Levéltári kiadványok. Tonyo-Gráf Nyomda és Grafikai Stúdió Budapest 2006
2. „Zala” 1968 Az MN 8. gépkocsizó lövészadósztály hadműveleti naplója Csehszlovákia megszállásának időszakából. Hadtörténeti Levéltár. Szerkesztette: Solymosi József Bp. Puedló Kiadó 2012.
3. A békétábor hadserege. A magyar Demokratikus Hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárában őrzött katonai irataiból 1945 – 1957. Szerkesztette: Ehrenberger Róbert. Budapest, 2001., Petit Real Könyvkiadó 280. (Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok, sorozatszerkesztő: Szűj Jolán).
4. Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár. BM. Kiadó 1980. Szerkesztette: Gergely Attila.
5. BALLÓ István: Magyar katonák Csehszlovákia megszállásában. Magyar Hírlap. 1998. 194. 6.
6. BOROS Ferenc: A prágai tavasz harminc év távlatából. Rubicon. 1998. 8. mell. V-VI.
7. EHRENBERGER Róbert: Retorziók a Magyar Néphadseregen, 1968-ban. Adalékok az 1968-as csehszlovákiai katonai intervenció történetéhez. In: Dimenziók éve – 1968. 2008 május 22-23-án Budapesten rendezett nemzetközi konferencia előadásai. (Szerk.): Schmidt Mária: XX. Század Intézet, 2008.
8. Elemzés a jelenleg zajló szovjet beavatkozásról Csehszlovákiában katonai szemszögből. Hadtörténelmi Levéltárba. Jelzete: MN Kgy. A. VIII/e-5 számon.
9. GYARMATI György – Kamasznyár '68. Magántörténelem és ügynökjelentések. Rubicon 2004/8
10. Hadszíntérismert (jegyzet) Zrínyi Miklós Katonai Akadémia.
11. HARAI Dénes: Halak a hálóban. HADTUDOMÁNY 2008/1
12. HOMOR György: Hívatlan vendégként északi szomszédainknál. Pápa 2010. Jókai Mór Városi Könyvtár.
13. HUSZÁR Tibor: 1968. Prága, Budapest, Moszkva. Kádár János és a csehszlovákiai intervenció. Bp. Szabad Tér, 1998. 303 p.
14. JAKUS János: A VSZ gyakorlatainak jellemző vonásai a feltételezett délnyugati hadszíntéren. Szakmai Szemle KBH. folyóirat, 2008. 3. szám.
15. KOVÁCS Imre; Erdélyi Károly: Magyar politikusok a prágai hatvannyolcról. [Közread. és bev.] Kun Miklós. M. napló. 1998. 8. 31-34.
16. KOVÁCS László százados. A Magyar Néphadsereg 8. gépkocsizó lövészadósztályának 1968-as „GYÉMÁNT” mozgósítása. ZMNE dolgozat. 2009.
17. KUN Miklós: "Kár, hogy nem léptünk fel keményebben..." Pjotr Seleszt naplófeljegyzései 1968-ból. = Valóság. 1998. 11.
18. KUN Miklós: A csehszlovákiai dráma. 1-5. rész. M. nemzet. 1998.
19. KUN Miklós: Prágai tavasz – Prágai ősz 1968 fehér foltjai. Akadémia, 1998.
20. M. SZABÓ Miklós A Varsói Szerződés és a Magyar Néphadsereg viszonyrendszerének néhány kérdése az 1960-as években. HADTUDOMÁNY 2008/1
21. MAJOROV Aleksandr: "Husák minden őszinte volt velünk." Négyszemközt Csehszlovákia megszállójával. [Riporter:] Kun Miklós. M. hírlap. 1998.
22. PATAKY Iván A Magyar Néphadsereg és Dél-Szlovákia lakosságának kapcsolata Csehszlovákia 1968. évi megszállása idején. ÓRUM Társadalomtudományi Szemle, XI. évfolyam 2009/2.
23. PATAKY Iván: A Német Nemzeti Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. = Új Honvédségi Szemle 1998. 1.
24. PATAKY Iván: A vonakodó szövetséges. A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968 évi megszállásában. Rastafari Bt. 2008
25. PINCZÉSI Pál: A Csehszlovákiai eseményekről. Kossuth, 1968.
26. RÓNA Péter: 1968. = Mozgó világ. 1998. 8. 19-35.
27. SIPOS Péter Az Egyesült Államok, a NATO és az 1968-as csehszlovákiai szovjet intervenció. Történelmi Szemle 2008
28. SIPOS Péter: Kádár János és az 1968. évi bevonulás. História: A Magyar Történelmi Társulat folyóirata: 1992) Somogyi Endre: Magyarország és a környék államainak katonai földrajza Bp. 1928.
29. SUBA János: Az 1968 Csehszlovákiai intervenciós magyar kontingens működési területe és térképeltetése. „A hadi történet kútfeje minden hadtudománynak” Tanulmányok Ács Tibor tiszteletére (szerk.: Prof. Szabó János) Bp. 2007.
30. SZÁNTÓ Imre: Az európai hadszínterek katonaföldrajza. Bp. 1964., Hadszíntérismert (jegyzet) Zrínyi Miklós Katonai Akadémia
31. WEINER Tim: A CIA története - Hamvába holt örökség. Gabo Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft. 2009.
32. TOLMÁR Tamás: Táncdalfesztivál után 1968. A MAFILM stúdió 1991. A Pesty Fekete Doboz és a Hunnia Stúdió dokumentumfilmje.
33. VIDA István: A Szovjetunió és Csehszlovákia 1968-ban. Rubicon. 1998. 8.

Hadtörténelmi Levéltár iratanyagai.

- A MAGYAR NÉPHADSEREG csehszlovákiai intervenciója katonai iratainak jegyzéke („Zala”gyakorlat) 1968. július 27. (augusztus 20.) – 1968. október 31. A jegyzéket készítette: dr. Ehrenberger Róbert levéltáros 2005. Ezen belül:
- MN 8. gépkocsizó lövészadósztály iratanyagai.
- MNVK Hadműveleti Csoportföönököség iratanyagai.
- HM Politikai Főcsoportföönököség iratanyagai.
- MNVK 2. Csoportföönököség iratanyagai.
- MNVK Szervezési és Mozgósítási Csoportföönököség (MNVK 3. Csfség.) iratanyagai.
- MN Pénzügyi Föönököség iratanyagai.
- HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Irattár: MN 4891. alakulat Csapattörténeti könyv: Fnytsz: 193-300/010/1

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár iratanyagai.

- ÁBTL 4. 1. A-3491. tanulmány: A harcgyakorlatok operatív biztosítása.
- ÁBTL 4. 1. A-3488 A katonai hírszerző szervek feladatai c. tananyag. Állambiztonsági ismertek. Katonai elhárítás Bp. 1967. Csehszlovák Néphadsereg.

- ÁBTL 3. 1. 9. V-155 557 archív számú vizsgálati dosszié.
- ÁBTL 4. 2 Parancsgyűjtemény 45-160-1/1962
- ÁBTL 1. 11.7 KBH 436/3/26. 3. doboz
- ÁBTL 3. 1. 5. O - 20219 8. gl. ho. törzs anyaga
- ÁBTL 1. 11. 7. 10-569/1969 /58/00553 sz. jelentés
- ÁBTL 1. 11. 5. III/II csf. 12. melléklet 18. d. Sajtóforrások 1968. IX. 8-20
- ÁBTL 1.11.7. 61-150/70. sz. jelentés. 6. doboz
- ÁBTL 1.11.7. 7. doboz. 436/5/28. számú jelentés
- ÁBTL 1.11.7. KBH 436/2/36.
- ÁBTL 4.1. A-2126/3 jelentések a csehszlovák tárrszolgállal folytatott tárgyalásról
- ÁBTL O.20082. 93. páncéltörő tűzérosztály objektum dossziéja
- ÁBTL 12864. BM Központi Fogyaték Kucsera László és Ötvös Dániel
- ÁBTL A-3442/9 A katonai elhárítás együttműködése a parancsnokokkal, párt és politikai szerzőkkel.
- ÁBTL A-3442/11. A katonai elhárítás tevékenysége állambiztonsági rendkívüli események vizsgálatákor.
- ÁBTL A-3442/2 A katonai elhárító csoportfőnökség feladata a fegyveres erők védelmében.
- ÁBTL A-3442/5 Az operatív helyzet fogalma.
- ÁBTL A-3383 A katonai elhárítás feladata a katonai bűncselekmények megelőzésében.
- ÁBTL A-3386 A kémelhárítással kapcsolatos preventív intézkedések.
- ÁBTL A-3395 A katonai elhárítás munkájának alapelvai a korszerű háborúban.
- ÁBTL A-3487 Az állambiztonsági propagandamunka megszervezése rendkívüli viszonyok között.
- ÁBTL A-3467 Hírszerzőiskola: Katonai elhárítás. Kémelhárítás.
- ÁBTL A-3442/3 Az elhárítási területek sajátosságai, az elhárító munka megszervezése.
- ÁBTL A-3610 Az operatív dezinformáció.
- ÁBTL A-3642 Operatív szavak és kifejezések értelmező szótára.
- ÁBTL A-2126/83 Állambiztonsági ismeretek: Katonai Elhárítás.
- ÁBTL A-2126/82. Az imperialista hírszerző szervek támadásának irányai és módszerei.

Magyar Nemzeti Levéltár iratai

- MOL. XIX-B-10 HOP 1968 évi iratok 9. doboz és a Bodrog hadműveleti napló.
- MNL OL Pénzügyminisztérium katonai vonatkozású iratai: XIX- L – 1 –q. II/ 20-68.
- MOL M-KS 288. f. 5/464 őrzési egység.

Tartalom

Köszöntő	7
Ajánló sorok Jagadics Péter könyve elé	8
A szerző előszava	10
Előhang... Egy időutazás sajátos története	13
A motiváció	16
A Magyar Néphadsereg első külföldi katonai akciója Csehszlovákiában	18
A történelmi környezet, amelyben Csehszlovákia volt a főszereplő	26
Mivel ijesztgették magukat a kommunista titkosszolgálatok?	32
A kémkedés fő irányai	32
A katonai elhárítás feladata harcgyakorlatok és rendkívüli viszonyok között	34
A titkosszolgálati operatív helyzet felmérése, elemzése, értékelése	35
Az elhárító munka megszervezése	36
A találkozók végrehajtása	37
A feldolgozó munka, ügyek, jelzések és kompromittált személyek operatív ellenőrzésének megszervezése	37
Mozgósítás után várható jelentősebb katonai bűncselekmények, azok megelőzése, valamint a végrehajtandó operatív intézkedések	38
A társ operatív szervekkel és a parancsnokokkal való együttműködés	39
A katonai tevékenység előkészítése	41
Egy kis politikai színjáték	46
A hadműveleti tervez	48
Beindul a verkli	52

Az időutazás megkezdése	57
Megakadt a gózhenger.....	73
A hadszíntér felderítése	76
A „Bodrog” fedőnevű hadműveleti napló – A Határorség részvételle Csehszlovákia 1968-as megszállásában	79
Egy különös hadijáték (ami akkor teljesen megszokott volt)	82
Azért közben a politika is lázasan dolgozott...	90
És Közép-Európában elszabadult a pokol	92
A hadműveleti napló.....	102
A Hadtörténeti Intézet és Múzeum képei, 1968 Csehszlovákia.....	139
A katonai elhárítás részvételle Csehszlovákia megszállásában	142
Hogyan épült fel a magyar titkosszolgálat 1968-ban?	142
A ZALA feladat operatív biztosításának megszervezése	146
A katonai tevékenységet támogató társ fegyveres szervek intézkedései	153
Kivonatok a Katonai Elhárítás MN 4891: 8. gépkocsizó lövészhadosztály Elhárító Osztály Elhárító tiszteinek napi jelentéseiből	158
A Zala feladat befejező szakasza: a kivonás rendje	177
A háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz, pénz!.....	191
A hadjárat befejezése, az összefoglaló jelentések elkészítése, a tanulságok levonása....	197
Hogyan működött a logisztika, amit akkoriban hadtápnak hívtak?	218
Az anyagi és egészségügyi biztosítás működése a megindulási körlet elfoglalása során	220
Az anyagi és egészségügyi biztosítás működése a harcfeladat végrehajtása során, valamint a meghatározott körletek – objektumok – elfoglalása után....	222
A felderítőcsapatok tevékenyége.....	225

Visszaemlékezések	235
Tanulmány arról, hogy a NATO milyen állápontra helyezkedett.....	251
Miről írnak az újságok nyugaton? Mire kíváncsi az állambiztonság vezetője?.....	258
Egy különös határ menti találkozó.....	260
Kronológia azon nemzetközi eseményekről, amelyek a megszállás előkészítésének és végrehajtásának időszakában jellemzétek a térséget	262
Zárszó helyett.....	269
Visszapillantó.....	270
MELLÉKLETEK	274
A közreadott szövegben található katonai rövidítések és jelentésük	302
Képek jegyzéke	303
Felhasznált irodalom.....	306

X 334759

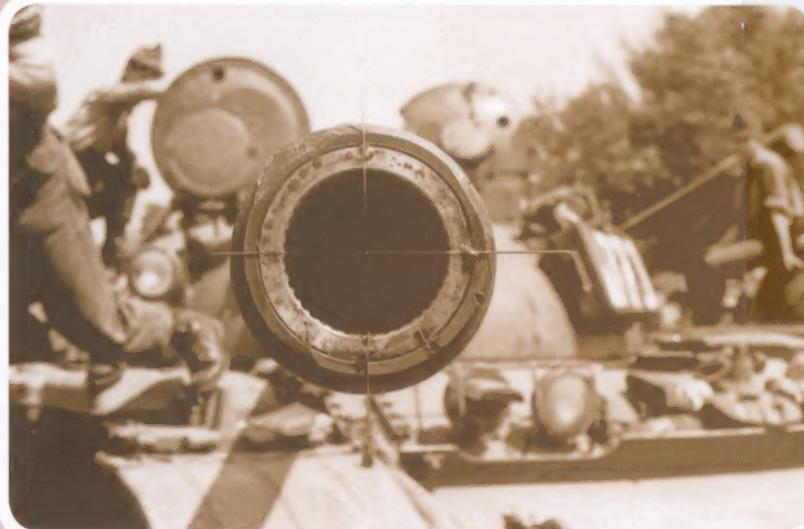
OT, 20 (HAD)

KR4 311

A hadjárat vége (MNN-IIIF-BR(1969)111-7)

A Magyar Néphadsereg zalaegerszegi 8. gépkocsiszó lövészhadosztálya teljes hadilétszámra feltöltve – a katonai elhárítással megerősítve – 1968. július 27-én végigvonulva az országon elindult, hogy menetből részt vegyen Csehszlovákia megszállásában. Természetesen nem egyedül. A Szovjetunió parancsára a lengyelek, a bolgárok, a keletnémetek társaságában az volt a feladatauk, hogy gátat szabjanak a Prágai Tavasz néven ismert demokratikus törekvéseknek, és leverjék az ellenforradalmat. A baj csak az volt, hogy Csehszlovákiában nem volt ellenforradalom. A helyzet bizonytalanságát jelzi, hogy a katonai gózhengert útközben meg kellett állítani, azt csak 1968. augusztus 20-án éjjel lehetett újraindítani. Pár nap múlva aztán kiderült, hogy teljesen értelmetlenül. A kötet a hadjáratban részt vevő katonákról szól, akik a kapott parancsot maradéktalanul végrehajtották.

9 786155 847103

3990 Ft